

ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα

© 2015 WWF Ελλάς

Το παρόν έντυπο τυπώθηκε σε πιστοποιημένο FSC χαρτί

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
B. ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ	5
1. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ	5
2. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ	7
2.1. Αξιολόγηση εφαρμογής του ν. 4014/2011	7
2.2. Νομικές και νομολογιακές εξελίξεις	10
2.3. Άλλες εξελίξεις	16
3. ΠΡΑΣΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ	17
3.1. Κρατικά έσοδα για το περιβάλλον	17
3.2. Πράσινο Ταμείο	18
4. ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	21
4.1. Αυθαίρετα	21
4.2. Χωροταξικά σχέδια	25
4.3. Ειδικές ρυθμίσεις	25
5. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ	26
6. ΑΕΡΑΣ	30
7. ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ - ΕΝΕΡΓΕΙΑ	32
7.1. Ευρωπαϊκή και Διεθνής Ενεργειακή και Κλιματική Πολιτική	32
7.2. Εθνική Νομοθεσία και Πολιτική	35
8. ΝΕΡΟ	47
9. ΣΤΕΡΕΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ	54
9.1. Δικαστικές αποφάσεις για ΧΥΤΑ	54
9.3. Εθνικός σχεδιασμός διαχείρισης αποβλήτων	59
9.4. Πολιτική της ΕΕ: Οδηγία για την κυκλική οικονομία	60
10. ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ	61
10.1. Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα	62
10.2. Αναδιάρθρωση υπουργείου περιβάλλοντος	63
10.3. Εθνική νομοθεσία για τη φύση	64
10.4. Εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών	67
10.5. Οδηγίες της ΕΕ για τη φύση	72
10.6. Περιπτώσεις υποβάθμισης προστατευόμενων περιοχών	74
10.7. Προστασία υγροτόπων – πορεία εφαρμογής	76
10.8. Προστασία ειδών	78
10.9. Δάση	83
10.10. Θάλασσα και ακτές	89
Γ. ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ	95
11. ΜΝΗΜΟΝΙΟ	95
11.1. 2 ^ο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής	95
11.2. Μνημόνιο συνεννόησης για τριετές πρόγραμμα του ΕΜΣ	97
11.3. Εκθέσεις του ΟΟΣΑ για μείωση διοικητικών βαρών	99
Δ. ΣΥΝΟΨΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	104
Παράρτημα 1 – Πίνακες εφαρμογής περιβαλλοντικού δικαίου ΕΕ	107
Παράρτημα 2 – Περιβαλλοντική νομολογία	109
Παράρτημα 3 – Τροποποιήσεις της δασικής νομοθεσίας	113
Παράρτημα 4 - Παρεμβάσεις και προτάσεις του WWF Ελλάς	128
Ακρωνύμια	129

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έκθεση αυτή είναι η ενδέκατη ετήσια επισκόπηση και κριτική διερεύνηση της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στην Ελλάδα και καλύπτει την περίοδο Ιούλιος 2014 – Αύγουστος 2015. Όπως στις προηγούμενες, έτσι και στην παρούσα έκθεση η περιβαλλοντική οργάνωση WWF Ελλάς επιχειρεί να δώσει μια όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εικόνα της σπουδαιότητας του δικαίου και των πολιτικών για το περιβάλλον, ως βασικού πλαισίου για προστασία του φυσικού πλούτου και της ποιότητας ζωής, αλλά και ως βάσης για μακροπρόθεσμα βιώσιμη και ζωντανή οικονομία και κοινωνική ανάπτυξη.

Η συγγραφή των ετήσιων εκθέσεων επισκόπησης της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας ξεκίνησε το 2005, περισσότερο ως ανταπόκριση του WWF Ελλάς στο διάχυτο τότε αίτημα για μια πιο ολοκληρωμένη θεώρηση των εξελίξεων που αφορούν το περιβάλλον ως κεντρικό πυλώνα της αναπτυξιακής πολιτικής, αλλά και των διάσπαρτων εξελίξεων στα πεδία της νομοθέτησης, της νομολογίας και της εφαρμογής στην πράξη. Από το 2005, η έκθεση αυτή εξελίχθηκε στο μοναδικό εργαλείο σταθερής αναφοράς για τα περιβαλλοντικά πράγματα στην Ελλάδα. Ταυτόχρονα, η έκθεση αυτή λειτουργεί και ως μέσο δημόσιας λογοδοσίας του WWF Ελλάς, καθώς παρουσιάζει το έργο της οργάνωσης, ως σύνολο νομικών, επιστημονικών και πολιτικών παρεμβάσεων, τοποθετώντας το στο ευρύτερο κοινωνικό-οικονομικό πλαίσιο και αναλύοντας την αποτελεσματικότητα και το σκεπτικό κάθε παρέμβασης.

Στόχος του WWF Ελλάς μέσα από αυτή τη δουλειά είναι να μεθερμηνεύσει το περιβαλλοντικό δίκαιο, τη σημασία του και την ανάγκη σωστής εφαρμογής του σε πληροφορία προσβάσιμη και κατανοητή από ένα πολύ ευρύ κοινό. Πιστό στον ρόλο κάθε μη κυβερνητικής οργάνωσης ως φορέα ενδυνάμωσης μιας ισχυρής και θετικά παρεμβατικής κοινωνίας πολιτών που βασίζεται στην έγκυρη γνώση και απαραίτητη πληροφόρηση, το WWF Ελλάς απευθύνεται κατά το μέτρο του εφικτού εξίσου στον νομικό κόσμο και στους νομοθέτες, στους πολιτικούς και στους μη ειδικούς περιβαλλοντικά ενεργούς πολίτες.

Η έκθεση καλύπτει κατά το δυνατόν διεξοδικότερα τις πιο σημαντικές περιβαλλοντικές εξελίξεις στο πεδίο της νομοθέτησης, της νομολογίας, της πολιτικής διαδικασίας και βέβαια της εφαρμογής. Αν και δεν είναι δυνατή η κάλυψη του συνόλου των σχετικών με το περιβάλλον εξελίξεων, εντούτοις η έκθεση προσφέρει μια ολοκληρωμένη και επαρκώς ευσύνοπτη εικόνα της κατάστασης των περιβαλλοντικών πραγμάτων στη χώρα.

Η σύνταξη της έκθεσης αυτής αποτελεί διεπιστημονικό έργο μεγάλης ομάδας μόνιμων και εθελοντών επιστημονικών συνεργατών του WWF Ελλάς, με ιδιαίτερα πολύτιμη συμβολή από τα μέλη της Νομικής μας Ομάδας.

Όπως θα διαβάσετε, η χρονιά αυτή χωρίζεται σε δυο πολιτικές περιόδους: πριν και μετά τις εκλογές της 25^{ης} Ιανουαρίου. Η περίοδος χαρακτηρίζεται από διαφορετικής έντασης, αλλά όχι ποιότητας και πολιτικής κατεύθυνσης, αλλαγές στην κεντρική περιβαλλοντική πολιτική και στις σχετικές νομοθετικές πρωτοβουλίες.

Θερμές ευχαριστίες οφείλουμε σε όλους όσοι συνεισέφεραν στη συγγραφή, οι οποίοι αναφέρονται ονομαστικά στο τέλος της έκθεσης, καθώς και στην εταιρεία Intrasoft για την επί δεκαετία δωρεάν παραχώρηση πρόσβασης στην πολύτιμη και επίκαιρα ενημερωμένη διαδικτυακή βάση δεδομένων ΝΟΜΟΣ. Επίσης ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλουμε στους υπαλλήλους πολλών δημοσίων υπηρεσιών, οι οποίοι, παρά τον φόρτο εργασίας και τις πιέσεις που υφίστανται, παρείχαν με προθυμία σημαντικές πληροφορίες για τις εξελίξεις στους τομείς αρμοδιότητάς τους.

B. ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ

1. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ – ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

Κατά την περίοδο αναφοράς, υπήρξαν τρεις σημαντικές εξελίξεις στο δίκαιο που αφορά την πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία.

Η πρώτη από αυτές αφορά τις προσπάθειες περιορισμού του Προγράμματος «Διαύγεια», οι οποίες εκδηλώνουν την έντονη δυσπιστία του νομοθέτη και της δημόσιας διοίκησης προς το θεσμό.

Το φθινόπωρο του 2014, με τροπολογία που τελικά αποσύρθηκε, έγινε απόπειρα να εξαιρεθούν από τη Διαύγεια όσες πράξεις ανάληψης υποχρέωσης δαπάνης και οι ανακλητικές πράξεις των διατακτών έφεραν ημερομηνία έκδοσης μέχρι την 30.9.2014.¹ Η τροπολογία προέβλεπε ότι οι πράξεις αυτές ισχύουν από την ημερομηνία έκδοσης, και όχι από την ανάρτησή τους.

Δυστυχώς, η επόμενη προσπάθεια ήταν επιτυχημένη: μέσα στο 2015, ορίστηκε τελικά ότι οι «[π]ράξεις ανατροπής ανάληψης υποχρέωσης (ανακλητικές πράξεις) που εκδίδονται με ημερομηνία την 31η Δεκεμβρίου εκάστου έτους ισχύουν από την ημερομηνία αυτή και αναρτώνται στο Πρόγραμμα «ΔΙΑΥΓΕΙΑ» το αργότερο έως την 31η Ιανουαρίου του επόμενου έτους».² Η ρύθμιση παραγνωρίζει τον ίδιο τον σκοπό της Διαύγειας, που δεν είναι η διευκόλυνση των δημόσιων υπηρεσιών, αλλά η ενίσχυση της διαφάνειας της διοικητικής δράσης.

Η επίκληση κάποιων παροδικών «δυσχερειών» δεν δημιουργεί απλώς ένα επικίνδυνο προηγούμενο, που μπορεί πολύ εύκολα να γενικευτεί, αλλά αποτελεί και μία εύκολη διέξοδο, που ματαιώνει τον ουσιαστικό εκσυγχρονισμό της διοίκησης: όπως σημειώνει και η Εταιρεία Ελεύθερου Λογισμικού/Λογισμικού Ανοιχτού Κώδικα (ΕΕΛ/ΛΑΚ), η ρύθμιση «καταστρατηγεί μία από τις βασικές αρχές στις οποίες έχει δεσμευτεί η Ελλάδα απέναντι στο *Open Government Partnership*, δηλαδή αυτήν της ενεργητικής και εξ ορισμού διαφάνειας».³ Οι πράξεις ανάκλησης υποχρεώσεων (και οι πληρωμές εντός του επόμενου οικονομικού έτους που συνεπάγονται) δεν είναι ήσσονος σημασίας, καθώς αφορούν την οικονομική διαχείριση, την παροχή δημόσιων υπηρεσιών και την διασφάλιση των δημόσιων αγαθών (μεταξύ άλλων, και του περιβάλλοντος) σε μία δύσκολη οικονομική συγκυρία. Ο ίδιος νόμος, κατά τα άλλα, θεσπίζει την υποχρεωτική διακίνηση με ηλεκτρονικά μέσα των πληροφοριών και δεδομένων που εκδίδουν και διαχειρίζονται, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, οι φορείς του δημόσιου τομέα.⁴

Πρέπει επίσης να σημειωθεί και μία αντίρροπη προς τις παραπάνω αρνητικές πολιτικές πρωτοβουλίες εξέλιξη, κυρίως σε οικονομικά θέματα – η διεύρυνση, όσον αφορά το περιεχόμενο και τους υπόχρεους φορείς, του πεδίου εφαρμογής της Διαύγειας: πλέον, το Δημόσιο, ανά υπουργείο, τα

¹ Υπουργός Οικονομικών, κ.ά. (21.10.2014). Προσθήκη-τροπολογία στο Σχέδιο Νόμου «Ανοικτή διάθεση και περαιτέρω χρήση εγγράφων, πληροφοριών και δεδομένων του δημόσιου τομέα, τροποποίηση του ν. 3448/2006 (Α' 57), προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της οδηγίας 2013/37/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, περαιτέρω ενίσχυση της διαφάνειας, ρυθμίσεις θεμάτων Εισαγωγικού Διαγωνισμού Ε.Σ.Δ.Δ.Α. και άλλες διατάξεις (γενικός αριθμός 1933, ειδικός 116). Ανάκτηση την 22.7.2015 από: <http://goo.gl/sTuSsq>

² Άρθρο 31 ν. 4325/2015 (Α' 47). Κατά την αιτιολογική έκθεση, «[με] τις διατάξεις της παρ. 5 του άρθρου 4 του π.δ. 113/2010 (Α' 134), προβλέπεται ότι αναλήψεις υποχρεώσεων που δεν έχουν εκτελεστεί εν όλω ή εν μέρει, για οποιοδήποτε λόγο ...ανατρέπονται μέχρι το τέλος του οικείου οικονομικού έτους, με σχετική ανακλητική απόφαση του διατάκτη και αποδεσμεύονται οι σχετικές πιστώσεις. Δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν εντός ενός εκάστου οικονομικού έτους, αλλά δεν κατέστη δυνατό να πληρωθούν εντός αυτού, δύναται να επιβαρύνουν το επόμενο οικονομικό έτος, μόνο στην περίπτωση που έχουν αναληφθεί νόμιμα και κατά το μέρος που έχουν ανατραπεί. Δεδομένου ότι, η ανατροπή-ανάκληση δέσμευσης πιστώσεων απαιτεί επίσης τη συνεργασία των οικονομικών υπηρεσιών του διατάκτη και των ΥΔΕ, δεν είναι δυνατή η έκδοση του συνόλου των σχετικών αποφάσεων μέχρι τις 31.12 εκάστου έτους. Για τον λόγο αυτό, σύμφωνα με τις οδηγίες των αρμόδιων υπηρεσιών του Γ.Λ.Κ., οι αποφάσεις ανατροπής ανάληψης υποχρέωσης εκδίδονται μέχρι το τέλος Ιανουαρίου του επόμενου έτους, οπότε και καταχωρούνται στον ΟΠΣΔΠ, όσον αφορά τους φορείς του Δημοσίου. Ενόψει όμως των διατάξεων του άρθρου 4 ν. 3861/2010, όπως ισχύει, που προβλέπουν την έναρξη ισχύος των ανωτέρω πράξεων από την ανάρτησή τους στο διαδίκτυο (Πρόγραμμα «Διαύγεια»), προκύπτει θέμα νομιμότητας των δαπανών συγκεκριμένου οικονομικού έτους η πληρωμή των οποίων μετακυλιέται και διενεργείται σε βάρος των πιστώσεων του επόμενου οικονομικού έτους, λόγω ακριβώς της μη έναρξης ισχύος των εν λόγω ανακλητικών αποφάσεων από την έκδοσή τους. Κατόπιν αυτών, και προς τον σκοπό παροχής δυνατότητας πληρωμής των πιστωτών του Δημοσίου, που εγκλωβίζονται στις προαναφερόμενες γραφειοκρατικές διαδικασίες, ενόψει μάλιστα της οδηγίας 2011/17/ΕΕ... «για την καταπολέμηση των καθυστερήσεων πληρωμών στις εμπορικές συναλλαγές», προτείνεται η διάταξη του άρθρου 1, με την οποία εισάγεται παρέκκλιση από το κανόνα της έναρξης ισχύος των διοικητικών πράξεων των οποίων προβλέπεται η ανάρτηση...». Αναπληρωτής Υπ. Οικονομικών κ.ά. Τροπολογία-προσθήκη στο Σχέδιο Νόμου του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης «Εκδημοκρατισμός της Διοίκησης – Καταπολέμηση Γραφειοκρατίας και Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση. Αποκατάσταση αδικιών και άλλες διατάξεις» (τροπολογία 105/46 της 30.4.2015). Ανάκτηση την 21.7.2015 από: <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bbb19498-1ec8-431f-82e6-023bb91713a9/9224714.pdf>

³ ΕΛ/ΛΑΚ. (6.5.2015). Απάντηση της ΕΕΛ/ΛΑΚ για την τροπολογία που αφορά τη Διαύγεια. Ανάκτηση την 22.7.2015 από: <https://goo.gl/THkAr2>

⁴ Άρθρο 13 ν. 4325/2015 (Α' 47).

ΝΠΔΔ, οι ΟΤΑ και τα ΝΠΔΔ πρέπει να αναρτούν στοιχεία για την εκτέλεση του προϋπολογισμού τους και στη Διαύγεια.⁵ Με τον ίδιο τρόπο, αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες, σωματεία, ιδρύματα, κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις και λοιποί μη κερδοσκοπικοί φορείς που επιχορηγούνται από τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης με ποσό άνω των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ συνολικά ετησίως, πρέπει να αναρτούν απολογιστικά στοιχεία δαπανών.⁶

Στα τέλη του 2014, τα στοιχεία δημοσίων συμβάσεων που καταχωρίζονται υποχρεωτικά στο Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (ΚΗΜΔΗΣ) εξαιρέθηκαν από την υποχρέωση «πρωτογενούς» ανάρτησης στη Διαύγεια και αντλούνται αυτομάτως από το Μητρώο:⁷ στην τελευταία περίπτωση, δεν καταχωρούνται στο ΚΗΜΔΗΣ (και δεν αναρτώνται στη Διαύγεια) πληροφορίες που οι οικονομικοί φορείς έχουν χαρακτηρίσει ως εμπιστευτικές (π.χ., τεχνικά ή εμπορικά απόρρητα, εμπιστευτικές πτυχές των προσφορών), αν και πρέπει να αναφερθούν ρητά όλες τις σχετικές νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις ή διοικητικές πράξεις που επιβάλλουν την εμπιστευτικότητα.⁸

Η δεύτερη σημαντική εξέλιξη ήταν η ενσωμάτωση των τροποποιήσεων⁹ της οδηγίας¹⁰ για την περαιτέρω χρήση πληροφοριών του δημόσιου τομέα.¹¹ Η νέα οδηγία βελτίωσε το καθεστώς σε πολλά σημεία: για παράδειγμα, το πεδίο εφαρμογής διευρύνεται, και περιλαμβάνει πλέον και βιβλιοθήκες, συμπεριλαμβανομένων των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών, μουσεία και αρχεία· οι διαθέσιμοι μορφότυποι εμπλουτίζονται· ενισχύεται η πρόσβαση σε ένδικα μέσα και η διαφάνεια των τελών. Η πιο σημαντική τομή, όμως, είναι η καθιέρωση της γενικής υποχρέωσης των κρατών-μελών να προσφέρουν κάθε έγγραφο από τη στιγμή της ανάρτησης, δημοσίευσης ή αρχικής διάθεσής του, για περαιτέρω χρήση, με την επιφύλαξη των περιορισμών της ίδιας της οδηγίας και των εθνικών κανόνων σχετικά με την πρόσβαση σε έγγραφα.¹² Όπως συμβαίνει συνήθως, η υλοποίηση των παραπάνω कार्किνοβατεί: την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές (7.2015), το ΥΠΑΠΕΝ έχει υποβάλει στο «Μητρώο Ανοικτών Δεδομένων του Δημοσίου»¹³ μόνο δύο «διαρθρωμένα σύνολα δεδομένων» (datasets), μάλλον περιορισμένου ενδιαφέροντος,¹⁴ και, σε κάθε περίπτωση, λιγότερα από το Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης (15) και Πολιτισμού (6). Ταυτόχρονα, οι φορείς του δημόσιου τομέα κατά κανόνα δεν παρέχουν, την στιγμή αυτή, τα έγγραφά τους σε μηχαναγνώσιμο μορφότυπο. Όσον αφορά τα ένδικα βοηθήματα, η εθνική ρύθμιση προβλέπει διοικητική προσφυγή κατά απορριπτικών αποφάσεων ενώπιον του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης, ο οποίος κρίνει κατά νόμο και κατ' ουσία, και αίτηση ακυρώσεως κατά της απόφασης του τελευταίου ενώπιον του Τριμελούς Διοικητικού Εφετείου.¹⁵

Η τρίτη σημαντική εξέλιξη ήταν η κωδικοποίηση των διατάξεων για την πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα και στοιχεία.¹⁶ Σε αυτήν, περιλαμβάνονται όχι μόνο οι παραπάνω διατάξεις για την περαιτέρω χρήση των πληροφοριών του δημόσιου τομέα, αλλά και οι διατάξεις για την πρόσβαση του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφορία, και τα δημόσια έγγραφα. Επίσης, έχουν κωδικοποιηθεί και ελάχιστα γνωστές ρυθμίσεις, όπως αυτές που αφορούν την πρόσβαση σε αρχεία Υπουργών και της Γενικής Γραμματείας του Υπουργικού Συμβουλίου, στα γεωχωρικά δεδομένα, στα κτηματολογικά στοιχεία, σε στοιχεία του Ελληνικού Στατιστικού Συστήματος, στο υλικό της

⁵ Άρθρο 10^Α ν. 3861/2010, όπως προστέθηκε με το 15 ν. 4305/2014 (Α' 237). Για ένα παράδειγμα, βλ. Έγγραφο ΥΠΑΠΕΝ 32153/20.7.2015 «Στοιχεία Εκτέλεσης Προϋπολογισμού ΥΠΑΠΕΝ (πρώην ΥΠΕΚΑ) μηνός Μαΐου 2015» (ΑΔΑ: ΨΦ9Μ465ΦΘΗ-ΧΤ4).

⁶ Άρθρο 10^Β ν. 3861/2010, όπως προστέθηκε με το 16 ν. 4305/2014 (Α' 237).

⁷ 2 παρ. 4 περ. 6^α, περ. 14 έως 16, και άρθρο 3 παρ. 6 ν. 3861/2010, όπως τροποποιούνται από το 197 παρ. 2 έως 6 ν. 4281/2014 (Α' 160). Σύμφωνα με το άρθρο 201 ν. 4281/2014, όπως αντικαταστάθηκε από το 37 παρ.1 ν. 4320/2015 (Α' 29), οι διατάξεις αυτές ισχύουν από την 31.12.2015.

⁸ Άρθρο 34 παρ. 1 και παρ. 2 ν. 4281/2014 (Α' 160)· Άρθρο 6 οδηγίας 2004/18· Άρθρο 13 οδηγίας 2004/17.

⁹ Οδηγία 2013/37/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για την τροποποίηση της οδηγίας 2003/98/ΕΚ σχετικά με την περαιτέρω χρήση πληροφοριών του δημόσιου τομέα (Επίσημη Εφημερίδα L 175 της 27.6.2013, σ. 1 έως 8).

¹⁰ Οδηγία 2003/98/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Νοεμβρίου 2003, για την περαιτέρω χρήση πληροφοριών του δημόσιου τομέα (Επίσημη Εφημερίδα L 345 της 31.12.2003, σ. 90 έως 96).

¹¹ Άρθρα 1-10, 12-13 ν. 3448/2006 (Α' 57), όπως τροποποιούνται από τα άρθρα 1 έως ν. 4305/2014 (Α' 237). Πρβλ., επίσης, Εγκύκλιος ΥΔΙΜΗΔ ΔΗΔ/Φ.40/407/2015 «Εφαρμογή των διατάξεων του Κεφαλαίου Α' του ν. 4305/2014 (ΦΕΚ 237/Α') σχετικά με την ανοικτή διάθεση και περαιτέρω χρήση εγγράφων, πληροφοριών και δεδομένων του δημόσιου τομέα, την τροποποίηση των διατάξεων του πρώτου κεφαλαίου του ν. 3448/2006, προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της οδηγίας 2013/37 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και την περαιτέρω ενίσχυση της διαφάνειας στο δημόσιο τομέα» (ΑΔΑ: ΩΩΡΜΧ-ΜΒΛ).

¹² Άρθρο 2 παρ. 1 ν. 3448/2006, όπως αντικαθίσταται από το 2 ν. 4305/2014 (Α' 237).

¹³ Ministry of Interior and Administrative Reconstruction. (αχρονολόγητο). Data.gov.gr. Ανάκτηση την 22.7.2015 από: <http://data.gov.gr/>

¹⁴ Πρόκειται για τα «Επιβληθέντα πρόστιμα σε πρατήρια καυσίμων» και τα «Πρόστιμα εταιρειών εμπορίας πετρελαιοειδών».

¹⁵ 5 παρ. 4 και 5 ν. 3448/2006, όπως αντικαθίστανται από το 5 ν. 4305/2014 (Α' 237).

¹⁶ Προεδρικό διάταγμα 28/2015 «Κωδικοποίηση διατάξεων για την πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα και στοιχεία» (Α' 34).

Γεωγραφικής Υπηρεσίας Στρατού. Είναι μία από τις ελάχιστες κωδικοποιήσεις των τελευταίων ετών. Κατά την περίοδο αναφοράς, εκδόθηκε επίσης το προεδρικό διάταγμα για την πολιτική διάθεσης μετεωρολογικών δεδομένων,¹⁷ το οποίο επίσης κωδικοποιήθηκε μαζί με τις υπόλοιπες διατάξεις για την πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα και στοιχεία.

Κατά την περίοδο αναφοράς, η Επιτροπή Συμμόρφωσης (Compliance Committee) της Σύμβασης του Άαρχους ασχολήθηκε με την πρώτη της ελληνική αναφορά, η οποία αφορούσε την καταστροφή των χημικών της Συρίας: η αναφορά δεν έγινε αποδεκτή (not admissible).¹⁸ Ένας νέος οδηγός εφαρμογής της σύμβασης είναι διαθέσιμος.¹⁹

Σύνταξη κεφαλαίου: Γιώργος Χασιώτης

2. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ

2.1. Αξιολόγηση εφαρμογής του ν. 4014/2011

Στα τέλη του 2014, το ΥΠΕΚΑ δημοσίευσε την «Έκθεση για την εφαρμογή του κεφαλαίου Α του ν. 4014/2011».²⁰ Με την έκθεση, «αξιολογείται ο νέος αυτός νόμος, ο τρόπος με τον οποίο αυτός εφαρμόζεται έως σήμερα και η αποτελεσματικότητά του». Δεν είναι μυστικό ότι η αναθεώρηση της νομοθεσίας για την περιβαλλοντική αδειοδότηση ήταν ενταγμένη στο πρώτο μνημόνιο.²¹ Ακόμα και αν αγνοηθεί το γεγονός αυτό, και ανεξάρτητα από τις προθέσεις των συντακτών, η έκθεση αυτή δεν αντέχει σε καμία σοβαρή κριτική. Τελείως ενδεικτικά, μπορούν να αναφερθούν τα εξής:

(α) Οι συντάκτες επινοούν την έννοια του «φακέλου», με την οποία μάλλον εννοούν τις «μελέτες». Στη συνέχεια, παρατηρούν ότι «κατά τα έτη 2005-2009, το σύνολο των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης στη χώρα μας, ξεπερνούσε τις 21.500 ανά έτος» - ένας αριθμός που, αν ευσταθεί, είναι κατά 35.8% μεγαλύτερος από τον μέσο όρο του συνόλου των ΜΠΕ που υποβλήθηκαν (2005-2008) σε όλη την ΕΕ-27 (15829).²²

¹⁷ Προεδρικό διάταγμα 138/2014 «Πολιτική Διάθεσης Μετεωρολογικών Δεδομένων, Προϊόντων και Υπηρεσιών από την Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία (ΕΜΥ)» (Α' 229)· Π.Ε. 172/2014.

¹⁸ UNECE. (αχρονολόγητο). Communications from the public. Ανάκτηση την 20.7.2015 από: <http://www.unece.org/ru/env/pp/pubcom.html>

¹⁹ UNECE. (6.2014). The Aarhus Convention: An implementation Guide (second edition). Ανάκτηση την 20.7.2015 από: <http://goo.gl/cKUPs7>

²⁰ ΥΠΕΚΑ. (αχρονολόγητο). Έκθεση για την εφαρμογή του κεφαλαίου Α του νόμου 4014/2011. Ανάκτηση στις 12.6.2015 από: <http://goo.gl/sVUngU>. Η έκθεση παρουσιάστηκε σε ημερίδα την 3.12.2014, ενώ το τελευταίο νομοθέτημα που αναφέρει δημοσιεύθηκε την 27.1.2014 (βλ. Πίνακα 6).

²¹ Η υποχρέωση αυτή περιγράφεται με ελαφρώς διαφορετικούς τρόπους στα κείμενα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. (i) Για παράδειγμα, στην αρχική συμφωνία του Μαΐου 2010, υπήρχε η εξής κρυπτική διατύπωση (με χρονικό ορίζοντα τον 12.2010, Q4-2010): "simplify the licensing of industrial units and reduce the cost of doing business...simplify and accelerate the process of licensing enterprises, industrial activities and professions through legislation and by making the spatial plans operational...". IMF. (5.2010). Greece: Stand-By Arrangement - Review Under the Emergency Financing Mechanism (IMF Country Report 10/110). Ανάκτηση την 17.7.2015 από: <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=24054.0j> (ii) Το επικαιροποιημένο «μνημόνιο κατανόησης» της 6.8.2010 είναι πιο συγκεκριμένο: "[w]ithout prejudice to the Greek Constitution, Government adopts legislation to tackle delays in the implementation of public works and investment projects in general. Legislation should inter alia: shorten and simplify judicial procedures challenging contract awards or land expropriation decisions; shorten deadlines to get permits by the Central Archaeological Council in Athens; simplify and shorten procedures to complete studies on environmental impact and to get the approval of environmental terms for infrastructure projects". IMF. (6.8.2010). Greece: Letter of Intent, Memorandum of Economic and Financial Policies, Technical Memorandum of Understanding, and Memorandum of Understanding on Specific Economic Policy Conditionality. Ανάκτηση την 17.7.2015 από: <https://www.imf.org/external/np/loi/2010/grc/080610.pdf>. (iii) Αντίθετα, στην «επιστολή προθέσεων» (letter of intent) της 28.2.2011, διαβάζουμε ότι: "[k]ey business environment reforms recently legislated are being implemented, while we prepare new initiatives for later in the year: ...[t]he licensing law will set a deadline for issuing necessary opinions (with a non-response to provide for tacit agreement) and a deadline for granting licenses. The companion law covering environmental permits will set a deadline for issuing necessary opinions (with a non-response to provide for tacit agreement, without prejudice to other environmental legislation); and a deadline for granting permits. It will also provide for a reclassification of environmental impact categories in line with EU average practices, and for coordination of licensing procedures by electronic means". IMF. (28.2.2011). Greece: Letter of Intent, Memorandum of Economic and Financial Policies, Technical Memorandum of Understanding, and Memorandum of Understanding on Specific Economic Policy Conditionality. Ανάκτηση την 17.7.2015 από: <https://www.imf.org/external/np/loi/2011/grc/022811.pdf>. Είναι χαρακτηριστικό ότι ορισμένες από τις προβλέψεις αυτές ήταν ήδη σε ισχύ (όπως η προθεσμία για τις γνωμοδοτήσεις), ενώ άλλες εγκαταλείφθηκαν (όπως η τεκμαιρόμενη σύμφωνη γνώμη). (iv) Τέλος, ο σχετικός νόμος, που δημοσιεύθηκε περίπου την ίδια εποχή με τη συμφωνία, στο κεφάλαιο για τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις πριν το τέταρτο τρίμηνο 2010, αναφέρει τα εξής: «[η] κυβέρνηση θα υιοθετήσει νομοθεσία για την απλοποίηση και την επιτάχυνση της διαδικασίας αδειοδότησης επιχειρήσεων, βιομηχανικών δραστηριοτήτων και επαγγελματιών, η οποία μεταξύ άλλων θα αναθεωρήσει τον νόμο 3325/05, θα εφαρμόσει το ν. 3335/05 για τις βιομηχανικές ζώνες, και θα εφαρμόσει το χωροταξικό σχέδιο» [Παράρτημα IV «Ελλάδα: Μνημόνιο Συνεννόησης στις συγκεκριμένες προϋποθέσεις οικονομικής πολιτικής» ν. 3845/2010 (Α' 65), σ. 1368]. Παρεμπιπτόντως, ο ν. 3335/05 δεν έχει σχέση με τις βιομηχανικές ζώνες (αλλά με την διακίνηση και αποθήκευση πετρελαιοειδών, τα λατομεία, και μερικά ακόμα θέματα του Υπουργείου Ανάπτυξης). Γενικότερα, εντυπωσιάζει η ασάφεια, η προχειρότητα και η ανακριβολογία όλων αυτών των κειμένων.

²² GHK. (2010). Collection of information and data to support the Impact Assessment study of the review of the EIA Directive: A study for DG Environment (Table 2-2). Ανάκτηση την 6.7.2015 από: http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/collection_data.pdf.

Οι ισχυρισμοί αυτοί προσβάλλουν την κοινή λογική. Πρώτον, η έννοια του «φακέλου» δεν εκφράζει αυτά που επιθυμεί το ΥΠΕΚΑ: είναι γνωστό ότι κατά το προϊσχύον δίκαιο οι προκαταρκτικοί «φάκελοι» – όπως οι Προμελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων²³– εμπλουτίζονταν στη συνέχεια, βάσει άτυπων συναντήσεων με τις αδειοδοτικές αρχές, γνωμοδοτήσεων, και απόψεων που κατατίθενται στη δημόσια διαβούλευση. Με άλλα λόγια, οι «φάκελοι» δεν είναι αυτοτελείς: αυτό είναι σημαντικό, καθώς το κύριο κόστος για τον φορέα του έργου δεν είναι η εκτύπωση – άλλωστε, ακόμα και το παλαιότερο δίκαιο προέβλεπε ηλεκτρονική υποβολή²⁴ – αλλά η *συλλογή και η επεξεργασία των στοιχείων*.²⁵

Δεύτερον, στο πλαίσιο ίδιας έρευνας από την ΕΕ, το ΥΠΕΚΑ υπέβαλε *τελείως διαφορετικά* στοιχεία: κατά τη μελέτη της επιτροπής, ο μέσος όρος του αριθμού των ΜΠΕ (2005-2008) στην Ελλάδα ήταν μόλις 425.^{26,27} Χρησιμοποιώντας τα στοιχεία που επικαλείται το ΥΠΕΚΑ στην αξιολόγησή του, εύκολα διαπιστώνεται ότι ο μέσος όρος περιβαλλοντικών αδειοδοτήσεων ανά εκατομμύρια κατοίκους είναι 37,6 – πολύ κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (60).²⁸ Ο πιθανός αντίλογος είναι ότι η μελέτη της επιτροπής μετρούσε «περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις», ενώ η αξιολόγηση του ΥΠΕΚΑ «φακέλους»: τότε, όμως, οι συντάκτες της αξιολόγησης έπρεπε να είχαν αναζητήσει τον συνολικό αριθμό των «φακέλων» περιβαλλοντικής αδειοδότησης και στις υπόλοιπες χώρες. Αντιθέτως, για τις υπόλοιπες χώρες κράτησαν τον αριθμό των «περιβαλλοντικών αδειοδοτήσεων» (environmental impact assessments, EIA) από τη μελέτη της επιτροπής, και «φούσκωσαν» τον δικό τους αριθμό, μετρώντας «φακέλους». Με τον τρόπο αυτό, το ΥΠΕΚΑ προσπαθεί να αποδείξει ότι η χώρα είχε ένα τεράστιο πρόβλημα, το οποίο στην συνέχεια «επέλυσε» με τον ν. 4014/2011.

Τρίτον, άλλες εξηγήσεις για τον πιθανά αυξημένο ελληνικό αριθμό, οι οποίες προκύπτουν από τα διαθέσιμα στοιχεία – για παράδειγμα, ο σχετικά μεγάλος αριθμός έργων υποδομής, κατά την περίοδο πριν την οικονομική κρίση - αποσιωπούνται.²⁹

Τέταρτον, από την στιγμή που το ΥΠΕΚΑ επέλεξε να υπολογίσει τον αριθμό των «φακέλων», θα πρέπει να είναι συνεπής: δυστυχώς, καμία προσπάθεια δεν έγινε να υπολογιστεί ο αριθμός των νέων τύπων φακέλων που προβλέπει ο ν. 4014/2011, όπως οι φάκελοι συμμόρφωσης τελικού σχεδιασμού,³⁰ οι φάκελοι τροποποίησης ΑΕΠΟ,³¹ οι τεχνικές περιβαλλοντικές μελέτες,³² κ. ά.

Τέλος, σε καμία περίπτωση οι επιπτώσεις της κρίσης δεν έχουν ληφθεί υπόψη. Οι συντάκτες της έκθεσης σημειώνουν, και μάλιστα με στόμφο, τα εξής: «*ασφαλές στοιχείο είναι η σύγκριση με τη μείωση του ΑΕΠ. Αν δηλ., θεωρηθεί ότι το ετήσιο ποσοστό μείωσης του ΑΕΠ αντιστοιχεί και με μείωση επενδύσεων, μπορούμε να έχουμε το ποσοστό της μείωσης των μελετών λόγω οικονομικής κρίσης*». Δεν υπάρχει κανένας στατιστικός και οικονομικός λόγος για αυτό,^{33,34} και σε κάθε περίπτωση πρόκειται για ανακρίβειες.³⁵ Για παράδειγμα, ο ισχυρισμός ότι το «ετήσιο ποσοστό

²³ Άρθρα 3, 6 και 9 κ.υ.α. 11014/703/Φ.104/2003 (Β' 332)· 4 παρ. 6 και παρ. 10 ν. 1650/1986, όπως είχαν αντικατασταθεί με το άρθρο 2 ν. 3010/2002 (Α' 91), και πριν αντικατασταθούν ή καταργηθούν με τα άρθρα 31 παρ. 2, 31 παρ. 3 και 32 ν. 4014/2011 (Α' 209).

²⁴ Άρθρο 6 παρ. 1.1, 7 παρ. 1 σημείο α) τελευταίο εδάφιο, 11 κ.υ.α. 11014/703/Φ.104/2003 (Β' 332). Ακόμα και το άρθρο 9 παρ. 2 α) της κ.υ.α. 69269/5387/1990 (Α' 678, εν μέρει προϊσχύουσα) προέβλεπε, ήδη από το 1990, την υποβολή ενός τουλάχιστον αντίτυπου σε «αναπαράξιμη» μορφή.

²⁵ Για μία επισκόπηση του κόστους της περιβαλλοντικής αδειοδότησης για τον φορέα του έργου, βλ.: Glasson, J., Therivel, R. και Chadwick, A. (2012). Introduction to environmental impact assessment (κεφ. 4.2.3). Milton Park, Abingdon, Oxon New York: Routledge. Το κόστος κυμαίνεται μεταξύ 0.1% και 1% του κόστους κεφαλαίου ενός έργου.

²⁶ GHK. (2010). Collection of information and data to support the Impact Assessment study of the review of the EIA Directive: A study for DG Environment. Ανάκτηση την 6.7.2015 από: http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/collection_data.pdf.

²⁷ Σε κάποιο σημείο, οι συντάκτες του ΥΠΕΚΑ αναφωνούν: «[ο] μεγαλύτερος αριθμός μελετών διεξάγεται στη Γαλλία, όπου κι εκεί ο μέσος όρος είναι 3.867 ετησίως, δηλ. περίπου 6 φορές μικρότερος από την Ελλάδα, παρότι η Γαλλία είναι 6 φορές μεγαλύτερη από την Ελλάδα σε πληθυσμό!». Δυστυχώς για το ΥΠΕΚΑ, αν συγκριθούν οι 3867 γαλλικές με τις 425 ελληνικές περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις, εύκολα βλέπει κανείς ότι ο ελληνικός αριθμός είναι περίπου 9 φορές μικρότερος από τον γαλλικό.

²⁸ ΥΠΕΚΑ. (αχρονολόγητο). Έκθεση για την εφαρμογή του κεφαλαίου Α του νόμου 4014/2011 (Πίνακας 1). Ανάκτηση στις 12.6.2015 από: <http://goo.gl/sVUngU>

²⁹ GHK. (2010). Collection of information and data to support the Impact Assessment study of the review of the EIA Directive: A study for DG Environment (Table 2-5, 2-6). Ανάκτηση την 6.7.2015 από: <http://goo.gl/y72JzM>.

³⁰ Άρθρο 7 παρ. 1 και 11 παρ. 7 ν. 4014/2011 (Α' 209).

³¹ Άρθρα 5-6, 11 παρ. 5 και παρ. 6 ν. 4014/2011 (Α' 209).

³² Άρθρο 7 παρ. 2 και 11 παρ. 11 ν. 4014/2011 (Α' 209).

³³ Πρώτα-πρώτα, οι συντάκτες της έκθεσης δεν ορίζουν τι εννοούν όταν λένε «επενδύσεις». Η πλησιέστερη σε αυτό έννοια είναι οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (gross fixed capital formation), δηλαδή κτήσεις (μείον τις διαθέσεις) πάγιων υλικών ή άυλων αγαθών από τους παραγωγούς (μηχανές, εξοπλισμός, οχήματα, κτίρια, κοκ.). Είναι σαφές ότι μόνο ένα μικρό τμήμα των κτήσεων αυτών απαιτεί είτε «μελέτες» είτε περιβαλλοντική αδειοδότηση.

³⁴ European Commission, IMF, OECD, UN και World Bank. (2009). System of National Accounts (SNA 2008). Ανάκτηση την 19.6.2015 από: <http://goo.gl/UYiorX>.

³⁵ Eurostat. (2014). Gross fixed capital formation (investments) at current prices [αρχείο δεδομένων]. Ανάκτηση την 4.7.2015 από: <http://goo.gl/AxSxql>.

μείωσης του ΑΕΠ αντιστοιχεί και με μείωση επενδύσεων» ισοδυναμεί με τον ισχυρισμό ότι η αναλογία «επενδύσεων» και ΑΕΠ είναι σταθερή: ωστόσο, μία ματιά στα διαθέσιμα στοιχεία δείχνει ότι αυτό δεν ισχύει. Αντίθετα, στην Ελλάδα, η αναλογία μειώνεται (με άλλα λόγια, οι «επενδύσεις» μειώθηκαν αναλογικά περισσότερο από το ΑΕΠ): από 17.3 (2010) σε 11.6 (2014). Άλλωστε, δεν υπάρχει κανένας λόγος να ισχύει αυτό γενικά, καθώς το ΑΕΠ δεν αποτελείται μόνο από «επενδύσεις».

(β) Κατά την έκθεση, «από την μείωση των απαιτούμενων μελετών ... έχουν προέλθει οφέλη για την οικονομία τα οποία ανέρχονται σε περίπου 850 εκατομμύρια €». Η μείωση προέρχεται από το κόστος των μελετών και των ανθρωποωρών, που υπολογίζεται βάσει ενδεικτικών μοναδιαίων τιμών (που δεν αιτιολογούνται). Ωστόσο, σε αντίθεση με όσα ισχύουν διεθνώς, το ΥΠΕΚΑ δεν εντόπισε (και δεν υπολόγισε) ούτε ένα όφελος από την περιβαλλοντική αδειοδότηση. Με την παιδαριώδη αυτή λογική, η ολοκληρωτική κατάργηση του Εθνικού Συστήματος Υγείας ή της δημόσιας εκπαίδευσης θα έχει ακόμα μεγαλύτερα οφέλη. Για κάποιο παράδοξο λόγο, το ΥΠΕΚΑ ταυτίζει την εθνική οικονομία με τις αδειοδοτικές αρχές και τους αδειοδοτούμενους φορείς. Φυσικά, είναι περιττό να τονιστεί ότι παρόμοιες μέθοδοι δεν χρησιμοποιούνται πουθενά: δεν έχουν καμία σχέση ούτε με την ανάλυση κόστους-οφέλους δημόσιων πολιτικών και προγραμμάτων στο πλαίσιο της ρυθμιστικής διακυβέρνησης (regulation),^{36,37,38,39} ούτε γενικότερα με μία δομημένη μέθοδο αξιολόγησης και βελτίωσης του νομοθετικού πλαισίου ή της διοικητικής δράσης, όπως αυτές που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης,^{40,41} του ΟΟΣΑ⁴² και αλλού⁴³. Ειδικά για την περιβαλλοντική αδειοδότηση, οι μελέτες αυτές έχουν γίνει σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, και εκεί, έχει σημειωθεί ότι η περιβαλλοντική αδειοδότηση έχει και πολύ σημαντικά οφέλη: υψηλότερο επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος, μεγαλύτερη κοινωνική αποδοχή των έργων και καλύτερος σχεδιασμός τους, μετά από την εξέταση εναλλακτικών λύσεων.⁴⁴ Ακόμα περισσότερο, η περιβαλλοντική διακυβέρνηση ενισχύει την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, την αποτελεσματικότητα των θεσμών και το κράτος δικαίου, δημιουργώντας διάχυτα οφέλη για το κοινωνικό σύνολο.⁴⁵ Φυσικά, το ΥΠΕΚΑ δεν έχει τα στοιχεία για να υπολογίσει τα οφέλη αυτά: ωστόσο, δεν θα έπρεπε να τα αποσιωπά.

(γ) Η έκθεση περιέχει και πολλές άλλες ανακρίβειες, που δεν είναι δυνατό να εκτεθούν πλήρως. Κατά την έκθεση, «το ΥΠΕΚΑ προγραμματίζει την έναρξη πιλοτικής λειτουργίας του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου (ΗΠΜ) εντός του 1ου τετραμήνου του 2014, ενώ υπολογίζεται ότι εντός του 2014 θα λειτουργήσει πλήρως»: την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές (7.2015), αυτό δεν έχει συμβεί. Μάλιστα, αμφισβητώντας έμπρακτα τόσο τους ισχυρισμούς αυτούς, όσο και την ανάγκη απλοποίησης των διαδικασιών, ο νομοθέτης θεσμοθέτησε ένα χωριστό «Ηλεκτρονικό Μητρώο Πληροφοριών Σταθμών Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας από ΑΠΕ, με σκοπό την ηλεκτρονική υποστήριξη της αδειοδότησης αυτών».⁴⁶ Σε άλλο σημείο της αξιολόγησης, αναφέρεται ότι «[τ]ο ΥΠΕΚΑ προγραμματίζει την πλήρη ενεργοποίηση των διατάξεων του άρθρου 20 του ν. 4014/2011 σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιθεωρήσεις»: μέχρι σήμερα (6.2015), ούτε αυτό έχει συμβεί.

³⁶ Moosa, Imad A. και Ramiah, V. (2014). The Costs and Benefits of Environmental Regulation. Cheltenham, Glos UK: Edward Elgar Publishing, Inc.

³⁷ European Commission Directorate-General for the Budget. (2015). Guide to Cost-Benefit Analysis of Investment Projects. Economic appraisal tool for Cohesion Policy 2014-2020. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Ανάκτηση την 1.6.2015 από: <http://goo.gl/MYYRc9>.

³⁸ Arrow, Kenneth J. κ.α.. (1996). Benefit-Cost Analysis in Environmental, Health and Safety Regulation: A Statement of Principles. Washington, D.C.: American Enterprise Institute for Public Policy Research. Ανάκτηση την 12.6.2015 από: <https://goo.gl/AM3Nvs>.

³⁹ OECD Reviews of Regulatory Reform. (2009). Regulatory impact analysis: a tool for policy coherence. Paris: OECD Publishing. DOI:10.1787/9789264067110-en. Ανάκτηση την 22.6.2015 από: <http://goo.gl/nRFHEa>.

⁴⁰ Για παράδειγμα, το «Κοινό Πλαίσιο Αξιολόγησης» (Common Assessment Framework): Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. (2007). Κοινό Πλαίσιο Αξιολόγησης (Κ.Π.Α.). Ανάκτηση την 10.7.2015 από: <http://goo.gl/Q7ZdrA>.

⁴¹ European Commission Directorate-General for the Budget. (2004). Evaluating EU Activities. A practical guide for the Commission Services. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

⁴² OECD. (2014). OECD Framework for Regulatory Policy Analysis. OECD Publishing. DOI: 10.1787/9789264214453-en. Ανάκτηση την 12.7.2015 από: <http://goo.gl/r5AgBu>.

⁴³ Για την εμπειρία στις ΗΠΑ, βλ.: Sunstein, C. (2002). The cost-benefit state: the future of regulatory protection. Chicago, Ill: Section of Administrative Law and Regulatory Practice, ABA.

⁴⁴ European Commission. (1998). Environmental impact assessment : a study on costs and benefits : final report. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

⁴⁵ Faure, Michael, G. (2012). Environmental Regulation. Διαθέσιμο στο: Bergh, R. & Paccas, A. (επιμ.). (2012). Regulation and economics. Northampton, Massachusetts: Edward Elgar Publishing Inc.

⁴⁶ 14 παρ. 8 ν. 3468/2006, όπως αντικαταστάθηκε από το 210 παρ. 1 ν. 4281/2014 (Α' 160). Σύμφωνα με την διάταξη, η ισχύουσα υ.α. [Υ.Α.Π.Ε./Φ1/οικ. 24840/2010 «Τήρηση Μητρώου Αδειών και υποβολή στοιχείων και πληροφοριών στην Υπηρεσία Εξυπηρέτησης Επενδυτών για έργα Α.Π.Ε. από κατόχους μονάδων Α.Π.Ε.» (Β' 1900)] θα καταργηθεί όταν εκδοθεί η κ.υ.α. που η ίδια διάταξη προβλέπει.

Αντίθετα, οι νέες διατάξεις για το Κεντρικό Συμβούλιο Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων πλήττουν καίρια τις επιθεωρήσεις αυτές (βλ. παρακάτω). Τέλος, ομοίως δεν είναι αλήθεια ότι η ειδική οικολογική αξιολόγηση και η περιβαλλοντική αδειοδότηση είναι «*παρεμφερείς*» διαδικασίες.⁴⁷

Φυσικά, τίποτα από τα παραπάνω δεν αμφισβητεί την ανάγκη επικαιροποίησης και εκσυγχρονισμού του νομικού πλαισίου: οι τεράστιες δυνατότητες της ψηφιακής εποχής είναι ανεκμετάλλετες,⁴⁸ και σύντομα η ανάγκη προσαρμογής προς το ευρωπαϊκό δίκαιο⁴⁹ θα καταστήσει την επικαιροποίηση αναπόφευκτη.

2.2. Νομικές και νομολογιακές εξελίξεις

Νομοθετικές εξελίξεις. Όπως και την προηγούμενη χρονιά, οι (σχετικά περιορισμένες) εξελίξεις χαρακτηρίζονται από την απορρύθμιση της περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Ο δικαιολογητικός λόγος της τάσης αυτής προβάλλει την απλοποίηση και τη διευκόλυνση των επενδύσεων. Είναι ωστόσο αμφίβολο αν εξυπηρετούνται ακόμα και οι σκοποί αυτοί.

Η αξιολόγηση του συστήματος περιβαλλοντικής αδειοδότησης δεν μπορεί να είναι ακριβής αν δεν γίνει κατανοητό ότι πρέπει να συμπεριλάβει περισσότερες διαδικασίες και πρακτικές.

(α) Η πρώτη από τις πρακτικές των οποίων η συμβολή στην εξέλιξη του συστήματος περιβαλλοντικής αδειοδότησης πρέπει να αξιολογηθεί σοβαρά είναι οι *νομοθετικές παρεμβάσεις στο σύστημα περιβαλλοντικής αδειοδότησης*, με σκοπό τη συνέχιση λειτουργίας διάφορων έργων και δραστηριοτήτων που δεν διαθέτουν περιβαλλοντικούς όρους σε ισχύ. Αυτές έχουν σημασία, καθώς υπονομεύουν το θεσμικό πλαίσιο, και εκφράζουν προνομιακή μεταχείριση ορισμένων έργων και δραστηριοτήτων (και μία εμφανή δυσμένεια προς νομίμως αδειοδοτημένες δραστηριότητες). Επίσης, εισάγουν εξαιρέσεις στην αρχή της πρόληψης (που ενσωματώνεται στην περιβαλλοντική αδειοδότηση): σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, η «*ΑΕΠΟ αποτελεί προϋπόθεση για την έκδοση κάθε διοικητικής πράξης που απαιτείται κατά περίπτωση, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις για την πραγματοποίηση ή λειτουργία του έργου ή της δραστηριότητας*».⁵⁰

Στην κατηγορία των εξαιρέσεων αυτών ανήκουν:

- η «*επέκταση*» της άδειας λειτουργίας των υφιστάμενων και εν λειτουργία τουριστικών λιμένων,⁵¹
- η αναστολή για 2 έτη των προστίμων και των διοικητικών πράξεων αποβολής, επιβολής προστίμων, καταστροφής και κατεδάφισης για τις μονάδες υδατοκαλλιέργειας που «*αποδεδειγμένα*» (!) λειτουργούν χωρίς άδεια ίδρυσης και λειτουργίας,⁵²

⁴⁷ Μερικές από τις διαφορές είναι οι εξής: η ειδική οικολογική αξιολόγηση περιορίζεται στις στόχους διατήρησης του οικείου τόπου [10 παρ. 2 εδ. α' ν. 4014/2011 (Α' 209) · 6(3)(α) οδηγίας 92/43 · Απόφαση του Δικαστηρίου (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της 7ης Σεπτεμβρίου 2004 Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee, C-127/02, ECLI:EU:C:2004:482, σκ. 46^ο έως 49^ο], και, σε αντίθεση με την περιβαλλοντική αδειοδότηση, δεν περιλαμβάνει εξέταση εναλλακτικών λύσεων [6(4)(α) οδηγίας 92/43 · Απόφαση του Δικαστηρίου (δευτέρο τμήμα) της 14ης Απριλίου 2005 Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Βασιλείου των Κάτω Χωρών, C-441/2003, ECLI:EU:C:2005:233, σκ. 20^ο έως 30^ο] · η ειδική οικολογική αξιολόγηση καταλήγει σε ένα συμπέρασμα για την διατήρηση (η μη) της ακεραιότητας του τόπου, το οποίο, εάν δεν υφίσταται ή είναι αρνητικό, εμποδίζει την πρόοδο του έργου χωρίς την συνδρομή ορισμένων προϋποθέσεων [10 παρ. 3 εδ. α' ν. 4014/2011 (Α' 209) · ΣτΕ 585/2014, σκ. 16^ο]. Για μία πρόσφατη επισκόπηση, βλ.: Cliquet, A., Schoukens, H., Misonne, D. και Hoorick, G. (2015). The Habitats Directive in its EU environmental law context : European nature's best hope? London: Routledge, Taylor & Francis Group.

⁴⁸ Farber, Daniel A. (21.1.2006). Bringing Environmental Assessment into the Digital Age (UC Berkeley Public Law Research Paper No. 877625). DOI: 10.2139/ssrn.877625 . Ανάκτηση στις 8.7.2015 από το SSRN: <http://goo.gl/X4tO71> . Επίσης, διαθέσιμο στο: Holder, J. κ.α. (επιμ.). (2008). Taking stock of environmental impact assessment: law, policy and practice. Oxon, New York: Routledge-Cavendish.

⁴⁹ Εκκρεμεί η ενσωμάτωση της οδηγίας 2014/52/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014 , για την τροποποίηση της οδηγίας 2011/92/ΕΕ σχετικά με την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (Επίσημη Εφημερίδα L 124 της 25.4.2014, σ. 1 έως 18), με προθεσμία την **16.5.2017** [άρθρα 2(1)(α) και 3(1)].

⁵⁰ 2 παρ. 10 ν. ν. 4014/2011 (Α' 209). Για το προϊσχύον δίκαιο, πρβλ. 4 παρ. 1 γ) ν. 1650/1986, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 2 ν. 3010/2002 (Α' 91).

⁵¹ Πρώτο εδάφιο του άρθρου 166 παρ. 7, στοιχείου α' ν. 4070/2012, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 13 ν. 4276/2014 (Α' 155), σύμφωνα με το οποίο η επέκταση είναι καταρχήν δυνατή ακόμα και με «βεβαίωση υποβολής μελετών για την έγκριση ή την ανανέωση περιβαλλοντικών όρων» (πριν την 31.12.2014). Για τελευταία φορά, οι τουριστικοί λιμένες είχαν «τακτοποιηθεί λειτουργικά» με το άρθρο 9 παρ. 1 ν. 4179/2013 (Α' 175), με «επέκταση άδειας λειτουργίας» μέχρι την 30.4.2014. Κατά την αιτιολογική έκθεση, «[μ]ε δεδομένη την τρέχουσα οικονομική κατάσταση στην χώρα πολλοί φορείς διαχείρισης λιμένων βρίσκονται σε αδυναμία να συγκεντρώσουν τα απαιτούμενα στοιχεία και δικαιολογητικά (μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, πιστοποιητικά που απαιτούν προηγούμενες δαπανηρές μελέτες κ.λπ.). Επομένως με την προτεινόμενη τροποποιητική διάταξη παρατείνεται μέχρι 31.12.2014 η πιθέμενη προθεσμία ώστε να δοθεί η δυνατότητα στις επιχειρήσεις του κλάδου να εξασφαλίσουν τα προαπαιτούμενα για την αδειοδότησή τους, αφού η άδεια θα τους δώσει το δικαίωμα νόμιμης είσπραξης τελών ελλιμενισμού και εφαρμογής των κανονισμών λειτουργίας». Πρβλ.: Υπουργός Τουρισμού κ.ά. (26.6.2014). Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Απλούστευση διαδικασιών λειτουργίας τουριστικών επιχειρήσεων και τουριστικών υποδομών, ειδικές μορφές τουρισμού και άλλες διατάξεις». Ανάκτηση την 1.6.2015 από: <http://goo.gl/ewQwhk> .

- οι ρυθμίσεις για την τροποποίηση και αναβάθμιση κατασκευών κεραιών των παρόχων ηλεκτρονικών υπηρεσιών, δικτύου και ραδιοφωνικών σταθμών,⁵³
- η παράταση για 9^η φορά της προθεσμίας υποβολής των απαραίτητων «δικαιολογητικών» για τις υφιστάμενες αθλητικές εγκαταστάσεις,⁵⁴
- η ρύθμιση για τα υφιστάμενα χιονοδρομικά χωρίς άδεια λειτουργίας και περιβαλλοντικούς όρους σε ισχύ,⁵⁵
- η συνέχιση με ειδική διάταξη και χωρίς εγκεκριμένους περιβαλλοντικούς όρους των εργασιών εκμεταλλευτών λατομείων αδρανών υλικών που δραστηριοποιούνταν εντός των ορίων του «Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς»,⁵⁶
- η παράταση της προθεσμίας «μέχρι την εγκατάσταση του πλειοδότη» για την θαλάσσια απόρριψη σκουριάς στον Β. Ευβοϊκό από το εργοστάσιο της ΓΜΑΕΕ ΛΑΡΚΟ στη Λάρυμνα.⁵⁷

Σε αρκετές περιπτώσεις, οι ρυθμίσεις αυτές αφορούν περιουσιακά στοιχεία στο χαρτοφυλάκιο του ΤΑΙΠΕΔ.⁵⁸ Κατάπληξη προξενεί όχι μόνο το γεγονός ότι υπάρχουν γενικές διατάξεις για το θέμα

⁵² Άρθρο 27 παρ. 1 περ. α) και β) ν. 4282/2014 (Α' 182). Υπενθυμίζεται ότι με το άρθρο 23 παρ. 19 α) ν. 4178/2013 (Α' 174) «τακτοποιήθηκαν» οι αυθαίρετες κατασκευές, που είναι «απαραίτητες» για τη λειτουργία νόμιμης (·) μονάδας ιχθυοκαλλιέργειας. Επίσης, υπενθυμίζεται ότι με τις διατάξεις του ΕΠΧΣΑΑ για τις Υδατοκαλλιέργειες, οι «[μ]ονάδες θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας των οποίων οι άδειες ίδρυσης και λειτουργίας δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του» έπρεπε είτε να είχαν προσαρμοστεί στις διατάξεις του, είτε να είχαν μετεγκαταστεί μετά τη λήξη των αδειών αυτών: σε αντίθετη περίπτωση, οι άδειες καταργούνται. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με το ΕΠΧΣΑΑ, δεν ανανεώνεται η άδεια ίδρυσης και λειτουργίας μονάδων που είναι νομίμως εγκατεστημένες σε περιοχές πάνω από διαπιστωμένα λιβάδια ποσειδωνίας (Posidonia oceanica) ή άλλα προστατευόμενα ενδιαιτήματα [12 παρ. 1, παρ. 2 και παρ. 4 της Απόφασης Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον Τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης 31722/4-11-2011 (Β' 2505)]. Οι διατάξεις αυτές έχουν ελάχιστη πρακτική χρησιμότητα πλέον. Για την αντισυνταγματικότητα του ακόμα παλαιότερου νομικού πλαισίου, πρβλ. ΣτΕ Ολ. 2489/2006.

⁵³ Άρθρο 60 παρ. 13 ν. 4313/2014 (Α' 261). Σύμφωνα με την διάταξη, «θεωρούνται νομίμως λειτουργούσες» και «δεν είναι δυνατή η απόρριψη της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων ή των Πρότυπων Περιβαλλοντικών Δεσμεύσεων ...εφόσον ο μοναδικός λόγος μη έγκρισης ή απόρριψης είναι η ύπαρξη υφιστάμενης κατασκευής κεραιάς» ορισμένων κατασκευών κεραιών, «για τις οποίες υπάρχει ανάγκη αναβάθμισης των παρεχόμενων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών προς το κοινό». Συνεπώς, η παράνομη εγκατάσταση δεν μπορεί να είναι λόγος απόρριψης (!). Μία από τις προϋποθέσεις είναι η ένταξη των κατασκευών αυτών «στις μεταβατικές διατάξεις του άρθρου 31 του ν. 4053/2012 (Α' 44)», με τις οποίες θεωρούνται ως νομίμως λειτουργούσες οι κατασκευές κεραιών των οποίων οι κάτοχοι θα υποβάλλουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά μέχρι την 30.10.2015· σε κάθε περίπτωση, η Ε.Ε.Τ.Τ. εξετάζει τα έγγραφα και εκδίδει την άδεια εντός έξι (6) μηνών από την ημερομηνία συγκέντρωσης των δικαιολογητικών – θεωρητικά, μέχρι την 30.4.2016. Για το χρονοτικό αυτό καθεστώς, και μόνο για τα τελευταία χρόνια, πρβλ. διαδοχικά 126 ν. 4149/2014 (Α' 73)· 58 παρ. 1 ν. 4146/2013 (Α' 90), όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 51 παρ. 1 ν. 4280/2014 (Α' 8) · 31 ν. 4053/2012 (Α' 44).

⁵⁴ Άρθρο 1 κ.υ.α. ΤΥ-Δ/Φ550/οικ. 28688/2014 «Τροποποίηση της υπ' αριθμ. 46596/22-11-2004 (ΦΕΚ Β'/1793/6-12-04) κοινής υπουργικής απόφασης περί καθορισμού λεπτομερειών εφαρμογής του άρθρου 56Α του Ν. 2725/1999 (ΦΕΚ 121/Α') «Ερασιτεχνικός και επαγγελματικός αθλητισμός και άλλες διατάξεις», όπως ισχύει» (Β' 2408).

⁵⁵ Άρθρο 13 ν. 4179/2013, όπως αντικαθίσταται από τον 19 ν. 4276/2014 (Α' 155). Σύμφωνα με την διάταξη, ορισμένα χιονοδρομικά αναγνωρίζονται ως «υφιστάμενα», ενώ δεν επιβάλλονται σε αυτά διοικητικές κυρώσεις λόγω έλλειψης άδειας λειτουργίας μέχρι την 30.4.2015, υπό την προϋπόθεση ότι οι φορείς θα υποβάλλουν μέχρι την 15.10.2014 στην αρμόδια υπηρεσία τα απαραίτητα δικαιολογητικά – μεταξύ άλλων, αυτά που σχετίζονται με την περιβαλλοντική αδειοδότηση. Όπως συνηθίζεται, προβλέπεται η τροποποίηση (παράταση) των προθεσμιών αυτών, με απόφαση του Υπουργού Τουρισμού: πράγματι, η προθεσμία υποβολής των δικαιολογητικών παρατάθηκε μέχρι την 15.10.2014, και αυτό όντως συνέβη (μέχρι την 30.11.2014) [άρθρο μόνο της υ.α. 22145/2014 (Β' 2887)]. Μάλιστα, για τις ανάγκες της διάταξης, δεν υπάρχει η ανάγκη τήρησης των απαραίτητων προδιαγραφών. Παρόμοια διάταξη, η οποία τροποποιείται με την παρούσα, είχε θεσπιστεί με το άρθρο 13 ν. 4179/2013 (Α' 175).

⁵⁶ Άρθρο 53 ν. 4030/2012, όπως αντικαθίσταται με το 90 ν. 4313/2014 (Α' 261). Κατά την διάταξη, οι εκμεταλλευτές των λατομείων αδρανών υλικών που δραστηριοποιούνταν εντός των ορίων του «Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς» οφείλουν να ολοκληρώσουν όλες τις εργασίες διαμόρφωσης του ανάγλυφου και αποκατάστασης - αναδάσωσης των λατομικών χώρων μέχρι το τέλος του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης 2014- 2020 (ΕΣΠΑ 2014-2020): μία από τις προϋποθέσεις είναι η απλή «υποβολή» ΜΠΕ. Είναι απορίας άξιο πώς θα χρηματοδοτηθεί από το ΕΣΠΑ έργο που τόσο πρόδηλα παραβιάζει την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Οι περιβαλλοντικοί όροι των λατομείων στην θέση «Μαύρα Βουνά» Αράζου Αχαΐας (εντός «της ευρύτερης περιοχής των βιοτόπων Δάσους Στροφυλιάς και Λιμνοθάλασσας Κοτυχίου, η οποία αποτελεί υδροβιότοπο προστατευόμενο κατά τους ορισμούς της διεθνούς συμβάσεως Ραμσάρ, που κυρώθηκε με το ν.δ. 191/ 1974, καθώς επίσης και Τόπο Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ-SCI), κατά την έννοια της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ») ακυρώθηκαν με τις αποφάσεις της 7μελούς ΣτΕ 3242-3244/2011.

⁵⁷ Άρθρο 55 παρ. 7 εδ. β' ν. 4223/2014, όπως τροποποιείται με το άρθρο 16 ν. 4296/2014 (Α' 214). Σήμερα, η διάταξη έχει την εξής δυσνόητη διατύπωση: «επίσης όσον αφορά στην υλοποίηση του όρου α' της υπ' αριθμ. πρωτ. Δ8/Γ/Φ.12.3α/14075/2611/23.8.2013 εγκριτικής κοινής υπουργικής απόφασης των Υπουργών Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Υγείας και Ναυτιλίας και Αιγαίου ορίζεται ως καταληκτική ημερομηνία ομοίως η ημερομηνία εγκατάστασης του πλειοδότη». Η υπ. αριθμό πρωτ. Δ8/Γ/Φ.12.3α/14075/2611/23.8.2013 κ.υ.α. (ΑΔΑ: Β/ΛΩ20-ΕΓ4) αφορά την «έγκριση χορήγησης ειδικής άδειας για την απόρριψη των μεταλλουργικών σκουριών του εργοστασίου της εταιρείας ΓΜΜΑΕ ΛΑΡΚΟ στη θαλάσσια περιοχή του Βόρειου Ευβοϊκού Κόλπου». Ο όρος α', ειδικότερα, αφορά την «μέχρι και την 23η Φεβρουαρίου 2014» ενεργοποίηση του χερσαίου χώρου απόθεσης στην θέση «Λάβδα Οπουτίων», από την οποία και εξαρτάται η διακοπή της θαλάσσιας απόρριψης.

⁵⁸ ΤΑΙΠΕΔ. (2015, 9 Ιουνίου). Ετήσιες οικονομικές καταστάσεις χρήσης 1.7.2014 – 31.12.2014. Ανάκτηση την 1.6.2015 από: <http://goo.gl/i8WZ7w>. Εκεί, φαίνονται, για παράδειγμα, μετοχές της Γ.Μ.Α.Ε.Ε. ΛΑΡΚΟ και το χιονοδρομικό κέντρο Παρνασσού (ως ακίνητο του Ελληνικού Δημοσίου). Σύμφωνα με το τελευταίο εδάφιο του άρθρου 2 παρ. 5 ν. 3986/2011 [όπως προστέθηκε με το άρθρο 31 παρ. 3 ν. 4141/2013 (Α' 81)], «το Ταμείο μπορεί να εισηγείται στον Υπουργό Οικονομικών και στον καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργό νομοθετικές ρυθμίσεις προς το σκοπό επιτάχυνσης και βελτιστοποίησης του έργου του Ταμείου, αιτιολογώντας αυτές ειδικά και εμπειριστικώς».

αυτό⁵⁹ (οι οποίες δεν εφαρμόζονται), αλλά και η υπαγωγή των περισσότερων από τα έργα αυτά και στην ευρωπαϊκή *νομοθεσία* (η οποία επίσης παραβιάζεται).⁶⁰

Ο συνδυασμός των παραπάνω διατάξεων οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η περιβαλλοντική αδειοδότηση έχει στην πράξη καταργηθεί για ευρύτερες κατηγορίες έργων: όπου είναι αδύνατη η προώθηση της περιβαλλοντικής αδειοδότησης - επειδή η παρανομία είναι ευρύτατη, υπάρχουν αντίθετες δικαστικές αποφάσεις, οι υπηρεσίες αδυνατούν να αντεπεξέλθουν ή απλώς οι πολιτικές πιέσεις είναι ισχυρές - ο νομοθέτης θεσπίζει μια *ex post facto* ρύθμιση.⁶¹

(β) Η δεύτερη πρακτική της οποίας η συμβολή στην εξέλιξη του συστήματος περιβαλλοντικής αδειοδότησης πρέπει να αξιολογηθεί σοβαρά είναι η παράταση μέχρι 10ετίας της διάρκειας των υφιστάμενων κατά τη δημοσίευση του ν. 4014/2011 (21.9.2011) αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (ΑΕΠΟ), «εφόσον δεν έχει επέλθει ουσιαστική μεταβολή των δεδομένων βάσει των οποίων εκδόθηκαν». ⁶² Καθώς εδώ εμπίπτουν έργα και δραστηριότητες που αδειοδοτήθηκαν πριν την έλευση της οικονομικής κρίσης, πρόκειται για μία ομάδα διόλου ευκαταφρόνητου μεγέθους.

Κατά την πρόσφατη νομολογία, η ανωτέρω διάταξη είναι συνταγματικώς ανεκτή μόνο εφόσον «η ... παράταση δεν επέρχεται αυτοδικαίως εκ του νόμου, αλλά μόνον μετά την έκδοση διαπιστωτικής πράξεως της διοικήσεως, με την οποία βεβαιώνεται η πλήρωση των προβλεπόμενων εκ του νόμου ουσιαστικών προϋποθέσεων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η μη μεταβολή των δεδομένων, επί των οποίων στηρίχθηκε η έγκριση των αρχικών περιβαλλοντικών όρων του έργου». ⁶³

Κατά την ισχύουσα εγκύκλιο, ο φορέας του έργου διαβεβαιώνει ότι το έργο παραμένει συμβατό σε σχέση με ορισμένες νομοθετικές αλλαγές που επήλθαν μετά την έγκριση της ΑΕΠΟ. ⁶⁴ Πρακτικά, ο φορέας υποβάλλει μία υπεύθυνη δήλωση, η οποία δεν δημοσιεύεται, και στην οποία διαβεβαιώνει οτιδήποτε του ζητούν: στη συνέχεια, εκδίδεται και δημοσιεύεται μία τυπική απόφαση παράτασης, η οποία, ρητά τουλάχιστον, δεν «*διαπιστώνει*» τίποτα απολύτως. ⁶⁵

Κατά την περίοδο που καλύπτεται από αυτή την έκθεση, δύο εγκύκλιοι έδωσαν, χωρίς να επικαλούνται καμία εξουσιοδοτική διάταξη, και παράταση για την υποβολή των υπεύθυνων δηλώσεων, δημιουργώντας (στην πράξη) μία διαδικασία χωρίς χρονικά όρια. ⁶⁶ Είναι εκπληκτικό ότι η ίδια διαδικασία υιοθετείται και για να παραταθούν παλαιότερες αποφάσεις παράτασης ΑΕΠΟ: με το τέχνασμα αυτό, μία ΑΕΠΟ, η οποία αφορά εκτέλεση έργου σε ευαίσθητη περιβαλλοντικά περιοχή, έχει παραταθεί σχεδόν για 18 χρόνια. ⁶⁷

⁵⁹ Άρθρο 9 ν. 4014/2011 (Α' 209).

⁶⁰ Πρόκειται για έργα που διέπονται, κατά περίπτωση, από τις οδηγίες 92/43 «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας» (ΕΕ L 206 της 22.7.1992, σ. 7 έως 50) (π.χ., επειδή βρίσκονται εντός του Δικτύου Natura 2000), την οδηγία 2011/92/ΕΕ «για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον» (ΕΕ L 26 της 28.1.2012, σ. 1 έως 21), την οδηγία 2010/75/ΕΕ «περί βιομηχανικών εκπομπών (ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης)» (ΕΕ L 334 της 17.12.2010, σ. 17 έως 119), ή την οδηγία 2006/21/ΕΚ «σχετικά με τη διαχείριση των αποβλήτων της εξορυκτικής βιομηχανίας» (ΕΕ L 102 της 11.4.2006, σ. 15 έως 34).

⁶¹ Για την σχετική προβληματική, βλ.: Sampford, C., Louise, J., Blencowe, S. και Round, T. (2006). *Retrospectivity and the rule of law*. Oxford, New York: Oxford University Press.

⁶² Άρθρο 2 παρ. 8 γ) ν. 4014/2011 (Α' 209).

⁶³ Από την περίοδο που καλύπτει η έκθεση, βλ. ΣτΕ (Ε' τμήμα) 1668/2014, 3577/2014, 424/2015. Από προηγούμενες χρονιές, βλ. επίσης ΣτΕ (Ε' τμήμα, 7μ.) 4445/2013, 2752/2013.

⁶⁴ Εγκύκλιος οικ. 161486/2014 «Εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 2, παρ. 8γ, του Ν. 4014/2011» (ΑΔΑ: ΒΙΚ50-06Μ).

⁶⁵ Μπορούν να βρεθούν πολλά παραδείγματα στην ιστοσελίδα του ΥΠΑΠΕΝ όπου αναρτούνται οι α.ε.π.ο. (aero.ypeka.gr): ενδεικτικά, για δυο έργα με σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, βλ. τις Αποφάσεις Γενικού Διευθυντή περιβαλλοντικής πολιτικής ΥΠΑΠΕΝ 146218/2015 (ΑΔΑ: 77ΑΚ465ΦΘΗ-ΚΕ0) (η οποία αφορά μεταλλουργική εγκατάσταση και εγκαταστάσεις αποθήκευσης μαζούτ) και την 145087/2015 (ΑΔΑ: 7ΔΨ1465ΦΘΗ-ΒΧΧ) (η οποία αφορά λατομείο). Η διαπίτωση είναι συνήθως η εξής: «αποφασίζουμε... την παράταση της με αριθμ. ... απόφασης... σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 2, παρ. 8 γ), του ν. 4014/2011».

⁶⁶ Εγκύκλιος 174403/2014 «Τροποποίηση της εγκυκλίου 161486/10.3.2014 εγκυκλίου για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 2, παρ. 8γ, του ν. 4014/2011, ως προς την προθεσμία της παρ. 5» (ΑΔΑ: 6ΒΘΣ0-0Η2)· επίσης, κατά την διάρκεια του καλοκαιριού 2015, εγκύκλιος 151417/2015 «Τροποποίηση της εγκυκλίου 161486/10.3.2014 εγκυκλίου για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 2, παρ. 8γ, του ν. 4014/2011, ως προς την προθεσμία της παρ. 5» (ΑΔΑ: Β8ΗΛ465ΦΘΗ-3ΒΠ). Την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές (τέλη 8. 2015), η προθεσμία είναι μέχρι την 31.3.2016.

⁶⁷ Απόφαση Γενικού Διευθυντή περιβαλλοντικής πολιτικής ΥΠΑΠΕΝ οικ. 147400/2015 «Εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 8γ, του Νόμου 4014/2011, στην με α.π. οικ. 140594/19-06-2009 Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΕΠΟ) για το έργο: «Παράταση ισχύος της υπ. αριθ. 2771/24-10-2001 απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων της Δ/νσης Π.Ε.ΧΩ. ΠΑΜ-Θ όπως αυτή τροποποιήθηκε με την υπ. αριθ.516/05-03-2003 απόφαση ΕΠΟ της Δ/νσης Π.Ε.ΧΩ. ΠΑΜ-Θ του έργου Αιολικός Σταθμός Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας, συνολικής ισχύος 40.3ΜW στην θέση "Μακρύνορος - Ψηλή Ράχη - Πατριάρχης" του Δήμου Αριανών, ΠΕ Ροδότης» (ΑΔΑ: 7ΜΕΧ465ΦΘΗ-Ο86). Παρόμοιο παράδειγμα παράτασης σε παράταση μπορεί να βρεθεί και στην Απόφαση Γενικού Διευθυντή περιβαλλοντικής πολιτικής ΥΠΑΠΕΝ οικ. 145022/2015 «Εφαρμογή του άρθρου 2, παρ. 8γ του ν. 4014/2011 στην

Με τις μεθοδεύσεις αυτές, καταστρατηγείται η πρόβλεψη του νόμου για παρατάσεις των αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων «μέχρι δεκαετίας», παρακάμπτεται η ισχύουσα διαδικασία ανανέωσης και τροποποίησης των ΑΕΠΟ, και αποφεύγεται η επανεξέταση των παλαιότερων ΑΕΠΟ (οι οποίες κατεξοχήν χρειάζονται επικαιροποίηση).

(γ) Η τρίτη διαδικασία είναι η υπαγωγή των έργων κατηγορίας Β σε Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ).⁶⁸ Στον τομέα αυτό, η πιο σημαντική εξέλιξη της περιόδου αναφοράς ήταν η τροποποίηση της κατάταξης ορισμένων κατηγοριών έργων.⁶⁹ Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι *ακόμα περισσότερα* έργα και δραστηριότητες εξαιρούνται, όχι μόνο από την τυπική περιβαλλοντική αδειοδότηση, αλλά και από την υπαγωγή σε ΠΠΔ: μάλιστα, η ίδια λύση επελέγη και για έργα και δραστηριότητες εντός περιοχών του δικτύου Natura 2000.⁷⁰

Οι τροποποιήσεις αυτές έγιναν με πλήρη αδιαφάνεια, και χωρίς καμία απολύτως αιτιολογική βάση. Επίσης, κατά την περίοδο αναφοράς, εκδόθηκαν νέες ΠΠΔ αφενός για τους χώρους συγκέντρωσης και διακίνησης παλαιών μετάλλων, προσωρινής συγκέντρωσης οχημάτων τέλους κύκλου ζωής και αποθήκευσης και διακίνησης οικοδομικών υλικών,⁷¹ και αφετέρου για τους σταθμούς βάσης της κινητής και ασύρματης σταθερής τηλεφωνίας.⁷² Ωστόσο, μία απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας δείχνει ότι, τουλάχιστον για μία κατηγορία έργων, και η διαδικασία αυτή εγείρει επιφυλάξεις: «η Επιτροπή, ενόψει των συνθηκών της συγκεκριμένης περίπτωσης... κρίνει ότι, ενόψει της υφιστάμενης επιστημονικής αβεβαιότητας... και σύμφωνα με την αρχή της προφύλαξης, η οποία είναι ερευνητέο εάν τηρείται πλέον με το νέο καθεστώς υπαγωγής των κεραιών κινητής τηλεφωνίας σε πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις χωρίς την έκδοση προηγούμενης ρητής πράξης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (πρβλ. ΣτΕ 1264/2005 Ολ.) και ύστερα από την αντικατάσταση των διατάξεων των άρθρων 3 και 4 του ν. 1650/1986, πρέπει να ανασταλεί η εκτέλεση τόσο της ... απόφασης του Προέδρου της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων όσο και της ... δήλωσης της δικαιούχου εταιρείας Υπαγωγής σε Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις».⁷³

(δ) Μία τέταρτη διαδικασία που εισήγαγε ο ν. 4014/2011 είναι η έγκριση εγκαταστάσεων και εργασιών «που προκύπτουν από τον τεχνικό σχεδιασμό έργων ή δραστηριοτήτων σε στάδιο που έπεται της έκδοσης ΑΕΠΟ αυτών, όπως εργοταξιακές εγκαταστάσεις, αποθεσιοθάλαμοι, σταθμοί εξυπηρέτησης αυτοκινητιστών, κέντρα εξυπηρέτησης και συντήρησης έργων ή δραστηριοτήτων, σταθμοί διοδίων, έργα αντιθορυβικής προστασίας, εξειδίκευση τεχνικών μέτρων και όρων της ΑΕΠΟ του έργου» με υποβολή και αξιολόγηση Τεχνικής Περιβαλλοντικής Μελέτης (ΤΕΠΕΜ).⁷⁴ Βασικός σκοπός της διάταξης είναι η εξαίρεση των έργων αυτών από την περιβαλλοντική αδειοδότηση, ιδίως αν ληφθεί υπόψη ότι δεν προβλέπεται διαβούλευση ή δημοσίευση της ΤΕΠΕΜ. Σίγουρα, πάντως, η διάταξη δεν επιτρέπει την εκ των υστέρων αδειοδότηση *παράνομων* έργων, όπως συνέβη, κατά την περίοδο αναφοράς, τουλάχιστον μία φορά.⁷⁵ Είναι μάλλον αυτονόητο ότι, στις περιπτώσεις

με αρ. πρωτ. 9019/311/12-04-2010 Απόφασης του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας»(ΑΔΑ:6ΘΑΛ465ΦΘΗ-ΣΡΜ), η οποία την παράταση λειτουργίας λατομείου αδρανών υλικών για περίπου 16 χρόνια.

⁶⁸ Άρθρο 8 ν. 4014/2011 (Α' 209).

⁶⁹ Υπουργική απόφαση οικ. 173829/2014 «Τροποποίηση της υπ' αριθ. 1958/2012 απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (Β' 21), με την οποία κατατάσσονται τα δημόσια και ιδιωτικά έργα και δραστηριότητες σε κατηγορίες και υποκατηγορίες, σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 4 του Ν.4014/2011 (Α' 209), όπως αυτή έχει τροποποιηθεί και ισχύει, ως προς την κατάταξη ορισμένων έργων και δραστηριοτήτων της 2ης, 6ης, 9ης και 12ης Ομάδας» (Β'2036).

⁷⁰ Για παράδειγμα, στην 2η ομάδα («υδραυλικά έργα»), υπάρχει το έργο «υδροληψία από υδατορέματα» (α/α 3). Οι συντάκτες της υ.α. έκαναν ό,τι μπορούσαν για να συσκοτίσουν την έννοια του έργου, σημειώνοντας στο περιθώριο ότι η λέξη «υδατορέματα» δεν σημαίνει μόνο τα «υδατορέματα» (!), αλλά περιλαμβάνει και τους «πλεύσιμους ποταμούς». Με την τροποποίηση, το κατώτερο όριο της Β κατηγορίας διπλασιάστηκε εντός περιοχών του δικτύου Natura 2000 (από 5000 m³/έτος σε 10000 m³/έτος), όσο και εκτός (από 10000 m³/έτος σε 20000 m³/έτος). Συνεπώς, τα έργα που ευνοήθηκαν (π.χ., μία υδροληψία 9000 m³/έτος) δεν θα υπάγονται πλέον ούτε σε ΠΠΔ. Παρόμοιες τροποποιήσεις έχουν γίνει και στο έργο της 2ης ομάδας (με α/α 6) («υδρογεωτρήσεις και φρέατα»). Ένα άλλο παράδειγμα είναι τα ελαιοτριβεία (ομάδα 9η, α/α 11) και οι εγκαταστάσεις χερσαίας αποθήκευσης στερεών καυσίμων, οι οποίες πλέον ποτέ δεν είναι κατηγορίας Α1 (ομάδα 9η, α/α 202).

⁷¹ Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 174072/2014 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ) για έργα και δραστηριότητες της Κατηγορίας Β' της 12ης Ομάδας «Ειδικά έργα και δραστηριότητες» του Παραρτήματος XII της υπ' αριθμ. 1958/2012 (ΦΕΚ Β' 21) υπουργικής απόφασης, όπως ισχύει, και ειδικότερα για τα έργα με α/α 9 Χώροι συγκέντρωσης και διακίνησης παλαιών μετάλλων ή προσωρινής συγκέντρωσης οχημάτων τέλους κύκλου ζωής και α/α 10 Χώροι αποθήκευσης και διακίνησης οικοδομικών υλικών που περιλαμβάνουν διακίνηση χύδην υλικών (άμμος, χαλίκι κ.α.)» (Β' 2138).

⁷² Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 174610/2014 «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β της 12ης ομάδας «Ειδικά Έργα και Δραστηριότητες», α/α 6 «Σταθμοί Βάσης Κινητής και Ασύρματης Σταθερής Τηλεφωνίας», του παραρτήματος XII της Υ.Α. 1958/2012 (Β' 21), όπως εκάστοτε ισχύει» (Β' 2498).

⁷³ ΣτΕ (Ε.Α.) 277/2014.

⁷⁴ Άρθρο 7 παρ. 2 και 11 παρ. 11 ν. 4014/2011 (Α'209).

⁷⁵ Πρβλ. Απόφαση Γενικού Διευθυντή περιβαλλοντικής πολιτικής ΥΠΑΠΕΝ οικ. 146840/2015 «Έγκριση Τεχνικής Περιβαλλοντικής Μελέτης για τον αμφίπλευρο Σταθμό Εξυπηρέτησης Αυτοκινητιστών Αρφαρών του τμήματος Τσακώνα – Καλαμάτα του αυτοκινητόδρομου Κόρινθος – Τρίπολη – Καλαμάτα» (ΑΔΑ:

αυτές, το ΥΠΕΚΑ οφείλει να επιβάλλει κυρώσεις, την σημασία των οποίων επιβεβαιώνει εμφατικά στην αξιολόγησή του.

(ε) Όσον αφορά την τυπική περιβαλλοντική αδειοδότηση, η οποία πλέον περιορίζεται σε έργα κατηγορίας Α, οι εξελίξεις ήταν ελάχιστες. Τρία ήταν τα βασικά χαρακτηριστικά τους.

Πρώτον, το νομικό πλαίσιο του ν. 4014/2011, σχεδόν 4 χρόνια μετά, παραμένει ημιτελές: κατά την περίοδο αναφοράς, απαραίτητη ήταν η τροποποίηση της εξουσιοδοτικής διάταξης για τον καθορισμό των τελών περιβαλλοντικής αδειοδότησης, καθώς δεν τηρήθηκε η αποκλειστική προθεσμία δημοσίευσης της κοινής υπουργικής απόφασης που απαιτείται.⁷⁶

Δεύτερον, δεν επιτυγχάνεται διοικητική απλοποίηση. Πλέον, έχει συσταθεί ένα νέο όργανο, το Κεντρικό Συμβούλιο Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων, το οποίο γνωμοδοτεί για τη «*διευκρίνιση τεχνικής φύσεως ζητημάτων που ανακύπτουν κατά τη διενέργεια περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων έργων και δραστηριοτήτων*»: η αρμοδιότητα αυτή ασκείται είτε «*[μ]ετά το πέρας των διαδικασιών ελέγχου, με τη σύνταξη της Έκθεσης Ελέγχου και πριν από την έκδοση βεβαίωσης των παραβάσεων*», είτε «*[μ]ετά από προσφυγές και αναφορές, ενώπιον του αρμόδιου οργάνου*».⁷⁷ Πρόκειται για ένα όργανο κηδεμονίας των Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (ΕΥΕΠ), και μάλιστα με την επένευση των ελεγχόμενων φορέων: η διευκρίνιση των «*τεχνικής φύσεως ζητημάτων*» θα έπρεπε να ανήκει στην ίδια την ΕΥΕΠ (όχι σε συμβούλιο πολιτικών και υπηρεσιακών παραγόντων που δεν περιλαμβάνει εμπειρογνώμονες), ενώ περιττεύει η ανάμειξη του Συμβουλίου ενόσω εκκρεμούν «*προσφυγές και αναφορές, ενώπιον του αρμόδιου οργάνου*». Το Κεντρικό Συμβούλιο Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων δεν πρέπει να συγχέεται με το Κεντρικό Συμβούλιο Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΚΕΣΠΑ):⁷⁸ το τελευταίο - ένα εξίσου άχρηστο και αδιαφανές όργανο - είναι κατά κύριο λόγο αρμόδιο για τη γνωμοδότηση σε περίπτωση ύπαρξης αντικρουόμενων γνωμοδοτήσεων (ή έλλειψής τους).⁷⁹

Παράλληλα, με την έκδοση των νέων Οργανισμών Υπουργείων, επιβεβαιώθηκαν οι επάλληλες και πολύπλοκες αρμοδιότητες: ενδεικτικά, ο «*έλεγχος των Στρατηγικών Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) των λεκανών απορροής των ποταμών της χώρας και των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ)*» ανήκει στη Γενική Διεύθυνση Βιώσιμης Φυτικής Παραγωγής (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων),⁸⁰ η «*παρακολούθηση, ο συντονισμός, η επίτευξη των διαδικασιών που απαιτούνται για τον καθορισμό περιβαλλοντικών όρων και την ολοκλήρωση του συνόλου των περιβαλλοντικών αδειών για στρατηγικές επενδύσεις*» είναι αρμοδιότητα της Γενικής Διεύθυνσης Στρατηγικών Επενδύσεων (Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας),⁸¹ η έκδοση γνωμοδοτήσεων «*για περιβαλλοντικές και οριστικές μελέτες διαφόρων λιμενικών έργων της χώρας*» ανήκει στην Διεύθυνση Λιμενικών και Κτιριακών Υποδομών (Υπουργείο Ναυτιλίας και Αιγαίου),⁸² ενώ η Ειδική Υπηρεσία Προώθησης και Αδειοδότησης Τουριστικών Επενδύσεων (ΕΥΠΑΤΕ, Υπουργείο Τουρισμού), της οποίας οι αρμοδιότητες διευρύνονται, είναι υπεύθυνη για την «*αδειοδότηση σε όλα τα στάδια της και για τις προβλεπόμενες εγκρίσεις και αναθεωρήσεις αδειών των νέων κύριων ξενοδοχειακών καταλυμάτων τεσσάρων (4) ή πέντε (5) αστέρων δυναμικότητας άνω των τριακοσίων (300) κλινών, των εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υλοδομής, των σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων και των Περιοχών Ολοκληρωμένης*

6ΒΧΩ465ΦΘΗ-ΒΣ6), όπου ομολογείται η παρανομία: «[η] υποβολή της ΤΕΠΕΜ-2012 δεν πραγματοποιήθηκε ως ώφειλε προ της υλοποίησης των εγκαταστάσεων του ΣΕΑ».

⁷⁶ Άρθρο 17 παρ. 8 ν. 4014/2011, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 221 ν. 4281/2014 (Α' 160).

⁷⁷ Άρθρο 21 ν. 4315/2014 (Α' 269).

⁷⁸ Άρθρο 13 παρ. 1 ν. 4014/2011 (Α' 209), όπως συμπληρώθηκε από το άρθρο 75 ν. 4146/2013 (Α' 90).

⁷⁹ Το όργανο είναι άχρηστο, διότι αντικρουόμενες (απλές) γνωμοδοτήσεις δεν παρεμποδίζουν την πρόοδο της διαδικασίας: απλώς, το όργανο με την αποφασιστική αρμοδιότητα θα πρέπει να αιτιολογήσει την απόκλιση του από κάποια από αυτές. Το όργανο επίσης είναι αδιαφανές, διότι καμία από τις κρίσιμες γνωμοδοτήσεις του δεν δημοσιεύεται. Εδώ, θα πρέπει να τονιστεί ότι το ΚΕΣΠΑ επίσης: (i) παρέχει σύμφωνη γνώμη για την εκ των υστέρων αδειοδότηση υφιστάμενων έργων που στερούνται, κατά κανόνα παράνομα, περιβαλλοντικών όρων [9 παρ. 2 και 13 παρ. 1 γ) ν. 4014/2011 (Α' 209)] και (ii) γνωμοδοτεί για έργα εθνικής σημασίας, και ιδίως έργα συγχρηματοδοτούμενα από Διαρθρωτικά Ταμεία και ευρωπαϊκά προγράμματα, έργα που απαιτούνται για την επείγουσα συμμόρφωση με αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, και έργα που αφορούν λόγους δημόσιας υγείας [13 παρ. 1 δ) ν. 4014/2011, όπως προστέθηκε με το άρθρο 75 ν. 4146/2013 (Α' 90)].

⁸⁰ Άρθρο 5(Δ)(3)(α)(ιγν) π.δ. 107/2014 «Οργανισμός Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων» (Α' 174).

⁸¹ Άρθρο 31 παρ. 3 β) π.δ. 116/2014 «Οργανισμός του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας» (Α' 185).

⁸² 62 παρ. 2 και 3 π.δ. 103/2014 «Οργανισμός Υπουργείου Ναυτιλίας και Αιγαίου» (Α' 170), όπου περιγράφονται και πολλές ακόμα συναφείς αρμοδιότητες (π.χ., η «*συνυπογραφή ΚΥΑ έγκρισης περιβαλλοντικών όρων και παραχωρήσεων αιγιαλού-παραλίας και θαλασσιού χώρου που αφορούν στην κατασκευή λιμενικών έργων και τη λειτουργία βιομηχανιών με λιμενικές εγκαταστάσεις διαφόρων κατηγοριών*»).

Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ), όπως επίσης και για τη γνωμοδότηση επί των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) σε νέα και υφιστάμενα κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα τεσσάρων (4) ή πέντε (5) αστέρων δυναμικότητας άνω των τριακοσίων (300) κλινών».⁸³ Φυσικά, η «εφαρμογή και η εποπτεία των διαδικασιών περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων/δραστηριοτήτων και σχεδίων/προγραμμάτων στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης, διασφαλίζοντας την ελαχιστοποίηση των διοικητικών βαρών» εξακολουθεί να ανήκει στη Διεύθυνση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης του ΥΠΑΠΕΝ.⁸⁴

Τρίτον, η «αξιοποίηση» της περιβαλλοντικής αδειοδότησης για επενδυτική πολιτική συνεχίζεται: πράγματι, πολλές από τις Διευθύνσεις αυτές λειτουργούν όχι μόνο ως υπηρεσίες περιβαλλοντικής αδειοδότησης, αλλά και ως υπηρεσίες διευκόλυνσης επενδυτών, ή επιτάχυνσης της αδειοδοτικής διαδικασίας για επενδυτικά σχέδια.⁸⁵ Πρόκειται για έναν θεμιτό σκοπό, ιδίως στις σημερινές οικονομικές συνθήκες: ωστόσο, αυτό που δεν είναι επιτρεπτό είναι να διαστρεβλώνεται η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης, η οποία δεν αφορά μόνο την εξυπηρέτηση των επενδυτών, αλλά όλης της κοινωνίας. Στο πλαίσιο αυτό, μία άλλη μέθοδος, που χρησιμοποιήθηκε για ορισμένες κατηγορίες έργων ΑΠΕ, ήταν η «κατά παρέκκλιση από κάθε άλλη, γενική ή ειδική, διάταξη» κατά προτεραιότητα εξέταση των αιτήσεων «που υποβάλλονται μέχρι 31.12.2015 για χορήγηση άδειας παραγωγής, προσφοράς σύνδεσης και έγκρισης περιβαλλοντικών όρων»:⁸⁶ καθώς δεν είναι η πρώτη φορά που υιοθετούνται παρόμοιες ρυθμίσεις,⁸⁷ τίθενται εύλογα ερωτήματα για την αποτελεσματικότητά τους.

Νομολογία. Όπως κάθε χρόνο, η νομολογία για την περιβαλλοντική αδειοδότηση ήταν πλούσια. Οι περιβαλλοντικοί όροι ανάπλασης της οδού Πανεπιστημίου ακυρώθηκαν, διότι δεν αφορούσαν έργο, αλλά μητροπολιτική παρέμβαση με μορφή «σχεδίου», η οποία απαιτούσε στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση.⁸⁸ Η αναδιάρθρωση του κτιρίου καπναποθηκών «ΚΕΡΑΝΗ» στο Άγιο Ιωάννη Ρέντη, με σκοπό τη χρήση του για στέγαση δικαστικών υπηρεσιών, εμπίπτει στην ευρωπαϊκή οδηγία για την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, με αποτέλεσμα να ακυρωθεί ο «κατά παρέκκλιση» καθορισμός πολεοδομικών και κτιριοδομικών όρων για την αναδιάρθρωση αυτή.⁸⁹

Σε αρκετές περιπτώσεις, το δικαστήριο ασχολήθηκε με το συνηθισμένο ζήτημα της «συμπλήρωσης» της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων μετά την τήρηση των διαδικασιών δημοσιότητας: με την αφορμή αυτή, επιβεβαίωσε ότι η συμπλήρωση είναι σύννομη, εφόσον πρόκειται για επουσιώδεις τροποποιήσεις, σημειακές βελτιώσεις και λεπτομερειακά επιμέρους θέματα, που δεν επηρεάζουν τις βασικές παραδοχές της μελέτης.⁹⁰

---

⁸³ 18 π.δ. 112/2014 «Οργανισμός Υπουργείου Τουρισμού» (Α' 179), όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 31 παρ. 3 δ) έως στ) ν. 4305/2014 (Α' 237). Η Ειδική Υπηρεσία Προώθησης και Αδειοδότησης Τουριστικών Επενδύσεων υπάγονται αρχικά στον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού [12 ν. 4002/2011 (Α' 180)], και στην συνέχεια προβλέφθηκε η μεταφορά της «ως σύνολο υπηρεσιών, αρμοδιοτήτων, θέσεων και προσωπικού» στον Υπουργό Τουρισμού [14 παρ. 1 και παρ. 2 ν. 4179/2013 (Α' 175)]. Σήμερα, και με βάση τον Οργανισμό, «υπάγεται απευθείας στον Γενικό Γραμματέα Τουριστικής Πολιτικής και Ανάπτυξης» [18 εδ. β' π.δ. 112/2014 (Α' 179)]. Στις αρμοδιότητές της ανήκει και η εισήγηση για την παροχή της προηγούμενης γνώμης του Υπουργού Τουρισμού, η οποία απαιτείται όταν εκδίδονται πολεοδομικές ή περιβαλλοντικές πράξεις, «με τις οποίες καθορίζονται, σε συγκεκριμένες περιοχές, απαγορεύσεις και περιορισμοί στη χωροθέτηση τουριστικών καταλυμάτων και εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής ή στην άσκηση τουριστικών δραστηριοτήτων και λειτουργιών» [14 παρ. 6 ν. 4002/2011 (Α' 180)].

⁸⁴ 20 π.δ. 100/2014 «Οργανισμός Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής» (Α' 167). Η Διεύθυνση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΔΙΠΑ) συστάθηκε με το άρθρο 14 του ν. 4014/2011 (Α' 209), και με βασική αρμοδιότητα την «εποπτεία, αξιολόγηση, εν γένει επεξεργασία και εισήγηση για έγκριση περιβαλλοντικών μελετών των πάσης φύσεως έργων και δραστηριοτήτων που υπάγονται στην υποκατηγορία Α1, καθώς και στην εποπτεία, αξιολόγηση, εν γένει επεξεργασία και εισήγηση για έγκριση Στρατηγικών Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για σχέδια και προγράμματα που υπόκεινται σε στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση αρμοδιότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Η εποπτεία αναφέρεται κυρίως στην τήρηση και ενιαία εφαρμογή της νομοθεσίας για την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων».

⁸⁵ Για παράδειγμα, η Γενική Διεύθυνση Στρατηγικών επενδύσεων έχει ως «στρατηγικό στόχο» την λειτουργία της ως «υπηρεσία[ς] μιας στάσης για την αδειοδότηση των Στρατηγικών Επενδύσεων, κατά το άρθρο 13 του Ν. 4146/2013 (Α' 90)», και «ο συνολικός χειρισμός σχετικών αιτημάτων με την επιτάχυνση των διαδικασιών εφαρμογής του σχετικού θεσμικού πλαισίου, ώστε να ενισχυθεί η διαμόρφωση φιλικού αναπτυξιακού περιβάλλοντος». Ταυτόχρονα, μέσω της Διεύθυνσης Αδειοδότησεων, συμμετέχει στην αδειοδότησή τους, και μάλιστα σε θέματα περιβαλλοντικών όρων, δασών, αιγιαλού – ακόμα και αρχαιολογικών αδειών [29 και 31 π.δ. 116/2014 (Α' 185)]. Όσον αφορά την ΕΥΠΑΤΕ, έχει «ως επιχειρησιακό στόχο την μέσω της σύντηξης και απλοποίησης των αδειοδοτικών διαδικασιών διευκόλυνση και ενθάρρυνση των μεγάλων τουριστικών επενδύσεων», ενώ το Τμήμα Υποστήριξης Επενδυτών της είναι αρμόδιο «για την αδειοδότηση σε όλα τα στάδια της και για τις προβλεπόμενες εγκρίσεις και αναθεωρήσεις αδειών» ορισμένων μεγάλων τουριστικών εγκαταστάσεων [18 π.δ. 112/2014 (Α' 179)], όπως ισχύει μετά την τροποποίησή του από το 31 παρ. 3 δ) έως στ) ν. 4305/2014 (Α' 237)].

⁸⁶ 8 Ν. 4296/2014 (Α' 214).

⁸⁷ Για παράδειγμα, η πράξη χαρακτηρισμού του δασάρχη εκδίδεται «κατά προτεραιότητα» (σε σχέση με άλλα αιτήματα), όταν πρόκειται για περιοχές εγκατάστασης Α.Π.Ε. ή Σ.Η.Θ.Υ.Α. με χρήση Α.Π.Ε. [σε χρόνο που δεν υπερβαίνει τον ένα (1) μήνα από την υποβολή της σχετικής αίτησης] [24 παρ. Α.2 ν. 3468/2006, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 12 παρ. 11 ν. 3851/2010 (Α' 85)].

⁸⁸ ΣτΕ Ολ. 2152/2015.

⁸⁹ ΣτΕ (Ε' τμ.) 1113/2015.

⁹⁰ ΣτΕ (Ε' τμ.) 2727/2014· ΣτΕ (Ε' τμ.) 4243/2014, σκ. 10η· ΣτΕ (Ε' τμ.), σκ. 8η. Οι υποθέσεις αυτές κρίθηκαν με βάση το προϊσχύον καθεστώς.

Σε μερικές υποθέσεις, επιβεβαιώθηκε ότι ούτε η τήρηση των διατυπώσεων δημοσιότητας της πράξης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, ούτε η αποστολή του φακέλου της ΜΠΕ σε όλες τις υπηρεσίες για γνωμοδότηση⁹¹ αποτελεί ουσιώδη τύπο της διαδικασίας. Σε μία τουλάχιστον περίπτωση, το δικαστήριο τροποποίησε παλαιότερη νομολογία, σχετικά με το όργανο που είναι αρμόδιο για την διαπίστωση ότι δεν επέρχονται σημαντικές επιπτώσεις (και, κατά συνέπεια, δεν απαιτείται νέα περιβαλλοντική αδειοδότηση) από τον εκσυγχρονισμό, την επέκταση, την βελτίωση ή την τροποποίηση υφιστάμενου έργου.⁹²

Επίσης, το δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι η χωροθέτηση ενός μεταλλείου και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την εγκατάσταση και την λειτουργία του εξετάζονται κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση, και όχι κατά την διαδικασία έκδοσης οριστικών παραχωρητηρίων σύμφωνα με τον μεταλλευτικό κώδικα.⁹³ Σε μία ακόμα απόφαση για τα μεταλλεία Χαλκιδικής, το Συμβούλιο της Επικρατείας αποφάνθηκε ότι η κρίση της διοίκησης ως προς το χαρακτηρισμό της επιλεγείσας μεθόδου μεταλλουργίας «ως βέλτιστης διαθέσιμης και ως προς την εφαρμοσιμότητά της στα συγκεκριμένα συμπυκνώματα αιτιολογείται νομίμως»: στην ίδια απόφαση, το δικαστήριο έκρινε ότι η μέθοδος αυτή δεν παραβιάζει την αρχή της προφύλαξης, άπτεται της τεχνικής κρίσης της διοίκησης και δεν αιτούσε την εξέταση εναλλακτικών λύσεων. Τέλος, όσον αφορά την οδηγία για τους οικότοπους, το έργο δεν επηρεάζει την ακεραιότητα της κοντινής Ειδικής Ζώνης Διαχείρισης «Όρος Στρατωνικό-κορυφή Σκαμνί», ενώ οι επιπτώσεις στα προστατευόμενα είδη κρίνονται ως ανεκτές σύμφωνα με το ισχύον καθεστώς, κυρίως διότι υπάρχουν όμορα ενδιαιτήματα.⁹⁴

2.3. Άλλες εξελίξεις

Όπου υφίστανται ΑΕΠΟ, η παρακολούθηση και η εφαρμογή των όρων τους είναι συχνά παραμελημένη. Παρόλα αυτά, είναι κρίσιμη.

Τον Αύγουστο του 2015, η διοίκηση ανακάλεσε δύο εγκρίσεις τεχνικών μελετών που αφορούν το του έργου «Μεταλλευτικές – Μεταλλουργικές Εγκαταστάσεις Μεταλλείων Κασσάνδρας» [συγκεκριμένα, το υποέργο Σκουριών, και το υποέργο Ολυμπιάδας].

Η διοίκηση διαπίστωσε ότι ο όρος του «προγράμμα[τος] δοκιμών σε κατάλληλη ημιβιομηχανική μονάδα, επί τόπου του έργου» δεν έχει υλοποιηθεί και ο φορέας του έργου έχει εκδηλώσει ρητά τη βούλησή του να μην το πραγματοποιήσει. Η διοίκηση διέβλεψε ότι ο όρος αυτός δεν αποσκοπεί μόνο στην επιβεβαίωση της τεχνικής εφικτότητας, αλλά και στην περιβαλλοντική προστασία: συγκεκριμένα, είναι απαραίτητος «για να μελετηθούν σε πραγματικές συνθήκες επιτόπου του έργου οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της συγκεκριμένης διεργασίας και ειδικότερα τα παραγόμενα στερεά και υγρά απόβλητα και οι αέριες εκπομπές, η ποσότητα, η φύση, η σύσταση και η επικινδυνότητά τους, καθώς και ο τρόπος διαχείρισης αυτών, ώστε να πιστοποιηθεί ασφαλέστερα ότι οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις που έχουν μελετηθεί και αποτυπωθεί στην ΜΠΕ και οι περιβαλλοντικού όροι που έχουν προβλεφθεί τις αντιμετωπίζουν ικανοποιητικά...». Κατά συνέπεια, αλλάζουν οι όροι στάθμισης της περιβαλλοντικής ζημιάς από το έργο: «η μη εκπλήρωση από την εργολήπτρια εταιρεία των όρων που έχουν τεθεί προς απόδειξη της λυσιτελούς εφαρμογής της πυρομεταλλουργικής μεθόδου ακαριαίας τήξης (Flash Smelting) και δη στις συνθήκες και υπό τα δεδομένα του συγκεκριμένου έργου (με την πραγματοποίηση επιτόπιων ημιβιομηχανικών δοκιμών εφαρμογής), διαφοροποιεί τους όρους στάθμισης των προστατευόμενων αγαθών και θέτει εν αμφιβόλω την εξυπηρέτηση και προαγωγή, δια του συνολικού έργου, του γενικότερου δημοσίου συμφέροντος...» [Υ.α. ΔΜΕΒΟ/Α/Φ.7.49.13/177642/1854/19.8.2015, «Ανάκληση αποφάσεων έγκρισης τεχνικών μελετών των υποέργων «Μεταλλευτικές Εγκαταστάσεις Σκουριών» και «Μεταλλευτικές Εγκαταστάσεις Ολυμπιάδας» του έργου «Μεταλλευτικές – Μεταλλουργικές Εγκαταστάσεις Μεταλλείων Κασσάνδρας» της εταιρείας Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ. στον Δήμο Αριστοτέλη, Περιφερειακής Ενότητας Χαλκιδικής» ΑΔΑ: 6Δ04465Φ0Η-ΘΞ4]. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι όροι των εγκρίσεων αυτών παραπέμπουν στην ΑΕΠΟ (και ιδιαίτερα στο χρονοδιάγραμμα της τελευταίας), και επιτρέπουν την ανάκλησή τους όταν δεν τηρούνται και για λόγους δημόσιου συμφέροντος. Στις αρχές του 2015, το ΥΠΙΑΠΕΝ είχε αρνηθεί να εγκρίνει την μία διαφορετική τεχνική μελέτη, αλλά η «επιστροφή» της μελέτης (και η παράλειψη της

⁹¹ ΣτΕ (Ε' τμ.) 4243/2014, σκ. 8η. Η απόφαση κρίθηκε με βάση το προϊσχύον καθεστώς.

⁹² ΣτΕ (Ε' τμ.) 2586/2014, σκ. 7η. Η απόφαση κρίθηκε με βάση το προϊσχύον καθεστώς.

⁹³ ΣτΕ (Ε' τμ.) 2560/2014. Η απόφαση κρίθηκε με βάση το προϊσχύον καθεστώς.

⁹⁴ ΣτΕ (Ε' τμ.) 551/2015.

οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας της έγκρισης) ακυρώθηκαν λίγο αργότερα (με αναπομπή της υπόθεσης στην διοίκηση) (ΣτΕ 3191/2015). Τέλος, το ζήτημα της στάθμισης αφορά και η δημοσίευση, στις αρχές του 2015, μία μελέτης της ολλανδικής οργάνωσης SOMO για το ιδιαίτερα δυσμενές για το δημόσιο φορολογικό καθεστώς του έργου.

Σύνταξη κεφαλαίου: Γιώργος Χασιώτης

3. ΠΡΑΣΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ

Ενώ οι ανάγκες χρηματοδότησης έργων ουσιαστικής περιβαλλοντικής αναβάθμισης στις πόλεις και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος γίνονται ολοένα και πιο έντονες, λόγω κυρίως της μείωσης των σχετικών κονδυλίων από το νέο επιχειρησιακό πρόγραμμα 2014-2020 που πλέον ενοποιεί τους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας με τις μεταφορές και τις υποδομές με συνολικό προϋπολογισμό 5,5 δισεκατ. ευρώ, η συμβολή του Πράσινου Ταμείου στην εξυπηρέτηση του οικολογικού χρέους της χώρας μειώνεται.

Ταυτόχρονα, δημόσιας συζήτησης χρήζει ο προορισμός των κρατικών εσόδων περιβαλλοντικού χαρακτήρα που εισπράττονται κυρίως με τη μορφή φόρων στην κατανάλωση της ενέργειας και ενεργειακών προϊόντων: τα κρατικά αυτά έσοδα μέχρι σήμερα καταλήγουν στον Κρατικό Προϋπολογισμό και δεν εξυπηρετούν τον διακηρυγμένο τους στόχο⁹⁵ για αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και προώθηση δράσεων προστασίας του περιβάλλοντος και αποκατάστασης του περιβαλλοντικού ισοζυγίου από νομιμοποιημένες παρανομίες.

3.1. Κρατικά έσοδα για το περιβάλλον

Ως πράσινοι πόροι νοούνται τα έσοδα περιβαλλοντικού σκοπού και χαρακτήρα, τα οποία εισπράττονται είτε απευθείας για λογαριασμό του Πράσινου Ταμείου είτε ως εισφορές, πρόστιμα και φόροι που αποδίδονται στα δημόσια ταμεία.

Από τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2015 για τις κεντρικές υπηρεσίες⁹⁶ προκύπτουν τα παρακάτω έσοδα με περιβαλλοντικό χαρακτήρα, μεγάλο μέρος των οποίων εισπράττεται υπέρ του Πράσινου Ταμείου.

ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 2015 – ΕΣΟΔΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ (ΠΛΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ)

Κωδ.	Ονομασία	2015 Προβλέψεις	2014 Εκτιμήσεις πραγματοποιήσεων
1364	Τέλη περιβαλλοντικής επιβάρυνσης οχημάτων	99.000,00	105.000,00
3513	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου από πρόστιμα για αυθαίρετα κτίσματα	6.540.000,00	3.200.000,00
3516	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου από εισφορές για ανέγερση κτιρίων άνευ χώρου στάθμευσης αυτοκινήτων και πρόστιμα από τη μεταβολή χρήσης κτιρίων που συνεπάγεται αύξηση των θέσεων στάθμευσης αυτοκινήτων	500.000,00	281.000,00
3517	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου για λογ/σμό "Πράσινο Ταμείο" κλπ, (παρ.7,άρθ.3, ν.2242/94 και ν.1327/83)	4.890.000,00	3.775.000,00
3518	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου από εισφορές για έκδοση αδειών οικοδομών, εξαίρεση από κατεδάφιση και τέλος για παρεκκλίσεις από τους ισχύοντες όρους δόμησης	1.950.000,00	1.750.000,00

⁹⁵ Ειδικά για τους ενεργειακούς φόρους, οι στόχοι της σχετικής οδηγίας της ΕΕ είναι α) η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, β) η προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας, γ) η βελτίωση της εσωτερικής αγοράς, και δ) η προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Ενδεικτικά: Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2011, 13 Απριλίου). Αναθεώρηση της οδηγίας για την ενεργειακή φορολογία – Ερωτήσεις και απαντήσεις. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-238_el.htm

⁹⁶ Βουλή των Ελλήνων. (2014, 12 Δεκεμβρίου). Κύρωση του Κρατικού Προϋπολογισμού και των προϋπολογισμών ορισμένων ειδικών ταμείων και υπηρεσιών οικονομικού έτους 2015 – Κεντρικές Υπηρεσίες. Νομοθετικό έργο. Ανάκτηση από http://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=0781d2b5-23b1-4b61-9dd2-a3ea00d34629

3519	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου για λογ/σμό "Γαλάζιο Ταμείο" (παρ.3, άρθ.3,ν.2242/94)	2.900.000,00	2.690.000,00
3745	Παράβολα υπέρ Πράσινου Ταμείου εγγραφής των ενεργειακών επιθεωρητών στα οικεία μητρώα (άρθ. 24, ν.4014/11)	1.988.000,00	887.000,00
3746	Παράβολα αιτήσεων ρύθμισης αυθαιρέτων κατασκευών ή αλλαγών χρήσης ακινήτων (άρθ. 24, ν. 4014/11)	80.000.000	76.000.000
	ΣΥΝΟΛΟ	98.867.000,00	88.688.000,00

Επίσης από τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2015 για τις κεντρικές υπηρεσίες⁹⁷ προκύπτουν τα παρακάτω έσοδα με περιβαλλοντικό χαρακτήρα που αφορούν την ενέργεια και την κατανάλωση ενεργειακών προϊόντων, τα οποία με βάση το πλαίσιο αξιολόγησης της «πράσινης ανάπτυξης» iGrowGreen⁹⁸ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προέρχονται από εναρμονισμένη πολιτική για «περιβαλλοντική φορολογική μεταρρύθμιση και δημοσιονομική εξυγίανση».

ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 2015 – ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Κωδ.	Ονομασία	2015 Προβλέψεις	2014 Εκτιμήσεις πραγματοποιήσεων	2013 Πραγματοποιήσεις
1460	Ειδικοί φόροι κατανάλωσης ενεργειακών προϊόντων, εγχωρίων και ΕΕ - ΣΥΝΟΛΟ	4.047.400.000,00	4.011.700.000,00	3.900.571.356,27 ⁹⁹
1461	Ε.Φ.Κ. υγραερίων	80.000.000,00	77.000.000,00	72.967.292,65
1462	Ε.Φ.Κ. βενζινών	2.276.400.000,00	2.315.000.000,00	2.310.539.979,70
1463	Ε.Φ.Κ. diesel	1.296.000.000,00	1.225.000.000,00	1.077.908.376,35
1464	Ε.Φ.Κ. μαζούτ και λοιπών προϊόντων και υποπροϊόντων διύλισης πετρελαίου	35.000.000,00	34.000.000,00	39.554.400,03
1465	Ε.Φ.Κ. στην ηλεκτρική ενέργεια (άρθ.15, ν.3833/10)	160.000.000,00	160.700.000,00	172.902.325,18
1466	Ε.Φ.Κ. στο φυσικό αέριο (άρθρο 36, ν.3986/2011)	200.000.000,00	200.000.000,00	226.698.982,36

Τα παραπάνω ποσά του Κρατικού Προϋπολογισμού που εγγράφονται υπέρ του Πράσινου Ταμείου αποτελούν μέρος μόνο των εσόδων περιβαλλοντικού σκοπού και χαρακτηρά τα οποία εισπράττονται ως εισφορές, πρόστιμα και φόροι μέσω των δημοσίων ταμείων.

Κρίνεται αναγκαία η πλήρης καταγραφή των παραπάνω εσόδων, ακόμα και αν στην τρέχουσα οικονομική συγκυρία το κράτος αδυνατεί να μεταφέρει το σύνολό τους στο Πράσινο Ταμείο.

3.2. Πράσινο Ταμείο

Η συνεχώς μειούμενη διαφάνεια και δημόσια λογοδοσία αναδεικνύεται σε μείζον πρόβλημα για τη λειτουργία του Πράσινου Ταμείου κατά την περίοδο αυτή της έκθεσης. Η υποχρέωση για ετήσια δημοσιοποίηση των οικονομικών δεδομένων του ταμείου προβλέπεται ρητά στο καταστατικό του Πράσινου Ταμείου ν. 3889/2010. Οι υποχρεώσεις δεν περιορίζονται στη δημοσιοποίηση ετήσιων

⁹⁷ οπ.π.

⁹⁸ European Commission. The iGrowGreen assessment framework. http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/igrowgreen/index_en.htm

⁹⁹ Τα έσοδα από τον Ε.Φ.Κ. ενεργειακών προϊόντων το έτος 2013 παρουσιάζουν μείωση σε σύγκριση με το έτος 2012 (κατά 5,25%), η οποία οφείλεται κατά κύριο λόγο στη μείωση της κατανάλωσης της βενζίνης και του φυσικού αερίου. Όσον αφορά τις εισπράξεις του 9μήνου του 2014, σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2013, παρατηρείται μείωση 2,86%, η οποία οφείλεται κατά κύριο λόγο στη μείωση της κατανάλωσης της βενζίνης και του φυσικού αερίου.

συγκεντρωτικών προϋπολογισμών – απολογισμών, αλλά και λεπτομερέστερων δεδομένων για τις εισροές και τις χρηματοδοτήσεις, καθώς και για τον απολογισμό των Πράσινων Πόρων.

Συγκεκριμένα, οι πιο σημαντικές από τις προβλέψεις του νόμου για τη διαφάνεια και δημόσια λογοδοσία του Πράσινου Ταμείου είναι οι εξής:

Άρθ. 4: «Πριν από την έγκριση κάθε προγράμματος, καταχωρίζεται στην ιστοσελίδα του Πράσινου Ταμείου περίληψη του προγράμματος και των επί μέρους στοιχείων του (όπως κατηγορίες δράσεων, χρονοδιάγραμμα, οικονομικός προγραμματισμός, κατηγορίες δικαιούχων), καθώς και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια. Οποιοσδήποτε δικαιούται να υποβάλει παρατηρήσεις για το προτεινόμενο πρόγραμμα.

Άρθ. 5, παρ. 2, εδ. θ: «Η τήρηση δημόσιας βάσης δεδομένων με τη νομοθεσία που διέπει τους Πράσινους Πόρους»

Άρθ. 5, παρ. 2, εδ. ι: «Η οργάνωση και παρακολούθηση των προγραμμάτων και των δράσεων και η δημοσιότητά τους, καθώς και η σύνταξη ετήσιων εκθέσεων για την εκτέλεσή τους»

Άρθ. 5, παρ. 2, εδ. ιβ: «Η κατάρτιση και δημοσίευση ετήσιου οικονομικού απολογισμού των Πράσινων Πόρων»

Άρθ. 9, παρ. 1: «Οι οικονομικές καταστάσεις δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και καταχωρίζονται στην ιστοσελίδα του Ταμείου»

Άρθ. 9, παρ. 2: «Το διοικητικό συμβούλιο συντάσσει και δημοσιεύει ετήσιο οικονομικό απολογισμό των Πράσινων Πόρων. Ο απολογισμός αυτός γίνεται με αναλογική εφαρμογή των σχετικών διεθνών λογιστικών προτύπων και εμφανίζει χωριστά τα στοιχεία ανά χρηματοδοτικό πρόγραμμα, ανά κατηγορία πόρων και νομικής δέσμευσης. Επιπρόσθετα στον απολογισμό αναφέρονται αναλυτικά τα ποσά που έχουν εγκριθεί για να χρηματοδοτήσουν δράσεις σε επόμενες χρήσεις, καθώς και τυχόν δάνεια που έχουν αναληφθεί από το Πράσινο Ταμείο με τη δέσμευση να εξοφληθούν από αντίστοιχες εισροές.»

Παρά ταύτα, στην ιστοσελίδα του Πράσινου Ταμείου παρατηρείται εξαιρετικά ελλιπής ενημέρωση μετά το 2013: οι αναρτημένες εκθέσεις ορκωτών ελεγκτών και οι λεπτομερείς οικονομικοί απολογισμοί σταματούν στο οικονομικό έτος 2012.

Πάντα με τον περιορισμό της παρ. 16 του άρθ. 32 του ν. 4111/2013¹⁰⁰ για πραγματοποίηση εξόδων ανά έτος συνολικού ύψους μέχρι το 2,5% επί του συνόλου των διαθέσιμων του, το Πράσινο Ταμείο οφείλει να διαμορφώνει χρηματοδοτικά προγράμματα, στο πλαίσιο των οποίων εντάσσονται οι δράσεις που λαμβάνουν ενίσχυση. Σημαντικός κανόνας λογοδοσίας που διέπει το ΠΤ και το διαφοροποιεί από τον αδιαφανή και σκανδαλωδώς διαχειριζόμενο προκάτοχό του, το Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων (ΕΤΕΡΠΣ) είναι η υποχρέωση για δημοσιοποίηση ετήσιων απολογισμών, τόσο επί του συνόλου της διαχείρισης των πράσινων πόρων όσο και ανά χρηματοδοτικό πρόγραμμα (περ. ι, παρ. 1, άρθ. 5, ν. 3889/2010). Τέλος, σύμφωνα με τον νόμο για τους ημυπαίθριους¹⁰¹, για τη διασφάλιση της επίτευξης του περιβαλλοντικού ισοζυγίου, δηλαδή την εξισορρόπηση της νομιμοποιούμενης περιβαλλοντικής ζημιάς μέσα από την αστική αναβάθμιση, προβλέπεται η έκδοση προεδρικού διατάγματος που θα καθορίζει τα κριτήρια κατανομής και τον τρόπο απόδοσης των εσόδων από τα εισπραγμένα πρόστιμα.

Αξιοσημείωτη εξέλιξη ήταν η ολοκλήρωση της αποπληρωμής έργων για τα οποία είχε εγκριθεί χρηματοδότηση στο πλαίσιο του καταργημένου από το 2010 Ειδικού Ταμείου Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων (ΕΤΕΡΠΣ).¹⁰² Με βάση την απόφαση αυτή, το Πράσινο Ταμείο θα αποπληρώσει κάθε λογαριασμό εκτέλεσης έργων και δράσεων προερχομένων από το ΕΤΕΡΠΣ, οι οποίοι του υποβλήθηκαν μέχρι τις 28 Φεβρουαρίου 2015. Υπενθυμίζεται πως το ΕΤΕΡΠΣ είχε επανειλημμένα κατακρίθει ως μνημείο κατασπατάλησης δημόσιου χρήματος, σε

¹⁰⁰ Νόμος 4111/2013 (ΦΕΚ Α' 18/25.01.2013) «Συνταξοδοτικές ρυθμίσεις, τροποποιήσεις του ν. 4093/2012, κύρωση της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Έγκριση των Σχεδίων των Συμβάσεων Τροποποίησης της Κύριας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας, του Ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.) και της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ), με τίτλο «Κύρια Σύμβαση Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης», της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ε.Τ.Χ.Σ., της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ΤτΕ, με τίτλο «Σύμβαση Διευκόλυνσης Διαχείρισης Υποχρεώσεων ΣΙΤ» και της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ε.Τ.Χ.Σ., της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ΤτΕ, με τίτλο «Διευκόλυνση αποπληρωμής Τόκων Ομολόγων», παροχή εξουσιοδοτήσεων για την υπογραφή των Συμβάσεων» και άλλες επείγουσες διατάξεις.»

¹⁰¹ Νόμος 3843/2010 (ΦΕΚ Α' 62/28.04.2010) «Ταυτότητα κτηρίων, υπερβάσεις δόμησης και αλλαγές χρήσης, μητροπολιτικές αναπλάσεις και άλλες διατάξεις.»

¹⁰² Απόφαση Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, (2014, 21 Οκτωβρίου). «Ολοκλήρωση χρηματοδότησης ή επιχορήγησης Φορέων για την εκτέλεση έργων και δράσεων από το ΕΤΕΡΠΣ». http://www.prasinotameio.gr/images/3821-YA_ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ_ΕΤΕΡΠΣ.pdf

συνθήκες μηδενικής δημόσιας λογοδοσίας και διαφάνειας.¹⁰³ Με βάση την έκθεση ανεξάρτητων ελεγκτών που διενεργήθηκε το 2010 για λογαριασμό του νεοσύστατου τότε Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, το υπόλοιπο ποσό δεσμεύσεων για την περίοδο 2005-2009 ανερχόταν σε 70 εκατ. ευρώ, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων αφορούσε ΟΤΑ.¹⁰⁴

Κατά την περίοδο αναφοράς (Ιούλιος 2014-Ιούνιος 2015), ανακοινώθηκαν μόνο δυο χρηματοδοτικά προγράμματα, τα οποία αφορούσαν τις κατηγορίες της

- α) «Προστασίας και αναβάθμισης δασών» με συνολικό προϋπολογισμό 7,39 εκατ. ευρώ, και
β) «Προστασίας θαλάσσιου περιβάλλοντος και πρόληψη / αντιμετώπιση θαλάσσιας ρύπανσης, με συνολικό προϋπολογισμό 1,72 εκατ. ευρώ, τα οποία εκτελούνται από υπηρεσίες του υπουργείου.¹⁰⁵

Όσον αφορά τα προγράμματα της αστικής αναζωογόνησης και της απόκτησης και διαμόρφωσης ελευθέρων κοινοχρήστων χώρων, που αποτελούν τις σημαντικότερες οδούς διατήρησης του περιβαλλοντικού ισοζυγίου δεν υπήρξε καμία νέα πρόσκληση και απλώς δίνονται συνεχείς παρατάσεις στα από το 2013 εγκεκριμένα αντίστοιχα προγράμματα, προκειμένου να επιτευχθεί η πληρωμή έργων που εγκρίθηκαν προ διετίας.

Συνολικά η λειτουργία του Πράσινου Ταμείου κατά την περίοδο 2014-2015 κρίνεται υποτενική, καθώς ελάχιστες δραστηριότητες σχετικές με τους σκοπούς του πραγματοποιήθηκαν.¹⁰⁶

Σύμφωνα με τα μέχρι τώρα δεδομένα που έχει δημοσιεύσει το Πράσινο Ταμείο¹⁰⁷, τα έσοδα υπέρ του «περιβαλλοντικού ισοζυγίου» που προήλθαν μέχρι και το 2014 από τη νομιμοποίηση υπερβάσεων όρων δόμησης σε νόμιμα υφιστάμενα κτίσματα (κλειστοί ημιυπαίθριοι) και αυθαιρέτων κτισμάτων έχουν ως εξής:

Έτος \ Πηγή εσόδου	Ημιυπαίθριοι ¹⁰⁸	Αυθαίρετα ¹⁰⁹
2010	105.454.792,36	0,00
2011	753.191.720,57	92.481.528,52
2012	158.559.892,47	409.174.938,78
2013	18.568.318,38	210.083.244,72
2014	0,00	191.665.533,52
ΣΥΝΟΛΟ	1.035.774.723,78	903.405.245,54

Σύμφωνα με τον συνοπτικό απολογισμό που εγκρίθηκε από το ΔΣ του Πράσινου Ταμείου για το ημερολογιακό έτος 2014, τα έσοδα και έξοδα του Πράσινου Ταμείου κατηγοριοποιούνται ως εξής:

ΟΜΑΔΑ ΠΟΡΟΥ	ΕΣΟΔΑ	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΕΞΟΔΑ
1η - ΠΟΡΟΙ ΓΑΛΑΖΙΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ	1.051.139,81	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΗ/ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΙΑΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ	284.620,78
2η - ΠΟΡΟΙ ΕΙΔΙΚΟΥ ΦΟΡΕΑ ΔΑΣΩΝ	14.970.186,63	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΔΑΣΩΝ	1.747.798,19
3η - ΠΟΡΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ	2.422.691,47	ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	407.366,74

¹⁰³ Ενδεικτικά: WWF Ελλάς. (2005, 16 Σεπτεμβρίου). Το ΥΠΕΧΩΔΕ αγνοεί τη νομοθεσία για διαφάνεια. <http://www.wwf.gr/news/163-163>

¹⁰⁴ PricewaterhouseCoopers Business Solutions. (2010, Ιούνιος). Αποτύπωση υφιστάμενης κατάστασης του ΕΤΕΡΠΣ. Διοικητική σύνοψη. http://www.prasinotameio.gr/images/documents/dioik_synopsi.pdf

¹⁰⁵ <http://www.prasinotameio.gr/index.php/el/anakoinoseis/nea-prasinou-tameiou/200-egekrimena-xrimatodotika-programmata-pt-2015>

¹⁰⁶ <http://www.prasinotameio.gr/index.php/el/anakoinoseis/deltio-tyπου>. (για το 2015 υπάρχουν τρεις μόνο δράσεις με ημερομηνία 14/8/2015)

¹⁰⁷ α) Πράσινο Ταμείο. (2015, 2 Απριλίου). «Οικονομικός απολογισμός Πράσινου Ταμείου έτους 2014». Απόφαση ΔΣ με αριθ. 86.1/2015.

<https://diavgeia.gov.gr/decision/view/61%CE%91%CE%A946%CE%A8844-%CE%9E%CE%9B%CE%A9> β) Πράσινο Ταμείο. (2014). Έσοδα περιβαλλοντικού ισοζυγίου Πράσινου Ταμείου έως 31/12/2013. <http://www.prasinotameio.gr/images/oikonomika/esoda%20perivallontikou%20isozygiou.pdf>

¹⁰⁸ Άρθρο 7, ν. 3843/2010 «Ταυτότητα κτιρίων, υπερβάσεις δόμησης και αλλαγές χρήσης, μητροπολιτικές αναπλάσεις και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 62 Α' / 28.04.2010).

¹⁰⁹ Άρθρο 25, ν. 4014/2011 «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος» (ΦΕΚ 209 Α' / 21.09.2011).

4η - ΠΟΡΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ	432.733,22	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ, ΕΠΙΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ, ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	10.000,00
5η - ΠΟΡΟΙ ΤΑΜΕΙΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛ. ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ (ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΗΜΙΥΠΑΙΘΡΙΩΝ)		ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ	423.495,10
6η - ΠΟΡΟΙ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΑΥΘΑΙΡΕΤΗΣ ΔΟΜΗΣΗΣ	191.665.533,52	ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΖΩΓΟΓΟΝΗΣΗ 2012 – 2015	1.098.086,04
7η - ΠΟΡΟΙ ΣΤΑΘΜΩΝ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ	88.639,11	ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	2.102.726,33
8η - ΠΟΡΟΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΗΣΗΣ	165.189,35	ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ (ΕΤΕΡΠΣ)	1.576.936,32
ΤΟΚΟΙ ΑΠΟ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ -ΚΡΑΤΗΣΕΙΣ	26.072.073,92	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ	190.723,37
		ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	414.791,96
		ΛΟΙΠΑ ΕΞΟΔΑ-ΚΡΑΤΗΣΕΙΣ	88.642,35
ΣΥΝΟΛΟ	236.868.187,03	ΣΥΝΟΛΟ	8.345.187,58

Ο παραπάνω συνοπτικός απολογισμός δεν περιλαμβάνει στοιχεία που απαιτούνται: «Η οργάνωση και παρακολούθηση των προγραμμάτων και των δράσεων και η δημοσιότητά τους, καθώς και η σύνταξη ετήσιων εκθέσεων για την εκτέλεσή τους» (Άρθ. 5, παρ. 2, εδ. Ι, ν.3889/2010). Μοναδικός δημοσιευμένος απολογισμός χρηματοδοτικών προγραμμάτων από το Πράσινο Ταμείο είναι αυτός της περιόδου 2011-2012.

Σύνταξη κεφαλαίου: Θεοδότη Νάντσου

4. ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Κατά την περίοδο αναφοράς εγκρίθηκαν ή σsonος σημασίας αμιγώς χωροταξικού χαρακτήρα νομοθετήματα, ρυθμίζοντας κυρίως τοπικά ή ειδικά θέματα της σχετικής με τον χωρικό σχεδιασμό νομοθεσίας. Σημαντικότερη εξέλιξη ήταν η ψήφιση των νόμων 4280/2014¹¹⁰ και 4315/2014¹¹¹, μέσω των οποίων συνεχίζεται η πολιτική αέναης νομιμοποίησης περιβαλλοντικών παρανομιών και της αυθαιρέτης δόμησης, καθώς νομιμοποιούνται μια σειρά από παράνομες οικοδομικές παρεμβάσεις και αλλαγές χρήσεων γης, στο πλαίσιο της δασικής νομοθεσίας.

4.1. Αυθαίρετα

Με πιο σημαντική την κοινή υπουργική απόφαση για παράταση για ένα έτος της προθεσμίας υποβολής δικαιολογητικών για υπαγωγή στις διατάξεις περί τακτοποίησης αυθαιρέτων του ν. 4178/2013¹¹², η πολιτική νομιμοποίησης της αυθαιρέτης δόμησης συνεχίστηκε αδιάπτωτα και άσχετα από την αλλαγή κυβέρνησης.

Τον Φεβρουάριο 2015, ο υπουργός αναπληρωτής Παραγωγικής Ανασυγκρότησης Γιάννης Τσιρώνης δήλωσε ως πρόθεσή του την επανεξέταση της νομοθεσίας για τη νομιμοποίηση των αυθαιρέτων, της οποίας τελευταία παράταση ισχύος είναι ο Φεβρουάριος 2016, με σκοπό όχι την «κόκκινη γραμμή» και το τέλος στις νομιμοποιήσεις, αλλά «το πολεοδομικό αντιστάθμισμα, ώστε οι πόλεις να ανασάνουν»¹¹³, ενώ ανήγγειλε και νέο σχετικό με τα αυθαίρετα νόμο¹¹⁴.

¹¹⁰ Νόμος 4280/2014 (ΦΕΚ Α' 08/08/2014). «Περιβαλλοντική αναβάθμιση και ιδιωτική πολεοδομία - Βιώσιμη ανάπτυξη οικισμών Ρυθμίσεις δασικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις».

¹¹¹ Νόμος 4315/2014 (ΦΕΚ Α' 269/24.12.2014). «Πράξεις εισφοράς σε γη και σε χρήμα - Ρυμοτομικές απαλοτριώσεις και άλλες διατάξεις».

¹¹² Κοινή υπουργική απόφαση με αριθμ. οικ.: 60069 (ΦΕΚ Β 3534/30-12-2014). «Παράταση προθεσμίας υπαγωγής στο Ν. 4178/2013 «Αντιμετώπιση της Αυθαιρέτης Δόμησης - Περιβαλλοντικό Ισοζύγιο και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α'/174) και τροποποίηση της αριθμ. 2254/30-9-2013 απόφασης Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «Διαδικασία ηλεκτρονικής υποβολής των απαραίτητων δικαιολογητικών για την υπαγωγή στο άρθρο 24 του Νόμου 4178/2013 «Αντιμετώπιση της Αυθαιρέτης Δόμησης - Περιβαλλοντικό Ισοζύγιο και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 174/Α'»). (ΦΕΚ Β'/2184), όπως ισχύει.»

¹¹³ Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2015, 16 Φεβρουαρίου). Συνέντευξη Αναπληρωτή Υπουργού ΠΑΠΕΝ Γιάννη Τσιρώνη στο Βήμα της Κυριακής. [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif524\]=3506&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif524]=3506&language=el-GR)

¹¹⁴ Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2015, 11 Μαρτίου). Συνέντευξη Γιάννη Τσιρώνη στην εφημερίδα Ναυτεμπορική: Πώς θα φέρουμε επενδυτές γκρεμίζοντας την Αθήνα. [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif524\]=3553&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif524]=3553&language=el-GR)

Σημαντικό κίνητρο για συνέχιση της πολιτικής νομιμοποίησης αυθαιρέτων αποτέλεσε η απόφαση 1858/2015 της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας¹¹⁵, με την οποία κρίνεται συνταγματικός ο ν. 4178/2013 για την εκ νέου νομιμοποίηση αυθαιρέτων. Συγκεκριμένα, το ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο έκρινε ως συνταγματικώς ανεκτές τις διατάξεις του νέου νόμου, καθώς κατ' αρχήν δεν εφαρμόζει τις διατάξεις του πρώτου νόμου τακτοποίησης, του ν. 4014/2011, που είχαν κριθεί αντισυνταγματικές.

Στην απόφαση αυτή το ΣτΕ φαίνεται πως λαμβάνει υπόψη τον μεγάλο αριθμό αιτήσεων τακτοποίησης οι οποίες έχουν στο πλαίσιο της πρόσφατης νομοθεσίας υποβληθεί στις αρμόδιες υπηρεσίες. Λαμβάνει επίσης υπόψη «αφ' ενός το ανενεργό του μέτρου της κατεδάφισης επί σειρά δεκαετιών με τα αντίστοιχα αποτελέσματα και αφ' ετέρου την μαθηματικώς διαπιστωμένη αντικειμενική αδυναμία υλοποίησης του μέτρου αυτού σήμερα, σε αναφορά με όγκο και επιφάνειες». Καταλήγει συνεπώς η απόφαση ότι «από τη βασική αυτή παραδοχή εκκινώντας και λαμβάνοντας υπ' όψιν το Δικαστήριο τη δέσμη μέτρων που θεσμοθετούνται προς αποτροπή συνέχισης της άνομης οικοδομικής δραστηριότητας για το μέλλον, κρίνει ότι οι σχετικές ρυθμίσεις του νόμου, που αναφέρονται στα αυθαίρετα του παρελθόντος είναι συνταγματικώς ανεκτές» (σκέψη 23η). Σημαντικό επίσης δεδομένο της απόφασης αυτής είναι η σημασία που αποδίδεται στη λειτουργία του Πράσινου Ταμείου για την επίτευξη του περιβαλλοντικού ισοζυγίου, αλλά και στην «Ειδική Υπηρεσία Επιθεώρησης και Κατεδάφισης Αυθαιρέτων», η οποία με το τελευταίο π.δ. του Οργανισμού του ΥΠΕΚΑ υποβαθμίζεται σε Τμήμα Επιθεώρησης Δόμησης και Κατεδάφισεων.

Νομικό σχόλιο: απόφαση ΣτΕ Ολομ. 1858/2015 για τα αυθαίρετα

Μία από τις σημαντικότερες εξελίξεις των τελευταίων μηνών είναι η απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ για την συνταγματικότητα ορισμένων άρθρων του τελευταίου νόμου για τα αυθαίρετα.¹¹⁶ Η απόφαση αυτή όχι μόνο ανατρέπει την πάγια νομολογία για το θέμα,¹¹⁷ αλλά αποτελεί και τη σημαντικότερη ίσως υποχώρηση από το «περιβαλλοντικό κεκτημένο» κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης.

Σύμφωνα με την απόφαση, «είναι συνταγματικώς ανεκτές» οι διατάξεις του νόμου «κατά το μέρος που προβλέπουν αναστολή επιβολής κυρώσεων ή και οριστική εξαίρεση από την κατεδάφιση αυθαιρέτων κατασκευών και αλλαγών χρήσεως μεταγενέστερων του έτους 1983», και δεν αντίκεινται «στο άρθρο 24 παρ. 2 του Συντάγματος, στη συνταγματική αρχή του κράτους δικαίου, στην αρχή της ισότητας και ότι δεν στηρίζονται σε ειδική επιστημονική μελέτη». Η απόφαση επικαλείται, ως «βασική παραδοχή», το «πασίδηλο γεγονός, το οποίο εκίνησε τον νομοθέτη στις λύσεις και στα μέτρα του ν. 4178/2013, τ.ε. αφ' ενός το ανενεργό του μέτρου της κατεδάφισης επί σειρά δεκαετιών με τα αντίστοιχα αποτελέσματα και αφ' ετέρου την μαθηματικώς διαπιστωμένη αντικειμενική αδυναμία υλοποίησης του μέτρου αυτού σήμερα, σε αναφορά με όγκο και επιφάνειες». Πλέον, η θέση της νομολογίας είναι ότι «η αθρόα νομιμοποίηση αυθαιρέτων χρήσεων και κατασκευών μόνο κατ' εξαίρεση είναι δυνατό να γίνει συνταγματικά ανεκτή, εφόσον τεκμηριώνεται ότι η λύση αυτή επιβάλλεται από σπουδαίο δημόσιο συμφέρον και ότι συγχρόνως λαμβάνονται μέτρα, με τα οποία επιχειρείται να αποτραπεί η επανάληψη της αυθαιρέσιας και διασφαλίζεται ο περιορισμός στο ελάχιστο δυνατό της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος και των όρων διαβίωσης». Στο γενικό αυτό πλαίσιο η Ολομέλεια τονίζει την «ανασύνταξη των μεθόδων αντιμετώπισης» της (μελλοντικής) αυθαιρέτης δόμησης, με την χρήση νέων τεχνολογιών, «δίνοντας το προβάδισμα στην αποτροπή και την πρόληψη με την ανάπτυξη ελεγκτικών μηχανισμών κατά το στάδιο της κατασκευής»: αναφέρονται, μεταξύ άλλων, οι (τρεις) έλεγχοι κατά το στάδιο κατασκευής των κτιρίων, η ηλεκτρονική ταυτότητα του κτιρίου, και η οργάνωση ηλεκτρονικού πληροφοριακού συστήματος στο οποίο εισάγονται οι αεροφωτογραφίες του κάθε κτίσματος. Επίσης, η απόφαση αναφέρει «εν παρόδω» την θέσπιση παρόμοιων νόμων στην Ιταλία, την Κροατία και την Ισπανία.¹¹⁸

Αν και η απόφαση «δεν αναιρεί την βασική γραμμή της νομολογίας, η οποία απαιτεί ως αναγκαία συνταγματική προϋπόθεση της δομήσεως τον σχεδιασμό»,¹¹⁹ εγείρει σοβαρά ερωτήματα, και απορρίπτει (ή αποσιωπά) βασικές θέσεις που έχει υιοθετήσει (πολύ συχνά ομόφωνα) η νομολογία για το θέμα. Ενδεικτικά:

¹¹⁵ Απόφαση ΣτΕ Ολομ. 1858/2015. Από 2 Οκτωβρίου 2013 αίτηση κατά των υπουργών 1. Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και 2. Οικονομικών. <http://www.ste.gr/portal/page/portal/STe/ProsfaresApofaseis#a365>

¹¹⁶ ΣτΕ Ολ. 1858/2015.

¹¹⁷ Ενδεικτικά ΣτΕ Ολ. 3500/2009, 3921/2010, 3341/2013, 1118-1119/2014 και παλαιότερα, ΣτΕ Ολ. 1876/1980.

¹¹⁸ ΣτΕ Ολ. 1858/2015, σκ. 23^ο.

¹¹⁹ ΣτΕ Ολ. 1858/2015, σκ. 23^ο.

(α) Μέχρι σήμερα, γινόταν δεκτό ότι οι αυθαίρετες κατασκευές διακρίνονται σε νέες και σε παλαιές (σε κατασκευές πριν και αφότου θεθούν από τον νομοθέτη οι βασικοί κανόνες πολεοδομικής, σε εφαρμογή της επιταγής του άρθρου 24 παρ. 2 Σ). Όσον αφορά τις παλαιές, «είναι συνταγματικώς ανεκτή η πρόβλεψη της δυνατότητας εξαιρέσεως από την κατεδάφιση αυθαίρετων κατασκευών που έχουν ανεγερθεί πριν τη θέσπιση των κανόνων αυτών, που τίθενται εν γνώσει ακριβώς της ανωτέρω κατ' εξαιρέση δυνατότητας, αλλά η σχετική ρύθμιση νοείται ως εξαιρετική και υπό όρους, ώστε αφενός να μην αποδυναμώνεται ουσιαστικά η αποτελεσματικότητα των θεσπιζόμενων κανόνων και, αφετέρου, να μην προκαλείται βλάβη σε φυσικά οικοσυστήματα, οικιστικά σύνολα και πολιτιστικά στοιχεία που χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας». Όσον αφορά τις νέες, είναι αντίθετες προς το Σύνταγμα διατάξεις, με τις οποίες επιτρέπεται η εξαιρέση από την κατεδάφιση με τους ίδιους όρους.¹²⁰ Με άλλα λόγια, η νέα απόφαση συνεπάγεται μία τριπλή υπαναχώρηση: (i) καταργείται ο διαχωρισμός σε νέες και παλαιές κατασκευές, και ούτε προκύπτει με σαφήνεια ένας νέος διαχωρισμός (π.χ., αυθαίρετα πριν και μετά την λεγόμενη «κόκκινη γραμμή» του ν. 4014/2011), ο οποίος να έχει συνταγματική σημασία· (ii) εγκαταλείπεται η θέση ότι, με την νομιμοποίηση αυθαίρετων κατασκευών, σε περιοχές με ολοκληρωμένο πολεοδομικό σχεδιασμό, ανατρέπεται ή νοθεύεται ο σχεδιασμός αυτός· (iii) εγκαταλείπεται η θέση ότι, για την εξαιρέση από την κατεδάφιση (όπου αυτή είναι επιτρεπτή), χρειάζεται ειδική για κάθε αυθαίρετο κρίση αρμόδιου οργάνου.¹²¹

(β) Μέχρι σήμερα, γινόταν δεκτό ότι παρόμοιες διατάξεις προσκρούουν στις συνταγματικές αρχές του κράτους δικαίου (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος) και του σεβασμού και προστασίας της αξίας του ανθρώπου («εφόσον θεμελιώδης επιδίωξη του Κράτους δικαίου είναι η πραγμάτωση του Δικαίου στην Πολιτεία, που πρωτίστως επιτυγχάνεται με τη διαφύλαξη του κύρους του νόμου») και στην συνταγματική αρχή της ισότητας («δίδοι θέτουν» σε μειονεκτική μοίρα τους νομοταγείς πολίτες που έχουν ιδιοκτησία στην ίδια περιοχή, έναντι εκείνων των οποίων οι ανεγερθείσες ή διαρρυθμισθείσες οικοδομές είναι αυθαίρετες λόγω παραβίασης των ισχυόντων όρων δομήσεως και χρήσεων γης αλλά εν τούτοις εξαιρούνται από την κατεδάφιση»).¹²² Πέρα από όσα προαναφέρθηκαν, και μολοντί η δεύτερη μειοψηφούσα γνώμη θεωρεί ότι αυτό εξακολουθεί να ισχύει, η απόφαση κρίνει (χωρίς ειδικότερη αιτιολογία) ότι δεν υπάρχει αντίθεση. Η εντύπωση είναι ότι ένα (μάλλον αδιευκρίνιστο) «δημόσιο συμφέρον» αντικαθιστά την «διαφύλαξη του κύρους του νόμου». Ακόμα και η άποψη που πλειοψήφησε επισημαίνει έμμεσα την διάβρωση του κράτους δικαίου, με την αναφορά της σε «*de facto* καταστάσεις», των οποίων η αντιμετώπιση είναι «τεχνικώς αδύνατη και κοινωνικώς-οικονομικώς εξαιρετικά επικίνδυνη». Αρκεί εδώ να επισημανθεί ότι οι λόγοι αυτοί δεν συντρέχουν σε όλες τις περιπτώσεις αυθαίρετων: εύστοχα η μειοψηφούσα γνώμη παρατηρεί ότι «οι διαδικαστικές και πρακτικές εν γένει δυσχέρειες για την υλοποίηση του εγχειρήματος δεν αρκούν για να εξηγηθεί ο εντυπωσιακά μικρός, ουσιαστικά ανύπαρκτος, αριθμός κατεδαφίσεων, ακόμα και σε προστατευόμενες περιοχές, όπου ουδέποτε ο νομοθέτης αναγνώρισε τη δυνατότητα νομιμοποίησης».¹²³ Η νομιμοποίηση αυθαίρετων κατασκευών αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα ακόμα και ολοκαίνουργιων (και, υποτίθεται, υπερσύγχρονων) έργων, όπως η νέα λιγνιτική μονάδα της ΔΕΗ «Πτολεμαΐδα V».¹²⁴

(γ) Μέχρι σήμερα, γινόταν δεκτό ότι οι ρυθμίσεις για το Πράσινο Ταμείο, «ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι ... κατά τη διάρκεια εφαρμογής του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής, μόνο ποσοστό 2,5% των πόρων του Πράσινου Ταμείου διατίθεται αποκλειστικά για τις λειτουργικές του δαπάνες και την εκπλήρωση των σκοπών του» δεν καθιστούν συνταγματικές τις ρυθμίσεις, καθώς δεν υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στην επιβάρυνση που προκαλεί κάποιο αυθαίρετο, και συγκεκριμένα μέτρα που χρηματοδοτεί το Πράσινο Ταμείο. Άλλωστε, «εισπρακτικοί και μόνον σκοποί δεν θα ήταν δυνατό να θεμελιώσουν λόγο δημοσίου συμφέροντος που θα δικαιολογούσε τη θέσπιση ρυθμίσεων με ευρύτατες συνέπειες σε βάρος του περιβάλλοντος».¹²⁵ Η απόφαση αναφέρει θετικά τις ισχύουσες ρυθμίσεις για το Πράσινο Ταμείο, οι οποίες στο παρελθόν κρίθηκαν ανεπαρκείς, ενισχύοντας έτσι τη σημασία και σωστή λειτουργία του Πράσινου Ταμείου ως κομβικής σημασίας φορέα για την ισχύ των ρυθμίσεων τακτοποίησης αυθαίρετων.

(δ) Κατά την απόφαση, η πρόβλεψη «ηλεκτρονικού πληροφοριακού συστήματος, στο οποίο εισάγονται αεροφωτογραφίες» αποτιμάται θετικά. Φαίνεται, επίσης, ότι βάρυνε υπέρ της απόφασης η αναδιοργάνωση και διεύρυνση των δυνατοτήτων της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεώρησης και Κατεδάφισης Αυθαιρέτων.¹²⁶ Εύλογα, ωστόσο, η γνώμη που μειοψήφησε σημειώνει ότι πρόκειται για «αυτονόητη προϋπόθεση επιβολής στοιχειώδους νομιμότητας», και δεν αφορά την συνταγματική αξιολόγηση της αυθαίρετης δόμησης που έχει ήδη υλοποιηθεί. Πράγματι, αυτό είναι ένα καίριο ελάττωμα της επιχειρηματολογίας: τα μέτρα που λαμβάνονται για την καλύτερη εφαρμογή της νομοθεσίας στο μέλλον δεν θα έπρεπε να επηρεάζουν την αξιολόγηση της συνταγματικότητας ρυθμίσεων που αφορούν το παρελθόν. Σε

¹²⁰ ΣτΕ Ολ. 3500/2009, σκ. 9^η · ΣτΕ Ολ. 3921/2010, σκ. 6^η · ΣτΕ Ολ. 3341/2013, σκ. 8^η.

¹²¹ ΣτΕ Ολ. 1876/1980, σκ. 3^η · ΣτΕ Ολ. 3500/2009, σκ. 11^η · ΣτΕ Ολ. 3921/2010, σκ. 9^η · ΣτΕ Ολ. 3341/2013, σκ. 18^η · ΣτΕ Ολ. 1118-1119/2014 σκ. 9^η.

¹²² ΣτΕ Ολ. 3500/2009, σκ. 10^η · ΣτΕ Ολ. 3921/2010, σκ. 7^η · ΣτΕ Ολ. 3341/2013, σκ. 18^η · ΣτΕ Ολ. 1118-1119/2014 σκ. 15^η.

¹²³ ΣτΕ Ολ. 1858/2015, σκ. 24^η.

¹²⁴ Όπως προκύπτει από τις σχετικές πράξεις, εντός του γηπέδου της μονάδας υπάρχουν πολυάριθμες αυθαίρετες κατασκευές, για τις οποίες εκδόθηκε βεβαίωση περάιωσης διαδικασίας υπαγωγής.

¹²⁵ ΣτΕ Ολ. 3341/2013, σκ. 18^η · ΣτΕ Ολ. 1118-1119/2014 σκ. 14^η.

¹²⁶ Αυτό προκύπτει από την γνώμη της μειοψηφίας – βλ. ΣτΕ Ολ. 1118-1119/2014 σκ. 14^η. Για την Ειδική Υπηρεσία Κατεδαφίσεων [ήδη Ειδική Υπηρεσία Επιθεώρησης και Κατεδάφισης Αυθαιρέτων (ΕΥΕΚΑ)], πρβλ. 28 ν. 4014/2011 (Α' 209)], βλ. 7 ν. 3818/2010 (Α' 17) · 38 Ν. 4178/2013 (Α' 174).

κάθε περίπτωση, δεν υπάρχει τίποτα ρηξικέλευθο ή καινοτόμο στην χρήση αεροφωτογραφιών για πολεοδομικούς και ρυμοτομικούς σκοπούς,¹²⁷ ενώ για την ΕΥΕΚΑ η τελευταία έκθεση του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης παρατηρεί: «η υπηρεσία αυτή είναι υποστελεχωμένη και δεν διαθέτει ίδια μηχανήματα, αλλά διενεργεί τις κατεδαφίσεις δια, κατόπιν μειοδοτικού διαγωνισμού, εργολαβιών. Το σύστημα αυτό όμως παρουσιάζει εγγενείς δυσχέρειες, διότι σε μικρές περιοχές δεν εμφανίζονται εργολάβοι στο διαγωνισμό και οι αναδειχθέντες εργολάβοι, κατόπιν των αντιδράσεων των κατοίκων, παραιτούνται με αποτέλεσμα να μην γίνονται κατεδαφίσεις».¹²⁸

(ε) Κατά την απόφαση, η «αθρόα» νομιμοποίηση είναι συνταγματικά ανεκτή μόνο εφόσον δεν «προκαλείται βλάβη σε φυσικά οικοσυστήματα, οικιστικά σύνολα και πολιτιστικά στοιχεία που χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας». Το βασικό μέτρο που λαμβάνεται για τον σκοπό αυτό είναι η κατηγοριοποίηση των αυθαιρέτων, και η εξαίρεση ορισμένων κατηγοριών αυθαιρέτων από τις διατάξεις του νόμου. Ωστόσο, όπως παρατηρεί η γνώμη που μειοψήφησε, «σε κάποιες περιπτώσεις, με τις επίμαχες διατάξεις παρέχεται η δυνατότητα ακόμη και οριστικής εξαίρεσης από την κατεδάφιση αυθαιρέτων κατασκευών μεταγενέστερων του 1983 και εξαίρεσης από την κατεδάφιση αυθαιρέτων κατασκευών, πέραν ακόμη και εκείνων που προέβλεπε ο ν. 4014/2011, οι σχετικές ρυθμίσεις του οποίου κρίθηκαν αντισυνταγματικές. Ενδεικτικά αναφέρονται οι εξαίρεσεις που εισάγονται με τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 2 του ν. 4178/2013 στις περιπτώσεις εκείνες που απαγορεύεται η υπαγωγή στις ρυθμίσεις του νόμου, λ.χ. κατασκευές στη ζώνη παραλίας, σε αρχαιολογικούς χώρους, πέραν του ύψους της κορυφογραμμής κλπ...».¹²⁹

Παρόλα αυτά, οι διατάξεις δεν είναι συνταγματικές σε όλο το εύρος τους. Στο μέτρο που περιλαμβάνουν και κτίσματα που έχουν ανεγερθεί με άδεια που ακυρώθηκε με αμετάκλητη δικαστική απόφαση είναι ανίσχυρες, διότι έρχονται σε αντίθεση με την αρχή της διακρίσεως των λειτουργιών, το δικαίωμα παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και την υποχρέωση της Διοικήσεως να συμμορφώνεται προς το περιεχόμενο ακυρωτικών δικαστικών αποφάσεων.¹³⁰ Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι το δικαστήριο αρνήθηκε να αποφανθεί για ορισμένα άλλα άρθρα του νόμου, λόγω έλλειψης έννομου συμφέροντος των αιτούντων.¹³¹ Κατά την περίοδο αναφοράς, το Συμβούλιο της Επικρατείας εκδίκασε πολλές υποθέσεις που αφορούν αυθαίρετα που υπάγονται σε άλλες ειδικές διατάξεις,¹³² ενίοτε σε εξαιρετικά ευαίσθητες περιβαλλοντικά περιοχές.¹³³ Τέλος, η Ολομέλεια, επιβεβαιώνοντας ότι συνταγματική προϋπόθεση της δόμησης παραμένει ο σχεδιασμός, αφήνει να εννοηθεί ότι μπορεί να επανέλθει στο ζήτημα των αυθαιρέτων.

Ιδιαίτερης σημασίας ζήτημα αποτελεί η διαγραφή προστίμων διατήρησης αυθαιρέτων, συνεπεία της ένταξής τους στις νομιμοποιητικές ρυθμίσεις της πρόσφατης σχετικής νομοθεσίας (ν. 3852/2010, ν. 4014/2011, 4067/2012, 4178/2013). Όπως προκύπτει από απλή αναζήτηση των σχετικών πράξεων που έχουν αναρτηθεί στη Διαύγεια, κατά το τελευταίο έτος έχουν εγκριθεί από τους αρμόδιους ΟΤΑ 127 πράξεις διαγραφής προστίμων, πολλές από τις οποίες αφορούν περισσότερους από έναν ιδιοκτήτες. Το συνολικό ποσό διαγραφέντων προστίμων δεν είναι δυνατόν να υπολογιστεί μέσω των πράξεων που έχουν αναρτηθεί τη Διαύγεια, καθώς πολλές αποφάσεις δεν αναφέρουν το ύψος του προστίμου. Ενδεικτικά, μια απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Ηρακλείου¹³⁴, με βάση σχετικά έγγραφα από το αρμόδιο Τμήμα Ελέγχου Κατασκευών, διαγράφει πρόστιμα συνόλου άνω των 480.000 ευρώ σε 17 ιδιοκτήτες, οι οποίοι νομιμοποίησαν πολεοδομικές παραβάσεις για άγνωστο ποσό. Έτερη απόφαση, αυτή τη φορά από το Δημοτικό Συμβούλιο Αλεξανδρούπολης, εγκρίνει τη διαγραφή μη εισπραχθέντων προστίμων ύψους 46.027 και 4.516 ευρώ ιδιοκτησίας τοπικού αθλητικού σωματείου.

¹²⁷ Ενδεικτικά, πρβλ. 5 παρ. 2 του π.δ./τος της 6/23.12.1982 «Καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης οικισμών της χώρας» (Δ' 588)· 3 παρ. 1 του π.δ./τος της 24.4/3.1985 «Τρόπος καθορισμού ορίων οικισμών της χώρας μέχρι 2.000 κατοίκους, κατηγορίες αυτών και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης τους» (Δ' 181).

¹²⁸ Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης. (6.2014). Ετήσια έκθεση 2013. Ανάκτηση την 31.8.2015 από: <http://www.gedd.gr/articles.php?article=125>

¹²⁹ ΣτΕ Ολ. 1858/2015, σκ. 24^η.

¹³⁰ Άρθρο 26, 20 παρ. 1 και 95 παρ. 5 Σ (αντιστοίχως)· ΣτΕ Ολ. 1858/2015, σκ. 26^η. Πρβλ., σχετικά, και 23 παρ. 7 ν. 4178/2013, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 84 ν. 4307/2014 (Α' 246).

¹³¹ ΣτΕ Ολ. 1858/2015, σκ. 27^η.

¹³² Για παράδειγμα, υποθέσεις βάσει του (προϊσχύοντος) άρθρου 114 ν. 1892/1990 (Α' 101), το οποίο καταργήθηκε από την πρόσφατη δασική νομοθεσία [53 παρ. 1(ια) του άρθρου 53 ν. 4280/2014 (Α' 159)].

¹³³ Για παράδειγμα, ΣτΕ 4294-6/2014, οι οποίες απέρριψαν έφεση κατά αποφάσεων του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, με τις οποίες επιβλήθηκαν πρόστιμα για διατήρηση δασικών αυθαιρέτων στην περιοχή του Σχοινιά.

¹³⁴ Δημοτικό Συμβούλιο Ηρακλείου. Απόφαση αριθ. 522 της 27^{ης} Ιουλίου 2015. <https://diavgeia.gov.gr/doc/6%CE%9C%CE%9F%CE%95%CE%A90%CE%9F-%CE%929%CE%A7?inline=true>

4.2. Χωροταξικά σχέδια

Αξιοσημείωτα ισχυρή ήταν η πρόοδος στην πορεία επικαιροποίησης των περιφερειακών χωροταξικών πλαισίων, η οποία ξεκίνησε το 2013 με ανακοίνωση των εκθέσεων αξιολόγησης των πλαισίων που είχαν εγκριθεί το 2003, σε εφαρμογή του καταργημένου πλέον άρθ. 8 του ν. 2742/1999.¹³⁵ Ειρήσθω εν παρόδω ότι σύμφωνα με το προϊσχύον και το νέο θεσμικό πλαίσιο, η αξιολόγηση των περιφερειακών χωροταξικών γίνεται ανά πενταετία τουλάχιστον.

Αξίζει επίσης να τονιστεί ότι η διαβούλευση για τις στρατηγικές περιβαλλοντικές μελέτες (ΣΜΠΕ) και τα σχέδια υπουργικών αποφάσεων δεν χαρακτηρίζεται από διαφάνεια, καθώς τα σχόλια που υποβάλλονται αποστέλλονται απευθείας στο υπουργείο και δεν είναι δημόσια ορατά.¹³⁶

Όπως φαίνεται από τη σχετική ιστοσελίδα του ΥΠΑΠΕΝ¹³⁷, τα περιφερειακά χωροταξικά πλαίσια της Κρήτης, του Ιονίου, της Στερεάς Ελλάδας και της Πελοποννήσου βρίσκονται στο Στάδιο Β1, δηλαδή της αναθεώρησης και εξειδίκευσης, σε συνέχεια της αξιολόγησης εφαρμογής (Στάδιο Α).

4.3. Ειδικές ρυθμίσεις

Αξιοσημείωτη είναι και η σωρεία από ειδικές τροποποιήσεις πρόσφατης ή παλαιότερης νομοθεσίας για τον χωρικό σχεδιασμό, οι οποίες εντάχθηκαν σε άσχετου με αυτές περιεχομένου νόμους. Οι κατά κύριο λόγο «φωτογραφικές» αυτές ρυθμίσεις αποσκοπούν σε ειδικές τακτοποιήσεις, κυρίως για κάποιες περιπτώσεις αυθαιρέτων που δεν εντάσσονται στη σχετική νομοθεσία, και σε κατά παρέκκλιση θέσπιση ειδικών όρων δόμησης. Στον πίνακα παρατίθενται μερικές ειδικές ρυθμίσεις που προκάλεσαν δικαιολογημένες αντιδράσεις, καθώς

- α) υποβαθμίζουν την ποιότητα της νομοθεσίας, περιπλέκοντας διαρκώς τους ισχύοντες κανόνες,
- β) καταβαρθώνουν κάθε έννοια ασφάλειας δικαίου, καθώς άλλα ισχύουν για τους πολλούς και άλλα για μερικούς, ενώ ταυτόχρονα αλλάζουν διαρκώς το ρυθμιστικό πλαίσιο,
- γ) εξυπηρετούν μερικούς, συχνά εις βάρος άλλων, θέτοντας υπό ευθεία αμφισβήτηση κάθε έννοια ισονομίας
- δ) προβαίνουν σε αθρόα νομιμοποίηση παρανομιών, θέτοντας υπό ευθεία αμφισβήτηση την ευθύνη κάθε πολίτη για εφαρμογή των νόμων.

Νομοθέτημα	Τίτλος	Αντικείμενο 'ειδικής' ρύθμισης
N. 4315/2014 (ΦΕΚ Α' 269/24.12.2014), άρθρο 34	Πράξεις εισφοράς σε γη και σε χρήμα - Ρυμοτομικές απαλλοτριώσεις και άλλες διατάξεις	Διηρημένη ιδιοκτησία σε αυθαίρετα
N. 4315/2014 (ΦΕΚ Α' 269/24.12.2014), άρθρο 31	Πράξεις εισφοράς σε γη και σε χρήμα - Ρυμοτομικές απαλλοτριώσεις και άλλες διατάξεις	Νομιμοποίηση παράνομου νεκροταφείου Γλυφάδας
N. 4301/2014 (ΦΕΚ Α' 223/07.10.2014), άρθρο 19 παρ. 9	Οργάνωση της νομικής μορφής των θρησκευτικών κοινοτήτων και των ενώσεων τους στην Ελλάδα και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Γενικής Γραμματείας Θρησκευμάτων και λοιπές διατάξεις	Δικαίωμα επιφάνειας στα ακίνητα της Εκκλησίας Κρήτης
N. 4296/2014 (ΦΕΚ Α' 214/02.10.2014), άρθρο 17	Κύρωση της από 30.12.2013 Σύμβασης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και των εταιρειών ΚΑΒΑΛΑ OIL ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ, ENERGEAN OIL AND GAS -ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΙΓΑΙΟΥ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ και της ως εκ τρίτου συμβαλλόμενης ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ ΑΕ με την οποία τροποποιείται η από 23.11.1999 Σύμβαση για την εκμετάλλευση Υδρογονανθράκων στη θαλάσσια περιοχή του Θρακικού Πελάγους μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της ΚΑΒΑΛΑ OIL Α.Ε., η οποία κυρώθηκε με το ν. 2779/1999 (Α'296)	Όροι δόμησης για την Πεντέλη
N. 4280/2014 (ΦΕΚ Α' 08/08/2014), άρθρο 63	Περιβαλλοντική αναβάθμιση και ιδιωτική πολεοδομηση - Βιώσιμη ανάπτυξη οικισμών Ρυθμίσεις δασικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις	'Τακτοποίηση' τελεσίδικα παράνομων και

¹³⁵ Με τον ν. 4269/2014 «Χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση – Βιώσιμη ανάπτυξη» (ΦΕΚ Α' 142/28.06.2014) καταργήθηκαν άρθρα 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 13, 14 και 18 του νόμου για τη χωροταξία 2742/1999.

¹³⁶ Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Χωροταξικός σχεδιασμός περιφερειακού επιπέδου. Μελέτες αξιολόγησης, αναθεώρησης και εξειδίκευσης των περιφερειακών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού – Στάδιο Β1. Τελευταία πρόσβαση: 22.08.2015. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=514>

¹³⁷ ΥΠΑΠΕΝ. Όπ. π.

		κατεδαφιστέων ταβερνών στο Εθνικό Πάρκο Σχοινιά.
N. 4277/2014 (ΦΕΚ Α' 156/01.08.2014), άρθρα 42-43	Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας - Αττικής και άλλες διατάξεις	Νέα Φιλαδέλφεια (γήπεδο ΑΕΚ) – παραχωρήσεις αλσών κτλ. στην ΓΓΑ
N. 4276/2014 (ΦΕΚ Α' 155/30.07.2014), άρθρα 13-20	Απλούστευση διαδικασιών λειτουργίας τουριστικών επιχειρήσεων και τουριστικών υποδομών, ειδικές μορφές τουρισμού και άλλες διατάξεις	Διάφορες ρυθμίσεις για μαρίνες, τουριστικούς λιμένες, χιονοδρομικά, έργα τουριστικών καταλυμάτων
N. 4276/2014 (ΦΕΚ Α' 155/30.07.2014), άρθρο 56	Απλούστευση διαδικασιών λειτουργίας τουριστικών επιχειρήσεων και τουριστικών υποδομών, ειδικές μορφές τουρισμού και άλλες διατάξεις	Επιχειρηματικό πάρκο Μαρκόπουλου
Υ.α. οικ. 10432/1115/Φ.15 (ΦΕΚ Β' 2604/ 30.09.2014)	Συμπλήρωση - Τροποποίηση της ΚΥΑ οικ. 3137/191/Φ.15/2012 (Β' 1048) «Αντιστοίχιση των κατηγοριών των βιομηχανικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων και των δραστηριοτήτων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με τους βαθμούς όχλησης που αναφέρονται στα πολεοδομικά διατάγματα»	Ευνοϊκότερα όρια για συγκεκριμένες κατηγορίες δραστηριοτήτων (πχ δεξαμενές καυσίμων)

Σύνταξη κεφαλαίου: Θεοδότη Νάντσου και Γιώργος Χασιώτης

Έρευνα: Βασίλης Γκομίσης

5. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Η ενότητα αυτή επικεντρώνεται στο έργο του σώματος επιθεώρησης περιβάλλοντος, δόμησης, ενέργειας και μεταλλείων του υπουργείου περιβάλλοντος, καθώς δεν είναι δυνατή η συνολική αποτίμηση του έργου όλων των σχετικών με το περιβάλλον ελεγκτικών σωμάτων (κλιμάκια ελέγχου ποιότητας περιβάλλοντος των περιφερειών, περιβαλλοντική αστυνομία, κλπ). Άλλωστε, η υπηρεσία επιθεωρητών περιβάλλοντος κατέχει κεντρικό ρόλο στον μηχανισμό περιβαλλοντικών ελέγχων, ο οποίος είναι απαραίτητο κάποια στιγμή να διαμορφωθεί ως σύστημα περιβαλλοντικού ελέγχου με σαφείς αρμοδιότητες για κάθε σώμα και υπηρεσία.

Η περίοδος αυτής της έκθεσης είναι ορόσημο πολιτικής διάλυσης της Ειδικής Γραμματείας Επιθεώρησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας του ΥΠΕΚΑ, το οποίο με βάση προεδρικό διάταγμα συγκρότησης του νέου Οργανισμού του ΥΠΕΚΑ¹³⁸ μετονομάζεται σε Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων (ΣΕΔΠΕΜ). Συγκεκριμένα, με το άρθρο 10 του π.δ., επισφραγίζεται η πολιτική εξάρτηση απευθείας από τον υπουργό, με κατάργηση της θέσης του Ειδικού Γραμματέα και επιβεβαίωση της άρνησης για αναβάθμιση του Σώματος σε ανεξάρτητη αρχή με ορισμό του επικεφαλής της από τη Βουλή¹³⁹.

Το νέο Σώμα αποτελείται πλέον από τις εξής διευθύνσεις:

- Επιθεώρηση Βορείου Ελλάδος, με έδρα τη Θεσσαλονίκη και χωρική αρμοδιότητα τις Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Βορείου Αιγαίου και Ηπείρου.
- Επιθεώρηση Νοτίου Ελλάδος, με έδρα την Αθήνα και χωρική αρμοδιότητα τις Περιφέρειες Αττικής, Στερεάς Ελλάδος, Πελοποννήσου, Νοτίου Αιγαίου, Κρήτης, Ιονίου και Δυτικής Ελλάδος.

Σε κάθε μια από τις παραπάνω διευθύνσεις συγχωνεύονται ως τμήματα: α) η Ειδική Υπηρεσία Κατεδαφίσεων, β) η Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Δόμησης, γ) η Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Ενέργειας, δ) η Επιθεώρηση Μεταλλείων που είχε συσταθεί με τα άρθ. 44 και 45 του π.δ. 238/79. Παράλληλα, το Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΣΥΓΑΠΕΖ) παραμένει ως ανεξάρτητο γραφείο με αρμοδιότητα σε όλη την χώρα.

¹³⁸ Προεδρικό διάταγμα 100 (ΦΕΚ Α' 167/28.08.2014). «Οργανισμός Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής». Άρθρο 10.

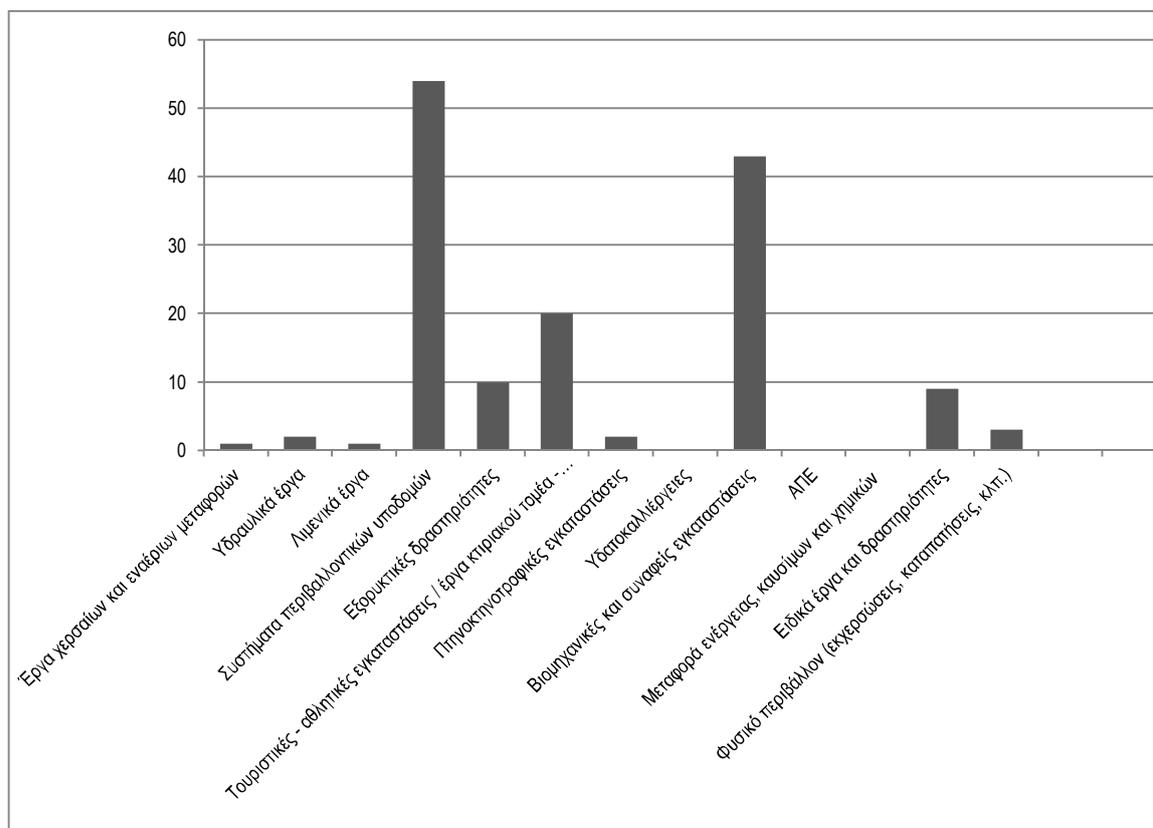
¹³⁹ Βλ. σχετική επιστολή του WWF Ελλάς προς α) τον Υπουργό Διοικητικής Μεταρρύθμισης Αντώνη Μανιτάκη, β) τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής Ευάγγελο Λιβεράτο και γ) Αναπλ. Υπουργό ΠΕΚΑ Σταύρο Καλαφάτη (2013, 12 Φεβρουαρίου). http://www.wwf.gr/images/pdfs/2013Feb_LTR-Government-on-new-YPEKA-structure_ICH2-2.pdf

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει στη συνεχώς συρρικνούμενη στελέχωση του σημαντικού αυτού ελεγκτικού σώματος: η Επιθεώρηση Νοτίου Ελλάδος στελεχώνεται με 14 επιθεωρητές περιβάλλοντος (από 17 το 2013), ενώ η Επιθεώρηση Βορείου Ελλάδος με 6.

Παραβλέποντας τη μη αναβάθμιση της υπηρεσίας σε ανεξάρτητη αρχή και τη συρρίκνωσή της με το νέο οργανόγραμμα του υπουργείου, καίριας σημασίας πλήγμα στην ανεξαρτησία του νέου Σώματος είναι η σύσταση με το άρθ. 21 του ν. 4315/2014 «Κεντρικού Συμβουλίου Επιθεώρησης», το οποίο θα δέχεται προσφυγές κατά αποφάσεων του ΣΕΔΠΕΜ, ενώ μπορεί να παρεμβαίνει επί της ουσίας στο έργο των επιθεωρητών «για τη διευκρίνιση τεχνικής φύσεως ζητημάτων που ανακύπτουν κατά τη διενέργεια περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων έργων και δραστηριοτήτων». Το συμβούλιο θα αποτελείται από στελέχη άλλων των υπηρεσιών του νυν ΥΠΑΠΕΝ και εκπροσώπους πολλών άλλων υπουργείων (όπως π.χ. του υπουργείου αθλητισμού), οπότε εύλογα προκύπτει το ερώτημα με ποια επιστημονική εγκυρότητα θα αποφασίζει επί ζητημάτων «τεχνικής φύσεως». Επί της ουσίας, το συμβούλιο αυτό αποτελεί το «μακρύ χέρι» του αρμόδιου υπουργού για έλεγχο του έργου του Σώματος και τύποις νομιμοποίηση της βούλησης της πολιτικής ηγεσίας του περιβαλλοντικού υπουργείου για ακύρωση εισηγούμενων προστίμων ή άλλων αποφάσεων.

Σύμφωνα με την ετήσια για το 2014 έκθεση του ΣΕΠΔΕΜ¹⁴⁰, η οποία χρήζει ευρείας δημοσιοποίησης, κατά το ημερολογιακό έτος 2014 διενεργήθηκαν 145 έλεγχοι και αυτοπίες (στις οποίες περιλαμβάνονται δειγματοληψίες, πράξεις αυτόφωρης διαδικασίας και/ή κατάσχεσης εξοπλισμού ή επικίνδυνου υλικού). Από αυτές, το 66% αφορούσε έργα και δραστηριότητες του ιδιωτικού τομέα, ενώ το υπόλοιπο 43% αφορούσε τον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

Έναυσμα των ελεγκτικών ενεργειών του ΣΕΠΔΕΜ αποτέλεσαν α. καταγγελίες ή αναφορές από συλλόγους ή ιδιώτες (31%), β. αιτήματα άλλων φορέων και υπηρεσιών (14%), γ. αυτεπάγγελτη ενέργεια βάσει προγραμματισμού επιθεωρήσεων (21%), δ. αίτημα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (1%), ε. εντολή Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης (7%), ς. εισαγγελική παραγγελία (17%), ζ. αυτεπάγγελτη ενέργεια, χωρίς σχετική πληροφορία (9%).

¹⁴⁰ Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων (ΣΕΠΔΕΜ). (2015, Ιούνιος). Συνοπτική παρουσίαση του έργου του Σώματος κατά το 2015. Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

Σημαντικές υποθέσεις: Στη συνέχεια παρατίθενται οι πιο σημαντικές υποθέσεις που χειρίστηκε το ΣΕΠΔΕΜ, σύμφωνα πάντα με την ετήσια αναφορά του Σώματος.

Σημαντικές υποθέσεις	Περιγραφή	Έκβαση
Παράνομη διασυνοριακή μεταφορά & παράνομη αποθήκευση υδραργύρου	Στις 18-08-2014 και 21-08-2014 κατόπιν σχετικής ενημέρωσης από την αρμόδια Αρχή της Ελλάδας (Υπουργείο Περιβάλλοντος/Διεύθυνση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού) και της Γερμανίας (Bezirksregierung Detmold) σχετικά με παράνομη διασυνοριακή μεταφορά αποβλήτων υδραργύρου, Επιθεωρητές Περιβάλλοντος του Τομέα Νοτίου Ελλάδος διενήργησαν έκτακτες αυτοψίες τόσο στην Εταιρεία που είχε αναλάβει την μεταφορά των αποβλήτων από την Γερμανία στην Ελλάδα, όσο και στην εταιρεία όπου είχαν αποθηκευτεί παράνομα οι ποσότητες αυτές, στο λιμάνι του Πειραιά. Βρέθηκαν 114 ξύλινα παλετοκιβώτια, καθαρού βάρους 862,5 kg ανά παλετοκιβώτιο και συνολικά: 114x862,5=98.325 Kg αποβλήτων υδραργύρου υψηλής επικινδυνότητας. Ποσότητες αποβλήτων υδραργύρου είχαν ήδη εξαχθεί προς τρίτες χώρες	Η διαδικασία ελέγχου βάσει του ν. 2947/2001 είναι σε εξέλιξη και το ΣΕΠΔΕΜ σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΑΠΕΝ και του Γερμανικού Κράτους εργάζεται για την επιστροφή των αποβλήτων στη χώρα παραγωγής
Έλεγχοι σε επιχειρήσεις σκραπ	Ελέγχθηκε σημαντικός αριθμός σχετικών δραστηριοτήτων (συνολικά 8), με αφορμή και το αυξανόμενο φαινόμενο της κλοπής των μετάλλων. Όλοι οι έλεγχοι διενεργήθηκαν σε συνεργασία με το Τμήμα Περιβαλλοντικής Προστασίας της Ελληνικής Αστυνομίας και τις κατά τόπους αστυνομικές αρχές και ακολουθήθηκε αυτόφωρη διαδικασία, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 4 του Ν. 4042/2012, στις περιπτώσεις που διαπιστώθηκε ρύπανση ή υποβάθμιση του περιβάλλοντος.	
Διαχείριση απορριμμάτων	Μεγάλο τμήμα των ελέγχων που διενεργήθηκαν κατά το 2014 αφορούσαν τη διαχείριση των αστικών απορριμμάτων. Συνολικά ελέγχθηκαν 21 ΧΑΔΑ κυρίως στην Πελοπόννησο, στη Μακεδονία και Θράκη και κατά δεύτερο λόγο στα νησιά του Αιγαίου & Σαρωνικού και στην Ήπειρο. Επίσης ελέγχθηκαν και 4 άλλοι χώροι διαχείρισης απορριμμάτων, δηλαδή Χώροι Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) και εγκαταστάσεις δεματοποίησης & μεταφοράς. Σε πολλές περιπτώσεις οι αδειοδοτημένοι χώροι διαχείρισης απορριμμάτων δεν λειτουργούν ορθά. Ενδεικτικά, τον Αύγουστο του 2014 έγινε επανέλεγχος στον ΧΥΤΑ Μυκόνου και διαπιστώθηκαν και πάλι αρκετές περιβαλλοντικές παραβάσεις, όπως: ακάλυπτος όγκος απορριμμάτων, ακατάλληλο χώμα κάλυψης – επίστρωσης των απορριμμάτων, ανεξέλεγκτη διάθεση των υγρών στραγγισμάτων αφού δεν λειτουργούσε ο βιολογικός καθαρισμός.	Βρίσκεται σε εξέλιξη η διαδικασία για την επιβολή προστίμου στους υπευθύνους λειτουργίας του ΧΥΤΑ ενώ κατά την ημέρα του ελέγχου υπεβλήθη από τους Επιθεωρητές & μηνυτήρια αναφορά κατά του υπευθύνου λειτουργίας στο ΑΤ Μυκόνου.
Ναυάγιο στη Μύκονο	Τον Αύγουστο 2014 πραγματοποιήθηκε έκτακτος έλεγχος σε δύο φορτηγίδες που βρίσκονταν στην θαλάσσια περιοχή του Ορνού Μυκόνου, προκειμένου να ελεγχθεί η διαχείριση (συλλογή, μεταφορά, προσωρινή αποθήκευση) των καταλοίπων φορτίου που προέρχονταν από το ναυάγιο του πλοίου «YUSUF CERNIOGLU» σε ΒΔ περιοχή της Μυκόνου.	Ως προς τον ΧΥΤΑ Μυκόνου, βρίσκεται σε εξέλιξη διαδικασία κλήσης σε απολογία της υπεύθυνης εταιρείας συλλογής και μεταφοράς του φορτίου.
Διαχείριση επικινδύνων νοσοκομειακών αποβλήτων (ΕΑΥΜ)	Από τους ελέγχους που πραγματοποιήθηκαν εντός και εκτός υγειονομικών μονάδων, και αφορούσαν στην διαχείριση επικινδύνων ιατρικών αποβλήτων διαπιστώθηκαν τα εξής: <ul style="list-style-type: none"> ο σε πολλά δημόσια και ιδιωτικά νοσοκομεία εντός και εκτός Αττικής μεγάλο ποσοστό των αστικών αποβλήτων περιείχαν ΕΑΥΜ ο μετά την εντατικοποίηση των μακροσκοπικών ελέγχων στο ΧΥΤΑ Φυλής κατά την εκκένωση των απορριματοφόρων των Δήμων της Αττικής, βρέθηκαν μεγάλες ποσότητες ΕΑΥΜ από πολλά δημόσια και ιδιωτικά νοσοκομεία. ο ΕΑΥΜ οδηγούνταν σε ΧΑΔΑ και ανενεργά λατομεία ο φορτηγά που είχαν άδεια για μεταφορά μη-επικινδύνων αποβλήτων, μετέφεραν ΕΑΥΜ καλυμμένα με χώμα ή με άλλα οικοδομικά απόβλητα. <p>Σε κάποιες περιπτώσεις η απόρριψη επικινδύνων ιατρικών αποβλήτων σε σκαούλες αστικών οφείλεται σε άγνοια του προσωπικού, σε άλλες οφείλεται σε έλλειψη ενδιαφέροντος και σε άλλες σε προσπάθεια μείωσης του υψηλού κόστους διαχείρισης των επικινδύνων αποβλήτων.</p> <p>Σε επανέλεγχο που έγινε το 2014 σε γνωστό νοσοκομείο του νομού Αττικής όπου και στο παρελθόν είχαν διαπιστωθεί παραβάσεις, βρέθηκαν αρκετοί περιέκτες (σκαούλες και ΒΟΧ) με επικίνδυνα ιατρικά απόβλητα στοιβαγμένοι εκτός του ειδικού ψυκτικού θαλάμου του νοσοκομείου κατά παράβαση των σχετικών διατάξεων. Κατά τον έλεγχο εκλήθησαν δύο εξειδικευμένες εταιρείες για τη συλλογή, μεταφορά και αποστείρωση/αποτέφρωση (ανάλογα με την κατηγορία επικινδύνων αποβλήτων) και καθάρισαν το χώρο.</p>	Βρίσκεται σε εξέλιξη η διαδικασία για την επιβολή προστίμου για τις ανωτέρω δραστηριότητες.

Απομάκρυνση παράνομου νεκροταφείου στον Υμηττό	<p>Στις 25-9-2014 υλοποιήθηκε εν μέρει το 1ο «Πρωτόκολλο Απομάκρυνσης Αυθαιρέτων Κατασκευών» που είχε εκδοθεί στις 18-10-2011 από την Επιτροπή του άρθρου 6 του ν. 3621/2007 της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής και αφορούσε στην κατασκευή παράνομου νεκροταφείου του Δήμου Γλυφάδας. Υπενθυμίζεται ότι το νεκροταφείο αυτό κατασκευάστηκε χωρίς άδεια στις 12-8-2011, σε περιοχή του Υμηττού που βρισκόταν:</p> <ul style="list-style-type: none"> ο εντός της Ζώνης Α' απολύτου προστασίας σύμφωνα με το Π.Δ. «Καθορισμός μέτρων προστασίας της περιοχής του όρους Υμηττού και των Μητροπολιτικών Πάρκων Γουδή-Ιλισίων» (ΦΕΚ Α' 187/2011), ο εντός Ζώνης Ειδικής Προστασίας (βάσει της οδηγίας 79/409 για την προστασία των πτηνών) καθώς και Ειδικής Ζώνης Διατήρησης (βάσει της οδηγίας 92/43 για την προστασία των οικοτόπων) του ευρωπαϊκού δικτύου NATURA (ν.3937/2011), ο επί επιχλωματωμένου ρέματος, σε έκταση που είχε κηρυχθεί αναδασωτέα μετά από πυρκαγιά. ο Για το έργο αυτό είχε επιβληθεί το έτος 2013 στο Δήμο Γλυφάδας πρόστιμο ύψους 103.500 ευρώ, κατόπιν εισήγησης της τότε ΕΥΕΠ. 	<p>Η αυθαιρέσια νομιμοποιήθηκε: με το άρθ. 31 ν. 4315/2014, παραχωρήθηκε στον Δήμο Γλυφάδας έκταση περίπου 50 στρ. εντός μονάδας της Πολεμικής Αεροπορίας, για την κατασκευή νεκροταφείου που θα είναι και στρατιωτικό. Η έκταση βρίσκεται στη Ζώνη Α' απολύτου προστασίας του Υμηττού, όπου δεν επιτρέπονταν τέτοια έργα έως την ψήφιση της διάταξης αυτής.</p>
--	--	--

Προτάσεις αναβάθμισης: Ως κύριος φορέας διενέργειας περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων, το νυν ΣΕΠΔΕΜ, κατέχει πάντοτε σημαντική θέση στην ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι η πρώτη έκθεση, η οποία εκδόθηκε το 2005, είχε ειδική αναφορά στα πολύτιμα στοιχεία που είχε παράσχει η νεοσύστατη τότε ειδική υπηρεσία.¹⁴¹

Από το 2005, μέσα από τις ετήσιες εκθέσεις, το WWF Ελλάς επισημαίνει σταθερά την ανάγκη ενίσχυσης της ΕΥΕΠ, τόσο μέσα από την επαρκή στελέχωσή της όσο και με τη θεσμική αναβάθμισή της σε ανεξάρτητη αρχή περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων.¹⁴² Παρά το γεγονός ότι στην πορεία του χρόνου η ΕΥΕΠ ενισχύθηκε με τη θέσπιση ειδικής γραμματείας και τη σύσταση με το άρθ. 28 του ν. 3818/2010 της Ειδικής Υπηρεσίας Κατεδαφίσεων, εντούτοις η αναβάθμισή της σε ανεξάρτητη αρχή αποτέλεσε μεν ευχή πολλών, αλλά όχι πολιτική πράξη.

Όπως αναφέρεται και στην ετήσια για το 2014 έκθεση του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης,

- Αναβάθμιση του Σώματος σε Ανεξάρτητη Αρχή Περιβαλλοντικών και Ενεργειακών Επιθεωρήσεων.¹⁴³
- Άμεση κατάργηση του άρθ. 21 του ν.4315/2014 (ΦΕΚ Α' 269), με το οποίο ιδρύεται το «Κεντρικό Συμβούλιο Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων».
- Άμεση ενίσχυση με προσωπικό, κυρίως με επιθεωρητές.
- Διασφάλιση μόνιμης και αποτελεσματικής νομικής υποστήριξης των επιθεωρητών κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.
- Έκδοση της προβλεπόμενης από το άρθ. 20 του ν. 4041/2011 υ.α. για τα περιβαλλοντικά πρόστιμα.
- Ρητή θεσμική κατοχύρωση αρμοδιότητας συστάσεων για την εφαρμογή της κείμενης περιβαλλοντικής νομοθεσίας κατά τον έλεγχο και ορισμού εύλογης προθεσμίας συμμόρφωσης, παράλληλα με την επιβολή διοικητικών κυρώσεων για διαπιστωμένες παραβάσεις.
- Θεσμοθέτηση αρμοδιότητας επιβολής (όχι μόνο εισήγησης) διοικητικών προστίμων και άλλων διοικητικών κυρώσεων, όπως διακοπή μιας δραστηριότητας ή λειτουργίας επιχείρησης σε περίπτωση που διαπιστώνεται παραβίαση όρων περιβαλλοντικής αδειοδότησης ή σοβαρή περιβαλλοντική βλάβη.
- Σύνταξη του πενταετούς σχεδίου περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων για την τήρηση των αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων και των πρότυπων περιβαλλοντικών δεσμεύσεων, το οποίο προβλέπεται από το άρθρο 20 του ν.4014/2011, με το οποίο διευκολύνεται και η συνεργασία του ΣΕΠΔΕΜ με τις λοιπές ελεγκτικές αρχές.

¹⁴¹ WWF Ελλάς. (2005, Ιούνιος). Δεσμεύσεις χωρίς εφαρμογή: Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. <http://politics.wwf.gr/images/stories/political/nomothesia/nomoreport2005.pdf>.

¹⁴² WWF Ελλάς. (2008, Μάιος). Πολιτεία για το περιβάλλον-Πρόταση για εθνικό σύστημα διακυβέρνησης. Σχέδιο για δημόσιο διάλογο. http://politics.wwf.gr/images/stories/political/press/environmental_governance_final.pdf.

¹⁴³ Βλ. σχετικές προτάσεις του WWF Ελλάς. Ενδεικτικά, κεφάλαιο 5.3. στην: WWF Ελλάς. (2005, Ιούνιος). Δεσμεύσεις χωρίς εφαρμογή: Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2014-FINAL.pdf>

- Η έκδοση κ.υ.α. για την εφαρμογή του θεσμού της χρηματοοικονομικής ασφάλειας σύμφωνα με το άρθρο 14 του π.δ. 148/2014.
- Η έκδοση υ.α. για τον καθορισμό του τρόπου ενημέρωσης και συμμετοχής των προσώπων κατά τη διαδικασία λήψης μέτρων αποκατάστασης επί περιβαλλοντικής ζημίας, σε εφαρμογή των διατάξεων του π.δ. 148/2009.
- Ένταξη του ΣΕΠΔΕΜ στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Υποδομών, Μεταφορών και Περιβάλλοντος, ώστε να καλυφθούν βασικές οικονομικές παράμετροι του έργου του.

Σύνταξη κεφαλαίου: Θεοδότα Νάντσου

6. ΑΕΡΑΣ

Εθνική νομοθεσία: Μέσα στη χρονική περίοδο που εξετάζεται από την παρούσα έκθεση δεν σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές στην εθνική νομοθεσία για την αέρια ρύπανση.

Φαινόμενα έντονης ατμοσφαιρικής ρύπανσης επαναλήφθηκαν το χειμώνα 2014. Το ΥΠΕΚΑ σε εφαρμογή της κ.υ.α. 70601/23.12.2013,¹⁴⁴ εξέδωσε δελτία τύπου για τις ημέρες κατά τις οποίες καταγράφηκαν υψηλά επίπεδα αιωρούμενων σωματιδίων ΑΣ₁₀ στην ατμόσφαιρα (06.02.2015, 01.02.2015, 17.01.2015, 23.12.2014, 25.12.2014), κάνοντας ειδικές συστάσεις για αποφυγή της χρήσης τζακιών, θερμαστρών στερεών καυσίμων κλπ και τη λήψη μέτρων προστασίας ομάδων πληθυσμού με προβλήματα υγείας. Η εφαρμογή άλλων μέτρων και παρεμβάσεων πρόληψης και προστασίας από την ατμοσφαιρική ρύπανση έχει καθυστερήσει σημαντικά.

Μόλις τον Νοέμβριο του 2014 προσδιορίστηκαν τα δικαιολογητικά για την επιδότηση ρεύματος οικιακής κατανάλωσης,¹⁴⁵ και προκηρύχθηκε δράση για την αντικατάσταση οικιακών συστημάτων θέρμανσης πετρελαίου με φυσικό αέριο¹⁴⁶. Σημειώνεται ότι η κ.υ.α. που θεσπίζει τη σχετική επιδότηση είχε τεθεί σε ισχύ από τις αρχές του έτους.¹⁴⁷ Στο πλαίσιο εξοικονόμησης πρωτογενούς ενέργειας από την οικιακή θέρμανση εκδόθηκαν οδηγίες από το ΤΕΕ για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων,¹⁴⁸ και δημοσιεύτηκε από το ΥΠΕΚΑ μελέτη για το κόστος θέρμανσης από διάφορες τεχνολογίες.¹⁴⁹

Τον Μάρτιο του 2014, δημοσιεύθηκε η ετήσια έκθεση ατμοσφαιρικής ρύπανσης της Διεύθυνσης Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης και Θορύβου του ΥΠΕΚΑ για το έτος 2013.¹⁵⁰ Σύμφωνα με την έκθεση, όλοι οι μετρούμενοι ρύποι¹⁵¹ στο δίκτυο της Αττικής παρουσιάζουν διαχρονικά μείωση, τάση για μείωση ή σταθεροποίηση, παρά τις αυξομειώσεις τους ανά σταθμό και έτος. Ωστόσο υπερβάσεις των ορίων μέσης ημερήσιας ή ωριαία τιμής, ανάλογα με τη φύση του ρύπου, σημειώθηκαν σε πολλούς σταθμούς.

Σύμφωνα με την ίδια έκθεση, παρατηρήθηκε υπέρβαση του ορίου της μέσης ημερήσιας τιμής συγκέντρωσης αιωρούμενων σωματιδίων ΑΣ₁₀¹⁵² σε τέσσερις μεγάλες πόλεις της περιφέρειας (Λάρισα, Βόλος, Πάτρα, Θεσσαλονίκη) για περισσότερες από 40 μέρες το 2013, ενώ στην περίπτωση

¹⁴⁴ Η κ.υ.α. 70601/23.12.2013 (Β'3272), θεσμοθετεί επίπεδα συγκεντρώσεων αιωρούμενων σωματιδίων ΑΣ 10, καθορίζει μέτρα ενημέρωσης και προστασίας του πληθυσμού καθώς και μέτρα μείωσης των εκπομπών αιωρούμενων σωματιδίων από εστίες καύσης, τη βιομηχανία-βιοτεχνία και την κυκλοφορία οχημάτων ανάλογα με τα επίπεδα των συγκεντρώσεων.

¹⁴⁵ Υπουργική απόφαση 2/85252/0026/20.11.2014 «Καθορισμός δικαιολογητικών για την πληρωμή ειδικής επιδότησης κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας καταναλωτών μέσω των προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας (άρθρο 1 της αριθ. Δ5/ΗΛΒ/Φ29/οικ.238/3.1.2014 κ.υ.α. (Β' 5)» (Β' 3115).

¹⁴⁶ Υπουργική απόφαση Φ14/02/19398/2927 «Προκήρυξη της δράσης «Αντικατάσταση συστημάτων θέρμανσης πετρελαίου με συστήματα φυσικού αερίου σε κατοικίες» που θα υλοποιηθεί στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013» (Β' 3071).

¹⁴⁷ Κοινή υπουργική απόφαση Δ5/ΗΛΒ/Φ29/οικ. 238/3.1.2014 «Ειδική επιδότηση οικιακής κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος για την αντιμετώπιση ατμοσφαιρικής ρύπανσης από αιωρούμενα σωματίδια» (Β' 5).

¹⁴⁸ Υπουργική απόφαση οικ. 2618/03.11.2014 «Έγκριση και εφαρμογή των Τεχνικών Οδηγιών ΤΕΕ για την Ενεργειακή Απόδοση Κτιρίων» (Β' 2945).

¹⁴⁹ Κακαράς, Ε., κ.α. (2014). Σύγκριση κόστους θέρμανσης από διάφορες τεχνολογίες. Εργαστήριο Ατμοκινήτρων & Λεβήτων, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο Ινστιτούτο Χημικών Διεργασιών και Ενεργειακών Πόρων, Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης. Ανάκτηση την 06.07.2015 από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=894&language=el-GR>

¹⁵⁰ ΥΠΑΠΕΝ (2015) Ανάκτηση την 06.07.2015 από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=490&language=el-GR>

¹⁵¹ Μονοξείδιο του άνθρακα (CO), οξείδια του αζώτου (NO, NO₂), όζον (O₃), διοξείδιο του θείου (SO₂), αιωρούμενα σωματίδια (ΑΣ₁₀ και ΑΣ_{2,5}), βενζόλιο (C₆H₆)

¹⁵² Τα σωματίδια ΑΣ₁₀ προέρχονται από τις εκπομπές από τη βιομηχανία, την κυκλοφορία και την οικιακή θέρμανση, και μπορούν να προκαλέσουν άσθμα, καρδιαγγειακά προβλήματα, καρκίνο των πνευμόνων και πρόωρο θάνατο. Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή νομοθεσία, τα κράτη μέλη πρέπει να περιορίζουν την έκθεση των πολιτών σε αυτά τα σωματίδια. Ανάκτηση την 06.07.2015 από http://ec.europa.eu/environment/air/quality/legislation/existing_leg.htm

της Αττικής καταγράφηκαν μέχρι και 70 ημέρες με μέση ημερήσια τιμή ΑΣ₁₀ μεγαλύτερη από το όριο των 50μg/m³ που θέτει η οδηγία 2008/50/ΕΕ για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα.¹⁵³ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ανταποκρινόμενη σε καταγγελία για έκθεση των κατοίκων της Θεσσαλονίκης σε πολύ υψηλά επίπεδα ΑΣ₁₀, κατά παράβαση της παραπάνω οδηγίας απέστειλε τον Νοέμβριο του 2013 προειδοποιητική επιστολή και αιτιολογημένη γνώμη ένα χρόνο αργότερα, σύμφωνα με την οποία ζητά από την Ελλάδα την λήψη άμεσων και αποτελεσματικών μέτρων για την προστασία της υγείας των πολιτών της.¹⁵⁴ Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, η υπόθεση θα εξεταστεί από το Δικαστήριο της ΕΕ.

Επίσης, το ΥΠΕΚΑ εξέδωσε προειδοποιητικές ανακοινώσεις για την υπέρβαση των ορίων του Ο₃ στο επίπεδο του εδάφους (21.8.2014,27.08.2014).¹⁵⁵ Αν και ο ρυθμός αύξησης του Ο₃ έχει επιβραδυνθεί την τελευταία δεκαετία στην πλειονότητα των κρατών της ΕΕ, στην Ελλάδα καταγράφηκε αύξηση της μέσης τάσης και σε αστικούς και περιφερειακούς σταθμούς (υπέρβαση του ορίου ημερήσιας συγκέντρωσης 8ώρου), ενώ ετησίως περίπου 800 πρόωροι θάνατοι στη χώρα αποδίδονται στις υψηλές συγκεντρώσεις Ο₃ σύμφωνα με έκθεση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος.¹⁵⁶

Κοινοτική νομοθεσία: Η γενικότερη τάση υποβάθμισης της περιβαλλοντικής πολιτικής και επιδείνωσης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας άγγιξε κατά την περίοδο αυτή της έκθεσης και το κοινοτικό περιβαλλοντικό κεκτημένο. Ειδικότερα οι πολιτικές και οι προτάσεις για νέα κοινοτική νομοθεσία στον τομέα της ποιότητας του αέρα εξελίχθηκαν σε πεδίο πολιτικής έντασης, κυρίως μεταξύ της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Τον Δεκέμβριο του 2014 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε το Πρόγραμμα Εργασίας για το 2015¹⁵⁷, στο οποίο δεν περιέλαβε όμως την πρόταση που είχε ανακοινωθεί από την Επιτροπή Μπαρόσο για αναθεώρηση της οδηγίας για τις εθνικές εκπομπές ορισμένων ατμοσφαιρικών ρύπων.¹⁵⁸ Η πρόταση πακέτου για τον καθαρό αέρα (Clean air package) και ειδικότερα το σχέδιο οδηγίας για τα εθνικά όρια εισήγε αυστηρότερα ανά κράτος-μέλος επίπεδα εκπομπών για τους έξι κυριότερους ρυπαντές: αιωρούμενα σωματίδια (PM₁₀ και 2,5), διοξείδιο του θείου, μόλυβδο, οξειδία του αζώτου, μονοξείδιο του άνθρακα και βενζόλιο.

Λίγο πριν την ανακοίνωση από τη νέα Επιτροπή του προγράμματος εργασίας για το 2015 και απαντώντας σε διαρροές πληροφοριών στις Βρυξέλλες για την περικοπή προτάσεων βελτίωσης του κοινοτικού θεσμικού πλαισίου για πολλά και σημαντικά περιβαλλοντικά και εργασιακά ζητήματα, 20 οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών¹⁵⁹ εξέδωσαν σχετική ανακοίνωση-απάντηση στα ζητήματα που τα τελευταία χρόνια έθετε πιεστικά το BusinessEurope, κύριος εκφραστής της ευρωπαϊκής βιομηχανίας. Ενδεικτικά: α) το πακέτο για τον καθαρό αέρα, β) η οδηγία για την κυκλική οικονομία, γ) ο φόρος στις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές (Financial Transactions Tax-FTT) και δ) η υποχρέωση επιχειρήσεων για προσήκοντα έλεγχο (due diligence) και σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο οδηγίας για τα ορυκτά από ζώνες πολεμικών συγκρούσεων (conflict minerals).¹⁶⁰ Στην επιστολή τους οι οργανώσεις τονίζουν πως «η θέση της BusinessEurope για

---

¹⁵³ Οριακή τιμή για την προστασία της ανθρώπινης υγείας των 50 μg/m³ ημερησίως, δεν πρέπει να υπερβαίνεται περισσότερο από 35 φορές το χρόνο σύμφωνα με το Παράρτημα XI της οδηγίας.

¹⁵⁴ European Commission. (2014, 16 October). October infringements package: main decisions. Press releases. Ανάκτηση την 06.07.2015 http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-589_en.htm

¹⁵⁵ Το όριο ενημέρωσης κοινού είναι το 180 μg/m³ και το όριο συναγερμού το 240 μg/m³.

¹⁵⁶ European Environment Agency, EEA Report No 5/2014, Air pollution fact sheet 2014. Ανάκτηση την 06.07.2015 από: <http://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2014>

¹⁵⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014, 16 Δεκεμβρίου). Μια νέα αρχή: Το πρόγραμμα εργασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την απασχόληση, την ανάπτυξη και τις επενδύσεις. Δελτίου τύπου. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-2703_el.htm

¹⁵⁸ EUR-Lex. Πρόταση για οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη μείωση των εθνικών εκπομπών ορισμένων ατμοσφαιρικών ρύπων και την τροποποίηση της οδηγίας 2003/35/ΕΚ. COM/2013/0920 final - 2013/0443 (COD). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52013PC0920&from=EN&lang3=choose&lang2=choose&lang1=EL>

¹⁵⁹ Οι οργανώσεις που συνυπογράφουν την επιστολή είναι οι εξής: Friends of the Earth Europe, BEUC, SOLIDAR, UNI Europa, Transparency International EU Office, BirdLife Europe, Greenpeace European Unit, WWF European Policy Office, European Environmental Bureau (EEB), Health and Environment Alliance (HEAL), Climate Action Network Europe, Nature Friends International, Seas at Risk, European Women's Lobby, CONCORD, Oxfam International, CIDSE, ActionAid International, EPHA, European Coalition for Corporate Justice Η επιστολή είναι διαθέσιμη εδώ: http://www.euractiv.com/files/civil_society_response_to_busineurope-final.pdf

¹⁶⁰ α) European Commission. (2013, 18 December). The Clean Air Policy package. http://ec.europa.eu/environment/air/clean_air_policy.htm β) EUR-Lex. Προς μια κυκλική οικονομία: πρόγραμμα μηδενικών αποβλήτων για την Ευρώπη. Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. COM/2014/0398 final. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0398R\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0398R(01)&from=EN) γ) Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2013, 14 Φεβρουαρίου). Φόρος επί των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών στο πλαίσιο της ενισχυμένης συνεργασίας: Η Επιτροπή παραθέτει τα λεπτομερή στοιχεία. Δελτίου τύπου. [31](http://europa.eu/rapid/press-release_IP-</p></div><div data-bbox=)

απόσυρση της πρότασης δεν έχει καμία λογική, υπό το φως της κοινής ωφέλειας από τη θεσμοθέτηση της νέας νομοθεσίας».

Μετά από έντονες αντιδράσεις, η Επιτροπή οπισθοχώρησε και η πρόταση για νέα οδηγία προωθήθηκε στο Ευρωκοινοβούλιο για συζήτηση.¹⁶¹ Τον Ιούνιο 2015, οι υπουργοί περιβάλλοντος της ΕΕ εμφανίστηκαν ιδιαίτερα χαλαροί με το κρίσιμης σημασίας ζήτημα των ορίων εκπομπών και ζήτησαν 'ελαστικούς' και μη δεσμευτικούς στόχους. Όπως τονίζεται στα συμπεράσματα του συμβουλίου των υπουργών, «πολλοί υπουργοί ζήτησαν μεγαλύτερη ελαστικότητα στους μακροπρόθεσμους στόχους, ώστε να ληφθεί υπόψη η αβεβαιότητα στις μελλοντικές εξελίξεις, όπως η οικονομική κατάσταση και η τεχνολογική πρόοδος».¹⁶²

Τον Ιούλιο 2015, η Επιτροπή Περιβάλλοντος του Ευρωκοινοβουλίου (ENVI) συμφώνησε σε αυστηρότερα εθνικά όρια εκπομπών από αυτά που περιλαμβάνονται στην πρόταση της Επιτροπής.¹⁶³ Επισημαίνοντας ότι η ατμοσφαιρική ρύπανση ευθύνεται για περίπου 400.000 πρόωρους θανάτους ετησίως στην ΕΕ, οι ευρωβουλευτές της ENVI ζήτησαν αυστηρά όρια και ρυθμίσεις με σκοπό τη μείωση κατά τουλάχιστον 70% των εκπομπών αέριων ρύπων και την εξοικονόμηση μέχρι το 2030 40 δισεκατ. ευρώ από το συνολικό οικονομικό κόστος που προκαλεί στο σημαντικό αυτό περιβαλλοντικό πρόβλημα.

Σύνταξη κεφαλαίου: Φωτεινή Βρεττού και Θεοδότα Νάντσου

7. ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ - ΕΝΕΡΓΕΙΑ

7.1. Ευρωπαϊκή και Διεθνής Ενεργειακή και Κλιματική Πολιτική

Κλιματικό και ενεργειακό πακέτο για το 2030: Η επεισοδιακή διαδρομή για τη διαμόρφωση ενός πλαισίου ευρωπαϊκής ενεργειακής και κλιματικής πολιτικής για το 2030 που ξεκίνησε την άνοιξη του 2013, έφτασε στο αποκορύφωμά της στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 23 Οκτωβρίου στις Βρυξέλλες¹⁶⁴. Οι αρχηγοί κρατών, μετά από πυρετώδεις διαβουλεύσεις και κάτω από ασφυκτικές και ετερόκλητες πιέσεις, τελικά συμφώνησαν σε ένα αναιμικό κλιματικό και ενεργειακό πακέτο που περιλαμβάνει μείωση τουλάχιστον 40% στις εκπομπές αέριων φαινομένου του θερμοκηπίου (ΑΦΘ), συμμετοχή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) στην τελική κατανάλωση ενέργειας κατά τουλάχιστον 27%, και τουλάχιστον 27% εξοικονόμηση ενέργειας, καθώς και μια σειρά από άλλα σχετικά μέτρα πολιτικής.

Οι στόχοι αυτοί είναι καταφανώς ανεπαρκείς ώστε να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την κλιματική αλλαγή και να αξιοποιήσουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της ευρωπαϊκής οικονομίας στους τομείς της εξοικονόμησης ενέργειας και των ΑΠΕ. Καθώς η Ευρώπη δείχνει να παραχωρεί στις ΗΠΑ τον ηγετικό της ρόλο στην παγκόσμια κλιματική πολιτική και τις καθαρές τεχνολογίες, οι εκπρόσωποι της απολιθωμένης οικονομίας που βασίζεται στα ρυπογόνα ορυκτά καύσιμα θα πρέπει να αισθάνονται πιο ανακουφισμένοι μετά από την απόφαση αυτή. Οι αρχηγοί κρατών σίγουρα απέτυχαν να θέσουν ως πρώτη τους προτεραιότητα τα οφέλη που θα προέκυπταν για τους Ευρωπαίους πολίτες και τις μελλοντικές γενιές από πιο φιλόδοξους στόχους. Τελικά η αλματώδης πρόοδος της καθαρής τεχνολογίας σε συνδυασμό με πρωτοβουλίες σε επίπεδο πολιτών ίσως να αποδειχθούν στο μέλλον η διέξοδος απέναντι στην ατολμία και τον συντηρητισμό των σημερινών Ευρωπαίων ηγετών.

Ενδεικτική των πιέσεων που δέχθηκε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ήταν η απόφαση για την εξοικονόμηση ενέργειας. Οι πολιτικοί ηγέτες της ΕΕ υιοθέτησαν τελικά έναν «ενδεικτικό στόχο για

13-115_el.htm δ) Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014, 5 Μαρτίου). Η ΕΕ προτείνει μια στρατηγική υπεύθυνων συναλλαγών για τα ορυκτά από ζώνες συγκρούσεων. Δελτίο τύπου. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-218_el.htm

¹⁶¹ EurActiv. (2015, 22 January). MEPs debate saved air rules before Circular Economy inquest. <http://www.euractiv.com/sections/climate-environment/meps-debate-saved-air-rules-circular-economy-inquest-311468>

¹⁶² Council of the European Union. (2015, 15 June). 3395th Council meeting – Environment. Outcome of the Council meeting. Ανακτήθηκε από:

¹⁶³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2015, 15 Ιουλίου). Air quality: Environment MEPs call for tougher new national caps on pollutants. ENVI Press release. <http://www.europarl.europa.eu/news/el/news-room/content/20150713IPR80655/html/Air-quality-Environment-MEPs-call-for-tougher-new-national-caps-on-pollutants>

¹⁶⁴ European Council. (2014, 23 Οκτωβρίου). Conclusions on 2030 Climate and Energy Policy Framework.. Ανακτήθηκε από: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/145397.pdf

τουλάχιστον 27%», ο οποίος είναι εξαιρετικά χαμηλότερος των δυνατοτήτων της Ευρώπης, αλλά συμφώνησαν να τον επανεξετάσουν ως το 2020, «έχοντας κατά νου έναν στόχο 30% σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Σημαντικό ρόλο στο να γείρουν οι ισορροπίες προς αυτά τα συντηρητικά επίπεδα και να υιοθετηθεί αυτή η μπερδεμένη διατύπωση, σίγουρα έπαιξε και η απογοητευτική αλλαγή στάσης της Ελλάδας. Η εξοικονόμηση ενέργειας αποτέλεσε δυστυχώς μόνο επικοινωνιακή «σημαία» του ΥΠΕΚΑ καθώς ο αρμόδιος υπουργός Γιάννης Μανιάτης είχε επανειλημμένα δημοσίως δεσμευτεί¹⁶⁵ για έναν στόχο ενεργειακής εξοικονόμησης 30% ως το 2030. Τον Ιούνιο του 2014 μάλιστα, στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για το κλιματικό και ενεργειακό πακέτο του 2030, είχε πάει ένα βήμα πιο πέρα, συνυπογράφοντας την πρωτοβουλία της Δανίας για δεσμευτικό (και όχι ενδεικτικό) στόχο, πράγμα για το οποίο το WWF Ελλάς τον είχε δημοσίως συγχαρεί¹⁶⁶. Παρόλα αυτά τις μέρες πριν το κρίσιμο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Οκτωβρίου η Ελλάδα συμφώνησε στον αναμικτό στόχο του 27% ενώ δεν πρότεινε καμία απολύτως αλλαγή γύρω από τον δεσμευτικό χαρακτήρα του, ο οποίος τελικά κατέληξε να είναι ενδεικτικός.

Την ίδια διγλωσσία επέδειξε η Ελλάδα και γύρω από τις ΑΠΕ: δηλώσεις για στόχο 30% εντός Ελλάδας¹⁶⁵, αλλά εκτός Ελλάδας, υιοθέτηση του business as usual 27% στο κείμενο της τελικής απόφασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, γεγονός για το οποίο είχε προϋδεάσει ο τότε υπουργός Εξωτερικών Ευάγγελος Βενιζέλος, εκπροσωπώντας την Ελλάδα στη συνδιάσκεψη για το κλίμα στη Νέα Υόρκη που διοργάνωσε ο Γ.Γ. του ΟΗΕ Μπαν Κι Μουν, τον Σεπτέμβριο του 2014¹⁶⁷. Στη Νέα Υόρκη βέβαια ο στόχος εξοικονόμησης που έθετε η Ελλάδα έστεκε ακόμα στο 30% πριν η κυβέρνηση τον αναθεωρήσει επισήμως και πάλι στο 27%, στο κείμενο των συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, εκεί δηλαδή όπου τελικά έχει σημασία.

Αντί λοιπόν η ελληνική κυβέρνηση να αγωνιστεί για την προώθηση των ΑΠΕ και της ενεργειακής αποδοτικότητας στο κρίσιμο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Οκτωβρίου του 2014, επιχείρησε χωρίς επιτυχία να ζητήσει περισσότερα χρήματα από τη δημοπράτηση δικαιωμάτων εκπομπών CO₂ προτείνοντας αύξηση του σχετικού δείκτη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ από το 60% στο 80%. Επίσης επιχείρησε να αναβαθμίσει τη σημασία των «εγχώριων ενεργειακών πηγών», δηλαδή του λιγνίτη και των ακόμα φημολογούμενων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, για την ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης. Τελικά οι υπόλοιποι αρχηγοί κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσγείωσαν την υπέρμετρη αισιοδοξία του πρωθυπουργού και του ΥΠΕΚΑ για την έρευνα και αξιοποίηση των εγχώριων υδρογονανθράκων, τονίζοντας στην ίδια πρόταση των συμπερασμάτων τη σημασία της «αξιοποίησης ασφαλών και βιώσιμων τεχνολογιών χαμηλού άνθρακα».

Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Κλίμα στη Λίμα (COP20) και COP21 στο Παρίσι: Μετά από δύο εβδομάδες επίπονων διαπραγματεύσεων, ολοκληρώθηκε στη Λίμα του Περού η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Κλίμα στις 12.12.2014 (COP20). Χαρακτηριστικό της δυσκολίας στη λήψη αποφάσεων ήταν το γεγονός ότι το τελικό κείμενο εκδόθηκε μετά από μαραθώνια διαβούλευση που διήρκεσε περισσότερες από 36 ώρες¹⁶⁸. Πρόκειται ουσιαστικά για έναν οδικό χάρτη ως την επόμενη, πλέον κρίσιμη Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Κλίμα στο Παρίσι, τον Δεκέμβριο του 2015.

Ίσως η μεγαλύτερη επιτυχία της COP20 ήταν ότι για πρώτη φορά οι δεσμεύσεις για κατάρτιση σχεδίων περιορισμού των εκπομπών ΑΦΘ αφορούν τόσο τις αναπτυγμένες όσο και τις αναπτυσσόμενες χώρες, ακόμα και μεγάλους ρυπαντές, οι οποίοι ως τότε απέφευγαν να συζητήσουν για μέτρα, торπιλίζοντας έτσι στην πράξη τις προσπάθειες αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής.

Καταλυτικό ρόλο για αυτό έπαιξαν οι ενέργειες του προέδρου των ΗΠΑ Μπαράκ Ομπάμα τους τελευταίους 18 μήνες, τόσο εντός όσο και εκτός ΗΠΑ, με αποκορύφωμα τη συμφωνία του Νοεμβρίου του 2014 με την Κίνα για αμοιβαίο περιορισμό των εκπομπών Αερίων Φαινομένου

¹⁶⁵ ΕΛΕΤΑΕΝ. (9.4.2014). Στόχοι Α.Π.Ε.: Από το 2020 στο 2030. Η πορεία της Αιολικής Ενέργειας και των Α.Π.Ε. στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. (Ημερίδα) Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/h54zww>

¹⁶⁶ WWF Ελλάς blog. (2014, 14 Ιουνίου). Το λημέρι και καθαρές λύσεις για την ενεργειακή ασφάλεια. <http://wwf.gr/blog/post/2014-06-18-14-19-56>

¹⁶⁷ Permanent Mission of Greece to the United Nations, New York. Statement by H.E. Mr. Evangelos Venizelos, Deputy Prime Minister and Minister for Foreign Affairs, of the Hellenic Republic. (23.9.2014) <http://statements.unmeetings.org/media2/4628059/greece.pdf>

¹⁶⁸ Conference of the Parties, Twentieth Session, Lima 1-12 December 2014. Further advancing the Durban platform. <http://unfccc.int/resource/docs/2014/cop20/eng/l14.pdf>

Θερμοκηπίου¹⁶⁹. Πιο συγκεκριμένα, οι ΗΠΑ δεσμεύτηκαν να μειώσουν τις εκπομπές τους ως το 2025 κατά 26-28% σε σχέση με το 2005, διπλασιάζοντας τον ρυθμό μείωσης της περιόδου 2005-2020. Η Κίνα από την άλλη μεριά δεσμεύθηκε να ανακόψει την αύξηση των εκπομπών της ως το 2030 με παράλληλη ανάπτυξη των ΑΠΕ σε ποσοστό 20% της συνολικής παραγωγής ενέργειας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση βυθισμένη στην εσωστρέφεια και τον συντηρητισμό απώλεσε την θέση της ως ηγέτιδας δύναμης στην παγκόσμια κλιματική πολιτική, καθώς επανέλαβε τη συμφωνία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Οκτωβρίου του 2014 για περιορισμό των εκπομπών κατά ένα ανααιμικό 40% που ήταν περισσότερο αποτέλεσμα κοντόφθαλμων και θνησιγενών συμβιβασμών παρά αποφασιστικό βήμα προς τα εμπρός.

Στη Λίμα μπορεί να κατέρρευσαν τα επιχειρήματα της «ανάπτυξης» εκ μέρους διαφόρων αναπτυσσόμενων χωρών ως άλλοθι για την αδράνεια ως προς την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, αλλά αυτό δεν συνέβη αυθόρμητα. Οι ανεπτυγμένες χώρες προβλέπεται να βοηθήσουν ακόμα περισσότερο τις αναπτυσσόμενες είτε μέσω επενδύσεων σε καθαρές μορφές ενέργειας, είτε συνεισφέροντας απευθείας στον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Η απόσταση ωστόσο μεταξύ των ως τώρα δεσμεύσεων των κρατών για μείωση των εκπομπών ΑΦΘ και αυτών που απαιτούνται για να κερδηθεί η μάχη για συγκράτηση της αύξησης της θερμοκρασίας του πλανήτη κάτω από το καταστροφικό όριο των 2°C, παραμένει μεγάλη. Τα κράτη υποσχέθηκαν μεν να καταρτίσουν εθνικά σχέδια περιορισμού των εκπομπών αλλά δεν υποχρεώθηκαν δε. Δυστυχώς το κείμενο που τελικά υιοθετήθηκε στη Λίμα απέτυχε να καταστήσει υποχρεωτική την αναλυτική περιγραφή του τρόπου με τον οποίο θα πετύχουν τους εθνικούς τους στόχους οι αναπτυσσόμενες χώρες, όπως και τη διαμόρφωση κοινά αποδεκτών δεικτών που θα επέτρεπαν την απευθείας σύγκριση μεταξύ διαφορετικών εθνικών σχεδίων.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν η πρώτη που κατέθεσε το δικό της τέτοιο σχέδιο συνεισφοράς στον παγκόσμιο στόχο (Intended Nationally Determined Contribution, INDC) τον Φεβρουάριο του 2015, ενώ παράλληλα παρουσίασε το όραμά της για τη συμφωνία που θα επιδιώξει να επιτευχθεί στο Παρίσι τον Δεκέμβριο του 2015¹⁷⁰. Δυστυχώς οι ευρωπαϊκές δεσμεύσεις διατήρησαν τη χαμηλή φιλοδοξία που διατυπώθηκε στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Οκτωβρίου 2014 για «τουλάχιστον 40% μείωση των ΑΦΘ ως το 2030 σε σχέση με το 1990». Η επίτευξη αυτού του στόχου για το 2030 μεταφράζεται σε μείωση κατά 43% στους τομείς που καλύπτονται από το Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΕΣΕΔΕ) και σε μείωση κατά 30% στους υπόλοιπους τομείς, σε σύγκριση με τα αντίστοιχα επίπεδα εκπομπών του 2005. Η ΕΕ ελπίζει πώς με αυτές τις δεσμεύσεις θα πιέσει και τα υπόλοιπα κράτη, ώστε στο Παρίσι να επιτευχθεί συμφωνία που θα εξασφαλίζει μείωση των παγκόσμιων εκπομπών ως το 2050 κατά 60% σε σύγκριση με το 2010. Πρόκειται για μια από τις συντηρητικότερες επιδιώξεις παγκοσμίως καθώς κάποιες χώρες ζητούν μηδενικές ή σχεδόν μηδενικές εκπομπές ως το 2050.

Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών: Ίσως η πιο σημαντική μεταρρύθμιση των τελευταίων ετών για αποτελεσματικότερη λειτουργία του ΕΣΕΔΕ αφορά τη θέσπιση του Αποθεματικού Σταθεροποίησης Αγοράς Δικαιωμάτων ή ευρύτερα γνωστού ως Market Stability Reserve (MSR). Το MSR θα αποτελέσει ουσιαστικά έναν «κουμπαρά» στον οποίο θα μεταφέρονται δικαιώματα εκπομπών όταν υπάρχει μεγάλο πλεόνασμα, ενώ σε περίπτωση που το πλεόνασμα στην αγορά πέφτει κάτω από ένα όριο, το MSR θα επανατροφοδοτεί την αγορά. Ο μηχανισμός αυτός σχεδιάστηκε για να αντιμετωπίσει το σημαντικότερο διαρθρωτικό πρόβλημα του ΕΣΕΔΕ, δηλαδή το μεγάλο πλεόνασμα δικαιωμάτων, το οποίο μοιραία οδηγεί σε χαμηλές τιμές CO₂, ανίσχυρες να πυροδοτήσουν τις αναγκαίες αλλαγές στο ευρωπαϊκό ενεργειακό μοντέλο.

Η σχετική συμφωνία υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 8.7.2015¹⁷¹, επικυρώνοντας έτσι το αποτέλεσμα της τριμερούς διαβούλευσης μεταξύ Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Επιτροπής και

---

¹⁶⁹ Landler, M. (2014, 11 September). U.S. and China reach climate accord after months of talks. Ανακτήθηκε από: http://www.nytimes.com/2014/11/12/world/asia/china-us-xi-obama-apec.html?smid=fb-share&_r=1

¹⁷⁰ European Commission. (25.2.2015). EU sets out vision for Paris agreement alongside Energy Union Strategy. Ανακτήθηκε από: http://ec.europa.eu/clima/news/articles/news_2015022501_en.htm

¹⁷¹ European Parliament. (8.7.2015). Parliament adopts CO₂ market stability reserve. Ανακτήθηκε από: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20150703IPR73913/html/Parliament-adopts-CO2-market-stability-reserve>

Συμβουλίου που ολοκληρώθηκε στις 6.5.2015¹⁷² και άλλαξε σημαντικά την αρχική πρόταση της Κομισιόν από τον Ιανουάριο του 2014. Ειδικότερα, η τελική μορφή της συμφωνίας περιλαμβάνει: α) την επίσπευση κατά 2 χρόνια της έναρξης λειτουργίας του MSR, β) τη μεταφορά στο MSR των 900 εκατομμυρίων δικαιωμάτων που αποσύρονται σταδιακά την περίοδο 2014-2016 (backloading) αλλά προορίζονταν να επανέρθουν στην αγορά το 2019-2020, όπως επίσης και γ) τη μεταφορά στο MSR επιπλέον 600 εκ αδιάθετων δικαιωμάτων. Οι τρεις αυτές αλλαγές αναμένεται να οδηγήσουν τις τιμές των δικαιωμάτων CO₂ σε πολύ μεγαλύτερες αυξήσεις από αυτές που αναμένονταν με βάση την αρχική πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Παρόλο που το MSR θα ξεκινήσει να εφαρμόζεται το 2019, οι αναλυτές εκτιμούν ότι θα επηρεάσει τις τιμές στο χρηματιστήριο ρύπων άμεσα. Ειδικά για την Ελλάδα προβλέπεται ότι τα δημόσια έσοδα από τη δημοπράτηση των δικαιωμάτων εκπομπών θα ξεπεράσουν τα 6 δις ευρώ τη δεκαετία 2015-2025¹⁷³. Η ανοδική πορεία των τιμών όμως θα συνεχιστεί και μετά το 2025 όπου εκτιμάται ότι θα εκτοξευθεί στα 30 ευρώ τον τόνο γύρω στο 2030¹⁷⁴, από τα 7,5 ευρώ/τόνο που βρίσκεται σήμερα.

Η εξέλιξη αυτή θα έχει καταστροφικές επιπτώσεις ιδιαίτερα για τον ελληνικό λιγνίτη λόγω της εξαιρετικά χαμηλής ποιότητάς του που τον καθιστά πολύ ευάλωτο σε τόσο μεγάλες πιέσεις στο λειτουργικό κόστος των λιγνιτικών μονάδων.

Ενεργειακή Ένωση: Κατατέθηκε στις 25.2.2015 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η πρότασή της για την Ενεργειακή Ένωση¹⁷⁵, η οποία στηρίζεται σε πέντε βασικούς πυλώνες: α) Την ενεργειακή ασφάλεια μέσω της διεύρυνσης των ενεργειακών πηγών που χρησιμοποιούνται για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της ΕΕ· β) Τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης, εσωτερικής αγοράς ενέργειας με στόχο τη μείωση του ενεργειακού κόστους, μέσω της ανάπτυξης των ενεργειακών διασυνδέσεων ανάμεσα στα Κ-Μ και της εξάλειψης τόσο των τεχνικών όσο και των ρυθμιστικών εμποδίων· γ) Την ενεργειακή αποδοτικότητα που θα οδηγήσει σε εξοικονόμηση ενέργειας, μείωση της ρύπανσης του περιβάλλοντος, διατήρηση των ευρωπαϊκών ενεργειακών αποθεμάτων και μείωση των ενεργειακών εισαγωγών· δ) Τη μείωση των εκπομπών μέσω της ενίσχυσης και της αναθεώρησης του ΕΣΣΕΔΕ, της άσκησης πιέσεων διεθνώς για την επίτευξη της καλύτερης δυνατής συμφωνίας στο Παρίσι τον Δεκέμβριο του 2015 (COP21) και της ενθάρρυνσης ιδιωτικών επενδύσεων σε ενεργειακές υποδομές και τεχνολογίες· ε) Την έρευνα και καινοτομία, σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα, που θα οδηγήσει σε νέες ανακαλύψεις στις τεχνολογίες χαμηλών εκπομπών.

Το WWF καυτηρίασε την ατομία της πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε ό,τι αφορά την προώθηση των ΑΠΕ και της εξοικονόμησης ενέργειας. Εξέφρασε επίσης την έντονη ανησυχία του για τις αναφορές της πρότασης στη σημασία των εγχώριων ενεργειακών πηγών, θεωρώντας ότι αυτές υπονομεύουν τη μάχη ενάντια στην κλιματική αλλαγή και αποτελούν προάγγελο ενισχύσεων στις ανθρακικές μονάδες ηλεκτροπαραγωγής και γενικότερα τους μεγάλους ρυπαντές¹⁷⁶.

7.2. Εθνική Νομοθεσία και Πολιτική

Λιγνίτης: Μετά από ένα φορτισμένο δημόσιο διάλογο σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς της ΔΕΗ, ψηφίστηκε τελικά στις 9.7.2014 ο νόμος για τη «μικρή ΔΕΗ», τη δημιουργία δηλαδή μιας νέας καθετοποιημένης εταιρίας στην οποία θα μεταβιβαστεί το 30% της συνολικής ισχύος της ΔΕΗ και το 30% των πελατών της με όλες τις σχετικές υποχρεώσεις¹⁷⁷.

Σύμφωνα με τον ν. 4273/2014, στη νέα εταιρία μεταβιβάζονται οι λιγνιτικές μονάδες που βρίσκονται στον νομό Φλώρινας συνολικής ισχύος 1380 MW (Αμύνταιο I και II και Μελίτη I), ενώ παραχωρείται

¹⁷² European Parliament (6.5.2015). ETS market stability reserve: MEPs strike deal with Council. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/ovzX5n>

¹⁷³ Point Carbon. (27.4.2015). Future of EU carbon market still at stake as governments remain at odds: analysis from Point Carbon at Thomson Reuters. <http://www.changepartnership.org/wp-content/uploads/2014/10/Point-Carbon-2015-MSR-insight-27-April-2015.pdf>

¹⁷⁴ Thompson Reuters. (15.7.2015). Reviewing Europe's carbon market: fight for free allocation, slightly higher prices - Carbon prices are estimated to reach €30/t in 2030, according to Point Carbon analysts. <http://goo.gl/EUoZxw>

¹⁷⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (25.2.2015). Στρατηγική πλαίσιο για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση με μακρόπνοη πολιτική για την κλιματική αλλαγή. <http://goo.gl/KcfHZg>

¹⁷⁶ WWF-European Policy Office. (20.3.2015). Energy Union: Council President Donald Tusk's Trojan Horse. http://www.wwf.eu/media_centre/?242091/Energy-Union-Council-President-Donald-Tusks-Trojan-Horse

¹⁷⁷ Νόμος 4273/2014 «Δημιουργία νέας καθετοποιημένης εταιρείας ηλεκτρικής ενέργειας» (Α' 146)

και η άδεια για την κατασκευή της νέας λιγνιτικής μονάδας Μελίτη II. Μεταβιβάζονται επίσης και τα λιγνιτωρυχεία Αμυνταίου, Μελίτης, Κομνηνών, Κλειδιού και Βεύης. Επιπλέον στη νέα εταιρία θα ανήκουν δύο υδροηλεκτρικά στον ποταμό Νέστο στη Δράμα (Θησαυρός και Πλατανόβρυση), δύο στον ποταμό Άραχθο στην Άρτα (Πουρνάρι 1 και 2), καθώς και οι υδροηλεκτρικές μονάδες στον Άγρα και στον Εδεσσαίο, συνολικής ισχύος 903 MW, εκ των οποίων τα 384 MW αντιστοιχούν στο αντλητικό υδροηλεκτρικό του Θησαυρού. Το χαρτοφυλάκιο της νέας εταιρίας συμπληρώνεται με τη μονάδα συνδυασμένου κύκλου στην Κομοτηνή ισχύος 485 MW.

Η πολιτική αντιπαράθεση για το ιδιοκτησιακό καθεστώς της ΔΕΗ επισκίασε τη διακομματική συναίνεση για εγκλωβισμό του ενεργειακού μίγματος της χώρας στον εξαιρετικά ρυπογόνο λιγνίτη, για τις επόμενες δεκαετίες. Η συναίνεση αυτή, την οποία ανέδειξε το WWF Ελλάς¹⁷⁸ φάνηκε καθ' όλη τη διάρκεια της συζήτησης του σχετικού νομοσχεδίου, αλλά αποτυπώθηκε με τον πιο γλαφυρό τρόπο με την υπερψήφιση από κυβέρνηση και αντιπολίτευση τροπολογίας της τελευταίας στιγμής η οποία επιχειρεί να δεσμεύσει τόσο τους μελλοντικούς αγοραστές της μικρής ΔΕΗ όσο και τη μητρική εταιρία στο λιγνιτικό μοντέλο ηλεκτροπαραγωγής.

Ειδικότερα, η τροπολογία 1561/196 στον ν. 4273/2014 αναφέρει ότι για τη μικρή ΔΕΗ «θα προκρίνονται εκείνες οι προσφορές, στις οποίες περιλαμβάνεται εμπειριστατωμένο, τεκμηριωμένο και δεσμευτικό επενδυτικό σχέδιο προς αξιοποίηση της άδειας ηλεκτροπαραγωγής για το σταθμό παραγωγής Μελίτη II, ισχύος 540 MW». Υποχρεώνονται δηλαδή οι μελλοντικοί αγοραστές της μικρής ΔΕΗ να προβούν στην κατασκευή της νέας λιγνιτικής μονάδας Μελίτη II, ενός έργου αμφίβολης οικονομικής βιωσιμότητας όπως έδειξε η σχετική έκθεση του WWF Ελλάς¹⁷⁹, για το οποίο υπάρχει αυτή τη στιγμή μόνο η άδεια παραγωγής. Στην ίδια τροπολογία, διασφαλίζεται επίσης το λιγνιτικό μέλλον και για τη «μεγάλη» ΔΕΗ, μη αφήνοντας κανένα απολύτως περιθώριο παρερμηνείας σχετικά με το πού θα διοχετευθούν τα χρήματα που θα εισπράξει η εταιρία από την πώληση της μικρής ΔΕΗ: «Το ως άνω τίμημα θα διατεθεί για επενδυτικές ανάγκες της ΔΕΗ Α.Ε. και κατά προτεραιότητα αυτές που σχετίζονται με την αντικατάσταση **και** την περιβαλλοντική αναβάθμιση των υφιστάμενων λιγνιτικών μονάδων παλαιάς τεχνολογίας της ΔΕΗ στο ΛΚΔΜ». Επομένως, στην ουσία δεσμεύονται τα χρήματα που θα πάρει η ΔΕΗ από την πώληση της μικρής ΔΕΗ για την κατασκευή της νέας λιγνιτικής μονάδας Πτολεμαΐδα V αλλά και για τις απαιτούμενες από την ευρωπαϊκή νομοθεσία αναβαθμίσεις υφιστάμενων λιγνιτικών μονάδων.

Λόγω της κάθετης διαφωνίας της νέας κυβέρνησης για την πώληση οποιουδήποτε περιουσιακού στοιχείου της ΔΕΗ, η εφαρμογή του σχετικού νόμου πάγωσε αμέσως μετά τις εκλογές της 25^{ης} Ιανουαρίου 2015.

Προτεραιότητα για τη νέα κυβέρνηση αποτέλεσε η κατασκευή της νέας, γιγαντιαίας μονάδας της ΔΕΗ «Πτολεμαΐδα V», ισχύος 660 MW. Η πολιτική βούληση εκφράστηκε απερίφραστα κατά την πρώτη επίσκεψη του μέχρι τις 17 Ιουλίου Υπουργού Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΑΠΕΝ) Παναγιώτη Λαφαζάνη στο Λιγνιτικό Κέντρο Δυτικής Μακεδονίας στην οποία προανήγγειλε και την έκδοση των σχετικών αδειών¹⁸⁰. Μοναδικό αγκάθι κατά τον υπουργό ήταν το υψηλό τίμημα κατασκευής της νέας μονάδας που ανέρχεται σε τουλάχιστον 1,4 δις ευρώ. Από το ποσό αυτό, μόνο τα 739 εκ ευρώ διατίθενται στη ΔΕΗ με τη μορφή ομολογιακού δανείου με την εγγύηση του γερμανικού Οργανισμού Εξαγωγικών Πιστώσεων Euler Hermes και υπό την καθοδήγηση της γερμανικής κρατικής αναπτυξιακής τράπεζας KfW-IPEX. Τα χρήματα αυτά θα διατεθούν για την αγορά εξοπλισμού για τη νέα μονάδα από εταιρία γερμανο-ιαπωνικών συμφερόντων. Για τον λόγο αυτόν, αμέσως μετά την επίσκεψή του στη Δ. Μακεδονία, ο υπουργός επιχείρησε να διαπραγματευτεί το τίμημα της νέας μονάδας τόσο με τον Ιάπωνα πρόεδρο στην Αθήνα¹⁸¹, όσο και με Γερμανούς εκπροσώπους της εταιρίας Mitsubishi Hitachi Power Systems Europe η οποία ηγείται της κοινοπραξίας που πρόκειται να κατασκευάσει την Πτολεμαΐδα V¹⁸².

¹⁷⁸ WWF Ελλάς. (2014, 14 Ιουλίου). Λιγνίτης στο διηλεκτρικό με διακομματική συναίνεση. <http://www.wwf.gr/en/news/1294-2014-07-14-13-04-39>

¹⁷⁹ WWF Ελλάς. (Ιούνιος 2013). Πτολεμαΐδα 5 και Μελίτη 2. Έκθεση οικονομικής βιωσιμότητας των νέων λιγνιτικών μονάδων. <http://www.wwf.gr/images/pdfs/PtolemaidaVMeliti%CE%99%CE%99.pdf>

¹⁸⁰ Ptolemaida.tv. (24.3.2015). Η επίσκεψη του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας Παναγιώτη Λαφαζάνη και οι δηλώσεις του για τη νέα μονάδα "Πτολεμαΐδα V" και τη δημόσια ΔΕΗ και δίκτυα. <http://goo.gl/MXeq12>

¹⁸¹ ΥΠΑΠΕΝ (7.5.2015). Συνάντηση υπουργού ΠΑΠΕΝ Παναγ. Λαφαζάνη με τον Πρόεδρο της Ιαπωνίας στην Αθήνα. [http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid=524\]=3685&language=el-GR](http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid=524]=3685&language=el-GR)

¹⁸² ΥΠΑΠΕΝ (28.5.2015). Αίτημα για ουσιαστική μείωση του τιμήματος του έργου της ηλεκτροπαραγωγικής μονάδας 5 της ΔΕΗ στην Πτολεμαΐδα υπέβαλε ο υπουργός ΠΑΠΕΝ Π. Λαφαζάνης στον Διευθύνοντα Σύμβουλο της κατασκευάστριας εταιρείας. [http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid=524\]=3736&language=el-GR](http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid=524]=3736&language=el-GR)

Λόγω της δραστηκής αλλαγής του κλίματος στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα σε ό,τι αφορά τη χρηματοδότηση νέων μονάδων που βασίζονται στις πιο ρυπογόνες μορφές ενέργειας (λιγνίτης, λιθάνθρακας) τον τελευταίο 1,5 χρόνο, η ΔΕΗ δεν έχει καταφέρει να βρει χρηματοδότη για το υπόλοιπο ποσό των περίπου 700 εκ ευρώ. Επομένως, αν τελικά προχωρήσει η κατασκευή της νέας μονάδας, η δημόσια επιχείρηση είναι αναγκασμένη να συνεισφέρει αυτό το ποσό από ίδια κεφάλαια. Ιδιαίτερο εμπόδιο αποτελεί το γεγονός ότι τα 400 εκ ευρώ από αυτά τα χρήματα, θα πρέπει να καταβληθούν άμεσα, σε 2 δόσεις των 200 εκ ευρώ εντός του πρώτου εξαμήνου από την έναρξη κατασκευής της νέας μονάδας, σε μια περίοδο που η οικονομική κατάσταση της ΔΕΗ βρίσκεται στο χειρότερο δυνατό σημείο¹⁸³.

Πριν την επίσκεψη του υπουργού ΠΑΠΕΝ Παναγιώτη Λαφαζάνη στο Λιγνιτικό Κέντρο Δυτικής Μακεδονίας, το WWF Ελλάς παρουσίασε δημοσίως¹⁸⁴ τη νέα έκθεσή του «Καθαρές εναλλακτικές στην Πτολεμαΐδα V»¹⁸⁵, όπου αποδεικνύεται ότι η κατασκευή της Πτολεμαΐδας V δεν αποτελεί μονόδρομο για την χώρα. Ειδικότερα, υβριδικοί συνδυασμοί αιολικών και φωτοβολταϊκών σταθμών με αποθήκευση ενέργειας σε αντλησιοταμιευτικούς σταθμούς μπορούν να καλύψουν πλήρως και αξιόπιστα τα φορτία βάσης για τα οποία έχει σχεδιασθεί η Πτολεμαΐδα V. Το πλέον σημαντικό είναι πως αρκετές από τις υβριδικές αυτές λύσεις χαρακτηρίζονται και από χαμηλότερο σταθμισμένο κόστος ενέργειας από αυτό της Πτολεμαΐδας V. Καθώς οι προτεινόμενοι αντλησιοταμιευτικοί σταθμοί θα προκύψουν από μετατροπή υφιστάμενων υδροηλεκτρικών σταθμών της ΔΕΗ, η εφαρμογή αυτής της λύσης θα οδηγήσει σε σημαντικά οικονομικά οφέλη και για την επιχείρηση, ενώ παράλληλα θα ελαχιστοποιήσει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Συμπληρωματικά με τις λύσεις μεγάλης κλίμακας, διερευνήθηκαν και οικιακά συστήματα φωτοβολταϊκών τα οποία όχι μόνο συμβάλλουν στην απεξάρτηση της χώρας από τον λιγνίτη, αλλά διαμορφώνουν και έναν νέο ρόλο για τους πολίτες οι οποίοι από απλοί καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας θα έχουν πλέον τη δυνατότητα να παράγουν την ενέργεια που καταναλώνουν οι ίδιοι. Από την ανάλυση της οικονομικής βιωσιμότητας οικιακών συστημάτων φωτοβολταϊκών προέκυψε πως οι προοπτικές ανάπτυξης τους με ή χωρίς μπαταρίες είναι εξαιρετικές, δεδομένων των πρόσφατων τεχνολογικών εξελίξεων, της θέσπισης του μηχανισμού αυτοπαραγωγής με συμψηφισμό (net metering) και των υψηλών επιπέδων ηλιοφάνειας της Ελλάδας. Η αυξημένη διείσδυση οικιακών φωτοβολταϊκών θα μειώσει περαιτέρω τη ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας από κεντρικές μονάδες ηλεκτροπαραγωγής όπως η Πτολεμαΐδα V, καθιστώντας την επένδυση ακόμα πιο επισφαλής.

Την ευκαιρία να συζητήσει με τον υπουργό ΠΑΠΕΝ Π. Λαφαζάνη τα βασικά ευρήματα της έκθεσης αυτής ζήτησε το WWF Ελλάς με επιστολή του αμέσως μετά τη δημοσίευσή της. Ο υπουργός δεν ανταποκρίθηκε στο αίτημα ακόμα και όταν αυτό συνοδεύτηκε από 48.000 υπογραφές πολιτών τις οποίες συγκέντρωσε η οργάνωση AVAAZ¹⁸⁶. Το WWF Ελλάς επέμεινε με νέα επιστολή που απέστειλε στον νέο υπουργό ΠΑΠΕΝ μετά τον ανασχηματισμό της κυβέρνησης αλλά και στην γερμανική τράπεζα KfW¹⁸⁷. Εκτός από την παρουσίαση της έκθεσης με τις εναλλακτικές λύσεις στην Πτολεμαΐδα V, το WWF Ελλάς τονίζει την επιδείνωση στις προοπτικές οικονομικής βιωσιμότητας της σχεδιαζόμενης μονάδας που επιφέρουν οι αλλαγές στην ευρωπαϊκή νομοθεσία οι οποίες συντελέστηκαν τους τελευταίους μήνες.

Ειδικότερα, ο πιο καθοριστικός παράγοντας που θα επηρεάσει καταλυτικά την οικονομική βιωσιμότητα της σχεδιαζόμενης μονάδας είναι το κόστος αγοράς δικαιωμάτων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (CO₂). Το κόστος αυτό ήδη επιβαρύνει σημαντικά το λειτουργικό κόστος των λιγνιτικών μονάδων- ενδεικτικά, μόνο για το 2014 η δαπάνη αυτή ανήλθε στα 217 εκατομμύρια ευρώ. Η πολύ πρόσφατη όμως απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη λειτουργία του Market Stability Reserve (MSR) προβλέπεται να εκτινάξει τις τιμές CO₂ από τα 7,5 ευρώ/τόνο που βρίσκονται σήμερα, στα επίπεδα των 30 ευρώ/τόνο μεταξύ 2025 και 2030¹⁸⁸, δηλαδή κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της νέας μονάδας, και πολύ πριν προλάβει να αποσβέσει το υψηλότερο κόστος κατασκευής της. Τονίζεται ότι σύμφωνα με υπολογισμούς της ίδιας της ΔΕΗ, στα 30

¹⁸³ ΔΕΗ ΑΕ. (Ιούνιος 2015). Ετήσια Οικονομική Έκθεση (1^η Ιανουαρίου 2014-31 Δεκεμβρίου 2014) <https://www.dei.gr/Documents2/%CE%95%CE%9A%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%972014%CE%A44.pdf>

¹⁸⁴ WWF Ελλάς. (10.3.2015). Λιγνίτης ή φθηνότερη και καθαρή ενέργεια; <http://www.wwf.gr/news/1370-2015-03-10-10-43-54>

¹⁸⁵ WWF Ελλάς. (Φεβρουάριος 2015). Καθαρές εναλλακτικές στην Πτολεμαΐδα V. http://www.wwf.gr/images/pdfs/Ptolemaida_V_Alternatives_GR_web.pdf

¹⁸⁶ WWF Ελλάς. (8.4.2015). 48.000 πολίτες ενάντια στον νέο λιγνίτη της ΔΕΗ. <http://www.wwf.gr/news/1382-48-000>

¹⁸⁷ WWF Ελλάς. (28.7.2015). Η πραγματικότητα ξεπερνά την Πτολεμαΐδα V. Η ΔΕΗ θα επιμείνει;. <http://www.wwf.gr/news/1415-v>

¹⁸⁸ Carbon Market Watch. (Ιούλιος 2014). What's needed to fix the EU's carbon market. Recommendations for the Market Stability Reserve and future ETS reform proposals. http://carbonmarketwatch.org/wp-content/uploads/2014/07/ETS-POLICY-BRIEF-JULY-2014_final_1.pdf (σχήμα κάτω δεξιά, σελίδα 5)

ευρώ/τόνο CO₂, η Πτολεμαΐδα V θα εκτοπίζεται από μονάδες φυσικού αερίου στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας¹⁸⁹, με αποτέλεσμα λιγότερες ώρες λειτουργίας και, άρα, λιγότερα έσοδα.

Το μεγάλο πρόβλημα που θα επιφέρει στη λειτουργία της Πτολεμαΐδας V, και στα οικονομικά της ΔΕΗ γενικότερα, η επικείμενη άνοδος των τιμών CO₂ έχει αναγνωριστεί δημοσίως από την διοίκηση της ΔΕΗ¹⁹⁰. Για την αντιμετώπισή του η ΔΕΗ κατέθεσε πρόταση υπαγωγής της Ελλάδας στο άρθρο 10γ της υπό αναθεώρησης οδηγίας 2003/87/ΕΚ ώστε να λαμβάνει δωρεάν δικαιώματα εκπομπών CO₂ στον κλάδο της ηλεκτροπαραγωγής ζητώντας μάλιστα να ανέβει το σχετικό όριο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, έτσι ώστε να την συμπεριλάβει. Η τελική όμως πρόταση αναθεώρησης της οδηγίας που κατέθεσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μετά από ευρεία διαβούλευση¹⁹¹, διατηρεί το όριο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των χωρών που δικαιούνται εξαίρεση δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής στο 60%, δηλαδή ακριβώς στο επίπεδο που είχε συμφωνηθεί από τους ευρωπαίους ηγέτες τον Οκτώβριο του 2014 στο πλαίσιο της συμφωνίας για το κλιματικό και ενεργειακό πακέτο για το 2030. Η Ελλάδα δεν πληροί αυτό το όριο. Συνεπώς και τη νέα περίοδο μετά το 2021, τόσο η Πτολεμαΐδα V -αν κατασκευαστεί-, όσο και οι υπόλοιπες συμβατικές μονάδες ηλεκτροπαραγωγής θα συνεχίσουν να επιβαρύνονται για κάθε τόνο CO₂ που εκπέμπουν. Σε κάθε περίπτωση, η πρόταση εξαίρεσης της ΔΕΗ ερχόταν σε αντίθεση με το ίδιο το πνεύμα της σχετικής οδηγίας καθώς εξαιρέσεις αυτού του είδους δίνονται σε χώρες για να τις βοηθήσουν να μεταβούν ομαλά σε ένα μοντέλο ηλεκτροπαραγωγής χαμηλού άνθρακα, και υπό την προϋπόθεση να προβούν σε σχετικές επενδύσεις εκσυγχρονισμού. Στην Ελλάδα αυτή η μετάβαση ξεκίνησε ήδη, αρκεί κανείς να δει την αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ και την αντίστοιχη μείωση του λιγνίτη τα τελευταία χρόνια.

Εκτός όμως από το κόστος CO₂, η οικονομική βιωσιμότητα της σχεδιαζόμενης μονάδας θα επηρεαστεί σημαντικά και από τις αλλαγές που θα χρειαστεί να γίνουν στον αντιρρυπαντικό της εξοπλισμό. Μπορεί η μονάδα να διαφημίζεται ως τελευταίας τεχνολογίας αλλά η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Σύμφωνα με την Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων της μονάδας¹⁹², οι εκπομπές της σε οξείδια του αζώτου (NO_x), διοξείδιο του θείου (SO₂) και σωματίδια θα βρίσκονται ακριβώς στο άνω επιτρεπόμενο όριο των Βέλτιστων Διαθέσιμων Τεχνικών (ΒΔΤ) του 2006¹⁹³ που ισχύουν για όλες τις χώρες της ΕΕ, ενώ ο βαθμός απόδοσης της μονάδας θα υπολείπεται από αυτόν των ΒΔΤ. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι η αναθεώρηση των ΒΔΤ όπως προέκυψε από τη συνάντηση των εμπειρογνομόνων τον Ιούνιο του 2015 στη Σεβίλλη θα οδηγήσει σε αυστηρότερα όρια από αυτά στην ΑΕΠΟ της Πτολεμαΐδας V τα οποία θα πρέπει να εφαρμοστούν ως το 2020 (4 χρόνια μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας αναθεώρησης). Συνεπώς, πριν ακόμα ξεκινήσει η λειτουργία της νέας μονάδας, η ΔΕΗ θα αναγκαστεί να εγκαταστήσει νέα, ακριβότερη αντιρρυπαντική τεχνολογία, επιβαρύνοντάς έτσι τόσο το κόστος εγκατάστασης όσο και το κόστος λειτουργίας της Πτολεμαΐδας V.

Η προσήλωση της κυβέρνησης στην αναβίωση του λιγνίτη δεν περιορίζεται μόνο στην κατασκευή της Πτολεμαΐδας V. Ο πρώην υπ. ΠΑΠΕΝ Π. Λαφαζάνης κάτω από την πίεση μέρους της τοπικής αυτοδιοίκησης, τοπικών βουλευτών και εργαζομένων κατέθεσε αίτηση¹⁹⁴ για την λειτουργία της Πτολεμαΐδας III και πέρα από το 2015 μέσω της υπαγωγής της σε καθεστώς «παρέκκλισης περιορισμένης διάρκειας λειτουργίας» σύμφωνα με το άρθρο 33 της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές 2010/75/ΕΚ¹⁹⁵. Η μονάδα που είναι η πιο γερασμένη της ΔΕΗ, σταμάτησε να λειτουργεί τον Νοέμβριο του 2014 λόγω πυρκαγιάς, 13 μήνες πριν τη λήξη των περιβαλλοντικών της όρων. Η

¹⁸⁹ Λεονάρδος, Μάριος, Διευθυντής Σχεδιασμού και Απόδοσης Ορυχείων της ΔΕΗ. (6.12.2014). Στρατηγική και σχεδιασμός της ΔΕΗ για τον ρόλο του λιγνίτη στο Ελληνικό Σύστημα Ηλεκτρισμού. Παρουσίαση στην ημερίδα του Πράσινου Ινστιτούτου με θέμα «Μετάβαση της Ελλάδας και της Δυτικής Μακεδονίας ειδικότερα σε μια μετα-λιγνιτική εποχή – προκλήσεις και δυνατότητες» <http://www.greeninstitute.gr/files/LEONARDOS.pdf> (σελίδα 2)

¹⁹⁰ Μ. Πίου (24.6.2015). Δωρεάν δικαιώματα ρύπων ζητά η ΔΕΗ. Ημερησία <http://goo.gl/nvF64r>

¹⁹¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (15.7.2014). Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL amending Directive 2003/87/EC to enhance cost-effective emission reductions and low-carbon investments. http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/revision/docs/com_2015_337_en.pdf

¹⁹² ΥΠΕΚΑ. (3.5.2012). Απόφαση: Έγκριση περιβαλλοντικών όρων εγκατάστασης και λειτουργίας της μονάδας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας μικτής ονομαστικής ισχύος 660 MW_e της εταιρείας «ΔΕΗ Α.Ε» με καύσιμο κοινοποιημένο λιγνίτη με δυνατότητα παροχής θερμικής ισχύος 140 MW_{th}, για τηλεθέρμανση, στο χώρο του εξαντλημένου ορυχείου Κομάνου του λιγνιτικού πεδίου Πτολεμαΐδας, του Δήμου Εορδαίας του Ν. Κοζάνης. (ΑΔΑ: Β4990-9ΝΒ)

¹⁹³ European Commission. (July 2006). Integrated Pollution Prevention and Control. Reference Document on Best Available Techniques for Large Combustion Plants. http://eippcb.jrc.ec.europa.eu/reference/BREF/lcp_bref_0706.pdf

¹⁹⁴ ΥΠΑΠΕΝ (27.5.2015). Επιστολή Υπουργού ΠΑΠΕΝ, Παναγιώτη Λαφαζάνη, προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για την επανέναρχη λειτουργίας της Μονάδας III του λιγνιτικού ΑΗΣ Πτολεμαΐδας της ΔΕΗ. [http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif\[524\]=3730&language=el-GR](http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif[524]=3730&language=el-GR)

¹⁹⁵ Οδηγία 2010/75/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2010 περί βιομηχανικών εκπομπών (ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης) (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 334 της 17.12.2010, σ. 17-119)

μονάδα αυτή παρείχε ως το 2012 θερμότητα στην πόλη της Πτολεμαΐδας μέσω του δικτύου τηλεθέρμανσης αλλά στη συνέχεια αντικαταστάθηκε μαζί με τις δύο μονάδες του ΑΗΣ ΛΙΠΤΟΛ στον ρόλο τους αυτό, από τις μονάδες III και IV του ΑΗΣ Καρδιάς που έχουν μάλιστα και μεγαλύτερη θερμική ισχύ.

Αντιδρώντας σε αυτό το παράλογο αίτημα, το WWF Ελλάς επεσήμανε¹⁹⁶ καταρχάς ότι ρητή προϋπόθεση για την έκδοση της Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων του ΑΗΣ Πτολεμαΐδας το 2011, ήταν ότι όλες οι μονάδες του θα πρέπει να αποσυρθούν το αργότερο ως τις 31.12.2015¹⁹⁷. Επίσης, η μονάδα εκτός από τον εξαιρετικά χαμηλό βαθμό απόδοσης, είναι και ιδιαίτερα ρυπογόνα. Όπως προκύπτει από τα επίσημα στοιχεία που καταθέτει η Ελλάδα στην ΕΕ, οι εκπομπές της σε σωματίδια υπερβαίνουν κατά παραπάνω από 2 φορές το όριο των 460 τόνων, με το οποίο θα έπρεπε να συμμορφώνεται η μονάδα με βάση το Εθνικό Σχέδιο Μείωσης Εκπομπών (μέσος όρος 2009-2013: 1093 τόνοι/έτος). Το WWF Ελλάς υπογράμμισε επιπλέον, ότι το αίτημα υπαγωγής στο άρθρο 33 της 2010/75/ΕΚ είναι κατά πολύ εκπρόθεσμο, καθώς η σχετική προθεσμία έληγε στις 1/1/2014. Επίσης λόγω μεγαλύτερης θερμικής ισχύος η μονάδα δεν πληροί τα κριτήρια για να υπαχθεί στην εξαίρεση του άρθρου 35 της 2010/75 για μονάδες που παρέχουν τηλεθέρμανση. Επομένως η μόνη δυνατότητα για επέκταση της λειτουργίας της Πτολεμαΐδας III και πέρα από το 2015 είναι η συμμόρφωση της μονάδας με τα κατά πολύ αυστηρότερα όρια εκπομπών της 2010/75/ΕΚ που τίθεται σε εφαρμογή την 1.1.2016, πράγμα που ισοδυναμεί με ακριβές αναβαθμίσεις. Η ΔΕΗ είχε κάθε ευκαιρία ως την 1.1.2014, να συμπεριλάβει τη μονάδα III της Πτολεμαΐδας στο «καθεστώς παρέκκλισης περιορισμένης διάρκειας λειτουργίας», επιτρέποντάς της, ουσιαστικά, να λειτουργεί ως το 2023 (το αργότερο). Αυτό ακριβώς έκανε για τους σταθμούς Αμυνταίου και Καρδιάς. Το γεγονός ότι η ΔΕΗ δεν συμπεριέλαβε την Πτολεμαΐδα III ανάμεσα στις λιγνιτικές μονάδες για τις οποίες ζήτησε υπαγωγή στο άρθρο 33 της 2010/75/ΕΚ σημαίνει ότι έκρινε πως η παράταση της λειτουργίας αυτής της εξαιρετικά χαμηλής απόδοσης μονάδας είναι αντιοικονομική. Σχετική ερώτηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσαν και οι ευρωβουλευτές του Ποταμιού¹⁹⁸.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι σχεδόν δύο μήνες μετά το αίτημα του υπ. ΠΑΠΕΝ προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο νέος πρόεδρος της ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ εξέφρασε την άποψη ότι το αίτημα αυτό αντίκειται στα συμφέροντα της ΔΕΗ και εξυπηρετεί μόνο μικροκομματικές και μικροπολιτικές σκοπιμότητες¹⁹⁹. Ακόμα αργότερα κατατέθηκαν οι ενστάσεις του ΤΕΕ Δ. Μακεδονίας για το ίδιο θέμα καθώς και η προτροπή του να εξεταστούν εναλλακτικές λύσεις (βιομάζα, φυσικό αέριο από τον ΤΑΡ, ξηρός λιγνίτης), και μάλιστα κατά το δυνατόν ανεξάρτητες της ΔΕΗ, για την τηλεθέρμανση της πόλης της Πτολεμαΐδας²⁰⁰.

Σε ό,τι αφορά τις υπόλοιπες, υφιστάμενες λιγνιτικές μονάδες, στις 7.7.2014 εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το δεύτερο, τροποποιημένο Μεταβατικό Εθνικό Σχέδιο Μείωσης Εκπομπών (ΜΕΣΜΕ)²⁰¹ σύμφωνα με το άρθρο 32 της οδηγίας 2010/75/ΕΚ, ενώ στις 20.8.2015 το ΜΕΣΜΕ ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία²⁰². Σε αυτό το σχέδιο υπάγονται 8 λιγνιτικές μονάδες της ΔΕΗ (οι 5 μονάδες του ΑΗΣ Αγ. Δημητρίου, η Μελίτη I, η Μεγαλόπολη III και η Μεγαλόπολη IV), οι οποίες λαμβάνουν ουσιαστικά παράταση ως τον Ιούνιο του 2020 για να συμμορφωθούν με τα νέα αυστηρότερα όρια εκπομπών οξειδίων του αζώτου, διοξειδίου του θείου και σωματιδίων. Το ελληνικό ΜΕΣΜΕ συνοδεύεται και από ένα χρονοδιάγραμμα μείωσης των σημερινών εκπομπών σε επίπεδα που συμμορφώνονται με την 2010/75/ΕΚ, καθώς επίσης και από ένα χρονοδιάγραμμα

¹⁹⁶ Μάντζαρης Ν. (15.5.2015). Πτολεμαΐδα III: Επαναλειτουργία «κατά παρέκκλιση» της λογικής; Energypress, <http://energypress.gr/news/ptolemaida-iii-epanaleitourgia-kata-parekklisi-tis-logikis>

¹⁹⁷ ΥΠΕΚΑ. (7.11.2011). Απόφαση: Έγκριση περιβαλλοντικών όρων λειτουργίας Ατμοηλεκτρικού Σταθμού (ΑΗΣ) Πτολεμαΐδας της ΔΕΗ Α.Ε. στον νομό Κοζάνης. Σελ. 43 (ΑΔΑ: 457Β0-ΛΟΙ)

¹⁹⁸ Ερώτηση με αίτημα γραπτής απάντησης προς την Επιτροπή. Άρθρο 130 του Κανονισμού. Γιώργος Γραμματικάκης, Μιλτιάδης Κύρκος. E-008641-15 (29.5.2015). Δυνατότητα επαναλειτουργίας της μονάδας III του ατμοηλεκτρικού σταθμού (ΑΗΣ) Πτολεμαΐδας. <http://goo.gl/dnTosv>

¹⁹⁹ ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ (13.7.2015). Ομιλία προέδρου ΓΕΝΟΠ/ΔΕΗ στη Γ.Σ. των μετόχων της ΔΕΗ Α.Ε. – κείμενο ομιλίας. <http://goo.gl/Tbgz88>

²⁰⁰ ΤΕΕ Δ. Μακεδονίας. (31.7.2015). Παρέμβαση ΤΕΕ/ΤΔΜ για την τηλεθέρμανση Πτολεμαΐδας. <http://goo.gl/uOaWPP>

²⁰¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (7.7.2014). Απόφαση της Επιτροπής για την ανακοίνωση τροποποιημένου μεταβατικού εθνικού σχεδίου από την Ελληνική Δημοκρατία, σύμφωνα με το άρθρο 32 της οδηγίας 2010/75/ΕΕ. C(2014) 4533.

²⁰² Αριθμ. Η.Π. 34062/957/Ε103. (20.8.2015) Έγκριση Μεταβατικού Εθνικού Σχεδίου Μείωσης των Εκπομπών (ΜΕΣΜΕ), σύμφωνα με το άρθρο 28 της υπ' αριθμ. 36060/1155/2013 κοινής υπουργικής απόφασης «Καθορισμός πλαισίου κανόνων, μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης του περιβάλλοντος από βιομηχανικές δραστηριότητες, σε συμμόρφωση προς τις διατάξεις της οδηγίας 2010/75/ΕΕ «περί βιομηχανικών εκπομπών (ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης)» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2010» (Β' 1450), όπως ισχύει. Τροποποίηση της υπ' αριθμ. 36060/1155/2013 κοινής υπουργικής απόφασης (Β' 1450)». (Β'1793)

έργων αναβάθμισης στις 8 αυτές λιγνιτικές μονάδες για τη σταδιακή συμμόρφωση με τα όρια εκπομπών της νέας ευρωπαϊκής οδηγίας, ως τον Ιούνιο του 2020. Σημειώνεται ότι ήδη η Ελλάδα βρίσκεται πίσω στο χρονοδιάγραμμα αναβαθμίσεων που συμφώνησε με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθώς πολλές από αυτές τις αναβαθμίσεις, με προεξάρχουσες τις υγρές αποθειώσεις, είναι ιδιαίτερα δαπανηρές σε μια περίοδο που η ΔΕΗ αντιμετωπίζει ένα διαρκές, οξύτατο, πρόβλημα ρευστότητας. Υπενθυμίζεται ότι οι υπόλοιπες 6 λιγνιτικές μονάδες της ΔΕΗ (2 μονάδες του Αμυνταίου και 4 μονάδες της Καρδιάς) υπάχθηκαν από το 2014 σε άλλη εξαίρεση, το λεγόμενο «καθεστώς παρέκκλισης περιορισμένης διάρκειας λειτουργίας» του άρθρου 33 της οδηγίας βιομηχανικών εκπομπών, που τους επιτρέπει ουσιαστικά να παρατείνουν τη λειτουργία τους ως το 2023 (το αργότερο) με την προϋπόθεση ότι θα λειτουργούν λιγότερες ώρες²⁰³. Σημειώνεται επίσης ότι το πρώτο ελληνικό ΜΕΣΜΕ που εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή²⁰⁴ αποτελούνταν συνολικά από 10 λιγνιτικές μονάδες συμπεριλαμβανομένων και των μονάδων III και IV του ΑΗΣ Καρδιάς. Σταθμίζοντας όμως το υψηλό κόστος αναβάθμισης των 2 αυτών μονάδων, η ΔΕΗ προτίμησε να περιορίσει τις ώρες λειτουργίας τους αντί να τις συμπεριλάβει στον λιγνιτικό «στόλο» που προορίζεται να λειτουργεί και μετά το 2023 και πρέπει να υποστεί σημαντικές αναβαθμίσεις, ο οποίος πλέον περιορίζεται στις 8 μονάδες του τελευταίου ΜΕΣΜΕ. Υπογραμμίζεται τέλος το γεγονός ότι σήμερα και οι 8 αυτές μονάδες (ΑΗΣ Αγ. Δημητρίου, ΑΗΣ Μελίτης, ΑΗΣ Μεγαλόπολης IV) λειτουργούν χωρίς περιβαλλοντικούς όρους σε ισχύ.

Εξελίξεις σημειώθηκαν κατά την περίοδο αναφοράς και στη δικαστική διαμάχη μεταξύ ΔΕΗ και Ευρωπαϊκής Επιτροπής γύρω από τα αποκλειστικά δικαιώματα πρόσβασης της ΔΕΗ στα κοιτάσματα λιγνίτη. Στις 17.7.2014 το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέδωσε απόφαση υπέρ της αίτησης αναιρέσης που είχε ασκήσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή²⁰⁵ κατά της πρωτοβάθμιας απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (T-421/09, EU:T:2012:450), με την οποία το τελευταίο είχε ακυρώσει απόφαση της Επιτροπής που έκρινε παράνομο το αποκλειστικό δικαίωμα της ΔΕΗ στην αναζήτηση και εκμετάλλευση των αποθεμάτων λιγνίτη που βρίσκονται στην Ελλάδα. Το ΔΕΕ, επικαλούμενο πάγια νομολογία του, σημείωσε ότι για την εφαρμογή των επίμαχων διατάξεων του ενωσιακού δικαίου απαιτείται (αλλά και αρκεί) η υιοθέτηση ενός μέτρου, με το οποίο ένα κράτος μέλος παραχωρεί αποκλειστικά δικαιώματα σε μία δημόσια επιχείρηση, να δημιουργεί ανισότητα ευκαιριών μεταξύ επιχειρήσεων και συνεπώς να δύναται οδηγήσει την επιχείρηση σε κατάχρηση της δεσπόζουσάς της θέσης. Τόνισε, δηλαδή, ότι ανεξαρτήτως του αν υφίσταται πράγματι καταχρηστική συμπεριφορά, το κρίσιμο είναι απλώς και μόνο εάν τα αποκλειστικά αυτά δικαιώματα καθαυτά μπορούν να δημιουργήσουν άνισες συνθήκες ανταγωνισμού εντός της αγοράς.

Προς την κατεύθυνση συμμόρφωσης με την απόφαση του ΔΕΕ κινήθηκε η προηγούμενη κυβέρνηση, υπογράφοντας υπουργική απόφαση²⁰⁶ για την εκμίσθωση στην εταιρία Άκτωρ του δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης δημόσιου λιγνιτοφόρου χώρου στην περιοχή Βεύης της Περιφερειακής Ενότητας Φλώρινας. Παρόλα αυτά το ζήτημα πάγωσε λόγω της αντίθεσης της νέας κυβέρνησης στην παραχώρηση των κοιτασμάτων σε ιδιώτες.

Υδρογονάνθρακες: Στις 18.9.2014 ψηφίστηκαν από τη Βουλή οι τρεις πρώτες συμβάσεις παραχώρησης για έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στις θαλάσσιες περιοχές του Κατακόλου²⁰⁷ και του Δυτικού Πατραϊκού κόλπου²⁰⁸, και στο χερσαίο οικόπεδο στην περιοχή των

²⁰³ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση των υφιστάμενων λιγνιτικών μονάδων στην Ελλάδα σήμερα επισκεφθείτε το ειδικό τμήμα της σελίδας του WWF Ελλάς στη διεύθυνση: <http://wwf.gr/sustainable-economy/clean-energy/lignite/lignite-today>

²⁰⁴ Commission Decision C(2013) 8133 of 26 November 2013 on the notification by the Hellenic Republic of a transitional national plan referred to in Article 32 of Directive 2010/75/EU of the European Parliament and of the Council on industrial emissions. (Official Journal of the European Union L 317 of 28.11.2013, p. 35-37)

²⁰⁵ Απόφαση του Δικαστηρίου (τρίτο τμήμα) της 17ης Ιουλίου 2014, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, C-525/12, «Αίτηση αναιρέσεως — Ανταγωνισμός — Άρθρο 86, παράγραφος 3, ΕΚ — Διατήρηση των προνομιακών δικαιωμάτων αναζήτησης και εκμεταλλεύσεως επί των κοιτασμάτων λιγνίτη που χορήγησε η Ελληνική Δημοκρατία υπέρ δημόσιας επιχείρησης — Παράβαση — Απόφαση — Μη συμβατότητα με το δίκαιο της Ένωσης — Μεταγενέστερη απόφαση — Εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων — Διόρθωση των αντίθετων προς τον ανταγωνισμό συνεπειών της παραβάσεως — Προσφυγή ακυρώσεως» Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/cIRw0t>

²⁰⁶ Υπουργική απόφαση 22.10.2014. «Εκμίσθωση του δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης δημόσιου λιγνιτοφόρου χώρου στην περιοχή Βεύης της Περιφερειακής Ενότητας Φλώρινας, στην εταιρεία ΑΚΤΩΡ ΑΝΩΝΥΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ» (ΑΔΑ: 6ΗΥ20-07Φ)

²⁰⁷ Ν. 4298/2014 «Κύρωση της Σύμβασης Μίσθωσης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και των εταιριών ENERGEAN OIL & GAS ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΙΓΑΙΟΥ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ και TRAJAN OIL AND GAS LIMITED για την παραχώρηση του δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στη θαλάσσια περιοχή ΚΑΤΑΚΟΛΟ» (Α' 220 / 03.10.2014)

Ιωαννίνων²⁰⁹, ενώ ο υπουργός ΠΕΚΑ ανακοίνωσε επίσης τη συγκρότηση του Διοικητικού Συμβουλίου της Ελληνικής Διαχειριστικής Εταιρίας Υδρογονανθράκων Α.Ε (ΕΔΕΥ Α.Ε), η πρόεδρος και η αντιπρόεδρος της οποίας είχαν διοριστεί 10 μήνες νωρίτερα. Οι τρεις αυτές συμβάσεις είχαν υπογραφεί από την ελληνική κυβέρνηση και τα 3 ανάδοχα σχήματα στις 14.5.2014 στο πλαίσιο της διαγωνιστικής διαδικασίας «open door»²¹⁰.

Στις 5.8.2014 ξεκίνησε η διαδικασία παραχώρησης των δικαιωμάτων έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων σε 20 θαλάσσια οικόπεδα στο Ιόνιο, τη νότια Πελοπόννησο και νότια της Κρήτης²¹¹. Λόγω της εντυπωσιακής πτώσης των τιμών του πετρελαίου και της επιδείνωσης του επενδυτικού κλίματος στην Ελλάδα, το ενδιαφέρον των πετρελαϊκών εταιριών για τα θαλάσσια αυτά οικόπεδα ήταν περιορισμένο με αποτέλεσμα το ΥΠΑΠΕΝ να αναγκαστεί να δώσει παράταση στον διαγωνισμό ως τον Ιούλιο του 2015²¹², χωρίς όμως ιδιαίτερο αποτέλεσμα καθώς μετά το πέρας του διαγωνισμού διαπιστώθηκε ότι κατατέθηκαν προσφορές για μόλις 3 από τα 20 οικόπεδα²¹³. Την ίδια τύχη είχε και ο διαγωνισμός για τα χερσαία οικόπεδα σε Άρτα-Πρέβεζα, Αιτωλοακαρνανία και Βορειοδυτική Πελοπόννησο, στο πλαίσιο του οποίου κατατέθηκαν μόλις 2 προσφορές από ελληνικές εταιρείες²¹⁴. Χαρακτηριστικό της χειροτέρευσης του κλίματος γύρω από τις εξορύξεις υδρογονανθράκων στην Ελλάδα ήταν ότι η ιταλική ENEL, με αίτημα της οποίας προκηρύχθηκε από την ελληνική κυβέρνηση ο διαγωνισμός παραχώρησης δικαιωμάτων έρευνας και εκμετάλλευσης σε αυτές τις περιοχές τον Μάιο του 2014²¹⁵, απέσυρε το ενδιαφέρον της για τα χερσαία οικόπεδα πριν την ολοκλήρωση του διαγωνισμού. Τέλος, με τη χρήση νέου γεωτρύπανου θα συνεχιστούν οι εξορύξεις για την αξιοποίηση των επιβεβαιωμένων κοιτασμάτων πετρελαίου του κόλπου της Καβάλας που ανέρχονται σε περίπου 30 εκατ. βαρέλια²¹⁶.

Η πολιτική βούληση για την έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στην Ελλάδα τόσο από την προηγούμενη όσο και από τη σημερινή κυβέρνηση, δεν συνοδεύτηκε από την ίδια ζέση για την προστασία του περιβάλλοντος από τους κινδύνους που συνδέονται με τις εξορύξεις υδρογονανθράκων. Σαν αποτέλεσμα, η Ελλάδα έχασε την προθεσμία της 19^{ης} Ιουλίου του 2015 για την ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της οδηγίας 2013/30/ΕΚ για την ασφάλεια των υπεράκτιων εξορύξεων²¹⁷. Για τον λόγο αυτό μάλιστα είχε συσταθεί και ομάδα εργασίας από τον Οκτώβριο 2013²¹⁸ η οποία θα έπρεπε να είχε ολοκληρώσει το έργο της ως τον Σεπτέμβριο του 2014²¹⁹. Δεδομένου ότι στην περίπτωση της Ελλάδας ήδη έχουν υπογραφεί δύο συμβάσεις για υπεράκτιες εξορύξεις και η οδηγία δεν έχει ενσωματωθεί ακόμα, προκύπτουν εύλογα ερωτήματα σχετικά με το κατά πόσο τα επιλεγέντα σχήματα είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν οικονομικά στο κόστος περιβαλλοντικής αποκατάστασης από ένα ενδεχόμενο ατύχημα, με βάση τα οριζόμενα στο άρθρο 4 της νέας οδηγίας.

---

²⁰⁸ Ν. 4299/2014 «Κύρωση της Σύμβασης Μίσθωσης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και των εταιριών Ελληνικά Πετρέλαια Α.Ε., Edison International S.p.A. και Petrocelltic Resources plc για την παραχώρηση του δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στη θαλάσσια περιοχή ΠΑΤΡΑΪΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ (Δυτικά)» (Α' 221 / 03.10.2014)

²⁰⁹ Νόμος 4300/2014 «Κύρωση της Σύμβασης Μίσθωσης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και των εταιριών «ENERGEAN OIL & GAS – ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΙΓΑΙΟΥ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ και PETRA PETROLEUM INC.» για την παραχώρηση του δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στη χερσαία περιοχή των Ιωαννίνων» (Α' 222 / 03.10.2014)

²¹⁰ ΥΠΕΚΑ. (14. 5.2014). Τελετή Υπογραφής των Συμβάσεων για Έρευνα και Εκμετάλλευση Υδρογονανθράκων σε Πατραϊκό, Κατάκολο, Ιωάννινα, στο πλαίσιο της Διαγωνιστικής Διαδικασίας του "open door". [http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif524\]=3112&language=el-GR](http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif524]=3112&language=el-GR)

²¹¹ Υπουργική απόφαση 31.7.2014. Προκήρυξη Διεθνούς Διαγωνισμού για παραχώρηση δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων σε είκοσι (20) θαλάσσιες περιοχές στη Δυτική Ελλάδα (Ιόνιο) και νοτίως της Κρήτης. <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=vcif9tS86Eck%3d&tabid=785&language=el-GR>

²¹² ΥΠΑΠΕΝ. (30.3.2015). Δίμηνη παράταση στο διαγωνισμό για την παραχώρηση δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στα 20 θαλάσσια οικόπεδα. [http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif524\]=3597&language=el-GR](http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snif524]=3597&language=el-GR)

²¹³ Λιάγγου, Χ. (15.7.2015). Τρεις προσφορές για τα κοιτάσματα πετρελαίου σε Ιόνιο και Κρήτη. Καθημερινή. <http://goo.gl/Wuh1OZ>

²¹⁴ Φλουδόπουλος, Χ. (6.2.2015). Προσφορές από ΕΛΠΕ και Energean για τα πετρέλαια της Δυτ. Ελλάδας Capital.gr. <http://www.capital.gr/story/2222902>

²¹⁵ ΥΠΕΚΑ. (21.5.2014). Αποδεκτό από τον υπουργό ΠΕΚΑ, Γιάννη Μανιάτη, το αίτημα της ENEL για τις χερσαίες περιοχές σε Άρτα-Πρέβεζα, Αιτωλοακαρνανία και ΒΔ Πελοπόννησο. [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snif524\]=3118&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snif524]=3118&language=el-GR)

²¹⁶ Energyworld. (10.2.2015). Energean Oil & Gas: Τρυπάνι-γίγας στις ελληνικές θάλασσες <http://goo.gl/TS4xhb>

²¹⁷ Οδηγία 2013/30/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12^{ης} Ιουνίου του 2013, για την ασφάλεια των υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου και την τροποποίηση της οδηγίας 2004/35/ΕΚ (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 178 της 28.6.2013, σ. 66-105) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:178:0066:0106:EL:PDF>

²¹⁸ Σύσταση και συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για την εναρμόνιση του εθνικού δικαίου προς την οδηγία 2013/30/ΕΕ, <http://static.diavgeia.gov.gr/doc/%CE%92%CE%9B%CE%9B%CE%99-%CE%9F%CE%9D%CE%A8>

²¹⁹ Τροποποίηση της Δ1/Α/19276/21.10.2013 απόφασης του Γενικού Γραμματέα Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «Σύσταση και συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για την εναρμόνιση του εθνικού δικαίου προς την Οδηγία 2013/30/ΕΕ», <http://static.diavgeia.gov.gr/doc/%CE%92%CE%99%CE%99%CE%A9-%CE%989%CE%9F>

Εκτός από τις εντατικές προσπάθειες αξιοποίησης των εγχώριων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, και οι δύο ελληνικές κυβερνήσεις της περιόδου αναφοράς έδωσαν έμφαση στην προώθηση της κατασκευής αγωγών μεταφοράς φυσικού αερίου που προέρχεται από άλλες χώρες. Στις 12.9.2014 εγκρίθηκαν με υπουργική απόφαση οι περιβαλλοντικοί όροι για τον αγωγό TAP²²⁰, που θα μεταφέρει φυσικό αέριο από το Αζερμπαϊτζάν μέσω Τουρκίας, Ελλάδας και Αλβανίας προς την Ευρώπη (Ιταλία) και θα έχει αρχική μεταφορική ικανότητα 10 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων τον χρόνο με δυνατότητα διπλασιασμού στο μέλλον.

Ιδιαίτερη έμφαση έδωσε ο πρώην υπουργός ΠΑΠΕΝ Παναγιώτης Λαφαζάνης στη σύναψη συμφωνίας για κατασκευή του Νότιου Ευρωπαϊκού αγωγού (Turkish-Greek Stream) που θα μεταφέρει ρωσικό φυσικό αέριο στην Ευρώπη μέσω Τουρκίας, ενώ επανειλημμένα είχε εκφράσει τη στήριξή του στην κατασκευή του αγωγού East Med που θα μεταφέρει φυσικό αέριο από την Ανατολική Μεσόγειο²²¹. Η επιμονή του πρώην υπουργού και της νέας κυβέρνησης στη κατασκευή του Turkish-Greek Stream συνέπεσε με μια περίοδο έντασης στις σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ΕΕ μάλιστα διερευνά κατά πόσον η Gazprom με τις πρακτικές που ακολουθεί παραβιάζει την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία της ΕΕ²²². Γενικότερα, η ΕΕ καταβάλλει προσπάθεια απεξάρτησής της από τις εισαγωγές ρωσικού φυσικού αερίου και διαφοροποίησης των πηγών κάλυψης των αναγκών της σε φυσικό αέριο.

Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: Στασιμότητα χαρακτήρισε την ανάπτυξη των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) στη χώρα μας κατά την περίοδο αναφοράς. Στο χρονικό διάστημα Ιούλιος 2014-Ιούνιος 2015 εγκαταστάθηκαν μόνο 151 MW αιολικών και μόλις 13 MW φωτοβολταϊκών σταθμών^{223,224}, συμπεριλαμβανομένων και των φωτοβολταϊκών σε στέγες, εξαιτίας του ασταθούς επενδυτικού κλίματος και της πολιτικής περιορισμού της διείσδυσής τους, κυρίως κατά την προηγούμενη περίοδο αναφοράς.

Φωτεινή εξαίρεση και ελπίδα για νέα πνοή στην ανάπτυξη των φωτοβολταϊκών στη χώρα μας αποτέλεσε η υπογραφή, έστω με μεγάλη καθυστέρηση λίγες μέρες πριν τις βουλευτικές εκλογές, της υπουργικής απόφασης για την αυτοπαραγωγή με συμψηφισμό (net metering)²²⁵. Πρόκειται για τη δυνατότητα που δίνεται στους πολίτες να εγκαταστήσουν ένα μικρό φωτοβολταϊκό στο σπίτι τους και να παράγουν το μεγαλύτερο μέρος της ηλεκτρικής ενέργειας που καταναλώνουν, αποφεύγοντας έτσι ένα σημαντικό τμήμα του λογαριασμού της ΔΕΗ που πληρώνουν σήμερα. Ο μηχανισμός αυτός διαφέρει από το πρόγραμμα «φωτοβολταϊκά στις στέγες» που βασίζεται στις εγγυημένες τιμές σε 2 βασικά σημεία. Ενώ το σύστημα των εγγυημένων τιμών αποζημιώνει τον παραγωγό για την ενέργεια που προσφέρει στο δίκτυο και επομένως προωθεί την εγκατάσταση της μεγαλύτερης δυνατής ισχύος από τη μεριά του παραγωγού, η φιλοσοφία του net-metering είναι εντελώς διαφορετική: καθώς η αποζημίωση που προσφέρεται στον παραγωγό για την περίσσεια ενέργειας που εγχέεται στο δίκτυο είναι μηδενική ο πρωταρχικός στόχος της εφαρμογής του είναι η κάλυψη του μεγαλύτερου δυνατού μέρους των αναγκών του αυτοπαραγωγού και όχι η μεγιστοποίηση της ενέργειας που εγχέεται στο δίκτυο. Συνεπώς το net metering οδηγεί σε μικρότερες διαστάσεις φωτοβολταϊκών σε σχέση με το σύστημα των εγγυημένων τιμών. Η δεύτερη πολύ σημαντική διαφορά είναι ότι το net metering δεν επιβαρύνει καθόλου τον Ειδικό Λογαριασμό ΑΠΕ του ΛΑΓΗΕ, όπως συνέβαινε με το πρόγραμμα «φωτοβολταϊκά στις στέγες».

Της υπουργικής απόφασης προηγήθηκε διαβούλευση του σχεδίου υ.α. που υπέβαλε ο ΔΕΔΔΗΕ στη ΡΑΕ²²⁶. Το WWF Ελλάς κατέθεσε αναλυτικά σχόλια στη διαβούλευση²²⁷ με έμφαση στην ευελιξία

²²⁰ Υπουργική απόφαση 12.9.2014. «Έγκριση περιβαλλοντικών όρων κατασκευής και λειτουργίας του έργου "Διαδρατικός Αγωγός Φυσικού Αερίου Υψηλής Πίεσης (TAP) & Συνοδευτικές Εγκαταστάσεις-Ελληνικό Τμήμα"» (ΑΔΑ: 6ΔΓ90-ΝΜ5)

²²¹ ΥΠΑΠΕΝ. (20.6.2015). ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΛΑΦΑΖΑΝΗΣ: «Πρότυπο ισότιμης δημόσιας συνεργασίας και στρατηγικό μοντέλο αμοιβαίας επωφελούς επένδυσης» ο "Νότιος Ευρωπαϊκός αγωγός" <http://goo.gl/iU0w0b>

²²² European Commission. (22.4.2015). Antitrust: Commission sends Statement of Objections to Gazprom for alleged abuse of dominance on Central and Eastern European gas supply markets. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4828_en.htm

²²³ ΛΑΓΗΕ Α.Ε. (Ιούνιος 2015). ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ. Πληροφοριακό Δελτίο. <http://goo.gl/j7Axmm>

²²⁴ ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε. (Ιούνιος 2015). Πληροφοριακό Δελτίο Παραγωγής στα Μη Διασυνδεδεμένα νησιά για τον Ιούνιο 2015 <http://goo.gl/DNxdA8>

²²⁵ ΥΠΕΚΑ. (30.12.2014). Απόφαση «Εγκατάσταση μονάδων ΑΠΕ από αυτοπαραγωγούς με συμψηφισμό ενέργειας κατ' εφαρμογή του άρθρου 14Α του ν.3468/2006». Α/Π ΑΠΕΗΛ/Α/Φ1/οικ.24461. <http://goo.gl/K8ucL5>

²²⁶ ΡΑΕ. (31.7.2014). Δημόσια Διαβούλευση της ΡΑΕ στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 14Α του ν.3468/2006, αναφορικά με τους αυτοπαραγωγούς από ΑΠΕ με συμψηφισμό ενέργειας (Net Metering) <http://goo.gl/QXxz6C>

²²⁷ WWF Ελλάς. (27.8.2014). Σχόλια WWF Ελλάς για το σχέδιο Υπουργικής Απόφασης σχετικά με το net metering. http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF_net_metering_.pdf

εφαρμογής του μηχανισμού και την ορθολογική χρέωση των αυτοπαραγωγών για Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας (ΥΚΩ) και Ειδικό Τέλος Μείωσης Εκπομπών Αερίων Ρύπων (ΕΤΜΕΑΡ), μόνο για την ενέργεια που απορροφά ο αυτοπαραγωγός από το δίκτυο και με συμψηφισμό ενός έτους. Η τελική μορφή της υπουργικής απόφασης ήταν βελτιωμένη σε σχέση με το αρχικό σχέδιο του ΔΕΔΔΗΕ λαμβάνοντας υπόψη κάποιες από τις παρατηρήσεις που κατατέθηκαν.

Συνοψίζοντας το περιεχόμενο της υ.α., υπογραμμίζεται ότι ο ενεργειακός συμψηφισμός είναι ετήσιος και δεν παρέχεται καμία αποζημίωση στον αυτοπαραγωγό για την επιπλέον ενέργεια που τυχόν παραχθεί στη διάρκεια ενός έτους από το φωτοβολταϊκό. Επίσης, παρά τις περί του αντιθέτου παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στη φάση της διαβούλευσης, ο αυτοπαραγωγός θα είναι υποχρεωμένος να καταβάλλει στον προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας ΥΚΩ με βάση το σύνολο της ενέργειας που καταναλώνει συμπεριλαμβανομένης και της ενέργειας που παράγει από το φωτοβολταϊκό. Σε ό,τι αφορά τις χρεώσεις ΕΤΜΕΑΡ, το αρχικό σχέδιο υ.α. που κατατέθηκε προς διαβούλευση προέβλεπε παρόμοια αντιμετώπιση όπως και στην περίπτωση των ΥΚΩ. Όμως μετά από την κριτική που ασκήθηκε, σε μια τροπολογία που ψηφίστηκε στα πλαίσια του νέου δασικού νόμου 4315/2014, αποφασίστηκε το ΕΤΜΕΑΡ να καταβάλλεται από κάθε αυτοπαραγωγό αποκλειστικά και μόνο για το τμήμα της ηλεκτρικής ενέργειας που συνολικά αυτός απορροφά από το Δίκτυο ή το Σύστημα. Αυτή η ρύθμιση δεν μηδενίζει τη χρέωση ΕΤΜΕΑΡ που θα επιβαρύνει τους αυτοπαραγωγούς αλλά την περιορίζει μόνο στο τμήμα της παραγόμενης από το φωτοβολταϊκό ενέργειας η οποία δεν παράγεται ταυτόχρονα με την κατανάλωση. Με τον ίδιο τρόπο όπως το ΕΤΜΕΑΡ υπολογίζονται και οι χρεώσεις του δικτύου μεταφοράς και διανομής για τον αυτοπαραγωγό. Στις 8.5.2015 ξεκίνησε ο ΔΕΔΔΗΕ να δέχεται αιτήσεις σύνδεσης με βάση την ισχύουσα υπουργική απόφαση²²⁸, ενώ στον πρώτο ενάμιση μήνα οι αιτήσεις είχαν ξεπεράσει τις 1.000²²⁹.

Οι υπολογισμοί του WWF Ελλάς δείχνουν εξαιρετικές προοπτικές ανάπτυξης του net metering στην Ελλάδα με σημαντικά οφέλη για τους πολίτες¹⁸⁵. Για παράδειγμα, η απόσβεση της αρχικής επένδυσης για αγορά και εγκατάσταση του φωτοβολταϊκού, επιτυγχάνεται σε λιγότερο από 10 χρόνια για μια ετήσια κατανάλωση 9 MWh στον νομό Αττικής, πράγμα που σημαίνει δωρεάν ηλεκτρική ενέργεια για τα επόμενα περίπου 15 χρόνια της διάρκειας ζωής της επένδυσης.

Παρομοίως με την υ.α. για το net metering, λίγες μέρες πριν τις εκλογές και επίσης με τεράστια καθυστέρηση, υπεγράφη η υ.α. που ορίζει την απόδοση του οικιακού ανταποδοτικού τέλους στα 272 χωριά στα οποία έχουν εγκατασταθεί αιολικά πάρκα και μικρά υδροηλεκτρικά και το οποίο ανέρχεται σε 1% των ακαθάριστων εσόδων από την πώληση της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας²³⁰.

Ιδιαίτερη σημασία για τη μείωση της εξάρτησης από το πετρέλαιο και την ανάπτυξη των ΑΠΕ στα νησιά είχε η υπογραφή στις 10.9.2014 των συμβάσεων μεταξύ του ΑΔΜΗΕ και των αναδόχων για την υλοποίηση της πρώτης φάσης του έργου της ηλεκτρικής διασύνδεσης των Κυκλάδων²³¹, αρχικού προϋπολογισμού 240 εκατ. ευρώ που θα συνδέσει το Λαύριο με την Σύρο, την Τήνο, τη Μύκονο και την Πάρο. Το έργο χωρίζεται σε 4 υποέργα και προβλέπεται να ολοκληρωθεί σε 22 μήνες από την έναρξη των εργασιών.

Δεδομένου ότι το επιπλέον κόστος της ηλεκτροπαραγωγής στα νησιά επιμερίζεται σε όλους τους έλληνες καταναλωτές μέσω του λογαριασμού των Υπηρεσιών Κοινής Ωφέλειας (ΥΚΩ) και με βάση τον απολογιστικό προσδιορισμό των χρεώσεων αυτών για τα έτη 2012 και 2013 από τη ΡΑΕ²³², υπολογίζεται ότι το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης του συγκεκριμένου τμήματος των Κυκλάδων, θα επιφέρει μείωση στο λογαριασμό ΥΚΩ της ΔΕΗ γύρω στα 65 εκατ. ευρώ ετησίως.

Εξοικονόμηση ενέργειας: Η προώθηση της εξοικονόμησης ενέργειας αναμφισβήτητα δεν αποτέλεσε προτεραιότητα των ελληνικών κυβερνήσεων κατά την περίοδο αναφοράς. Ιδιαίτερα

²²⁸ ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε. (27.3.2015). Έναρξη υποδοχής αιτημάτων σύνδεσης φωτοβολταϊκών συστημάτων από αυτοπαραγωγούς με ενεργειακό συμψηφισμό (net metering) στο δίκτυο χαμηλής τάσης. <http://goo.gl/nv58M6>

²²⁹ Econews.gr. (26.6.2015). Φωτοβολταϊκά: πώς πάνε οι αιτήσεις για το net metering. <http://goo.gl/kpScLH>

²³⁰ ΥΠΕΚΑ. (5.1.2015). Σε 272 χωριά με Αιολικά Πάρκα Αποδίδεται το Οικιακό Ανταποδοτικό Τέλος. <http://goo.gl/rZK7pE>

²³¹ ΑΔΜΗΕ (10.9.2014). Υπογραφή συμβάσεων για την ηλεκτρική διασύνδεση των Κυκλάδων με το Ηπειρωτικό Σύστημα. <http://goo.gl/alqfQ6>

²³² ΡΑΕ. (14.7.2014). Απολογιστικός προσδιορισμός των ετήσιων ανταλλαγμάτων παροχής Υπηρεσιών Κοινής Ωφέλειας (ΥΚΩ) για τα έτη 2012 και 2013. http://www.rae.gr/site/categories_new/about_rae/factsheets/2014/major/14072014.csp

ανησυχητική ήταν η σχετική τοποθέτηση του Υπουργού ΠΑΠΕΝ Παναγιώτη Λαφαζάνη στο άτυπο Συμβούλιο Ενέργειας της ΕΕ στη Ρίγα της Λετονίας σύμφωνα με την οποία: *“Η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης δεν λέει απολύτως τίποτα για πολίτες και νοικοκυριά που στερούνται πλήρως ενεργειακών πόρων, αλλά ίσως και για αδύναμες οικονομίες που πιέζονται από τη στασιμότητα και την ύφεση”*²³³. Το WWF Ελλάς έκρινε σκόπιμο να αντιδράσει σε αυτή τη λανθασμένη αντίληψη που εξέφρασε ο υπουργός τονίζοντας τις πολύ σημαντικές δυνατότητες ανάκαμψης της εθνικής οικονομίας που μπορεί να προσφέρει η υιοθέτηση πολιτικών υπέρ της εξοικονόμησης ενέργειας²³⁴.

Χαρακτηριστική της μικρής σημασίας που οι ελληνικές κυβερνήσεις δίνουν στην ενεργειακή αποδοτικότητα είναι η καθυστέρηση της ενσωμάτωσης της σχετικής οδηγίας 2012/27/ΕΚ για την ενεργειακή απόδοση. Η προηγούμενη κυβέρνηση έθεσε σε δημόσια διαβούλευση στις 16.9.2014 σχέδιο νόμου για την ενσωμάτωσή της²³⁵, το οποίο όμως δεν ήρθε προς ψήφιση στην Βουλή πριν τις εκλογές της 25^{ης} Ιανουαρίου 2015, γεγονός που οδήγησε σε ακόμα μεγαλύτερη καθυστέρηση, καθώς η νέα κυβέρνηση κατέθεσε μετά από εννέα μήνες νέο σχέδιο νόμου προς ολιγοήμερη διαβούλευση²³⁶. Στο μεταξύ, τον Φεβρουάριο του 2015 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέστειλε αιτιολογημένη γνωμοδότηση στην Ελλάδα και την Πορτογαλία για την καθυστερημένη ενσωμάτωση της οδηγίας 2012/27/ΕΕ στο εθνικό δίκαιο, η οποία εκκρεμούσε από τον Ιούνιο 2014²³⁷.

Σημειώνεται επίσης, πως μελέτη του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Απόδοση των Κτιρίων (Buildings Performance Institute Europe) είχε διαπιστώσει τουλάχιστον εξάμηνη καθυστέρηση της ελληνικής κυβέρνησης στην δημοσιοποίηση μιας συνολικής στρατηγικής για την ανακαίνιση του κτιριακού αποθέματος²³⁸, ενώ αντίστοιχη καθυστέρηση σημειώθηκε και στην απαιτούμενη κοινοποίηση των μέτρων που περιλαμβάνονται στο άρθρο 5 της οδηγίας²³⁹.

Σύμφωνα με το νέο σχέδιο νόμου κάθε Απρίλιο η Ελλάδα είναι υποχρεωμένη να δημοσιεύει έκθεση προόδου επίτευξης του στόχου εξοικονόμησης ενέργειας. Το νέο σχέδιο νόμου δεν περιλαμβάνει το σχετικό άρθρο του παλιότερου σύμφωνα με το οποίο η υποχρέωση ανακαίνισης κτιρίων μπορούσε να επεκταθεί με κ.υ.α. και σε κτίρια κατώτερα της κεντρικής δημόσιας διοίκησης. Με βάση την οδηγία οι ανακαίνισεις των δημοσίων κτιρίων εμβαδού έως 500 τ.μ έπρεπε να είχαν ξεκινήσει από 1.1.2014, πράγμα το οποίο δεν έλαβε χώρα στην Ελλάδα. Επίσης, η οδηγία απαιτεί τη σύνταξη λίστας με τα κτίρια που εμπίπτουν στην υποχρέωση ανακαίνισης, μαζί με στοιχεία ενεργειακής απόδοσης. Η λίστα υπάρχει, χωρίς όμως ενεργειακά δεδομένα.

Αγορά ηλεκτρικής ενέργειας: Το τέλος της περιόδου που καλύπτει αυτή η έκθεση βρίσκει την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας σε μεγάλη αναστάτωση όχι μόνο λόγω των χρόνιων στρεβλώσεων αλλά και λόγω της συσσώρευσης εκκρεμοτήτων κατά τους μήνες της διαπραγμάτευσης για το νέο πρόγραμμα μακροοικονομικής προσαρμογής, από την προκήρυξη εκλογών έως σήμερα.

Στις 30.12.2014 η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) πρότεινε αυξήσεις σε όλες τις κατηγορίες πελατών προκειμένου να ισοσκελίσει τον Ειδικό Λογαριασμό ΑΠΕ του ΛΑΓΗΕ²⁴⁰. Οι αυξήσεις αυτές, που δημοσιοποιήθηκαν 3 μήνες αργότερα, τον Μάρτιο του 2015, φαίνονται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα σε σύγκριση με τις μοναδιαίες χρεώσεις του ΕΤΜΕΑΡ που ίσχυαν ως τότε:

---

²³³ ΥΠΑΠΕΝ. (15.4.2015). Η τοποθέτηση του υπουργού ΠΑΠΕΝ Παναγιώτη Λαφαζάνη στο Άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Ενέργειας της ΕΕ που διεξάγεται στη Ρίγα της Λετονίας στο θέμα της Ενεργειακής Αποδοτικότητας <http://goo.gl/e6yzLO>

²³⁴ Προδρόμου, Μ. (2015, 8 Μαΐου). Μπλακ άουτ στην ενεργειακή εξοικονόμηση. Capital.gr. <http://www.capital.gr/story/2299993>

²³⁵ ΥΠΕΚΑ. (2014, 16 Σεπτεμβρίου). Δημόσια Διαβούλευση για την ενσωμάτωση στο Ελληνικό δίκαιο της οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση <http://www.opengov.gr/minenv/?p=6288>

²³⁶ ΥΠΑΠΕΝ. (2014, 26 Ιουνίου). Δημόσια Διαβούλευση για την ενσωμάτωση στο Ελληνικό δίκαιο της οδηγίας για την ενεργειακή απόδοση <http://www.opengov.gr/minenv/?p=6692>

²³⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015, 26 Φεβρουαρίου). Δέσμη παραβάσεων Φεβρουαρίου: Κυριότερες αποφάσεις. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4489_el.htm

²³⁸ BPIE. (2014, November). Renovation strategies of selected EU countries: A status report on compliance with article 4 of the energy efficiency directive. <http://goo.gl/NmxBb4>

²³⁹ BPIE. (2014, June). Setting the 3% target for public buildings renovation. <http://goo.gl/YwJQSa>

²⁴⁰ ΡΑΕ. 772/2014 (2014, 30 Δεκεμβρίου). «Σχετικά με τις αριθμητικές τιμές των συντελεστών της μεθοδολογίας επιμερισμού του Ειδικού Τέλους του άρθρου 143 παρ. 2 περ. γ' του ν. 4001/2011, όπως ισχύει, για το ημερολογιακό έτος 2015» (ΑΔΑ: 6Ω0ΥΙΔΞ-ΒΑΣ)

Κατηγορία Πελατών	Μοναδιαία χρέωση (€/MWh)	Μοναδιαία χρέωση-ΡΑΕ (€/MWh)	% Μεταβολή
Υψηλή τάση (ΥΤ)	2,23	2,94	31,8
Μέση τάση, κατανάλωση >13 GWh (ΜΤ)	2,31	3,04	31,6
Μέση τάση, κατανάλωση <13 GWh (ΜΤ)	12,77	12,30	-3,7
Μέση Τάση Αγροτική χρήση (ΜΤ)	10,83	12,30	13,6
Χαμηλή Τάση Αγροτική χρήση (ΧΤ)	11,39	12,94	13,6
Χαμηλή Τάση Οικιακή χρήση (ΧΤ)	26,30	27,46	4,4
Χαμηλή Τάση Λοιπές χρήσεις (ΧΤ)	30,89	31,30	1,3

Όπως φαίνεται στον πίνακα, οι μεγαλύτερες αυξήσεις αντιστοιχούν στην ενεργοβόρο βιομηχανία στην υψηλή και μέση τάση με σχεδόν 32%, ενώ οι αγρότες θα χρεώνονταν κατά 13,6% μεγαλύτερο ΕΤΜΕΑΡ. Η αύξηση του ΕΤΜΕΑΡ στους οικιακούς καταναλωτές, θα ήταν πολύ μικρότερη (4,4%).

Εντούτοις στις 3.4.2015 ο υπουργός ΠΑΠΕΝ Παναγιώτης Λαφαζάνης, επικαλούμενος την προστασία των νοικοκυριών από τις συνέπειες των αυξήσεων στο ΕΤΜΕΑΡ, επέλεξε να ακυρώσει όλες τις αυξήσεις που επέβαλε η ΡΑΕ με τροπολογία – προσθήκη που κατατέθηκε στο νομοσχέδιο «Ρυθμίσεις θεμάτων Δημόσιου Ραδιοτηλεοπτικού Φορέα, Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση Ανώνυμη Εταιρία και Τροποποίηση του Άρθρου 48 του Ν. 2190/1920»²⁴¹.

Η ανάγκη αύξησης του ΕΤΜΕΑΡ για τον ισοσκελισμό του Ειδικού Λογαριασμού ΑΠΕ (ΕΛΑΠΕ) του ΛΑΓΗΕ σχετίζεται με την απόφαση για ενίσχυση των ενεργοβόρων βιομηχανιών μέσω του μέτρου της αντιστάθμισης του κόστους CO₂. Πρόκειται για μία ρύθμιση που προβλέπεται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία, με βάση την οποία ένα μέρος των χρημάτων που πληρώνει η ενεργοβόρος βιομηχανία για δικαιώματα εκπομπών, επιστρέφεται σε αυτήν για να μη θιγεί η ανταγωνιστικότητα συγκεκριμένων κλάδων της ευρωπαϊκής βιομηχανίας. Στην πράξη η ρύθμιση αυτή μετατρέπει την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», που διέπει όλο το ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό δίκαιο, σε μια ιδιότυπη έκφραση του «ο ρυπαίνων πληρώνεται». Η ελληνική κυβέρνηση αποφάσισε στις 9.12.2014 να εφαρμόσει αυτή τη ρύθμιση δεσμεύοντας ένα τμήμα των δημοσίων εσόδων από τη δημοπράτηση δικαιωμάτων εκπομπών CO₂ για να ενισχύσει την ενεργοβόρο βιομηχανία με ένα ποσό που εκτιμάται σε περίπου 20 εκατ. ευρώ ετησίως, για τη χρονική περίοδο 2013-2020²⁴². Δεδομένου ότι τα χρήματα από τη δημοπράτηση δικαιωμάτων εκπομπών αποτελούν εξ' ολοκλήρου έσοδο του ΕΛΑΠΕ (τουλάχιστον ως το τέλος του 2015), το μέτρο της αντιστάθμισης του κόστους CO₂ για τις ενεργοβόρες βιομηχανίες είχε σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία επιπλέον ελλείμματος στον ΕΛΑΠΕ, το οποίο η ΡΑΕ επιχείρησε να καλύψει μέσω της αύξησης του ΕΤΜΕΑΡ, σχέδιο που ακύρωσε ο υπουργός ΠΑΠΕΝ. Κατά συνέπεια, χωρίς να ληφθούν άλλου είδους μέτρα, ο Ειδικός Λογαριασμός ΑΠΕ του ΛΑΓΗΕ, από τον οποίο πληρώνονται οι παραγωγοί ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ, θα εξακολουθήσει να παραμένει ελλειμματικός.

Εκτός από την αντιστάθμιση του κόστους CO₂, και οι δύο ελληνικές κυβερνήσεις επιχείρησαν να ενισχύσουν την ενεργοβόρο βιομηχανία με την εφαρμογή του μέτρου της διακοψιμότητας. Το μέτρο ουσιαστικά αφορά τη δυνατότητα διακοπής ή τον περιορισμό της παροχής ρεύματος σε μεγάλους καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας, έναντι αποζημίωσης όταν ο Διαχειριστής του Συστήματος Μεταφοράς (ΑΔΜΗΕ) κρίνει ότι αυτό είναι αναγκαίο για την αποφυγή μπλακ άουτ ή τη γενικότερη ευστάθεια του συστήματος. Η εφαρμογή του εκτιμάται ότι θα αποφέρει στις ελληνικές βιομηχανίες

²⁴¹ ΥΠΑΠΕΝ. (2015, 3 Απριλίου). Κατατέθηκε η Τροπολογία που ακυρώνει τις αυξήσεις στο ΕΤΜΕΑΡ. <http://goo.gl/SYkMJn>

²⁴² Νόμος 3304/2014 Α.Π. ΑΠΕΗ/οικ.21906 «Ενίσχυση για επιχειρήσεις τομέων και υποτομέων που εκτίθενται σε σημαντικό κίνδυνο διαρροής άνθρακα, λόγω του κόστους δικαιωμάτων του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου της Ε.Ε. που μετακυλιέται στις τιμές ηλεκτρικής ενέργειας (ενίσχυση για έμμεσο κόστος εκπομπών), σύμφωνα με τα οριζόμενα στην Οδηγία 2003/87/ΕΚ όπως τροποποιήθηκε από την Οδηγία 2009/29/ΕΚ και ισχύει καθώς και στην Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αρ. SWD(2012) 130 και 131 τελικό (Κατευθυντήριες γραμμές για ορισμένα μέτρα κρατικών ενισχύσεων στο πλαίσιο του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου μετά το 2012 – ΕΕ 2012/С 158/04). Διαδικασία χορήγησης της ενίσχυσης από τη ΛΑΓΗΕ ΑΕ, για την περίοδο 2013-2020, δικαιούχοι, μέγιστο ποσό ενίσχυσης και μεθοδολογία χορήγησης της ενίσχυσης.» (Β' 9-12-2014)

60-70 εκατ. ευρώ ετησίως. Από το φθινόπωρο του 2013, η διακοψιμότητα έχει θεσμοθετηθεί με νόμο, ο οποίος όμως δεν εφαρμόστηκε ποτέ, λόγω διαφωνίας των θεσμών. Το κρίσιμο σημείο της διαφωνίας είναι ποιος θα πληρώσει το κόστος του μέτρου. Οι ελληνικές κυβερνήσεις αποκλείουν να επιβαρυνθούν οι καταναλωτές, όπως συμβαίνει σε πολλές από τις ευρωπαϊκές χώρες που εφαρμόζεται το μέτρο, με αποτέλεσμα το βάρος να πέφτει στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας, και κυρίως στους παραγωγούς ΑΠΕ, οι οποίοι δεν μπορούν να μετακυλήσουν το επιπλέον κόστος στους τελικούς καταναλωτές. Το μέτρο της διακοψιμότητας επανήλθε στο κείμενο της τελικής συμφωνίας του 3^{ου} μηνονίου (βλ. ειδικό κεφάλαιο για το μηνόμιο παρακάτω), ως αντιστάθμισμα στην κατάργηση της έκπτωσης κατά 20% στο βιομηχανικό ρεύμα, που είχε εγκρίνει η Γενική Συνέλευση της ΔΕΗ στις αρχές του 2014.

Το μέτρο της διακοψιμότητας συνδέεται και με την αναμόρφωση του μηχανισμού ανταμοιβής των μονάδων ηλεκτροπαραγωγής για τη διαθέσιμη ισχύ που παρέχουν στο σύστημα. Σύμφωνα με την πρόταση της ΡΑΕ,²⁴³ για αναμόρφωση του συστήματος των ΑΔΙ (Αποδεικτικά Διαθεσιμότητας Ισχύος) που ίσχυε ως τις 31.12.2014, η πληρωμή των συμβατικών μονάδων ηλεκτροπαραγωγής θα συνδέεται με τη δυνατότητα διακοπής φορτίου στους μεγάλους καταναλωτές. Η πρόταση της ΡΑΕ περιλαμβάνει δραστική μείωση του συνολικού ύψους της ανταμοιβής για τη διαθέσιμη ισχύ σε σχέση με προηγούμενες χρονιές στα 225 εκατ. ευρώ από 567 εκ ευρώ το 2013. Η μείωση αυτή, αν εφαρμοστεί, θα ωφελήσει σημαντικά τη ΔΕΗ που θα εισπράξει περίπου το 55% από αυτό το ποσό, ενώ θα πλήξει ιδιαίτερα τους ιδιώτες παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από φυσικό αέριο. Όπως όμως φάνηκε στις προτάσεις που κατέθεσε η ελληνική κυβέρνηση στους θεσμούς στο πλαίσιο της διαπραγματεύσεως²⁴⁴, η πρώτη επιθυμούσε ακόμα μεγαλύτερη μείωση των ΑΔΙ για το 2015 (112 εκατ. ευρώ για την περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 2015). Το ζήτημα εξακολουθεί να παραμένει σε εκκρεμότητα, όπως συμβαίνει άλλωστε και με το ζήτημα της επαναφοράς του Μηχανισμού Ανάκτησης Μεταβλητού Κόστους (ΜΑΜΚ) που προτάθηκε από την ΡΑΕ²⁴⁵. Η κατάργηση του μέτρου τον Ιούλιο του 2014²⁴⁶ επέφερε σημαντικό πλήγμα στους ιδιώτες παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από φυσικό αέριο, οι οποίοι στηρίχθηκαν κυρίως από τον μηχανισμό αυτό με 461 εκατ. ευρώ το 2012 και με 556 εκ ευρώ το 2013. Σημειώνεται ότι το μερίδιο του φυσικού αερίου στο ενεργειακό μίγμα του διασυνδεδεμένου δικτύου καταποντίστηκε το 2014 στο 12,5% από 24% το 2013.

Στάσιμο παρέμεινε επίσης και το ζήτημα της αποκρατικοποίησης του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ), που είχε δρομολογηθεί από την προηγούμενη Βουλή με τον νόμο 4237/2014²⁴⁷, σύμφωνα με τον οποίο θα πωλείτο το 66% των μετοχών της ΔΕΗ στον ΑΔΜΗΕ σε ιδιώτη επενδυτή, ενώ το υπόλοιπο 34% θα παρέμενε στην κυριότητα του Ελληνικού Δημοσίου. Το θέμα επανήλθε κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων της νέας κυβέρνησης με τους θεσμούς. Έτσι, στη λίστα των προαπαιτούμενων που συνόδευαν τη συμφωνία της 12^{ης} Ιουλίου 2015 μεταξύ της ελληνικής κυβέρνησης και των θεσμών περιλαμβάνεται και η ιδιωτικοποίηση του ΑΔΜΗΕ ή άλλο ισοδύναμο μέτρο, πράγμα που σε κάθε περίπτωση προϋποθέτει τον διαχωρισμό του ΑΔΜΗΕ από τη ΔΕΗ.

Στασιμότητα τέλος χαρακτήρισε και την ιδιωτικοποίηση του Διαχειριστή Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου ΑΕ (ΔΕΣΦΑ). Υπενθυμίζεται ότι στις 21.12.2013 υπεγράφη από την προηγούμενη κυβέρνηση η συμφωνία πώλησης του 66% των μετοχών της εταιρείας «Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου ΑΕ» (ΔΕΣΦΑ) έναντι 400 εκατ. ευρώ, μεταξύ αφενός του ΤΑΙΠΕΔ και των ΕΛΠΕ και αφετέρου της εταιρείας πετρελαίου του Αζερμπαϊτζάν SOCAR. Με την υπογραφή της συμφωνίας μεταβιβαζόταν στη SOCAR έναντι 400 εκατ. ευρώ το 66% του ΔΕΣΦΑ, ήτοι 31% που κατείχε το ΤΑΙΠΕΔ και 35% που κατείχαν τα ΕΛΠΕ²⁴⁸. Το υπόλοιπο 34% παρέμενε στο ελληνικό δημόσιο. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει προηγούμενο εισόδο σε ευρωπαϊκά δίκτυα, εταιρείας τρίτης

²⁴³ Energypress.gr. (2015, 6 Φεβρουαρίου). Αλλαγές στο σχέδιο για τα «νέα ΑΔΙ» μελέτα η ηγεσία του ΥΠΙΑΠΕΝ. <http://goo.gl/gGnx3S>

²⁴⁴ Ελληνική πρόταση για συμφωνία με τους θεσμούς. (Μάιος 2015) Agreement on the economic policy, the reforms of the period 7/2015-31/3/2016 and the completion of the current program. Staff Level Agreement. <http://goo.gl/uD2UqP>

²⁴⁵ ΡΑΕ. (25.2.2015). Δημόσια Διαβούλευση επί της Εξέλιξης του Μηχανισμού Ανάκτησης Μεταβλητού Κόστους. <http://goo.gl/sNAJTh>

²⁴⁶ ΡΑΕ. 338/2013, 11.07.2013 «Τροποποίηση διατάξεων του Κώδικα Διαχείρισης του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΦΕΚ Β' 103/31-1-2012) και του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας» (Β' 104/31-1-2012), http://www.rae.gr/site/file/categories_new/about_rae/actions/decision/2013/2013_A0338?p=files&i=0

²⁴⁷ Ν. 4237/2014. «Ρυθμίσεις θεμάτων της ΑΔΜΗΕ Α.Ε. και άλλες διατάξεις» (Α' 36/12-2-2014)

²⁴⁸ Σημεία ομιλίας Υπουργού ΠΕΚΑ, Γιάννη Μανιάτη, κατά την υπογραφή της συμφωνίας πώλησης μετοχών της «ΔΕΣΦΑ Α.Ε» στην SOCAR, [http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=390&snif524\]=2874&language=el-GR](http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=390&snif524]=2874&language=el-GR)

χώρας με δραστηριότητα σε δίκτυα, παραγωγή και εμπορία, η σύμβαση εξαγοράς του ΔΕΣΦΑ δεν έχει λάβει ακόμα τελική έγκριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, παρά το γεγονός ότι η σημερινή κυβέρνηση δεν αντιτίθεται στη συγκεκριμένη ιδιωτικοποίηση, όπως συμβαίνει με τις ιδιωτικοποιήσεις της ΔΕΗ και του ΑΔΜΗΕ.

Σύνταξη κεφαλαίου: Νίκος Μάντζαρης και Μιχάλης Προδρόμου

8. ΝΕΡΟ

Διαχείριση υδάτινων πόρων. Εντός του 2014, στον τομέα της διαχείρισης των υδάτινων πόρων εγκρίθηκαν τα σχέδια διαχείρισης των λεκανών απορροής (ΣΔΛΑΠ) των υδατικών διαμερισμάτων Δυτικής Στερεάς²⁴⁹ και Θεσσαλίας.²⁵⁰ Αρκετοί φορείς – μεταξύ άλλων, η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, η Περιφερειακή Ένωση Δήμων, δήμοι και περιβαλλοντικές οργανώσεις, όπως το WWF Ελλάς – έχουν ασκήσει αίτηση ακύρωσης κατά των σχετικών αυτών.

Μέσα στο 2015, εγκρίθηκε και το αντίστοιχο σχέδιο για την Κρήτη.²⁵¹ Σήμερα, μόνο το υδατικό διαμέρισμα Νήσων Αιγαίου δεν έχει εγκεκριμένο σχέδιο διαχείρισης.²⁵²

Τα κενά των σχεδίων διαχείρισης είναι τεράστια και εμφανή: κατά την τελευταία αξιολόγηση των ελληνικών σχεδίων διαχείρισης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή,²⁵³ επισημαίνονται ελλείψεις που αφορούν τη διασυνοριακή συνεργασία, το δίκτυο παρακολούθησης, τα προγράμματα μέτρων της οδηγίας-πλαίσιο για το νερό, την καταγραφή των πιέσεων, την παρακολούθηση της χημικής ρύπανσης και των αντλήσεων. Όσον αφορά την κλιματική αλλαγή, «δεν έχει ληφθεί υπόψη σε οποιοδήποτε από τα ΣΔΛΑΠ, προγράμματα λήψης μέτρων ή σχέδιο διαχείρισης της ξηρασίας, (δεν υπάρχει ειδικό κεφάλαιο ή συζήτηση), π.χ. όσον αφορά τις αναμενόμενες μεταβολές στη διαθεσιμότητα του νερού. Δεν υπάρχουν σχέδια ή συναφή μέτρα που να το πράττουν στο μέλλον». Όσον αφορά τις πλημμύρες, «τα ΣΔΛΑΠ αναφέρονται ελάχιστα σε πλημμύρες και στη διαχείριση κινδύνων πλημμύρας ή στην οδηγία για τις πλημμύρες, ενώ δεν υφίσταται καμία αναφορά στον συντονισμό που απαιτείται για την εφαρμογή της ΟΠΥ και της οδηγίας για τις πλημμύρες». Όσον αφορά τις υδρομορφολογικές πιέσεις, «[ι]διαίτερα επείγουσα είναι η ανάπτυξη έγκυρων μεθοδολογιών για την αντιμετώπιση [τους]». Για το ακανθώδες ζήτημα των «εξαιρέσεων», η αξιολόγηση αναφέρει τα εξής: «η εφαρμογή εξαιρέσεων πρέπει να είναι περισσότερο διαφανής και οι λόγοι των εξαιρέσεων θα πρέπει να τεκμηριώνονται σαφώς στα σχέδια. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για μια συνεκτική και ολοκληρωμένη προσέγγιση όσον αφορά τις εξαιρέσεις του άρθρου 4 παράγραφος 7. Η χρήση εξαιρέσεων βάσει του άρθρου 4 παράγραφος 7 θα πρέπει να βασίζεται σε ενδεδειγμένη αξιολόγηση όλων των σταδίων που προβλέπονται στην ΟΠΥ, ιδίως στην ορθή αξιολόγηση του εάν το έργο θα προκαλέσει επιδείνωση ή θα εμποδίσει την επίτευξη καλής κατάστασης, αν στο έργο υπερσχύει το δημόσιο συμφέρον και εάν τα οφέλη για την κοινωνία ξεπερνούν σε σπουδαιότητα την περιβαλλοντική υποβάθμιση, καθώς και αξιολόγηση σχετικά με την απουσία εναλλακτικών λύσεων που θα αποτελούσαν καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή. Επιπροσθέτως, τα έργα αυτά μπορούν να εκτελεστούν μόνο ληφθούν όλα τα δυνατά μέτρα για την άμβλυνση των δυσμενών επιπτώσεων στην κατάσταση των υδάτων». Σε τελική ανάλυση, «[δ]εν γίνεται σαφής σύνδεση μεταξύ των μέτρων και της αξιολόγησης της κατάστασης». Το WWF Ελλάς έχει θέσει παρόμοια ζητήματα στην περσινή έκθεση,²⁵⁴ στην αίτηση ακύρωσης κατά του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής

²⁴⁹ Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων Ε.Γ. 908/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Στερεάς Ελλάδας» (Β' 2562).

²⁵⁰ Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων Ε.Γ. 909/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Θεσσαλίας» (Β' 2561).

²⁵¹ Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 163/2015 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κρήτης» (Β' 570).

²⁵² ΥΠΑΠΕΝ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων. (αχρονολόγητη). Διαβούλευση των Σχεδίων Διαχείρισης Υδατικών Πόρων. Νήσοι Αιγαίου (GR14). Κεντρική σελίδα διαβούλευσης για το Σχέδιο Διαχείρισης των Υδατικών Πόρων του Υδατικού Διαμερίσματος των ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ. Ανάκτηση την 26.7.2015 από: http://wfd.ypeka.gr/index.php?option=com_content&task=category&sectionid=2&id=22&Itemid=12

²⁵³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015). Έκθεση για την εφαρμογή των σχεδίων διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού σύμφωνα με την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα. Κράτος μέλος: Ελλάδα (draft). Ανάκτηση την 22.7.2015 από: <http://goo.gl/IEL1oj>

²⁵⁴ WWF Ελλάς. (9.2014). Δεσμεύσεις για εφαρμογή: η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα (κεφ. 8). Ανάκτηση την 1.7.2015 από: <http://goo.gl/PWR9DN>

Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου (με έμφαση στο έργο εκτροπής του Αώου)²⁵⁵ και στην πρόσφατη αναφορά προς την Επιτροπή για το Σχέδιο Διαχείρισης της Κεντρικής Μακεδονίας (η οποία επικεντρώνεται στις συνέπειες των μεταλλευτικών δραστηριοτήτων στη Χαλκιδική).²⁵⁶

Σε κάθε περίπτωση, οι επισημάνσεις αυτές εκκινούν από το γεγονός ότι τα σχέδια διαχείρισης αποτελούν τη βάση της διαχείρισης των υδατικών πόρων στην ΕΕ. Δυστυχώς, ακόμα και σήμερα αυτό δεν είναι αλήθεια: τοπικές, αλλά εξαιρετικά σημαντικές αποφάσεις για τους υδατικούς πόρους εξακολουθούν να λαμβάνονται εκτός του πλαισίου αυτού. Για παράδειγμα, ρυθμίστηκε με αποφάσεις των γ.γ. των οικείων αποκεντρωμένων διοικήσεων η διάθεση αρδευτικού νερού από τους ταμιευτήρες της ΔΕΗ στην Αιτωλοακαρνανία²⁵⁷ και στον Αλιάκμονα.²⁵⁸

Στη νομολογία, ο προσήκων προγραμματισμός της διαχείρισης των υδατικών πόρων παραμένει κρίσιμος: κατά την περίοδο αναφοράς, το Συμβούλιο της Επικρατείας ακύρωσε τα «ρυθμιστικά μέτρα» για την προστασία του υδατικού δυναμικού του νομού Λάρισας (επειδή δεν είχαν δημοσιευθεί),²⁵⁹ και επιβεβαίωσε ότι η εκτέλεση έργου για την αξιοποίηση υδατικών πόρων (π.χ., υδρογεώτρησης, μικρού υδροηλεκτρικού) απαιτεί άδεια, η οποία με τη σειρά της προϋποθέτει την έγκριση του σχεδίου διαχείρισης.²⁶⁰

Στον ιδιαίτερα κρίσιμο τομέα της θαλάσσιας χωροταξίας, σημαντική εξέλιξη ήταν η οδηγία για το πλαίσιο του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού:²⁶¹ η οδηγία, που πρέπει να ενσωματωθεί μέχρι την 18.9.2016, θα επηρεάσει στο μέλλον χρήσεις των θαλάσσιων υδάτων όπως η αλιεία, οι υδατοκαλλιέργειες, οι οδοί θαλάσσιων μεταφορών, και οι εγκαταστάσεις έρευνας, εκμετάλλευσης και εξόρυξης πετρελαίου, φυσικού αερίου και ορυκτών.

Ρύπανση και υποβάθμιση των υδάτων. Όπως και τις προηγούμενες χρονιές, η νομολογία ανέδειξε τα ζητήματα της ρύπανσης και της υποβάθμισης των υδάτινων πόρων.

Τον Απρίλιο του 2015, το ΔΕΕ καταδίκασε την Ελλάδα για παραβίαση της νομοθεσίας για τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης: εννέα περιοχές (στον ποταμό Έβρο, στην Θεσσαλονίκη, στην Πέλλα, στην Ημαθία, στην Θεσσαλική πεδιάδα, στον νομό Εύβοιας, στην β., ν.δ. και ανατολική Πελοπόννησο, στην ανατολική Κρήτη, στην ανατολική Αττική και στον ποταμό Ασωπό) έπρεπε να είχαν χαρακτηριστεί ως ευπρόσβλητες ζώνες.²⁶²

Βάσει παλαιότερης νομολογίας, το επιχείρημα ότι οι υπερβάσεις οφείλονται σε παροδικές, μη γεωργικές πηγές – ένας καθόλου εφησυχαστικός ισχυρισμός - απορρίφθηκε:²⁶³ πράγματι, η σχετική νομοθεσία απαιτεί απλώς η συμβολή των αζωτούχων ενώσεων γεωργικής προέλευσης να είναι σημαντική. Τελικά, λίγους μήνες μετά την καταδίκη, μία κοινή υπουργική απόφαση όρισε νέες ευπρόσβλητες ζώνες.²⁶⁴ Μία νέα εθνική ρύθμιση, που θεσπίστηκε το 2014, ορίζει ότι, σε περίπτωση αποφάσεων του ΔΕΕ «σε θέματα διαχείρισης υγρών ή στερεών αποβλήτων», οι γενικοί γραμματείς των αποκεντρωμένων διοικήσεων καταρτίζουν εντός τριάντα (30) ημερών σχέδιο δράσης: μετά την

²⁵⁵ WWF Ελλάς. (15.11.2013). Προσφυγή στο ΣτΕ για τη σωτηρία του Αώου (δελτίο τύπου). Ανάκτηση την 1.7.2015 από: <http://goo.gl/tsF5Q2>

²⁵⁶ WWF Ελλάς. (1.2015). Έκθεση παραβιάσεων της νομοθεσίας της Ε.Ε. από το Σχέδιο Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας. Ανάκτηση την 22.7.2015 από: <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-Report-to-European-Commission-Skouries.pdf>

²⁵⁷ Απόφαση Γ.Γ. Αποκεντρωμένης Διοίκησης 51917/1865/2015 «Διάθεση αρδευτικού νερού από τους ταμιευτήρες των Υδροηλεκτρικών Σταθμών Αχελώου της ΔΕΗ Α.Ε. για την περίοδο Μαΐου – Οκτωβρίου 2015» (ΑΔΑ: 7Ζ1ΖΟΡ1Φ-ΔΟΩ).

²⁵⁸ Κοινή Απόφαση των Γ.Γ. των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων Μακεδονίας-Θράκης και Ηπείρου-Δυτικής Μακεδονίας 33758/2014 «Ρυθμιστικά μέτρα για τη διαχείριση των υδάτων του ποταμού Αλιάκμονα, κατάντη του φράγματος Πολυφύτου» (ΑΔΑ: 7ΤΧΖΟΡ1Υ-ΨΚΓ).

²⁵⁹ ΣτΕ 3112/2014.

²⁶⁰ ΣτΕ 1660-1/2014· ΣτΕ 1548-9/2015. Πρβλ. και ΣτΕ 4077/2014, με την οποία ακυρώθηκε η απόφαση του γ.γ. της Περιφέρειας, με την οποία ο τελευταίος ακύρωσε προηγούμενη νομαρχιακή απόφαση περί αχρήστευσης φρεατίων άρδευσης, καθώς οι ενδιαφερόμενοι δεν είχαν λάβει άδεια χρήσης νερού.

²⁶¹ Οδηγία 2014/89/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 2014, περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό (ΕΕ L 257 της 28.8.2014, σ. 135 έως 145).

²⁶² Απόφαση του Δικαστηρίου (ένατο τμήμα) της 23ης Απριλίου 2015, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας, C-149/14, ECLI:EU:C:2015:264.

²⁶³ Απόφαση του Δικαστηρίου (πέμπτο τμήμα) της 29ης Απριλίου 1999, The Queen κατά Secretary of State for the Environment και Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte H.A. Standley κ.λπ. και D.G.D. Metson κ.λπ., C-293/97, ECLI:EU:C:1999:215, σκέψεις 28^η έως 40^η.

²⁶⁴ Κοινή Υπουργική Απόφαση οικ. 147070/2014 «Τροποποίηση του άρθρου 2 της 19652/1906/1999 κοινής

υπουργικής απόφασης «Προσδιορισμός των νερών που υφίστανται νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης – Κατάλογος ευπρόσβλητων ζωνών, σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2 αντίστοιχα του άρθρου 4 της υπ' αριθμ. 16190/1335/1997 κοινής υπουργικής απόφασης» (Β' 519), όπως αυτή τροποποιήθηκε και ισχύει» (Β' 3224).

σύμφωνη γνώμη του γ. γ. Συντονισμού Διαχείρισης Αποβλήτων, εκδίδεται το οριστικό σχέδιο εντός δεκαπέντε (15) ημερών.²⁶⁵

Παρόλα αυτά, η χώρα παραπέμφθηκε ξανά στο ΔΕΕ, αυτή τη φορά για παραβίαση των διατάξεων που αφορούν την απόρριψη αστικών λυμάτων από οικισμούς με ισοδύναμο πληθυσμό μεταξύ 2000 και 15000 κατοίκων.^{266,267} Μάλιστα, ένα σχετικό έργο («Έργα Διαχείρισης Αποβλήτων σε 120 Μικρούς Οικισμούς») είναι ένα από τα μεγαλύτερα του ΕΣΠΑ 2007-2013.²⁶⁸

Επίσης, το Συμβούλιο της Επικρατείας, δικάζοντας κατ' αναίρεση, επικύρωσε πρόστιμο για θαλάσσια ρύπανση από πλοίο στην περιοχή της Αταλάντης,²⁶⁹ και για την απόρριψη υγρών αποβλήτων που υπερβαίνουν τα θεσμοθετημένα όρια ρύπων σε ρέμα της Λέσβου²⁷⁰ και στο ρέμα της Πύρνας (και κατ' επέκταση στον Κηφισό).²⁷¹ Ωστόσο, σε άλλη υπόθεση, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε αίτηση ακύρωσης κατά των περιβαλλοντικών όρων κατασκευής αγκυροβολίου και αγωγών καυσίμων για τη μεταφορά πετρελαιοειδών στον Παγασητικό,²⁷² μεταξύ άλλων επειδή μία παλαιότερη αντίθετη απόφασή του 1996 για το ίδιο θέμα²⁷³ είχε εκδοθεί ενώπιον διαφορετικών νομικών και πραγματικών δεδομένων.

Αδειοδότηση χρήσεων νερού. Στα τέλη του 2014, εκδόθηκε η νέα κοινή υπουργική απόφαση για την διαδικασία και τους όρους έκδοσης των αδειών χρήσης και εκτέλεσης έργων αξιοποίησης των υδάτων: ανάμεσα στις καινοτομίες της μπορούν να αναφερθούν η ενσωμάτωση των αδειών χρήσης νερού στις αποφάσεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (ΑΕΠΟ) και στις πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις (ΠΠΔ), καθώς και η κατάργηση του ιδιότυπου καθεστώτος νομιμοποίησης των «υφιστάμενων δικαιωμάτων νερού» (με νέες μεταβατικές διατάξεις).²⁷⁴

Κατά τα άλλα, η πιο σημαντική εξέλιξη αφορά το ενωσιακό δίκαιο: σε μία σημαντική του απόφαση, το ΔΕΕ έκρινε ότι η οδηγία-πλαίσιο για το νερό «έχει την έννοια ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται, υπό την επιφύλαξη εφαρμογής παρεκκλίσεως, να αρνούνται την έγκριση συγκεκριμένου έργου όταν το έργο αυτό δύναται να προκαλέσει υποβάθμιση της καταστάσεως συστήματος επιφανειακών υδάτων ή όταν διακυβεύει την επίτευξη καλής καταστάσεως των επιφανειακών υδάτων ή καλού οικολογικού δυναμικού και καλής χημικής καταστάσεως τέτοιων υδάτων κατά την οριζόμενη από την ως άνω οδηγία ημερομηνία». Το ΔΕΕ επισήμανε ότι η οδηγία θέτει δύο «δύο διακριτούς, καιτοι άρρηκτα συνδεδεμένους, στόχους» για τα συστήματα επιφανειακών υδάτων - την πρόληψη της υποβάθμισης (υποχρέωση πρόληψης), και την επίτευξη μιας καλής καταστάσεως έως το τέλος του έτους 2015 (υποχρέωση βελτίωσης): κατά συνέπεια, οποιαδήποτε υποβάθμιση της καταστάσεως ορισμένου υδατικού συστήματος πρέπει να αποτρέπεται, ανεξαρτήτως των πιο μακροπρόθεσμων σχεδιασμών που προβλέπονται με τα σχέδια διαχείρισεως και τα προγράμματα μέτρων.²⁷⁵

²⁶⁵ Άρθρο 84 παρ. 3 και παρ. 4 ν. 4316/2014 (Α' 270). Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, «[μ]ετά την από 2-12-2014 Απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) στην υπόθεση C-378/13, με βάση την οποία η χώρα καλείται να καταβάλει κατ' αποκοπή ποσό 10000000 ευρώ και εξαμηνιαία χρηματική ποινή 14520000 ευρώ (απομειούμενη κατά 80000 και 40000 αντίστοιχα, αναλόγως της προόδου παύσης λειτουργίας και αποκατάστασης των υφιστάμενων ΧΑΔΑ στις 13-5-2014), υφίσταται επείγουσα ανάγκη να επιλυθούν με αποτελεσματικό και ολοκληρωμένο τρόπο το σύνολο των προβλημάτων που ανακύπτουν και σχετίζονται με την προσαρμογή στις τοπικές και περιφερειακές συνθήκες όλων των δράσεων που αφορούν την συμμόρφωση της χώρας με σχετικές επιτακτικές ρυθμίσεις. Την ανάγκη αυτή επιτείνουν οι λοιπές καταδίκες της χώρας σε θέματα περιβάλλοντος, συγκεκριμένα στις υποθέσεις C-286/08 (10-9-2009), C-119/02 (24-6-2014), C-297/11 (19-4-2012), C-517/11 (7-2-2013), C-600/12 (17-7-2014) και C-677/13 (11-12-2014)...». Υπουργός ΠΕΚΑ κ.ά. (12.12.2014). Επίσπευση της συμμόρφωσης με τις περιβαλλοντικές αποφάσεις του ΔΕΕ. Τροπολογία-προσθήκη στο νομοσχέδιο του Υπουργείου Υγείας «ίδρυση Παρατηρητηρίου Άνοιας, Βελτίωση Περιγεννητικής Φροντίδας και ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Υγείας» (τροπολογία 2251/220 της 22.12.2014). Ανάκτηση την 22.7.2015 από: <http://goo.gl/rWhf4Z>

²⁶⁶ Αριθμός παράβασης 2011/2017, με απόφαση παραπομπής την 26.2.2015. Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (αχρονολόγητο). Infringement decisions (αρχείο δεδομένων). Ανάκτηση την 22.7.2015 από: <http://goo.gl/ZRhPzx>

²⁶⁷ European Commission Press Release Database. (26.2.2015). Commission takes Greece to Court over poor waste water treatment presenting a risk to public health. Ανάκτηση την 22.7.2015 από: <http://goo.gl/gge96W>

²⁶⁸ Ανάπτυξη.gov.gr. (7.2015). Έργα προτεραιότητας (αρχείο δεδομένων). Ανάκτηση την 22.7.2015 από: <http://goo.gl/38Gece>

²⁶⁹ ΣτΕ 4969/2014.

²⁷⁰ ΣτΕ 3563/2014.

²⁷¹ ΣτΕ 2256/2014. Πρβλ. και 4549/2014, στην οποία το ΣτΕ απέρριψε αίτηση ακύρωσης κατά της ΑΕΠΟ ενός εργοστασίου επεξεργασίας μαρμάρων – σχιστηρίου, διότι ορθώς η ΑΕΠΟ, σε συμμόρφωση με το καθεστώς προστασίας της περιοχής [π.δ. της 15/27.6.1991 «Καθορισμός ζώνης προστασίας του ποταμού Κηφισού και παραχειμαρμών» (Δ' 632)], απαγόρευε την δραστηριότητα εντός της ζώνης Α του Κηφισού.

²⁷² ΣτΕ 649-651/2015.

²⁷³ ΣτΕ 5235/1996, η οποία ακύρωνε την άδεια εγκατάστασης, την προέγκριση χωροθέτησης και την απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων δεξαμενών αποθηκεύσεως καυσίμων στην περιοχή Τσιγκέλι του όρμου Σούρπης της Κοινότητας Πλατάνου Ν. Μαγνησίας.

²⁷⁴ Κοινή Υπουργική Απόφαση οικ. 146896/2014 «Κατηγορίες αδειών χρήσης και εκτέλεσης έργων αξιοποίησης των υδάτων. Διαδικασία και όροι έκδοσης των αδειών, περιεχόμενο και διάρκεια ισχύος τους και άλλες συναφείς διατάξεις» (Β' 2878).

²⁷⁵ Απόφαση του Δικαστηρίου (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της 1ης Ιουλίου 2015, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland eV κατά Bundesrepublik Deutschland, C-461/13, ECLI:EU:C:2015:433, σκ. 29^η έως 51^η.

Οικονομική ανάλυση χρήσεων ύδατος. Σύμφωνα με την οδηγία-πλαίσιο για το νερό, κάθε σχέδιο διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού περιλαμβάνει έκθεση των πρακτικών μέτρων που λαμβάνονται για την εφαρμογή της αρχής της ανάκτησης του κόστους της χρήσης ύδατος.²⁷⁶ Κατά το ΔΕΕ, ωστόσο, «η αρχή της ανακτήσεως του κόστους των υπηρεσιών ύδατος ... δεν επιβάλλει μια γενικευμένη υποχρέωση τιμολόγησεως όλων των δραστηριοτήτων που συνδέονται με τη χρήση του ύδατος»: η «ανάκτηση του κόστους των υπηρεσιών ύδατος αποτελούν έναν εκ των μηχανισμών που έχουν στη διάθεσή τους τα κράτη μέλη για μια ποσοτική διαχείριση του ύδατος η οποία θα εξυπηρετεί την ορθολογική χρήση των σχετικών πόρων», ενώ «δεν είναι ...δυνατό να συναχθεί εξ αυτού το συμπέρασμα ότι, σε όλες τις περιπτώσεις, η μη τιμολόγηση των σχετικών δραστηριοτήτων είναι κατ' ανάγκην επιζήμια για την επίτευξη των οικείων σκοπών».²⁷⁷ Η ερμηνεία αυτή αφήνει σημαντική ευελιξία στα κράτη-μέλη, αν και οι σκοποί της οδηγίας θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να διασφαλιστούν. Το καλοκαίρι του 2015, βρίσκεται σε εξέλιξη δημόσια διαβούλευση με θέμα την «διαμόρφωση πρότασης θεσμικού πλαισίου τιμολογιακής πολιτικής των υπηρεσιών ύδατος, που θα υλοποιηθεί στα πλαίσια του ΕΣΠΑ 2007-2013».²⁷⁸

Κατά την οδηγία, η ανάκτηση του κόστους έπρεπε να είχε εφαρμοστεί μέχρι το 2010, με πολιτικές τιμολόγησης που «παρέχουν κατάλληλα κίνητρα στους χρήστες για να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τους υδάτινους πόρους και, κατά συνέπεια, συμβάλλουν στην επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων της παρούσας οδηγίας» και «κατάλληλη συμβολή των διαφόρων χρήσεων ύδατος, διακρινόμενων, τουλάχιστον, σε βιομηχανία, νοικοκυριά και γεωργία, στην ανάκτηση του κόστους των υπηρεσιών ύδατος».²⁷⁹ Δυστυχώς, όπως σημειώνεται στα σχέδια διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών Θεσσαλίας και Δυτικής Στερεάς, αναφέρεται ότι «από τα τελικά διαθέσιμα οικονομικά στοιχεία των παρόχων... προκύπτει ότι δεν γίνεται διαχωρισμός κόστους ανά υπηρεσία ύδατος», και επομένως «δεν ήταν εφικτό να υπολογιστεί και κόστος νερού ανά χρήση ύδατος».²⁸⁰ Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, τα οποία είναι ελλιπή από πολλές απόψεις,²⁸¹ η μεγαλύτερη ζήτηση νερού προέρχεται από την άρδευση (91.4% στη Θεσσαλία, 81% στην Κρήτη, και 86.7% στη Δυτική Στερεά), ενώ ακολουθεί η ύδρευση (6.3% στη Θεσσαλία, 19% στην Κρήτη, 11.2% στη Στερεά).

Υδατορέματα. Στις αρχές του 2014, ψηφίστηκε ο νέος νόμος για τα υδατορέματα.²⁸² Όπως σημειώθηκε και στην περσινή έκθεση, ο νέος νόμος επιδεινώνει το προηγούμενο καθεστώς σε αρκετά σημεία: για παράδειγμα, προβλέπει την οριοθέτηση με προεδρικό διάταγμα σε πολύ λιγότερες περιπτώσεις, και επιτρέπει την εκτροπή και την «υποκατάσταση» του με ανοιχτό ή κλειστό έργο των ρεμάτων στην ίδια ή την άλλη θέση.²⁸³ Στους τελευταίους μήνες, ο νέος νόμος άρχισε να εφαρμόζεται. Παρόλα αυτά, η νομολογία και τα πρακτικά επεξεργασίας είχαν την ευκαιρία να ασχοληθούν μόνο με οριοθετήσεις ρεμάτων που ολοκληρώθηκαν είτε βάσει του παλαιότερου καθεστώτος, είτε βάσει των μεταβατικών διατάξεων του νέου νόμου.²⁸⁴

²⁷⁶ Για την αρχή ανάκτησης του κόστους, βλ. 38^η αιτιολογική σκέψη, 9, παράρτημα VII(A)(7.2) οδηγίας 2000/60. Η ανάκτηση του κόστους βασίζεται στην οικονομική ανάλυση των χρήσεων του ύδατος, για την οποία βλ. 36^η αιτιολογική σκέψη, 2(39), 5 και παράρτημα III οδηγίας 2000/60.

²⁷⁷ Απόφαση του Δικαστηρίου (δευτερο τμήμα) της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, C-525/12, ECLI:EU:C:2014:2202, σκ. 43^η έως 60^η.

²⁷⁸ ΥΠΑΠΕΝ-Ειδική Γραμματεία Υδάτων. (21.7.2015). Δημόσια Διαβούλευση για την «Διαμόρφωση πρότασης θεσμικού πλαισίου τιμολογιακής πολιτικής των υπηρεσιών ύδατος» που θα υλοποιηθεί στα πλαίσια του ΕΣΠΑ 2007-2013. Συνοπτική Έκθεση Παραδοτέου 1 και Παραδοτέου 2. Ανάκτηση την 27.7.2015 από: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=m0xGVnrzJH0%3D&tabid=232&language=el-GR>

²⁷⁹ Άρθρο 9(1)(β) οδηγίας 2000/60.

²⁸⁰ Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων Ε.Γ. 908/2014 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Στερεάς Ελλάδας» (Β' 2562), §10.1.1. Η ίδια ακριβώς διατύπωση μπορεί να βρεθεί, στο ίδιο ακριβώς σημείο, και στο ΣΔΛΑΠ Θεσσαλίας. Τελικά, και στις δύο περιπτώσεις, εκτιμήθηκε το κόστος μόνο της άρδευσης-παροχής αδιύλιστου νερού και της ύδρευσης-παροχής διυλισμένου νερού. Στην περίπτωση της Κρήτης, έγινε μία προσπάθεια, με σοβαρούς περιορισμούς, να υπολογιστεί και το κόστος της βιομηχανίας: Απόφαση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων οικ. 163/2015 «Έγκριση του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κρήτης» (Β' 570), §9.

²⁸¹ Όλα τα Σχέδια Διαχείρισης επισημαίνουν ότι υπάρχουν κενά στα στοιχεία - δεν υπάρχουν, για παράδειγμα, στοιχεία για όλους τους παρόχους (Κρήτη, §9.3.2.), οι απώλειες είναι τεράστιες (45% για την ύδρευση στην Κρήτη, §4.3.2), τα οικονομικά στοιχεία είναι στοιχειώδη (Θεσσαλία, §10.1), δεν υπάρχει διαχωρισμός χρήσεων και έχει ληφθεί υπόψη μόνο η οργανωμένη άρδευση, και όχι οι ιδιωτικές γεωτρήσεις (Κρήτη, §9.3.2· Θεσσαλία, §10.1).

²⁸² Άρθρα 1-10 ν. 4258/2014 (Α' 94).

²⁸³ Πρβλ. 1 περ. 13 ν. 4258/2014 (Α' 94), όπου οι παραπάνω επεμβάσεις εξομοιώνονται με την διευθέτηση υδατορέματος. Πρβλ., επίσης, 3 παρ. 4 (όπου η οριοθέτηση με π.δ. προβλέπεται μόνο «[κ]ατ' εξαίρεση, όταν το προς οριοθέτηση τμήμα του υδατορέματος ευρίσκεται σε κηρυγμένο αρχαιολογικό χώρο ή σε παραδοσιακό οικισμό»)· για την απαίτηση οριοθέτησης με π.δ. ρεμάτων σε «περιοχές (εντός ή εκτός σχεδίου), που λόγω του χαρακτήρα τους χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας (αρχαιολογικοί χώροι, αρχιτεκτονικά ή παραδοσιακά σύνολα, παραδοσιακοί οικισμοί, παραλιακές περιοχές, τουριστικοί τόποι, δάση, τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, ευαίσθητα οικοσυστήματα, περιοχές ιδιαίτερου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, περιοχές υπαγόμενες σε ειδικό καθεστώς προστασίας κ.λπ.)», «σε δάση ή σε άλλες προστατευόμενες περιοχές», «σε περιοχές που χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας», βλ. αντιστοιχώς ΣτΕ (τμήμα Ε') 4081/2014 (ακύρωση οριοθέτησης ρέματος με απόφαση Περιφερειάρχη σε απόσταση 25 μέτρων από την θάλασσα)· ΠΕ 104/2014, 85/2015.

²⁸⁴ Άρθρο 9 ν. 4258/2014 (Α' 94).

Μέχρι την στιγμή αυτή, δεν διαφαινονται αλλαγές στην πάγια νομολογία: το Συμβούλιο της Επικρατείας επιβεβαιώνει ότι επιτρέπονται καταρχήν μόνο τα «απολύτως αναγκαία» τεχνικά έργα διευθέτησης για την διασφάλιση της ελεύθερης ροής των υδάτων, και απαγορεύεται κάθε άλλη αλλοίωση της φυσικής τους κατάστασης,²⁸⁵ και όταν κατ' εξαίρεση οριοθετούνται τμηματικά, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στοιχεία για όλο το μήκος τους.²⁸⁶

Στην υπόθεση του ΧΥΤΑ Γραμματικού, επειδή υπήρχαν αντιφατικές γνωμοδοτήσεις σχετικά με την ύπαρξη ρέματος στην περιοχή του έργου, κρίθηκε ότι νομίμως επελήφθη η αρμόδια αρχή (η Ειδική Γραμματεία Υδάτων): η αμφισβήτηση της γνωμοδότησης της τελευταίας πλήττει την τεχνική κρίση της διοίκησης, και δεν μπορεί να ελεγχθεί ακυρωτικά.²⁸⁷

Κατά την περίοδο αναφοράς, η μόνη άλλη αξιοσημείωτη εξέλιξη ήταν η ενσωμάτωση της οριοθέτησης ρεμάτων στα νέα τοπικά και ειδικά χωρικά σχέδια (στα τελευταία, περιλαμβάνονται πλέον και οι περιοχές ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης (ΠΟΤΑ), οι περιοχές οργανωμένης ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων (ΠΟΑΠΔ), τα επιχειρηματικά πάρκα, τα εμπορευματικά κέντρα, τα ειδικά σχέδια χωρικής ανάπτυξης δημοσίων ακινήτων (ΕΣΧΑΔΑ), τα ειδικά σχέδια χωρικής ανάπτυξης στρατηγικών επενδύσεων (ΕΣΧΑΣΕ), και τα τοπικά ρυμοτομικά σχέδια).²⁸⁸

Πόσιμο νερό. Το καλοκαίρι του 2014, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οργάνωσε πανευρωπαϊκή δημόσια διαβούλευση για το πόσιμο νερό.²⁸⁹ Η διαβούλευση ήταν μία από τις ενέργειες που προέκυψαν από την πρωτοβουλία «Right2Water»²⁹⁰ - την πρώτη ευρωπαϊκή πρωτοβουλία πολιτών που επιτυχώς κάλυψε τις απαιτήσεις που ορίζονται στη σχετική ευρωπαϊκή νομοθεσία.²⁹¹ Οι έλληνες πολίτες εξέφρασαν την υποστήριξή τους στην ενίσχυση των προληπτικών μέτρων και των ποιοτικών προδιαγραφών (αλλά μόνο αν δεν οδηγήσουν σε αύξηση της τιμής), και την καλύτερη ενημέρωση των καταναλωτών. Σημαντικό ποσοστό θεωρεί την τιμή του πόσιμου νερού υψηλή.²⁹² Μία ακόμα νίκη της πρωτοβουλίας ήταν η «προαιρετική» ένταξη των υπηρεσιών ύδρευσης στην ευρωπαϊκή νομοθεσία για τις προμήθειες φορέων που δραστηριοποιούνται στον τομέα του ύδατος.²⁹³

Παρόλα αυτά, και με αφορμή την πρωτοβουλία, η οδηγία για το πόσιμο νερό έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα REFIT (Regulatory Fitness), και βρίσκεται σε φάση αξιολόγησης από μηδενική βάση.^{294,295} Αντίθετα, η προσφυγή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατά της οδηγίας για τις ραδιενεργές ουσίες στο νερό ανθρώπινης κατανάλωσης, η οποία επικαλείτο κυρίως τυπικά θέματα (όπως την επιλογή εσφαλμένης νομικής βάσης), απορρίφθηκε:²⁹⁶ η οδηγία πρέπει να ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο μέχρι την 28.11.2015.²⁹⁷

---

²⁸⁵ ΣτΕ (τμήμα Ε') 3237/2014· ΠΕ 116/2014, 205/2014, 251/2014, 259/2014.

²⁸⁶ ΠΕ 116/2014, 251/2014.

²⁸⁷ ΣτΕ (τμήμα Ε'7μ.) 3561-2/2014.

²⁸⁸ 7 παρ. 5, 8 παρ. 3 και παρ. 11 ν. 4269/2014 (Α' 142).

²⁸⁹ European Commission. (22.4.2015). Consultation on the Quality of Drinking Water in the EU. Ανάκτηση την 1.8.2015 από: <http://goo.gl/J0H2PG>

²⁹⁰ The European Citizen Initiative Official Register. (28.7.2015). Η ύδρευση και η αποχέτευση είναι ανθρώπινο δικαίωμα! Το νερό είναι δημόσιο αγαθό, όχι εμπόρευμα! [Commission registration number: ECI (2012) 000003]. Ανάκτηση την 1.8.2015 από: <http://goo.gl/lz01gt>

²⁹¹ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 211/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 2011, σχετικά με την πρωτοβουλία πολιτών (Επίσημη Εφημερίδα L 65 της 11.3.2011, σ. 1 έως 22).

²⁹² ECORYS. (2.2015). Analysis of the public consultation on the quality of drinking water (Draft report ENV.F.1/FRA/2010/0044). Ανάκτηση την 1.6.2015 από: <http://goo.gl/c11RWn>

²⁹³ Πρβλ. 7η αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2014/25/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2014, σχετικά με τις προμήθειες φορέων που δραστηριοποιούνται στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των ταχυδρομικών υπηρεσιών και την κατάργηση της οδηγίας 2004/17/ΕΚ (Επίσημη Εφημερίδα L 94 της 28.3.2014, σ. 243 έως 374), σύμφωνα με την οποία: «[υ]πενθυμίζεται ότι καμία διάταξη της παρούσας οδηγίας δεν υποχρεώνει τα κράτη μέλη να αναθέσουν σε τρίτους ή σε εξωτερικούς φορείς την παροχή υπηρεσιών τις οποίες επιθυμούν να παρέχουν τα ίδια ή τις οποίες επιθυμούν να οργανώσουν με τρόπο διαφορετικό από τη διαδικασία των προμηθειών κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας. Η παροχή υπηρεσιών που βασίζεται σε νομοθετικές, κανονιστικές διατάξεις ή σε συμβάσεις εργασίας εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας. Σε ορισμένα κράτη μέλη αυτό μπορεί να αφορά για παράδειγμα την παροχή συγκεκριμένων υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο, όπως παροχή πόσιμου ύδατος».

²⁹⁴ European Commission. (7.5.2015). Review of the Directive. Ανάκτηση την 25.6.2015 από: <http://goo.gl/ml7rYI>

²⁹⁵ European Commission. (16.12.2014). Commission Work Programme 2015: A New Start. Ανάκτηση την 25.6.2015 από: <http://goo.gl/aWFnsH>. Εκεί αναφέρονται τα εξής: "[i]n its Communication on the European Citizens Initiative "Right2Water" the Commission announced it would undertake an EU-wide public consultation on the Drinking Water Directive (Council Directive 98/83/EC of 3 November 1998 on the quality of water intended for human consumption). The ensuing evaluation will provide evidence on whether the legislation is fit for purpose and achieves its objectives. Results expected for 2015".

²⁹⁶ Άρθρο 8 οδηγίας 2013/51/Ευρατόμ του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2013, περί θεσπίσεως απαιτήσεων προστασίας της υγείας του πληθυσμού από ραδιενεργές ουσίες που περιέχονται στο νερό ανθρώπινης κατανάλωσης (Επίσημη Εφημερίδα L 296 της 7.11.2013, σ. 12 έως 21).

²⁹⁷ Απόφαση του Δικαστηρίου (δεύτερο τμήμα) της 12ης Φεβρουαρίου 2015, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-48/14, ECLI:EU:C:2015:91.

Εν τω μεταξύ, τα διαθέσιμα στοιχεία για τη χώρα μας καταδεικνύουν διαρκή προβλήματα και στην ποιότητα του πόσιμου νερού. Η αξιολόγηση των ελληνικών σχεδίων διαχείρισης επισημαίνει όχι μόνο ότι η κατάσταση του 4,5% των προστατευόμενων περιοχών πόσιμου ύδατος είναι άγνωστη – ένα μικρό πιθανώς ποσοστό, το οποίο όμως, για σημαντικούς λόγους δημόσιας υγείας, θα έπρεπε να είναι μηδενικό – αλλά και ότι οι ζώνες ασφαλείας γύρω από αυτές δεν έχουν θεσπιστεί ακόμη με οριστικό ή ειδικό τρόπο.²⁹⁸

Δυστυχώς, μία από τις ελάχιστες ζώνες ασφαλείας που έχουν οριστεί άλλαξε προς το χειρότερο: η υγειονομική διάταξη για την προστασία των νερών που χρησιμοποιούνται για την ύδρευση της πρωτεύουσας τροποποιήθηκε, όχι μόνο για να επιτραπουν «κατ' εξαίρεση» δραστηριότητες που δεν τηρούν τις απαραίτητες αποστάσεις ασφαλείας, αλλά και για να μειωθούν οι αποστάσεις αυτές.²⁹⁹ Μία «συγκεφαλαιωτική» έρευνα, η οποία βασιζόταν σε αναφορές των κρατών-μελών, επιβεβαίωσε το σχετικά χαμηλό επίπεδο συμμόρφωσης με τις μικροβιολογικές παραμέτρους στα ελληνικά μικρά συστήματα παροχής.³⁰⁰

Υπόγεια νερά. Δύο σημαντικές υποθέσεις που εκδίκασε το Συμβούλιο της Επικρατείας αναδεικνύουν το πρόβλημα της ρύπανσης των υπόγειων υδάτων και τις δυσκολίες εφαρμογής της νομοθεσίας. Σε αυτές, το δικαστήριο ακύρωσε την παράλειψη της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος να απαντήσει σε αιτήματα ανάληψης δράσης για αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημιάς. Τα αιτήματα αφορούσαν τη ρύπανση των επιγείων και υπόγειων υδάτων του Δήμου Μεσσαπίων από εξασθενές χρώμιο και νικέλιο,^{301,302} και του Δήμου Τανάγρας από διάφορα βαρέα μέταλλα.³⁰³ Και στις δύο περιπτώσεις, η ΕΥΕΠ ισχυρίστηκε ότι τα αιτήματα είναι «προδήλως αποδεκτά», με την προϋπόθεση «ότι θα καταστεί δυνατή και θα τεκμηριωθεί επιστημονικά η άμεση συσχέτιση της περιβαλλοντικής ζημιάς με κάθε μεμονωμένη δραστηριότητα και θα αποτιμηθεί επακριβώς η συνεισφορά της, προκειμένου να προσδιοριστούν τα ληπτέα μέτρα πρόληψης και αποκατάστασης και τελικά η δαπάνη που θα βαρύνει τον υπαίτιο φορέα εκμετάλλευσης».

Και στις δύο περιπτώσεις, η διοίκηση ισχυρίστηκε ότι «η ρύπανση και η επακόλουθη περιβαλλοντική ζημία στην περιοχή είναι αποτέλεσμα διάχυτης ρύπανσης με μεγάλη διασπορά στην ποσότητα και στο είδος των ρυπαντικών φορτίων και με προσθετική και συνεργιστική δράση αυτών στο χρόνο»: πράγματι, τα έγγραφα που υπέβαλε η ΕΥΕΠ περιγράφουν ένα όργιο ανεξέλεγκτης ρύπανσης και παραβίασης του θεσμικού πλαισίου, με ποινικές διαστάσεις και τεράστιες συνέπειες για το περιβάλλον και την δημόσια υγεία.^{304,305}

²⁹⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015). Έκθεση για την εφαρμογή των σχεδίων διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού σύμφωνα με την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα. Κράτος μέλος: Ελλάδα (draft). Ανάκτηση την 22.7.2015 από: http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/impl_reports.htm

²⁹⁹ Κοινή υπουργική απόφαση υπ' αριθ. Γ1(δ)/ ΓΠ οικ. 112203/2014 «Τροποποίηση – συμπλήρωση της υπ' αριθ. Α5/2280/83 (ΦΕΚ 720/Β/83) Υγειονομικής Διάταξης σχετικά με την «προστασία των νερών που χρησιμοποιούνται για

την ύδρευση της περιοχής Πρωτεύουσας από ρυπάνσεις και μολύνσεις», όπως τροποποιήθηκε – συμπληρώθηκε με τις Υγειονομικές Διατάξεις Α5/3257/84 (ΦΕΚ 898 Β'/1984 και 56 Β'/1985), Α5/5180/88 (ΦΕΚ 891Β'/1988) και υπ' αριθ. οικ.131835/5.12.2005 (ΦΕΚ 1744/Β'/13.12.2005) κοινή υπουργική απόφαση» (Β' 3504).

³⁰⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (16.6.2014). Συγκεφαλαιωτική έκθεση σχετικά με την ποιότητα του πόσιμου νερού στην ΕΕ, στην οποία εξετάζονται οι εκθέσεις των κρατών μελών για την περίοδο 2008-2010 δυνάμει της οδηγίας 98/83/ΕΚ [COM(2014) 363 final]. Ανάκτηση την 22.7.2015 από: <http://goo.gl/ty7FKC>

³⁰¹ ΣτΕ 975/2015.

³⁰² Για την περίπτωση του δήμου Μεσσαπίων, πρβλ. και ΜΠρΧαλκ 1158/2010 (προσβολή της προσωπικότητας που απορρέει από την διάθεση ρυπαμένου πόσιμου νερού).

³⁰³ ΣτΕ 976/2015.

³⁰⁴ Στην περίπτωση του δήμου Μεσσαπίων, το έγγραφο που υπέβαλε η ΕΥΕΠ στο δικαστήριο περιγράφει την ζοφερή κατάσταση ως εξής: «[στην περιοχή δραστηριοποιούνται εξορυκτικές, βιομηχανικές, βιοτεχνικές, αγροτοκτηνοτροφικές και άλλες επιχειρήσεις, οι οποίες ενδεχομένως να έχουν συνεισφέρει στη ζημία, οι επιχειρήσεις δε αυτές αναφέρονται σε σχετικό ενδεικτικό πίνακα είναι: πηνοτροφεία, χοιροτροφεία, αδρανοποίηση ζωικών υποπροϊόντων, επεξεργασία - διάθεση υγρών αποβλήτων, συγκέντρωση κόπρου, βιομηχανίες ελαίων-λίπων, βιομηχανίες τροφίμων, επιμεταλλωτήρια, ιχθυογεννητικό σταθμό, ελαιοτριβεία, μονάδες συσκευασίας αγροτικών προϊόντων, λοιπές βιομηχανίες, ενεργά και ανενεργά μεταλλεία ΛΑΡΚΟ, σπαστηροτριβείο - συνεργείο ΛΑΡΚΟ, μονάδα εμπλουτισμού - λιμένας φόρτωσης ΛΑΡΚΟ, σπαστηροτριβείο ΛΑΡΚΟ, απόρριψη αστικού τύπου αποβλήτων σε διάφορες θέσεις. β. Έχουν εντοπιστεί περιπτώσεις παράνομης μεταφοράς αποβλήτων, επικίνδυνων και μη, πιθανόν από επιχειρήσεις, που έχουν την έδρα τους σε άλλες περιοχές. γ. Δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο πρόκλησης ρύπανσης από μη καταγεγραμμένες επιχειρήσεις που λειτουργούν παράνομα χωρίς άδεια ή λειτουργούν περιστασιακά ή έχουν διακόψει τη λειτουργία τους. Ως προς τις πιθανές πηγές προέλευσης της ρύπανσης του νερού ... διαπιστώνονται, ειδικότερα, τα ακόλουθα: α. Οι βιομηχανίες και βιοτεχνίες που λειτουργούν στην περιοχή της Μεσσαπίας και επεξεργάζονται μεταλλουργικά παράγωγα, καθώς επίσης και η εξορυκτική δραστηριότητα της ΛΑΡΚΟ δεν έχουν συμμορφωθεί με τους κανόνες και τις απαιτήσεις του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου προστασίας του περιβάλλοντος. Εξακολουθούν να γίνονται απορρίψεις επικίνδυνων στερεών αποβλήτων από μεταλλουργικά εργοστάσια, κυρίως σπογγώδη απόβλητα (ζαφρίσματα) δευτερογενούς χύτευσης αλουμινίου, τα οποία και κατατάσσονται βάσει του Ευρωπαϊκού Καταλόγου Αποβλήτων (ΕΚΑ) στα επικίνδυνα απόβλητα, η δε επικινδυνότητα/τοξικότητα των συγκεκριμένων αποβλήτων έχει πιστοποιηθεί βάσει των αναλύσεων του Γενικού Χημείου του Κράτους και του ΙΓΜΕ. β. Ρυπαντικά φορτία απορρίπτονται παράνομα στην περιοχή με συνέπεια αυτά να διαποτίζουν τον υδροφόρο ορίζοντα ή και να καταλήγουν στη θάλασσα μέσω των ποταμών και των υδατορεμάτων. Συχνά απορρίπτονται παράνομα βιομηχανικά απόβλητα, πολλές φορές επικίνδυνα, πιθανόν κατόπιν μεταφοράς τους από βιομηχανίες/βιοτεχνίες και εκτός του Δήμου Μεσσαπίων. Μεγάλες ποσότητες υποπροϊόντων επεξεργασίας αλουμινίου μεταφέρονται από τα Οινόφυτα και την Δυτική Αττική σε εργοστάσια της Κεντρικής Εύβοιας προς δευτερογενή επεξεργασία για την ανάκτηση του περιεχόμενου Αλουμινίου, χωρίς συστηματικό

Το δικαστήριο απέρριψε τους ισχυρισμούς αυτούς της ΕΥΕΠ: και στις δύο περιπτώσεις, η διοίκηση «όφειλε να δεχθεί το αίτημα για ανάληψη δράσης πρόληψης και αποκατάστασης ..., χωρίς να απαιτείται η δράση αυτή να συνδέεται με καταλογοισμό των υπεύθυνων φορέων εκμετάλλευσης και υπό την εκδοχή ακόμη ότι ο εντοπισμός τους είναι αδύνατος ή προβλέπεται να καταστεί δυνατός σε μεταγενέστερο χρόνο, δεδομένου ότι η δυσχέρεια εντοπισμού των υπευθύνων ρύπανσεως δεν συνιστά αναγκαιώς ρύπανση διάχυτου χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 5 παρ. 2 του π.δ/τος 148/2009».³⁰⁶ Τουλάχιστον για την περιοχή του Ασωπού, θα πρέπει να τονιστεί ότι υπάρχει πλουσιότερη νομολογία, η οποία σε μεγάλο βαθμό προέρχεται από τις προσπάθειες της ΕΥΕΠ και άλλων φορέων να εντοπίσουν τους φορείς ρύπανσης, και να αποτρέψουν την περαιτέρω υποβάθμιση των υδάτων της περιοχής.³⁰⁷

και ουσιαστικό έλεγχο από τις αρμόδιες υπηρεσίες με αποτέλεσμα τα απόβλητά τους να απορρίπτονται παράνομα σε γειτονικές αγροτοδοσιακές εκτάσεις, όπως αποκαλύπτεται κατ' επανάληψη από τους περιβαλλοντικούς συλλόγους του Δήμου Μεσσαπίων. γ. Οι υψηλές συγκεντρώσεις χρωμίου στα υπόγεια νερά και το έδαφος της περιοχής μπορεί να οφείλονται επίσης, και σε σημαντικό βαθμό, στην εκτεταμένη παρουσία οφιολιθικών πετρωμάτων και νικελολατεριτών στην Μεσσαπία, που αποτελούν πηγή χρωμίου στο έδαφος. δ. Μεγάλες χοιροτροφικές και πτηνοτροφικές μονάδες, που είναι εγκατεστημένες κυρίως μεταξύ των ποταμών Λήλιαντα και Μεσσαπίου, ευθύνονται για τη μόλυνση των υδάτων, τόσο λόγω των στερεών και υγρών αποβλήτων τους (λυμάτων) όσο και λόγω της χρήσης και ανεξέλεγκτης διάθεσης μεγάλων ποσοτήτων χημικών ουσιών (κοπρίες, στρωμένες, λύματα, αντιβιοτικά, φάρμακα, νεκρά ζώα). Ως προς τους ελέγχους στις εγκαταστάσεις της ΛΑΡΚΟ... αναφέρονται τα ακόλουθα: «από τη λειτουργία της ΛΑΡΚΟ έχουν δημιουργηθεί πολλαπλά ανοιχτά ορύγματα (κρατήρες) πολύ μεγάλο βάθος, χωρίς μέχρι σήμερα να έχει γίνει αποκατάσταση του περιβάλλοντος. Τα ορύγματα καταλαμβάνουν πολύ μεγάλη έκταση του Δήμου Μεσσαπίων, από τον Νέο και Παλαιό Παγώντα ως τις Άκρες, τον Σταυρό, το Κοτονδεσπότι, την Αγία Σοφία, την Πλατάνα, την Άπαιη, τη Μονή Μακρυμάλλης και την Τριάδα. Τα υλικά αποκάλυψης μεταλλεύματος (που είναι ειδικά στερεά απόβλητα) απορρίπτονται αυθαίρετα και ασχεδίαστα, με αποτέλεσμα να αποφράσσονται υδατορεύματα, ενώ πρέπει να αποτίθενται με αειοδοτημένο ασφαλή τρόπο. Το ίδιο συμβαίνει και με τα «ανοιχτά ορυχεία» μικτών θειούχων μεταλλευμάτων σιδηροπυρίτη και σκληρών πετρωμάτων. – Τα νερά των βροχοπτώσεων, μη έχοντας διέξοδο, λιμνάζουν μέσα στους κρατήρες των ορυχείων και «εμπλουτίζουν» τον υδροφόρο ορίζοντα με διαλυμένα άλατα βαρέων μετάλλων ως αποτέλεσμα του φαινομένου της «όξινης απορροής» (acid drainage), ονομαζόμενο επίσης και «hard rock acid drainage» (όξινη απορροή σκληρών πετρωμάτων). Ειδικότερα, τα όμβρια και τυχόν υπόγεια ύδατα που καταλήγουν στους κρατήρες των ορυχείων, ερχόμενα σε επαφή με τα «θειούχα χυμάτα των αποκαλύψεων» και με εμφανίσεις θειούχων σχηματισμών (όπως οι πυρίτες), με τη δράση του ατμοσφαιρικού οξυγόνου σχηματίζουν όξινα διαλύματα θειικού/θειώδους οξέως τα οποία διαλυτοποιούν άλατα βαρέων μετάλλων που συνοδεύουν το μετάλλευμα, ελευθερώνοντας διαλυτά ιόντα τους στη μάζα των λιμναζόντων υδάτων. Οι απορροές αυτές στη συνέχεια κατεισδύουν αργά στον υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα. Αυτός είναι ο κυριότερος μηχανισμός ρύπανσης των υδάτων με βαρέα μέταλλα σε περιοχές «ανοικτών ορυχείων» μικτών θειούχων πετρωμάτων. Στο επόμενο στάδιο, η εταιρεία ΛΑΡΚΟ μεταφέρει το μετάλλευμα στους σπαστήρες, που βρίσκονται στην περιοχή του Τ.Δ. Σταυρού, απ' όπου ξεκινάει και ο ιμάντας μεταφοράς του θραυσμένου/κοκκοποιημένου μεταλλεύματος στη θέση Βρυσάκια στις ακτές του Ευβοϊκού κόλπου. Τόσο κατά τη θραύση όσο και κατά τη μεταφορά του μεταλλεύματος προκαλείται εκτεταμένη ρύπανση του αέρα, του εδάφους και των υδάτων λόγω της ... από τον αέρα κυρίως, διάχυσης και διασποράς λεπτής σκόνης μεταλλεύματος που συνεπάγεται κίνδυνο και για τη δημόσια υγεία (εισπνοή, κατάποση, τροφική αλυσίδα), δεδομένου ότι η εγκατάσταση ξηρής αποκόνωσης που προβλεπόταν ήδη στην υπ' αρ. πρωτ. 155302/02.08.2005 Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ), δεν έχει υλοποιηθεί ακόμη...»

³⁰⁵ Για την περίπτωση του δήμου Τανάγρας (Ασωπού), αναφέρονται τα εξής: «σε επίπεδο εφαρμογής είναι εξαιρετικά δύσκολο και επιστημονικά μη σαφώς τεκμηριωμένο στην παρούσα φάση, καθώς: α) στη λεκάνη απορροής του Ασωπού δραστηριοποιούνται και εξακολουθεί να δραστηριοποιείται εξαιρετικά μεγάλος αριθμός βιομηχανικών, βιοτεχνικών, αγροτοκτηνοτροφικών και άλλων επιχειρήσεων (πλέον των 300 με άδεια λειτουργίας), οι οποίες έχουν εν δυνάμει συνεισφέρει στην ζημία. Παράλληλα δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο πρόκλησης ή ζημίας από δραστηριότητες: i) παράνομα λειτουργούσες/μη αδειοδοτημένες και μη καταγεγραμμένες, ii) που λειτουργούν περιστασιακά, iii) που έχουν διακόψει τη λειτουργία τους, iv) που μετέφεραν – από την έδρα τους εκτός της λεκάνης του Ασωπού - και απέρριψαν απόβλητα στην περιοχή. β) Οι νόμιμα λειτουργούσες δραστηριότητες της περιοχής διέθεταν άδειες απευθείας διάθεσης στον Ασωπό των επεξεργασμένων υγρών τους αποβλήτων, άδειες επιφανειακής ή υπεδάφιας διάθεσης και άδειες υπαιθριας προσωρινής αποθήκευσης των στερεών βιομηχανικών τους αποβλήτων. γ) Δεν υπάρχουν μελέτες βάσης - αναφοράς που να καταγράφουν την αρχική κατάσταση (φυσική, χημική, οικολογική) των φυσικών πόρων, ήτοι του εδάφους, των νερών, των φυσικών οικοτόπων και των προστατευόμενων ειδών, προκειμένου συγκρινόμενες αυτές με τις αντίστοιχες σημερινές να εξάγεται με αποδεκτό επιστημονικά τρόπο η περιβαλλοντική ζημία ως μετρήσιμη δυσμενής μεταβολή των φυσικών πόρων... Η ΕΥΕΠ διερευνά και επεξεργάζεται στοιχεία για σειρά δραστηριοτήτων της περιοχής που απέρριπταν ή και απορρίπτουν ανεπεξέργαστα ή μερικώς επεξεργασμένα βιομηχανικά απόβλητα στον Ασωπό ποταμό ή σε γεωτρήσεις ή σε εδαφοδεξαμενές ή ανεξέλεγκτα ή παραβιάζουν σημαντικούς όρους της περιβαλλοντικής τους αδειοδότησης και συνεπώς είναι ανυπεύθυνες για την προκληθείσα περιβαλλοντική ζημία στην περιοχή, για τους φορείς εκμετάλλευσης των οποίων θα πρέπει βάσει των προβλέψεων του π.δ. 148/2009 να εκδοθεί τεκμηριωμένη απόφαση ακριβούς καταλογοισμού περιβαλλοντικής ευθύνης».

³⁰⁶ Κατά το άρθρο 5 παρ. 2 του π.δ. 148/2009 (Α' 190), «[τ]ο παρόν διάταγμα εφαρμόζεται σε περιβαλλοντική ζημία ή άμεση απειλή τέτοιας ζημίας λόγω ρύπανσης διάχυτου χαρακτήρα, μόνον εφόσον μπορεί να αποδειχθεί αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και των δραστηριοτήτων μεμονωμένων φορέων εκμετάλλευσης».

³⁰⁷ Για την περιοχή του (βιομηχανικού) Ασωπού, πρβλ. επίσης: ΣτΕ (τμήμα ΣΤ') 1553-4/1996 (αίτηση ακύρωσης κατά της απόφασης του δ.σ. του Συνδέσμου Κοινοτήτων Ασωπού Ποταμού για τον καθορισμό του «ύψος του εφάπαξ ποσού, ως δικαιώματος συνδέσεως των βιομηχανιών και λοιπών εγκαταστάσεων προς απόρριψη των υγρών τους αποβλήτων στον Ασωπό ποταμό») · ΣτΕ (ΟΛ.) 1543-4/2008 (αίτηση ακύρωσης κατά της κ.υ.α. καθορισμού της θέσης, ορίων και έκτασης της ΒΙ.ΠΕ. Τανάγρας «κατά το μέρος της με το οποίο ορίστηκε ότι η διάθεση των αποβλήτων και λυμάτων από την λειτουργία της ΒΙΠΕ θα γίνεται δια του Ασωπού ποταμού») · ΣτΕ (τμήμα Ε'7μ.) 3974-3981/2010 (αιτήσεις ακύρωσης κατά των απορρίψεων αιτημάτων για ανάκληση αδειών λειτουργίας/εγκατάστασης και αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων στην περιοχή του Ασωπού) · ΣτΕ (τμήμα Ε') 3571/2013 (αίτηση αναίρεσης που αφορά επιβολή προστίμων για παραβιάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στην περιοχή του Ασωπού) · ΣτΕ (τμήμα Ε') 1784/2015 (αίτηση αναίρεσης που αφορά επιβολή προστίμων για παραβιάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στην περιοχή του Ασωπού) · ΣτΕ Ε.Α. 845-6/2010 (αίτηση αναστολής απόφασης της Αντινομάρχου Βιοτεχνίας για προσωρινή διακοπή αεροπορικής βιομηχανίας) · ΣτΕ Ε.Α. 160/2012 (αίτηση αναστολής απόφασης της Αντινομάρχου Βιοτεχνίας για προσωρινή διακοπή αεροπορικής βιομηχανίας) · ΣτΕ Ε.Α. 412/2012 (αίτηση αναστολής της απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων μονάδας τήξης και χύτευσης για την παραγωγή προϊόντων χαλκού, ψευδαργύρου, και κραμάτων στην περιοχή του Ασωπού) · ΣτΕ Ε.Α. 662/2012 (αίτηση αναστολής απόφασης διακοπής λειτουργίας βιομηχανικής εγκατάστασης παραγωγής μεταλλικών εξαρτημάτων και ειδών κιγκαλερίας στην περιοχή του Ασωπού) · ΣτΕ Ε.Α. 40/2013 (αίτηση αναστολής της ανανέωσης άδειας λειτουργίας βιομηχανικής μονάδας παραγωγής μεταλλικών εξαρτημάτων και ειδών κιγκαλερίας στην περιοχή του Ασωπού) · ΣτΕ Ε.Α. 236/2014 (αίτηση αναστολής απόφασης διακοπής λειτουργίας αγροτροφικής εγκατάστασης στην περιοχή του Ασωπού). Επίσης, πρβλ. European Committee of Social Rights. (16.10.2013). Resolution CM/ResChS(2013)15. Collective Complaint No. 72/2011. International Federation for Human Rights (FIDH) v. Greece (Adopted by the Committee of Ministers on 16 October 2013 at the 1181st meeting of the Ministers' Deputies). Ανάκτηση την 1.8.2015 από: <https://goo.gl/gt8mbT>

Η εγκληματική διάσταση της ρύπανσης των υδάτων στην Ελλάδα επισημαίνεται και σε ειδική έκθεση που δημοσιοποιήθηκε τον Νοέμβριο του 2014 από τη μονάδα Eurojust της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη δικαστική συνεργασία.³⁰⁸ Στην έκθεση, η Eurojust αναφέρεται σε μια «ελληνική περίπτωση ρύπανσης των υδάτων», στην οποία ήταν εξαιρετικά δύσκολος και δαπανηρός ο εντοπισμός των υπαιτίων, με αποτέλεσμα ο εισαγγελέας να ασκήσει διώξεις για ήσσονος σημασίας εγκληματική πράξη. Η υπόθεση κατά πάσα πιθανότητα αφορά την περίπτωση του Ασωπού.

Σύνταξη κεφαλαίου: Γιώργος Χασιώτης

9. ΣΤΕΡΕΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ

9.1. Δικαστικές αποφάσεις για ΧΥΤΑ

ΔΕΕ για ΧΥΤΑ Ζακύνθου: Στις 17.07.2014 το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) καταδίκασε την Ελλάδα για την υπόθεση του ΧΥΤΑ Ζακύνθου, που βρίσκεται σε μία από τις πιο σημαντικές οικολογικά και τουριστικά περιοχές της χώρας³⁰⁹. Η υπόθεση παρουσιάζεται στην ενότητα 10.6 σχετικά με τις περιπτώσεις υποβάθμισης προστατευόμενων περιοχών.

ΔΕΕ για χωματερές: Μετά την καταδίκη της χώρας για τον ΧΥΤΑ Ζακύνθου, ακολούθησε στις 2.12.2014 η καταδικαστική απόφαση του ΔΕΕ για την παραβίαση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας σε ό,τι αφορά το ζήτημα της ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων, συνολικά³¹⁰. Η απόφαση του ΔΕΕ επιβάλλει στην Ελλάδα κατ' αποκοπή πρόστιμο 10 εκατ. ευρώ για τη μη εξάλειψη του προβλήματος των ΧΑΔΑ από το 2005 ως το 2009. Επίσης επιβάλλει εξαμηνιαίο πρόστιμο 14,52 εκ ευρώ που υπολογίστηκε για τους 293 ΧΑΔΑ που υπήρχαν που υπήρχαν τον Μάιο 2014, απομειούμενο αναλόγως των ΧΑΔΑ που θα υπάρχουν τον Ιούνιο 2015³¹¹. Πρόκειται ουσιαστικά για 363 παραβάσεις συνολικά, ήτοι μία παράβαση για καθέναν από τους 223 χώρους διαθέσεως που πρέπει ακόμη να αποκατασταθούν και δύο παραβάσεις για καθέναν από τους 70 ΧΑΔΑ που δεν έχουν ακόμη παύσει να λειτουργούν και που θα πρέπει επίσης στη συνέχεια να αποκατασταθούν.

Το ΔΕΕ ουσιαστικά απέρριψε τα επιχειρήματα της Ελληνικής Δημοκρατίας, η οποία επικαλέστηκε την οικονομική κρίση για να δικαιολογήσει την καθυστέρηση εκτέλεσης των σχετικών εργασιών αλλά και τα προσωρινά μέτρα που έλαβε σε ορισμένες περιοχές όπως είναι η μεταφορά των αποβλήτων σε χώρο διαθέσεως ευρισκόμενο σε άλλη τοποθεσία, εν αναμονή της δημιουργίας νόμιμου χώρου διαθέσεως στις σχετικές περιοχές.

Σημειώνεται επίσης ότι απαραίτητη προϋπόθεση για τη μείωση της εξαμηνιαίας χρηματικής ποινής είναι η δημιουργία ενός μηχανισμού επιβεβαίωσης του κλεισίματος/αποκατάστασης ΧΑΔΑ. Σύμφωνα με τη δικαστική απόφαση για να χορηγηθεί η μείωση, στην Ελληνική Δημοκρατία εναπόκειται να αποδεικνύει, πριν τη λήξη κάθε εξαμηνιαίας περιόδου από την ημερομηνία εκδόσεως της απόφασης, ότι οι χώροι διάθεσης αποβλήτων τους οποίους αφορά η παράβαση έχουν παύσει να λειτουργούν ή/και ότι έχουν αποκατασταθεί. Προς αποφυγή του ενδεχομένου, για το οποίο κάνει λόγο η Επιτροπή, να προβεί το κράτος μέλος αυτό σε παύση της λειτουργίας των ΧΑΔΑ, δημιουργώντας όμως, παράλληλα, νέους τέτοιους παράνομους χώρους διάθεσης αποβλήτων, πρέπει να λογίζεται ότι ένας ΧΑΔΑ που ήταν προηγουμένως σε λειτουργία έχει παύσει τη λειτουργία του μόνον όταν η Ελληνική Δημοκρατία προσκομίζει την απόδειξη όχι μόνον της παύσης της λειτουργίας

³⁰⁸ Eurojust. (2014, 21 November). Mafia: New EU-Eurojust report reveals organised crime groups behind environmental crimes. <http://www.eurojust.europa.eu/press/pressreleases/pages/2014/2014-11-21.aspx>

³⁰⁹ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υπόθεση C-600/12. Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας. «Παράβαση κράτους μέλους — Περιβάλλον — Διαχείριση αποβλήτων — Οδηγίες 2008/98/ΕΚ, 1999/31/ΕΚ και 92/43/ΕΟΚ — Χώρος υγειονομικής ταφής αποβλήτων στη Ζάκυνθο — Εθνικό θαλάσσιο πάρκο Ζακύνθου — Περιοχή Natura 2000 — Θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta* — Παράβαση της ισχύος των περιβαλλοντικών όρων — Έλλειψη σχεδίου διευθετήσεως — Λειτουργία χώρου υγειονομικής ταφής — Δυσλειτουργίες — Κορεσμός του χώρου υγειονομικής ταφής — Διήθηση στραγγισμάτων — Ανεπαρκής κάλυψη και διασπορά των αποβλήτων — Επέκταση του χώρου υγειονομικής ταφής». Απόφαση της 17^{ης} Ιουλίου 2014.

³¹⁰ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2014, 2 Δεκεμβρίου). Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας. Απόφαση στην υπόθεση C-378/13. «Παράβαση κράτους μέλους — Οδηγία 75/442/ΕΟΚ — Διαχείριση αποβλήτων — Απόφαση του Δικαστηρίου διαπιστώνουσα παράβαση — Μη εκτέλεση — Άρθρο 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ — Χρηματικές κυρώσεις — Κατ' αποκοπήν ποσό και χρηματική ποινή». <http://old.eu-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62013CJ0378:EL:HTML>

³¹¹ ΥΠΕΚΑ. (2.12.2014). Ανακοίνωση ΥΠΕΚΑ, σχετικά με την απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ για τους ΧΑΔΑ. <http://goo.gl/cdtzKY>

τους καθαυτής, αλλά και του γεγονότος ότι τα απόβλητα που απορρίπτονταν εκεί προηγουμένως αποτίθενται έκτοτε νομίμως σε ειδικά προσδιοριζόμενο χώρο διάθεσης αποβλήτων.

Ο επιμερισμός των προστίμων θα γίνει με βάση την κ.υ.α των υπουργείων Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Εσωτερικών και Οικονομικών που υπεγράφη την 1.8.2014³¹². Σύμφωνα με την κ.υ.α, το πλήρες πρόστιμο θα μεταβιβαστεί στους υπαίτιους δήμους ή περιφέρειες. Ο επιμερισμός σε περίπτωση ομαδικών παραβάσεων θα γίνεται από το Υπουργείο Εσωτερικών και θα βασιζείται κατά 40% στον πληθυσμό του δήμου και κατά 60% στον βαθμό συμμόρφωσης, ενώ η πρόοδος του κάθε δήμου θα πρέπει να πιστοποιείται, π.χ., με την απόφαση έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων ενός ΧΥΤΑ, τη δημοπράτησή του, την πιστοποίηση εργασιών εν εξελίξει κλπ. Στην περίπτωση ΟΤΑ τα πρόστιμα θα παρακρατούνται από τους πόρους που προορίζονται για τη χρηματοδότησή τους.

Λίγες εβδομάδες πριν την καταδίκη του ΔΕΕ, ο ΥΠΕΚΑ είχε υπογράψει δύο κ.υ.α. για τη δρομολόγηση της παύσης της ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων στις περιφέρειες Δυτικής Ελλάδας³¹³ και Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης³¹⁴, ενώ στις 3.12.2014 υπεγράφη και η αντίστοιχη κ.υ.α για την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας.³¹⁵

Στις 30.1.2015, η Εκτελεστική Επιτροπή του Ειδικού Διαβαθμιδικού Συνδέσμου του Νομού Αττικής (ΕΔΣΝΑ) εξέφρασε την αντίθεσή της στη συνέχιση της ανορθολογικής πρακτικής μεταφοράς των απορριμμάτων της Τρίπολης στον ΧΥΤΑ Φυλής³¹⁶, που εφαρμόστηκε κατά την προηγούμενη περίοδο αναφοράς. Αναζητήθηκαν εναλλακτικές λύσεις, μεταξύ των οποίων η χρήση του ΧΑΔΑ Λεβιδίου αλλά και η μεταφορά τμήματος των απορριμμάτων της Τρίπολης στην Κοζάνη, πριν τελικά ανατεθεί σε κοινοπραξία τεσσάρων εταιριών η μεταφορά και επεξεργασία τους στο Ζευγολατιό Κορινθίας. Η κατακύρωση του διαγωνισμού στην κοινοπραξία με δημόσια σύμβαση παροχής υπηρεσιών, που αποφασίστηκε από την Οικονομική Επιτροπή της Περιφέρειας Πελοποννήσου, θα κοστίζει 305 χιλιάδες ευρώ.

Και αυτήν την περίοδο αναφοράς επιβλήθηκαν πρόστιμα για ζητήματα διαχείρισης απορριμμάτων από την Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (ΕΥΕΠ) του ΥΠΕΚΑ. Στις 17.7.2014 επιβλήθηκαν εννέα πρόστιμα αξίας 288.300 ευρώ σε οκτώ εταιρίες και έναν δήμο³¹⁷. Στις 17.10.2014 τα πρόστιμα αφορούσαν τρεις φορείς διαχείρισης ΧΥΤΑ των ΟΤΑ στην Αιτωλοακαρνανία και τη Λέσβο, και ήταν συνολικού ύψους 75.400 ευρώ.³¹⁸ Τέλος, στις αποφάσεις της 23.1.2015 επιβλήθηκαν δώδεκα πρόστιμα αξίας 819.900 ευρώ.³¹⁹ Ξεχωρίζει το πρόστιμο στον δήμο Λαμιέων ύψους 232.000 ευρώ για σωρεία παραβάσεων της νομοθεσίας από την παράνομη διάθεση στον ειδικό χώρο απόθεσης Αποβλήτων Εκσκαφών Κατασκευών και Κατεδαφίσεων (ΑΕΚΚ) έως την παράλειψη στεγάνωσης, την παράλειψη χωματοκάλυψης των απορριμμάτων και την παραμονή λιμναζόντων στραγγισμάτων στην επιφάνεια του ΧΥΤΑ. Ξεχωρίζει επίσης το πρόστιμο 135.000 ευρώ στη ΔΕΗ για την απόθεση αποβλήτων εξόρυξης του Ορυχείου Νοτίου Πεδίου χωρίς τήρηση των αποστάσεων ασφαλείας και τη λήψη των αναγκαίων μέτρων για την ευστάθειά τους.

Νομικό σχόλιο: Απόφαση ΣτΕ για τον ΧΥΤΑ Ζακύνθου

Και το τελευταίο έτος, οι ΧΥΤΑ απασχόλησαν συχνά την νομολογία. Ωστόσο, η απόφαση του Ε΄ τμήματος για τον νέο ΧΥΤΥ Ζακύνθου έχει, για πολλούς λόγους, ενδιαφέρον.³²⁰

³¹² Κοινή υπουργική απόφαση 1.8.2014. Αριθμ. οικ. 34611. «Διαδικασία καταλογισμού και επιμερισμού χρηματικών προστίμων που επιβάλλονται στην Ελληνική Δημοκρατία λόγω καταδίκης για παραβιάσεις της ενωσιακής νομοθεσίας, κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 45, παράγραφος 5 του Ν. 4042/2012» (Β' 2113)

³¹³ Κοινή υπουργική απόφαση 49598/3924 (23.10.2014). «Διαχείριση των αστικών στερεών αποβλήτων (ΑΣΑ) του Δήμου Πύργου Π.Ε. Ηλείας Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας» (Β'2855)

³¹⁴ Κοινή υπουργική απόφαση 49599/3925 (23.10.2014). «Διαχείριση των αστικών στερεών αποβλήτων των Δήμων των Π.Ε. Δράμας και Έβρου και του Δήμου Νέστου Π.Ε. Καβάλας της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.» (Β'2855).

³¹⁵ Κοινή υπουργική απόφαση 54658/ 4266 (3.12.2014). «Διαχείριση των αστικών στερεών αποβλήτων της 7ης, 10ης και 11ης Διαχειριστικής Ενότητας της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας» (Β' 3242)

³¹⁶ ΕΔΣΝΑ. (2015, 30 Ιανουαρίου). Η Εκτελεστική Επιτροπή του ΕΔΣΝΑ, στη συνεδρίαση της 30.1.2015, εξέφρασε την κατηγορηματική αντίθεσή της στην μεθόδευση για την μεταφορά απορριμμάτων του Δήμου Τρίπολης στο ΧΥΤΑ Φυλής.

³¹⁷ ΥΠΕΚΑ-ΕΥΕΠ. (2014, 17 Ιουλίου). Επιβολή Προστίμων για Περιβαλλοντικές Παραβάσεις της 17.7.2014. <http://goo.gl/dXrTjP>

³¹⁸ ΥΠΕΚΑ-ΕΥΕΠ. (17.10.2014). Επιβολή Προστίμων για Περιβαλλοντικές Παραβάσεις της 17.10.2014. <http://goo.gl/Gq1FAf>

³¹⁹ ΥΠΕΚΑ-ΕΥΕΠ. (23.1.2015). Επιβολή Προστίμων για Περιβαλλοντικές Παραβάσεις της 23.01.2015. <http://goo.gl/MhqPWS>

³²⁰ ΣτΕ (Ε΄ τμήμα) 1394/2015.

Πέρα από τεράστια προβλήματα χωροθέτησης των εγκαταστάσεων αυτών – τα οποία οφείλονται στην έλλειψη γης, στις αυξημένες ανάγκες, την ανάγκη προστασίας των φυσικών πόρων, τις κοινωνικές αντιδράσεις, τις μελετητικές προχειρότητες και παλινωδίες, την αδιαφάνεια και την αδυναμία των αρχών να εξασφαλίσουν την ασφαλή λειτουργία τους - η απόφαση αναδεικνύει την σημασία μίας πρόσφατης ευρωπαϊκής καταδίκης, και τα σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα μίας σημαντικής προστατευόμενης περιοχής. Αναδεικνύει επίσης δύο πρόσωπα: ένα θετικό, και ένα ιδιαίτερα αρνητικό, της διοίκησης.

Το ιστορικό της υπόθεσης είναι μακρύ. Ο υφιστάμενος ΧΥΤΑ Ζακύνθου (εφεξής, ο ΧΥΤΑ) στη θέση «Γρυπαράϊκα» λειτουργεί (από το 1996) βάσει απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων του 1992,³²¹ η οποία «ανανεώθηκε» το 2000,³²² τροποποιήθηκε και παρατάθηκε (με το πρόσχημα της «αποκατάστασης») το 2011 και εκπνέει (σύμφωνα με τις διατάξεις της) στις 31.12.2015.³²³ Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ΑΕΠΟ αυτές εξέπνεαν (σύμφωνα με τους όρους τους), και περνούσαν χρόνια μέχρι να ανανεωθούν ή αντικατασταθούν.

Ο ΧΥΤΑ βρίσκεται μέσα στον πυρήνα του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου (ΕΘΠΖ),³²⁴ το οποίο είχε εν τω μεταξύ ιδρυθεί το 1999: το σχετικό προεδρικό διάταγμα δεν επέτρεπε τη δραστηριότητα εντός του ΕΘΠΖ, ενώ η «επέκταση ή εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων υφισταμένων δραστηριοτήτων» ήταν μεν δυνατή, αλλά μόνο «εφόσον επιτρέπονται από τις διατάξεις του», και μετά από τήρηση της διαδικασίας προέγκρισης χωροθέτησης, όπως ίσχυε τότε.³²⁵ Η διάταξη αυτή παραβιάζεται συνειδητά και αιτιωρητικά για πολλά χρόνια από τις αρμόδιες αρχές, με επίκληση της έλλειψης εναλλακτικών λύσεων. Την ίδια περίοδο, οι ελεγκτικές αρχές καταγράφουν επιμελώς σωρεία παραβάσεων της περιβαλλοντικής νομοθεσίας: έτσι, πέρα από το θέμα της χωροθέτησης, οι εκθέσεις και οι αυτοψίες τους τεκμηρίωσαν ότι ο ΧΥΤΑ παραβιάζει την νομοθεσία που τον διέπει, και ρυπαίνει το περιβάλλον του ΕΘΠΖ. Για παράδειγμα, έκθεση μερικού ελέγχου τήρησης των περιβαλλοντικών όρων διαπίστωσε το 2013 (μεταξύ πολλών άλλων) ότι ο ΧΥΤΑ δεν τηρεί τις διαδικασίες αποδοχής αποβλήτων, ότι υπήρχαν σοβαρές ελλείψεις στην πυρασφάλεια, ακάλυπτα απορρίμματα πάνω στο μέτωπο απόθεσης των κορεσμένων κυτάρων, με «άμεσο κίνδυνο για την δημόσια υγεία» και «πλευροδιαρροές» από ρέοντα και λιμνάζοντα στραγγίσματα προς παρακείμενο ρέμα, που απορρέει στην προστατευόμενη, και ιδιαίτερα δημοφιλή το καλοκαίρι, θαλάσσια περιοχή. Ταυτόχρονα, έλειπαν το σχέδιο αντιμετώπισης έκτακτων περιστατικών, στοιχεία παρακολούθησης, και η άδεια υγειονομικής ταφής («άδεια λειτουργίας») αποβλήτων.³²⁶ Παρόμοιες αναφορές υποβάλλονταν για πολλά χρόνια από το ΚΕΠΠΕ, την ΕΥΕΠ και τις υγειονομικές υπηρεσίες.

Δεν άργησε πολύ η παραπομπή της χώρας στο ΔΕΕ,³²⁷ και η (μάλλον αναπόφευκτη) καταδίκη της : όπως δέχθηκε η απόφαση του ΔΕΕ, «από τα πορίσματα των επιθεωρήσεων και των επιτόπιων ελέγχων που διενεργήθηκαν το 2010, το 2011 και το 2012 από τις ελληνικές αρχές και από την Επιτροπή, τα οποία επικαλείται η Επιτροπή, προκύπτει ότι η λειτουργία του επίμαχου ΧΥΤΑ αποτελούσε αιτία μόλυνσεως του περιβάλλοντος και ενείχε κινδύνους για την υγεία των κατοίκων και της πανίδας, καθώς και για τη φύση». Μάλιστα, κατά το ΔΕΕ, ο «χώρος] υγειονομικής ταφής αποβλήτων του οποίου η άδεια λειτουργίας έχει λήξει, οσάκις ο βαθμός του κορεσμού του και οι δυσλειτουργίες του επηρεάζουν περιοχή μία περιοχή Natura 2000» αποτελεί «σχέδιο» που απαιτεί δέουσα εκτίμηση σύμφωνα με την οδηγία για τους οικοτόπους.³²⁸ Στις ημέρες μας, είναι μάλλον σπάνιες οι ευρωπαϊκές υποθέσεις για μεμονωμένους χώρους διάθεσης αποβλήτων, πόσο μάλλον όταν υπάρχει «συνολική» καταδίκη για το καθεστώς διαχείρισης των αποβλήτων στην χώρα μας.³²⁹ Ενδεικτική της «αποτελεσματικότητας» της διοικητικής δράσης στο θέμα αυτό είναι και η εξής λεπτομέρεια:

³²¹ Κοινή υπουργική απόφαση 62328/7.7.1992 «Έγκριση περιβαλλοντικών όρων για την δημιουργία χώρου υγειονομικής ταφής απορριμμάτων στη θέση «Βύθακα-Γρυπαράϊκα» κοινότητας Βασιλικού Ζακύνθου σε έκταση 92.407,16 τ.μ.».

³²² Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 107064/3.10.2000 «Ανανέωση περιβαλλοντικών όρων για την λειτουργία και επανένταξη του χώρου υγειονομικής ταφής απορριμμάτων στην θέση Γρυπαράϊκα του δημοτικού διαμερίσματος Βασιλικού του δήμου Ζακυνθίων, στον ν. Ζακύνθου».

³²³ Κοινή υπουργική απόφαση 199958/8.6.2011 «Τροποποίηση και χρονική παράταση ισχύος των υπ' αριθμ. 62328/07.07.1992 και 107064/03.10.2000 ΚΥΑ έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για τις εργασίες αποκατάστασης και μετέπειτα φροντίδας του χώρου υγειονομικής ταφής απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) Ζακύνθου στην θέση Γρυπαράϊκα» (ΑΔΑ: 4Α3Ι0-Μ3), και ειδικά ο όρος 6, σημείο Α.

³²⁴ Προεδρικό διάταγμα της 1/22.12.1999 «Χαρακτηρισμός χερσαίων και θαλασσιών περιοχών του κόλπου Λαγανά και των νήσων Στροφάδων ως Εθνικό θαλάσσιο Πάρκο και χαρακτηρισμός ως περιφερειακής ζώνης του Εθνικού θαλάσσιου Πάρκου της χερσαίας έκτασης του δήμου Ζακύνθου (τέως δήμος Ζακυνθίων και κοινότητες Βασιλικού, Αμπελοκήπων και Αργασίου) και του δήμου Λαγανά (τέως κοινότητες Καλαμακίου, Μουζακίου, Κερίου, Παντοκράτορα και Λιθακιάς) Ν. Ζακύνθου» (Δ' 906) [τροποποίηση με το π.δ. της 29.10./27.11.2003 (Δ' 1272)], σύμφωνα με το οποίο ο ΧΥΤΑ βρίσκεται εντός των περιοχών Φ1 και Φ1', οι οποίες αποτελούν «περιοχές φυσικού τοπίου» και «προστατευόμενα τοπία» [βλ. άρθρο 3, παρ. Γ), σημείο 10].

³²⁵ Άρθρο 6 παρ. II εδ. 7 του π.δ. Π.δ. της 1/22.12.1999 «Χαρακτηρισμός χερσαίων και θαλασσιών περιοχών του κόλπου Λαγανά και των νήσων Στροφάδων ως Εθνικό θαλάσσιο Πάρκο και χαρακτηρισμός ως περιφερειακής ζώνης του Εθνικού θαλάσσιου Πάρκου της χερσαίας έκτασης του δήμου Ζακύνθου (τέως δήμος Ζακυνθίων και κοινότητες Βασιλικού, Αμπελοκήπων και Αργασίου) και του δήμου Λαγανά (τέως κοινότητες Καλαμακίου, Μουζακίου, Κερίου, Παντοκράτορα και Λιθακιάς) Ν. Ζακύνθου» (Δ' 906).

³²⁶ Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος οικ. 2769/30.09.2014 «Έκθεση μερικού ελέγχου τήρησης των περιβαλλοντικών όρων και της κείμενης περιβαλλοντικής νομοθεσίας για τον ΧΥΤΑ Ζακύνθου στην θέση Γρυπαράϊκα-Βασιλικού στη νήσο Ζάκυνθο».

³²⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2.3.2013). Προσφυγή της 21ης Δεκεμβρίου 2012 — Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας (Υπόθεση C-600/12). Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2013/C 63/19.

³²⁸ Απόφαση του Δικαστηρίου (πέμπτο τμήμα) Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας, C-600/12, EU:C:2014:2086.

³²⁹ Απόφαση του Δικαστηρίου (πέμπτο τμήμα) Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας, C-502/03, EU:C:2005:592.

μολονότι απόφαση του Περιφερειάρχη κήρυξε την οριστική παύση της λειτουργίας του ΧΥΤΑ λίγες ημέρες πριν την εκδίκαση της υπόθεσης από το ΔΕΕ (4.2.2014),³³⁰ ο ΧΥΤΑ Ζακύνθου συνέχισε να λειτουργεί κανονικά.

Το θέμα όμως έχει και άλλες νομικές πτυχές, οι οποίες δεν διερευνήθηκαν ποτέ: ο ΧΥΤΑ εντάσσεται και στις διαδοχικές ευρωπαϊκές οδηγίες «για τον ολοκληρωμένο έλεγχο και πρόληψη της ρύπανσης» και τις «βιομηχανικές εκπομπές»,³³¹ χωρίς όμως ποτέ να έχει εφαρμόσει «βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές» ή να έχει υποβάλει (όπως οι περισσότεροι ελληνικοί ΧΥΤΑ) το παραμικρό στοιχείο παρακολούθησης στο Ευρωπαϊκό Μητρώο Έκλυσης και Μεταφοράς Ρύπων (του Κανονισμού 166/2006).³³² Ατυχήματα (όπως κατολισθήσεις στα κύτταρα του ΧΥΤΑ), υπερκορεσμός (απόθεση περισσότερων αποβλήτων από αυτά προβλέπει ο σχεδιασμός) και οι αυξημένες ανάγκες του νησιού, ιδιαίτερα κατά την διάρκεια του καλοκαιριού, συμπλήρωναν την ζοφερή εικόνα.

Η αναζήτηση μίας νέας θέσης άρχισε το 2005. Η προμελέτη αξιολόγησε 5 θέσεις, από τις οποίες η θέση «Λίβας», η οποία βρισκόταν εντός καταφυγίου άγριας ζωής που ιδρύθηκε το 1976,³³³ ήταν η δεύτερη. Ωστόσο, διατυπώθηκαν πολλές αντιρρήσεις για την επιλογή των θέσεων: σύμφωνα με τις γνωμοδοτήσεις, όλες οι θέσεις βρίσκονται πάνω από τον σημαντικότερο υδροφόρο σχηματισμό του νησιού, και οι δύο πρώτες σε αναδασωτές εκτάσεις. Μάλιστα, κατά μία από τις γνώμες που κατατέθηκαν, η πρώτη επιλογή δημιουργεί σημαντικό κίνδυνο μόλυνσης των υπόγειων υδροφόρων οριζόντων και γεωτρήσεων που υδρεύουν το νησί. Το 2010, οι δύο πρώτες επιλογές, μαζί με νέες θέσεις επαναξιολογήθηκαν από μία νέα μελέτη, η οποία άλλαξε την σειρά: αυτή την φορά, η θέση «Λίβας» ήταν πρώτη. Βάσει της επιλογής αυτής, εκπονήθηκε η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων του 2010 (η οποία «επικαιροποιήθηκε» τον Ιούλιο του 2011), και εκδόθηκε η απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για ΧΥΤΥ (χώρο υγειονομικής ταφής υπολειμμάτων) το 2012.³³⁴ Κατά της τελευταίας, κάτοικοι του νησιού άσκησαν αίτηση ακύρωσης.

Η τελική απόφαση, η οποία ήταν απορριπτική, ερμηνεύει τις διατάξεις του νόμου για τη βιοποικιλότητα, ο οποίος αυστηροποιεί το καθεστώς των καταφυγίων άγριας ζωής. Πράγματι, ο νόμος για τη βιοποικιλότητα απαγορεύει τη «διάθεση αποβλήτων» εντός των καταφυγίων,³³⁵ και το (τότε) ΥΠΕΚΑ προσπάθησε να επιχειρηματολογήσει ότι αναφέρεται μόνο στην ανεξέλεγκτη διάθεση. Ορθά το δικαστήριο δεν υιοθέτησε αυτή την εξαιρετικά περιοριστική και μάλλον βεβιασμένη ερμηνεία, αφού η ανεξέλεγκτη διάθεση είναι απαγορευμένη παντού. Αντίθετα, το δικαστήριο εξέτασε τις μεταβατικές διατάξεις του νέου νόμου, σύμφωνα με τις οποίες η εφαρμογή του νεότερου, αυστηρότερου νόμου προϋποθέτει την υποβολή «πλήρους φακέλου» πριν την 21.3.2011, και διασφάλιση των «στόχων προστασίας» του προστατευμένου αντικειμένου.³³⁶ Μολονότι η μελέτη «επικαιροποιήθηκε» μετά την ημερομηνία αυτή (στις 7.2011), το δικαστήριο δέχθηκε ότι ο φάκελος ήταν «πλήρης», κυρίως διότι η επιλογή της θέσης οριστικοποιήθηκε στη μελέτη επαναξιολόγησης του 2010. Λόγω της συνεχούς συμπλήρωσης των φακέλων, και της ασάφειας της ίδιας της έννοιας του «φακέλου», η ερμηνεία παρόμοιων διατάξεων είναι δυσχερής, και μάλλον θα πρέπει να γίνεται εν όψει των ιδιαιτεροτήτων κάθε υπόθεσης. Στην συνέχεια, το δικαστήριο εξέτασε τις επιπτώσεις στους στόχους προστασίας: εδώ, το καθοριστικό επιχείρημα ήταν το μικρό ποσοστό έκτασης του ΚΑΖ που καταλαμβάνεται (0.85%), σε συνδυασμό με τα μέτρα προστασίας που προβλέπουν οι περιβαλλοντικοί όροι. Σε αυτό το πλαίσιο, το δικαστήριο δέχθηκε ότι η συνολική επίπτωση στο νησί θα είναι θετική, καθώς ο νέος ΧΥΤΥ θα αποτελέσει «παράγοντα εξυγίανσης και εξέλιξης των οικοσυστημάτων της ευρύτερης περιοχής του νησιού». Κρίσιμη ήταν και η απόφαση του ΔΕΕ, η οποία διαπιστώνει ότι η λειτουργία του ΧΥΤΑ παραβιάζει την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Κατά συνέπεια, εφαρμοστέο είναι το παλαιότερο καθεστώς για τα καταφύγια άγριας ζωής, η ενδεικτική απαρίθμηση του οποίου επιτρέπει σημαντικά έργα υποδομής, όπως οι ΧΥΤΥ, μετά από περιβαλλοντική αδειοδότηση.³³⁷

Το δικαστήριο επίσης δέχθηκε ότι έχουν εξεταστεί (στην μελέτη επαναξιολόγησης του 2010) εναλλακτικές λύσεις, ενώ αρνήθηκε να υπεισέλθει σε θέματα που αφορούν την σεισμική επικινδυνότητα (που είναι αυξημένη στα Ιόνια, και όμοια σε όλες τις θέσεις) και τον υδροφόρο ορίζοντα, με την αιτιολογία ότι εμπίπτουν στην τεχνική κρίση της διοίκησης.

³³⁰ Απόφαση Περιφερειάρχη Ιόνιων Νήσων οικ. 10917/2569/2014 «Απόφαση επιβολής διοικητικών κυρώσεων σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, στον Φορέα Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Ζακύνθου για τη λειτουργία του ΧΥΤΑ στο Καλαμάκι Ζακύνθου» (ΑΔΑ: ΒΙΡΤ7ΛΕ-4ΨΗ).

³³¹ Οδηγία 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου της 24ης Σεπτεμβρίου 1996 σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης (ΕΕ L 257 της 10.10.1996, σ. 26 έως 40) (προϊσχύουσα)· Οδηγία 2008/1/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Ιανουαρίου 2008, σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης (ΕΕ L 24 της 29.1.2008, σ. 8 έως 29) (προϊσχύουσα)· Οδηγία 2010/75/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Νοεμβρίου 2010, περί βιομηχανικών εκπομπών (ΕΕ L 334 της 17.12.2010, σ. 17 έως 119).

³³² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 166/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Ιανουαρίου 2006, για τη σύσταση ευρωπαϊκού μητρώου έκλυσης και μεταφοράς ρύπων και για την τροποποίηση των οδηγιών 91/689/ΕΟΚ και 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου (ΕΕ L 33 της 4.2.2006, σ. 1 έως 17).

³³³ Υπουργική απόφαση 27670/1450/7.4.1976 «Περί ιδρύσεως μονίμου καταφυγίου θηραμάτων επί του όρους Βραχιάνας νομού Ζακύνθου» (Β' 575).

³³⁴ Απόφαση Γ.Γ. Α.Δ. Πε/σου, Δυτ. Ελλάδα & Ιονία 11715/8684/12.11.2012 «Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων του έργου «Μονάδα Επεξεργασίας Απορριμμάτων (ΜΕΑ) και Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων (Χ.Υ.Τ.Υ.) και οδού πρόσβασης στις εγκαταστάσεις στο Νομό Ζακύνθου.» (ΑΔΑ: Β4Σ7ΟΡ1Φ-Χ7Ω).

³³⁵ Άρθρο 19 παρ. 4.3 περ. β) ν. 1650/1986, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 5 ν. 3937/2011 (Α' 60).

³³⁶ Άρθρο 21 παρ. 2 και παρ. 6 α) ν. 3937/2011 (Α' 60).

³³⁷ Άρθρο 57 παρ. 3 ν. 2637/1998 (Α' 200) (προϊσχύον).

Κατά την ίδια περίοδο, η περιοχή δοκιμάστηκε και με άλλους τρόπους: εκτός από την αυθαίρετη δόμηση και την όχληση της *Caretta caretta* από μηχανοκίνητα πλεούμενα, υπάρχουν και οι πυρκαγιές³³⁸. Μέχρι τις αρχές του καλοκαιριού του 2015, ο ΧΥΤΑ παραμένει σε λειτουργία. Δέκα χρόνια μετά την έναρξη της αναζήτησης άλλων λύσεων, η Ζάκυνθος εξακολουθεί να μην έχει τις απαραίτητες υποδομές. Απομένει να φανεί αν ο αρμόδιος φορέας είναι σε θέση να λειτουργήσει τον ΧΥΤΥ με καλύτερο τρόπο, δρομολογώντας μία λύση.

9.2. Νομοσχέδιο για την ανακύκλωση

Στις 19.11.2014 και με δύο χρόνια καθυστέρηση από τον νόμο 4042/2012³³⁹, τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση το σχέδιο νόμου «Ενίσχυση της ανακύκλωσης και βελτίωση της διαχείρισης των αποβλήτων»³⁴⁰ με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της ανακύκλωσης αλλά και των ποσοτικών επιδόσεων της χώρας οι οποίοι υπολείπονται αυτών που έχουν τεθεί από τις ευρωπαϊκές οδηγίες. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σύμφωνα με τα τελευταία δημοσιευμένα στοιχεία της Eurostat (2012) για τις συσκευασίες επιτεύχθηκε ανάκτηση 58,6% του συνόλου αποβλήτων συσκευασίας έναντι του στόχου 60% για το 2011 (20^η στην ΕΕ-28), ενώ για το γυαλί 54,7% έναντι του στόχου 60% (24^η στην ΕΕ-28) και για τα μέταλλα 38,2% έναντι 50% (προτελευταία στην ΕΕ-28). Επιπλέον, έως το 2020, η ανακύκλωση του χαρτιού, γυαλιού, πλαστικών και μετάλλων που προέρχονται από τα αστικά απόβλητα πρέπει να ανέλθει στο 50% κατά βάρος. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με την ανακοίνωση της Eurostat στις 26.3.2015³⁴¹, κατά το έτος 2013, η ανακύκλωση και η κομποστοποίηση στην Ελλάδα συνιστούσαν συνδυαστικά περίπου το 19% της διαχείρισης (μέσος όρος ΕΕ-28: 43%), με αποτέλεσμα η ταφή να εξακολουθεί να αποτελεί την κυρίαρχη μέθοδο διαχείρισης των αστικών στερεών αποβλήτων στη χώρα μας αγγίζοντας το 81% (μέσος όρος ΕΕ-28: 31%).

Για την αντιμετώπιση αυτής της καταφανούς υστέρησης της χώρας στην ανακύκλωση και την κομποστοποίηση αλλά και για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του συστήματος των μπλε κάδων, το οποίο συστηματικά και χωρίς τάσεις βελτίωσης παρουσιάζει πολύ υψηλά υπολείμματα της τάξης του 40%, το σχέδιο νόμου καθιστούσε υποχρεωτική τη χωριστή συλλογή τεσσάρων ρευμάτων αποβλήτων συσκευασίας (χαρτί, γυαλί, πλαστικό, μέταλλο). Έθετε επίσης στόχο χωριστής συλλογής βιοαποβλήτων 20% για το 2020 (από το 10% της σχετικής οδηγίας 2008/99/ΕΚ). Κατά παρέκκλιση, το σχέδιο νόμου έδινε τη δυνατότητα κοινής συλλογής πλαστικού και μετάλλων για τεχνικούς ή οικονομικούς λόγους, ενώ εξαιρούσε από τη χωριστή συλλογή τις απομονωμένες γεωγραφικά περιοχές, έπειτα από σύμφωνη γνώμη του Ελληνικού Οργανισμού Ανακύκλωσης (ΕΟΑΝ). Επίσης, περιλάμβανε πολλά μέτρα για την καλύτερη λειτουργία, την αποτελεσματική αξιοποίηση των εσόδων και τον πληρέστερο έλεγχο των συστημάτων εναλλακτικής διαχείρισης (ΣΕΔ), καθώς και τη διασφάλιση της λειτουργίας του ανταγωνισμού στον κλάδο της ανακύκλωσης, ενώ αποσαφήνιζε τις υποχρεώσεις των ΣΕΔ, του ΕΟΑΝ και των φορέων διαχείρισης αποβλήτων.

Εκτός όμως από τα παραπάνω, το σχέδιο νόμου επιχείρησε να περιορίσει τις αρμοδιότητες των περιφερειών στη διαχείριση αποβλήτων, καθώς μέσω του άρθρου 17, καθιστούσε δεσμευτική την έγκριση του ΥΠΕΚΑ για το περιεχόμενο των Περιφερειακών Σχεδιασμών Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ), ενώ σε ειδικές περιπτώσεις υποθέσεων καταγγελίας παραβίασης νομοθεσίας της ΕΕ για τα απόβλητα που εκδικάζονται από το ΔΕΕ, όπου ο οικείος ΠΕΣΔΑ δεν θα είχε καταστεί λειτουργικός, θα δινόταν η δυνατότητα στο ΥΠΕΚΑ να καταρτίσει ειδικό σχέδιο διαχείρισης αποβλήτων. Δυστυχώς η κυβέρνηση επέλεξε την κρατική παρεμβατικότητα ως αντίδοτο στις υπαρκτές καθυστερήσεις και κωλυσιεργίες των περιφερειών στο ζήτημα της κατάρτισης και κυρίως της εφαρμογής σχεδίων διαχείρισης αποβλήτων, τη στιγμή που θα μπορούσε να επιβάλει οικονομικές κυρώσεις στις περιφέρειες που αδρανούν και ταυτόχρονα να διαφυλάξει την ανεξαρτησία του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης.

³³⁸ Απόφαση ασκούντα καθήκοντα γενικού γραμματέα Α.Δ. 708/2015 «Κήρυξη ως αναδασωτέας εκτάσεως εμβαδού 171,95 στρ. στη θέση «ΧΥΤΑ», Κалаμακίου, Δήμου Ζακύνθου» (Δ' 236).

³³⁹ Νόμος 4042/2012. «Ποινική προστασία του περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/99/ΕΚ – Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/98/ΕΚ – Ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής» (Α'24)

³⁴⁰ ΥΠΕΚΑ. (19.11.2014). Δημόσια Διαβούλευση για το σχέδιο νόμου «Ενίσχυση της ανακύκλωσης και βελτίωση της διαχείρισης των αποβλήτων». <http://www.opengov.gr/minenv/?p=6490>

³⁴¹ Eurostat. (26.3.2015). Environment in the EU, Each person in the EU generated 481 kg of municipal waste in 2013. 43% was recycled or composted. <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6757479/8-26032015-AP-EN.pdf/a2982b86-9d56-401c-8443-ec5b08e543cc>

Η δημόσια διαβούλευση ολοκληρώθηκε στις 8.12.2014 μετά από παράταση που έδωσε το ΥΠΕΚΑ, αλλά το σχέδιο νόμου δεν έφτασε στη Βουλή προς ψήφιση καθώς μεσολάβησαν οι εκλογές της 25^{ης} Ιανουαρίου 2015.

9.3. Εθνικός σχεδιασμός διαχείρισης αποβλήτων

Αντί αλλαγών στο παραπάνω σχέδιο νόμου, η νέα κυβέρνηση προσέγγισε το ζήτημα της διαχείρισης στερεών αποβλήτων συνολικότερα παρουσιάζοντας, τεσσερισήμισι μήνες μετά τον σχηματισμό της, τον νέο Εθνικό Σχεδιασμό Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ) στις 3.6.2015³⁴². Την προηγούμενη μέρα το ΥΠΑΠΕΝ κατέθεσε τον ΕΣΔΑ για εσπευσμένη δημόσια διαβούλευση διάρκειας δέκα ημερών³⁴³, καθώς η ύπαρξη εγκεκριμένου ΕΣΔΑ αποτελεί προϋπόθεση χρηματοδότησης των σχετικών έργων υποδομών και δράσεων στο πλαίσιο της νέας Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020, που ανέρχεται σε 900 εκατ. ευρώ.

Είναι ενθαρρυντικό ότι ο νέος ΕΣΔΑ υιοθετεί πλήρως τη βασική, πανευρωπαϊκά αποδεκτή, ιεράρχηση διαχείρισης των αποβλήτων (πρόληψη, επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση-κομποστοποίηση, επεξεργασία, τελική διάθεση) και συνδέει τη διαχείριση απορριμμάτων με την ορθολογικότερη αξιοποίηση πόρων, επιδιώκοντας αυτό που ορίζεται ως κυκλική οικονομία. Οι πρακτικές που ακολουθήθηκαν στη χώρα μας στο παρελθόν κάθε άλλο παρά συμμορφώνονται με την παραπάνω ιεράρχηση. Είναι χαρακτηριστικός ο τρόπος με τον οποίο η Ελλάδα απορρόφησε τα παραπάνω από 800 εκατ. ευρώ που διατέθηκαν από το ΕΣΠΑ της περιόδου 2007-2013 για έργα διαχείρισης απορριμμάτων: 270 εκατ. ευρώ δεσμεύτηκαν σε 218 έργα αποκατάστασης χωματερών (ΧΑΔΑ), 201 εκατ. ευρώ διατέθηκαν για νέους ΧΥΤΑ ή επέκταση υφιστάμενων και 56 εκατ. ευρώ δαπανήθηκαν σε σταθμούς μεταφόρτωσης απορριμμάτων, φανερώνοντας την κοντόφθαλμη νοοτροπία «μπαλώματος» και την έλλειψη ικανότητας μακρόπνοου σχεδιασμού προς την κατεύθυνση της βιώσιμης διαχείρισης απορριμμάτων³⁴⁴.

Ο νέος ΕΣΔΑ στην ουσία ακυρώνει τα έργα σύμπραξης δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) τα οποία είχαν δρομολογηθεί την προηγούμενη περίοδο, ενοχοποιώντας εμμέσως το χρηματοδοτικό αυτό εργαλείο για τις παθογένειες της διαχείρισης απορριμμάτων στην Ελλάδα, χωρίς όμως να εξηγεί πώς θα χρηματοδοτηθούν οι αναγκαίες υποδομές και χωρίς να τεκμηριώνει ότι ο αποκλειστικά δημόσιος χαρακτήρας της διαχείρισης των απορριμμάτων θα οδηγήσει σε περιβαλλοντικά φιλικότερη διαχείριση ή χαμηλότερο κόστος για τους πολίτες. Σημειώνεται ότι είχε προηγηθεί η ακύρωση των 4 μεγαλύτερων έργων ΣΔΙΤ στην Αττική με βάση την απόφαση του Ειδικού Διαβαθμιδικού Σύνδεσμου του Νομού Αττικής (ΕΔΣΝΑ) στις 29.12.2014 μετά από εισήγηση της περιφερειάρχη Αττικής³⁴⁵, παρά το γεγονός ότι δύο μήνες πριν το ΣτΕ είχε απορρίψει τα αιτήματα ακύρωσης των αποφάσεων σχετικά με την Ολοκληρωμένη Εγκατάσταση Διαχείρισης Απορριμμάτων (ΟΕΔΑ) στο Γραμματικό Αττικής³⁴⁶.

Εξαίρεση στον παραπάνω κανόνα του νέου ΕΣΔΑ για την αναστολή των ΣΔΙΤ αποτελεί το έργο της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας που πρόλαβε να υπογραφεί εμπρόθεσμα. Πρόκειται για μια επένδυση 50 εκατ. ευρώ με χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, το Jessica και από ιδιωτικούς πόρους. Η σύμβαση έχει διάρκεια 25 ετών, διάστημα στο οποίο το Δημόσιο θα επιδοτήσει τη λειτουργία των ιδιωτικών μονάδων με 125 εκατ. ευρώ³⁴⁷. Επίσης από τις υπόλοιπες δώδεκα ΣΔΙΤ που βρίσκονταν σε εξέλιξη δεν έχει κλείσει οριστικά το ζήτημα στις τέσσερις που υπήρχε προσωρινός ανάδοχος (Πελοποννήσου, Ηλείας, Ηπείρου και Σερρών). Σε αυτές τις περιπτώσεις το βασικό ερώτημα που ανακύπτει για τις ΣΔΙΤ είναι εάν από το προσύμφωνο που έχει υπογραφεί, αλλά και από τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα, προκύπτουν ρήτρες που θα ενεργοποιήσουν οι ανάδοχοι διεκδικώντας αποζημιώσεις από το Δημόσιο για τα έξοδα που έχουν πραγματοποιήσει για τις περιβαλλοντικές μελέτες, οι οποίες μάλιστα εκπονήθηκαν μετά από

³⁴² ΥΠΑΠΕΝ. (2015, 3 Ιουνίου). Τον νέο Εθνικό Σχεδιασμό Διαχείρισης Αποβλήτων παρουσίασε ο Υπ. Αν. ΠΑΠΕΝ Γιάννης Τσιρώνης. <http://goo.gl/gaC721>

³⁴³ ΥΠΑΠΕΝ. (2015, 2 Ιουνίου). Δημόσια Διαβούλευση για Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων. <http://www.opengov.gr/minenv/?p=6644>

³⁴⁴ Λιάλιος, Γ. (2015, 21 Μαρτίου). Όλα τα έργα διαχείρισης απορριμμάτων στην Ελλάδα. Η Καθημερινή. <http://goo.gl/0Q2WqN>

³⁴⁵ ΕΔΣΝΑ. (2014, 29 Δεκεμβρίου). Την ακύρωση των 4 διαγωνισμών Μονάδων Επεξεργασίας Αστικών Απορριμμάτων με ΣΔΙΤ, αποφάσισε η ΕΕ του ΕΔΣΝΑ. <http://goo.gl/QH2SU>

³⁴⁶ ΣτΕ, 3561/2014 και 3562/2014

³⁴⁷ Γ. Λιάλιος (2015, 11 Ιουνίου). Υπεγράφη η πρώτη σύμβαση ΣΔΙΤ για διαχείριση απορριμμάτων. Η Καθημερινή. <http://goo.gl/NqXL2w>

αποφάσεις της αναθέτουσας αρχής³⁴⁸. Ειδικά για τη ΣΔΙΤ Πελοποννήσου, σημειώνεται ότι το ΣτΕ απέρριψε δύο φορές τις προσφυγές του δήμου Οιχαλίας και συλλόγων της περιοχής κατά της δημιουργίας ΟΕΔΑ στην περιοχή της Καλλιρόης Μεσσηνίας. Τέλος, το Δ' Τμήμα Διακοπών του Ελεγκτικού Συνεδρίου, που συνεδρίασε στις 13.8.2015, προκειμένου να ελέγξει τη νομιμότητα της διαδικασίας ανάδειξης ιδιωτικού φορέα σύμπραξης, καθώς και του σχεδίου σύμβασης για το έργο ανέβαλε την έκδοση απόφασης λόγω της αδυναμίας να αποφανθεί για τη συμβατότητα μεταξύ του νέου ΕΣΔΑ και του ΠΕΣΔΑ Πελοποννήσου.

Θετικό χαρακτηριστικό του νέου ΕΣΔΑ αποτελεί η θέσπιση φιλόδοξων στόχων στη διαχείριση απορριμμάτων με εντυπωσιακότερο ίσως το 40% της διαλογής στην πηγή (ΔσΠ) των οργανικών ως το 2020 (1.024.200 τόνοι ετησίως), δύο φορές μεγαλύτερο από τον αντίστοιχο στόχο που επιχειρούσε να θεσπίσει το σχέδιο νόμου για την ενίσχυση της ανακύκλωσης που είχε καταθέσει η προηγούμενη κυβέρνηση. Ο νέος ΕΣΔΑ όμως δεν εξηγεί επαρκώς τους τρόπους με τους οποίους θα επιτευχθεί ο φιλόδοξος αυτός στόχος, όπως και οι αντίστοιχοι της ανακύκλωσης. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat το 2013 η Ελλάδα κομποστοποιούσε κατά κεφαλήν μόλις τα 19 από τα 506 κιλά των αστικών στερεών αποβλήτων που παρήγαγε (3,75%).

Εξίσου θετική είναι η έμφαση που δίνεται στον ρόλο των δήμων στη διαχείριση των απορριμμάτων τους και την υποχρέωσή τους για την εκπόνηση των τοπικών σχεδίων διαχείρισης. Όμως απουσιάζει η θεσμοθέτηση του εργαλείου της αξιολόγησης των δήμων ως προς τις επιδόσεις τους στη διαχείριση απορριμμάτων που θα μπορούσε να λειτουργήσει ως κίνητρο για τους δήμους αλλά και ως εργαλείο παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής του ΕΣΔΑ. Επίσης, ενώ η διαχείριση απορριμμάτων σε επίπεδο δήμου δεν μπορεί να είναι ολοκληρωμένη, ο ΕΣΔΑ αποτυγχάνει να αναγνωρίσει το γεγονός αυτό. Για παράδειγμα, ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα όπου υπάρχει μεγάλο πρόβλημα εύρεσης χώρων, είναι σαφώς πρακτικότερο και οικονομικότερο πολλοί μικροί δήμοι να συνεργαστούν στην εύρεση ενός κοινού χώρου και να συνδιαχειρίζονται μια κοινή μονάδα κομποστοποίησης.

Ένα ακόμα πολύ θετικό στοιχείο του νέου ΕΣΔΑ είναι ότι ενθαρρύνει την κοινωνική επιχειρηματικότητα στη διαχείριση των απορριμμάτων μέσω της δημιουργίας κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων επαναχρησιμοποίησης, ή συλλογής ανακυκλώσιμων υλικών. Η ενεργή συμμετοχή των πολιτών είναι κλειδί για τη βιώσιμη διαχείριση των απορριμμάτων και η κοινωνική επιχειρηματικότητα αποτελεί ένα εργαλείο επίτευξης αυτού του στόχου. Όμως, ο ΕΣΔΑ δεν εξηγεί επαρκώς με ποια κίνητρα και συγκεκριμένες πολιτικές θα στηριχθεί η κοινωνική επιχειρηματικότητα στον τομέα της διαχείρισης απορριμμάτων (πχ η υπαγωγή στο χαμηλό ΦΠΑ, επαναφορά της μη φορολόγησης των πλεονασμάτων των ΚΟΙΝΣΕΠ κ.α). Επίσης, ο ΕΣΔΑ αναφέρεται γενικόλογα στα συστήματα «Πληρώνω Όσο Πετάω» (ΠΟΠ), χάνοντας έτσι την ευκαιρία να ανοίξει τον δρόμο στην εθελοντική εφαρμογή προγραμμάτων ΠΟΠ από δήμους, δίνοντας έτσι ένα σημαντικό επιπλέον κίνητρο στους πολίτες από την ορθολογική διαχείριση των απορριμμάτων τους.

Μετά την έγκριση του νέου ΕΣΔΑ, θα αρχίσει η διαδικασία αναθεώρησης των περιφερειακών σχεδίων διαχείρισης απορριμμάτων (ΠΕΣΔΑ), που σύμφωνα με τον υπερβολικά φιλόδοξο στόχο με πρόβλεψη ολοκλήρωσης τις 30 Σεπτεμβρίου, ενώ θα ακολουθήσουν οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων των σχεδίων.

9.4. Πολιτική της ΕΕ: Οδηγία για την κυκλική οικονομία

Η σημαντική νομοθετική πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την κυκλική οικονομία, η οποία εκφράστηκε μόλις τον Ιούλιο του 2014 με μια Επικοινωνία³⁴⁹ προς τα νομοθετικά όργανα της

---

³⁴⁸ Ε. Τζώρτζη και Γ. Λιάλιος. (2015, 5 Ιουνίου). Παρενέργειες από την ακύρωση των ΣΔΙΤ για τα απορρίμματα. Η Καθημερινή. <http://goo.gl/ovVtsL>

³⁴⁹ EUR-Lex. Προς μια κυκλική οικονομία: πρόγραμμα μηδενικών αποβλήτων για την Ευρώπη. Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. COM/2014/0398 final. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0398R\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0398R(01)&from=EN)

ΕΕ, έπεσε θύμα των ασφυκτικών πιέσεων από ισχυρό βιομηχανικό λόμπι, υπό τη ηγεσία του συνδέσμου BusinessEurope.³⁵⁰

Συγκεκριμένα, και παρά την έγγραφη διαφωνία του αρμόδιου επιτρόπου για το περιβάλλον και την αλιεία Καρμένου Βέλλα³⁵¹, η Επιτροπή απέσυρε το πακέτο για την κυκλική οικονομία από το Πρόγραμμα Εργασίας που εγκρίθηκε τον Φεβρουάριο από το Κολλέγιο των Επιτρόπων.³⁵²

Η πρωτοφανής αυτή πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να αποσύρει νομοθετική πρόταση που είχε ήδη καταθέσει στα αρμόδια νομοθετικά όργανα προκάλεσε έντονη κριτική. Σε κοινή τους επιστολή προς τον αρμόδιο Αντιπρόεδρο της Επιτροπής Φρανς Τίμμερμανς, η ομάδα περιβαλλοντικής πολιτικής πίεσης Green 10³⁵³ επισημαίνει ότι: «η απόσυρση του πακέτου για την κυκλική οικονομία θα αντέβαινε επίσης στη νούμερο ένα προτεραιότητα της Επιτροπής. Η Ευρώπη θα αποτύγχανε να δημιουργήσει 180.000 νέες θέσεις εργασίας μέσω της μετατροπής των αποβλήτων σε πόρο, καθιστώντας ταυτόχρονα τις επιχειρήσεις πιο ανταγωνιστικές και μειώνοντας τη ζήτηση για και την εξάρτηση από μεγάλους κόστους σπανίζοντες εισαγόμενους πόρους».³⁵⁴

Η απόσυρση του νομοθετικού πακέτου για την κυκλική οικονομία δεν πέρασε δίχως αντιδράσεις από τους νομοθέτες της ΕΕ. Όπως επισημαίνεται σε ανακοίνωση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου³⁵⁵,

«Οι ευρωβουλευτές καλούν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προωθήσει με "φιλόδοξο πρόγραμμα εργασίας" μια προσέγγιση στις πολιτικές για τα προϊόντα και τον οικολογικό σχεδιασμό που θα λαμβάνει υπ' όψιν τον πλήρη κύκλο ζωής των προϊόντων. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει την αναθεώρηση της νομοθεσίας για τον οικολογικό σχεδιασμό μέχρι τέλους του 2016, με σκοπό να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής της και να καλυφθούν όλες οι ομάδες προϊόντων. Ζητούν επίσης από την Επιτροπή να καθορίσει τις προϋποθέσεις κριτηρίων για τα προϊόντα όπως η διάρκεια τους, η επιδιορθωσιμότητα τους, η δυνατότητα επαναχρησιμοποίησης τους και η ανακυκλωσιμότητα τους και να καταρτίσει μέτρα ώστε να εξαλειφθεί η προγραμματισμένη αχρήστευση τους.»

Στην επικοινωνία της η Επιτροπή πρότεινε μεταξύ άλλων μείωση των πιο κοινών τύπων θαλάσσιων απορριμμάτων κατά 30% έως το 2020, και των απορριμμάτων τροφίμων μέχρι το 2025, καθώς και απαγόρευση της ταφής πλαστικών μέχρι το 2025.³⁵⁶

Συντάκτες κεφαλαίου: Νίκος Μάντζαρης και Θεοδότη Νάντσου
Έρευνα: Άρτεμις Παπαδοπούλου

10. ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

Κατά την περίοδο αναφοράς, και ιδιαίτερα κατά το τελευταίο εξάμηνο του 2014, το πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος δέχθηκε πολύ σοβαρά πλήγματα, ιδιαίτερα σε σχέση με τη δασική νομοθεσία. Μόνη αξιοσημείωτη θετική εξέλιξη ήταν η υιοθέτηση της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα, η ουσία όμως της οποίας έγκειται στην εφαρμογή της.

³⁵⁰ WWF CrisisWatch. (2014, 27 November). Business lobby group presses Commission to ax environmental laws. <http://www.wwf.gr/crisis-watch/crisis-watch/governance/17-governance/business-lobby-group-presses-commission-to-ax-environmental-laws>

³⁵¹ EurActiv. (2015, 28 Απριλίου). Vella told Timmermans no to axe Circular Economy package.

³⁵² Heard in Europe. (2015, 25 February). Circular economy package officially dead. BlogActiv.eu. <http://heardineurope.blogactiv.eu/2015/02/25/circular-economy-package-officially-dead/>

³⁵³ Οι Green 10 αναπροσδιορίζονται ως «ten of the largest environmental organisations and networks active on the European level. They coordinate joint responses and recommendations to EU decision makers. Membership of the Green 10 alone is more than 20 million people». Οι Green 10 είναι οι εξής: WWF-Γραφείο Ευρωπαϊκής Πολιτικής, Greenpeace, Birdlife Europe, CEE Bankwatch Network, Climate Action Network, EEB, HEAL, Transport & Environment, Friends of Nature, Friends of the Earth Europe. Περισσότερα εδώ: <http://www.green10.org/>

³⁵⁴ Green 10. (2014, 11 December). Open letter to Commission Vice-President Frans Timmermans on possible withdrawal of air and waste proposals and absence of sustainability. [Letter]. www.green10.org/app/download/9861044293/G10_Openletter_CWP2015_Air_Waste-FINAL.pdf

³⁵⁵ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2015, 9 Ιουλίου). Κυκλική οικονομία: «συστημική αλλαγή» για να αντιμετωπισθεί η έλλειψη φυσικών πόρων ζητά το ΕΚ. [Δελτίο τύπου – Περιβάλλον]. Σύνοδος Ολομέλειας. <http://bit.ly/1NGgalp>

³⁵⁶ European Commission. (2013). Consultation on the establishment of a quantitative reduction headline target for marine litter Ανακτήθηκε στις 1.9..2015 από http://ec.europa.eu/environment/consultations/marine_litter_en.htm

10.1. Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα

Μετά από πολλά χρόνια αναμονής και πολυετή προετοιμασία³⁵⁷, η Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα 2014-2029 και το πενταετές σχέδιο δράσης εγκρίθηκε το φθινόπωρο του 2014³⁵⁸ σε συμμόρφωση με τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τη Βιοποικιλότητα.

Η ολοκλήρωση, υιοθέτηση και θέσπιση μετά από μεγάλη περίοδο επεξεργασίας της εθνικής στρατηγικής αποτελεί κομβικής σημασίας εξέλιξη για την προστασία του ελληνικού φυσικού πλούτου, που δεν πρέπει να μείνει στα χαρτιά. Της έγκρισης προηγήθηκε τροποποίηση³⁵⁹ της σχετικής πρόβλεψης του νόμου για τη βιοποικιλότητα³⁶⁰ βάσει της οποίας δεν απαιτείται πλέον πράξη του υπουργικού συμβουλίου, αλλά απλή υπουργική απόφαση. Το αποτέλεσμα αυτής της τροποποίησης είναι ότι χάνεται ο οριζόντιος χαρακτήρας της Στρατηγικής που εξέφραζε κεντρική κυβερνητική πολιτική.

Οι στόχοι της Στρατηγικής συμμορφώνονται και μπορούν να συμβάλουν στην επίτευξη των κοινών παγκόσμιων στρατηγικών και επιμέρους στόχων που συγκροτούν το Στρατηγικό Σχέδιο για τη Βιοποικιλότητα 2011-2010, όπως αυτό συμφωνήθηκε στη 10^η Συνδιάσκεψη της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα στη Ναγκόγια το 2010. Αντίστοιχα, συμμορφώνονται και μπορούν να συμβάλουν στην επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα του 2011.³⁶¹

Σύνοψη της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα - Ελλάδα 2020				
Το όραμα για το 2050				
Η βιοποικιλότητα της Ελλάδας – και οι οικοσυστημικές λειτουργίες τις οποίες υποστηρίζει, δηλαδή το φυσικό, θεωρούμενο ως εθνικό, κεφάλαιο της χώρας – αξιολογείται, υπόκειται σε ορθολογική διαχείριση, προστατεύεται αποτελεσματικά, αποκαθίσταται τόσο ως εγγενής αξία όσο και λόγω της ουσιαστικής συμβολής της στην ευμάρεια και την οικονομική ευημερία. Μέχρι το 2050, αποτροπή των καταστροφικών αλλαγών που προκαλούνται από απώλεια της βιοποικιλότητας				
Γενικός Στόχος της Στρατηγικής				
Ανάσχεση απώλειας της βιοποικιλότητας - Ανάδειξη της βιοποικιλότητας ως εθνικού κεφαλαίου - Εντατικοποίηση της συμβολής της Ελλάδας στην παγκόσμια αποτροπή απώλειας της βιοποικιλότητας				
13 Στρατηγικοί Στόχοι για τη Βιοποικιλότητα				
1	2	3	4	5
Αύξηση της επιστημονικής γνώσης	Διατήρηση του εθνικού φυσικού κεφαλαίου	Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών	Διατήρηση γενετικών πόρων	Συνέργεια πολιτικών με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας
6	7	8	9	10
Διατήρηση ποικιλότητας τοπίου	Βιοποικιλότητα και κλιματική αλλαγή	Βιοποικιλότητα και εισθλιπτικά ξενικά είδη	Διεθνής και διακρατική συνεργασία	Δημόσια διοίκηση και προστασία της βιοποικιλότητας
11	12	13		
Ενσωμάτωση διατήρησης της βιοποικιλότητας στο αξιακό σύστημα της κοινωνίας	Συμμετοχή της κοινωνίας στη διατήρηση της βιοποικιλότητας	Αποτίμηση οικοσυστημικών υπηρεσιών και προβολή της αξίας της Ελληνικής βιοποικιλότητας		
Σύστημα διακυβέρνησης Αξιολόγηση, Παρακολούθηση εφαρμογής Μηχανισμός υποστήριξης Διάρκεια, Εθνική Αναφορά, Επικαιροποίηση				

Συνοπτική απεικόνιση της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα³⁶²

³⁵⁷ Το WWF Ελλάς συμμετείχε από το 2009 στη διαμόρφωση του κειμένου της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα, συμμετέχοντας στις διαδικασίες δημόσιας διαβούλευσης, ως μέλος της ομάδα εργασίας που είχε σχηματίσει το ΥΠΕΚΑ και ως μέλος της Επιτροπής Φύση 2000.

³⁵⁸ Υπουργική απόφαση 40332/26.8.2014 «Έγκριση Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα για τα έτη 2014-2029 και Σχεδίου Δράσης πενταετούς Διάρκειας» (ΦΕΚ Β' 2383/2014)

³⁵⁹ Άρθρο 58 ν. 4277/ 2014 «Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας - Αττικής και άλλες διατάξεις» (Α' 1561)

³⁶⁰ Άρθρο 17 παρ. 3 εδ. α' ν. 3937/2011 «για τη βιοποικιλότητα και άλλες διατάξεις» (Α' 60)

³⁶¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015). Η ασφάλεια της ζωής μας το φυσικό μας κεφάλαιο: στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2020. [COM (2011) 244 τελικό].

³⁶² ΥΠΕΚΑ. (2014). Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα. Ανακτήθηκε στις 5.5.2015 από: <http://goo.gl/uaGDst>.

Η Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα θέτει ως όραμα για το 2050 ότι: «*Η βιοποικιλότητα της Ελλάδας – και οι οικοσυστημικές λειτουργίες τις οποίες υποστηρίζει, δηλαδή το φυσικό, θεωρούμενο ως εθνικό, κεφάλαιο της χώρας – αξιολογείται, υπόκειται σε ορθολογική διαχείριση, προστατεύεται αποτελεσματικά, αποκαθίσταται τόσο ως εγγενής αξία όσο και λόγω της ουσιαστικής συμβολής της στην ευμάρεια και την οικονομική ευημερία. Μέχρι το 2050, αποτροπή των καταστρεπτικών αλλαγών που προκαλούνται από απώλεια της βιοποικιλότητας.*»

Η Στρατηγική έχει ορίζοντα 15ετίας και θέτει ως γενικό στόχο την «Ανάσχεση απώλειας της βιοποικιλότητας - Ανάδειξη της βιοποικιλότητας ως εθνικού κεφαλαίου - Εντατικοποίηση της συμβολής της Ελλάδας στην παγκόσμια αποτροπή απώλειας της βιοποικιλότητας». Στη συνέχεια τίθενται οι παρακάτω 13 στρατηγικοί στόχοι:

- Αύξηση της επιστημονικής γνώσης.
- Διατήρηση του εθνικού φυσικού κεφαλαίου.
- Οργάνωση και λειτουργία του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών.
- Διατήρηση των γενετικών πόρων και ρυθμίσεις πρόσβασης.
- Συνέργεια πολιτικών με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.
- Διατήρηση της ποικιλότητας του τοπίου.
- Πρόληψη και μείωση των επιπτώσεων στη βιοποικιλότητα από την κλιματική αλλαγή.
- Προστασία από χωροκατακτητικά ξενικά είδη.
- Ενίσχυση της διεθνούς και διακρατικής συνεργασίας.
- Αναβάθμιση της ποιότητας και αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης.
- Ενσωμάτωση διατήρησης της βιοποικιλότητας στο αξιακό σύστημα της κοινωνίας.
- Συμμετοχή της κοινωνίας στη διατήρηση της βιοποικιλότητας.
- Αποτίμηση οικοσυστημικών υπηρεσιών και προβολής της αξίας της ελληνικής βιοποικιλότητας.

Υπεύθυνος φορέας για την υλοποίηση της στρατηγικής και τον συντονισμό των εμπλεκόμενων υπουργείων είναι το ΥΠΑΠΕΝ (πρώην ΥΠΕΚΑ). Μέσα σε έναν χρόνο από την έγκριση της Στρατηγικής οφείλει να οριστεί η αρμόδια υπηρεσία που θα συντάσσει ανά πενταετία έκθεση για την πορεία υλοποίησης και θα προτείνει τις απαραίτητες ανά πενταετία αναθεωρήσεις της Στρατηγικής, με εξαίρεση την πρώτη περίοδο εφαρμογής που παρατείνεται μέχρι το 2020 ώστε να συντονιστεί καλύτερα με τις ευρωπαϊκές και παγκόσμιες εξελίξεις.

Για την επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής απαιτείται συνεχής παρακολούθηση και αξιολόγηση της πορείας υλοποίησης, όπως προβλέπεται από το ίδιο το κείμενο της Στρατηγικής, το οποίο αναφέρει ότι οι αρχικοί στόχοι παρακολούθησης θα εμπλουτιστούν μέσω της υλοποίησης των πρώτων δράσεων υπό τον Στόχο 1.

Μαζί με τη Στρατηγική εγκρίθηκε και το πενταετές Σχέδιο Δράσης 2014-2018, το οποίο προσδιορίζει ανά ειδικό στόχο τις προβλεπόμενες ενέργειες και δράσεις που πρέπει να ολοκληρωθούν. Παρόλο που οι δράσεις είναι αρκετά φιλόδοξες για την επίτευξη των στόχων σε μία πενταετία, η υλοποίησή τους προβλέπεται δύσκολη, καθώς από το σχέδιο δράσης απουσιάζουν η ιεράρχηση των δράσεων και ένα χρονοδιάγραμμα υλοποίησης ενώ οι δράσεις δεν κοστολογούνται και δεν ορίζονται οι πιθανές πηγές χρηματοδότησης.

10.2. Αναδιάρθρωση υπουργείου περιβάλλοντος

Το Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας που ιδρύθηκε τον Ιανουάριο 2015 συγκροτείται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ), το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ) και τη Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας του πρώην Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας.³⁶³

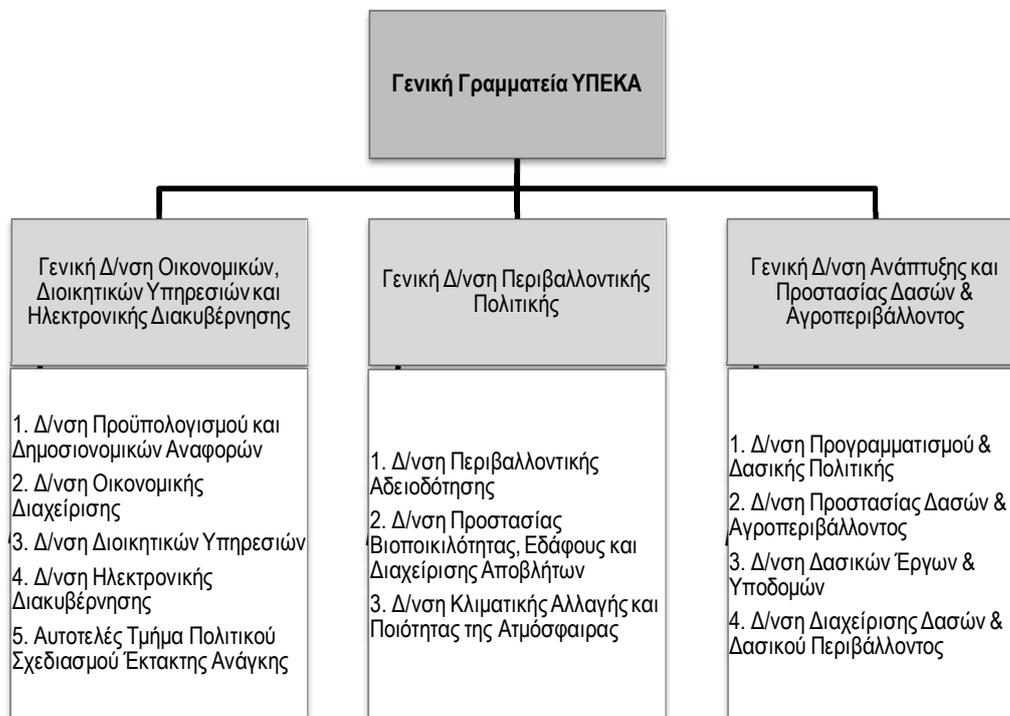
Όσον αφορά το ΥΠΕΚΑ είχε προηγηθεί τον Αύγουστο του 2014 η διαμόρφωση νέου οργανογράμματος³⁶⁴, το οποίο τέθηκε σε ισχύ στο τέλος Οκτωβρίου. Το νέο οργανόγραμμα του

³⁶³ Προεδρικό Διάταγμα 24/2-15 «Σύσταση και μετονομασία Υπουργείων, μεταφορά της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων» (Α' 20).

³⁶⁴ Προεδρικό διάταγμα 100/2014 «Οργανισμού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής» (Α' 167) όπως ισχύει μετά την αναθεώρηση του από το 40 ν. 4305/2014 «Ανοικτή διάθεση και περαιτέρω χρήση εγγράφων, πληροφοριών και δεδομένων του δημόσιου τομέα, τροποποίηση του ν. 3448/2006 (Α' 57), προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2013/37/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, περαιτέρω ενίσχυση της διαφάνειας, ρυθμίσεις θεμάτων Εισαγωγικού Διαγωνισμού Ε.Σ.Δ.Δ.Α. και άλλες διατάξεις» (Α' 237).

ΥΠΕΚΑ ενσωματώνει για πρώτη φορά τις γενικές διευθύνσεις με αρμοδιότητα σε θέματα βιοποικιλότητας και δασών υπό τη Γενική Γραμματεία του Υπουργείου. Παρά τη σημασία αυτής της εξέλιξης για την ορθολογική διαχείριση τουλάχιστον του χερσαίου φυσικού περιβάλλοντος, παραμένει ανεξήγητη η αποκοπή της Διεύθυνσης Σχεδίων Προστατευόμενων Περιοχών, Θαλάσσιου Χώρου και Δασικών Χαρτών από τη Γενική Γραμματεία του ΥΠΑΠΕΝ και η υπαγωγή της στη Γενική Γραμματεία Χωρικού Σχεδιασμού και Αστικού Περιβάλλοντος.

Εντύπωση συνεχίζει να προκαλεί η διατήρηση της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων και η μη ένταξη των υπηρεσιών της στη Γενική Γραμματεία του περιβάλλοντος, παρά το γεγονός ότι η υδατική και η θαλάσσια πολιτική αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της περιβαλλοντικής πολιτικής.

10.3. Εθνική νομοθεσία για τη φύση

Νόμος για τη βιοποικιλότητα – πορεία εφαρμογής: Ο νόμος για τη βιοποικιλότητα³⁶⁵, ειδικά τα άρθρα 1-22, αποτελεί το σημαντικότερο νομοθέτημα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος που έχει υιοθετήσει η χώρα μας τα τελευταία 5 χρόνια.³⁶⁶ Ο νόμος αυτός εκσυγχρόνισε και απλοποίησε τις διαδικασίες για την προστασία της βιοποικιλότητας, ωστόσο υποβαθμίζεται από το γεγονός ότι η πολιτεία, και κυρίως το αρμόδιο υπουργείο που έχει και την κεντρική και βασική ευθύνη, δεν έχει μεριμνήσει ακόμα για την έκδοση των εφαρμοστικών και κατ' εξουσιοδότηση πράξεων που προβλέπονται, αναβάλλοντας επ' αόριστον την ουσιαστική εφαρμογή του νόμου. Επιπλέον, κατά την περίοδο αναφοράς έγιναν τροποποιήσεις, μερικές από τις οποίες αλλοιώνουν τον χαρακτήρα του, συντείνοντας στη γενικότερη οπισθοδρόμηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της χώρας.

Στις παρακάτω υποενότητες εντοπίζονται οι κυριότερες τροποποιήσεις και εκκρεμότητες που καταδεικνύουν την απουσία βούλησης εφαρμογής του νόμου.

Αξιοσημείωτες τροποποιήσεις νόμου για τη βιοποικιλότητα:

- Μία από τις καινοτομίες του νόμου για τη βιοποικιλότητα ήταν η ενσωμάτωση των καταφυγίων άγριας ζωής στο εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών και ακόμα περισσότερο η πρόβλεψη για ίδρυση θαλάσσιων καταφυγίων άγριας ζωής, σε τόπους οικολογικά σημαντικούς, κυρίως για την

³⁶⁵ Νόμος 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α'60)

³⁶⁶ WWF Ελλάς. (2014). Δεσμεύσεις για εφαρμογή: Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/gVW6e0>.

αναπαραγωγή ψαριών και τη συγκέντρωση γόνου.³⁶⁷ Με την τροπολογία που έγινε δεκτή κατά τη συζήτηση του ιδιαίτερα προβληματικού ν. 4280/2014 του Δεκεμβρίου 2014³⁶⁸, τροποποιήθηκαν οι δραστηριότητες που απαγορεύονται εντός των καταφυγίων άγριας ζωής, αφαιρώντας την πρόβλεψη απαγόρευσης της αλιείας στα θαλάσσια καταφύγια³⁶⁹. Επί της ουσίας, καταργείται μία από τις βασικές καινοτομίες του νόμου δηλαδή η πρόβλεψη για τη δημιουργία προστατευόμενων περιοχών ενίσχυσης των ιχθυοποθεμάτων και διατήρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

- Από το άρθρο περί ρυθμίσεων για την προστασία και διαχείριση των περιοχών Natura³⁷⁰, καταργήθηκε³⁷¹ η διάταξη που είχε εισαχθεί το 2012³⁷², σχετικά με τη δημιουργία ορειβατικών καταφυγίων και χιονοδρομικών κέντρων σε δάση και δασικές εκτάσεις εντός προστατευόμενων περιοχών. Σημειώνεται ωστόσο ότι με τις πρόσφατες ρυθμίσεις θεωρούνται υφιστάμενα τα περισσότερα αν όχι όλα τα χιονοδρομικά κέντρα της χώρας³⁷³.
- Αναφορικά με τις διατάξεις για την οριοθέτηση των περιοχών Natura 2000, προστέθηκε νέα παράγραφος³⁷⁴ στο άρθρο 9, η οποία ορίζει ότι ο υπουργός εγκρίνει τις αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου της «Εθνικό Κτηματολόγιο και Χαρτογράφηση ΑΕ» που καθορίζουν τις τεχνικές προδιαγραφές των μελετών που πρέπει να ολοκληρωθούν.
- Όπως αναφέρθηκε και στη σχετική ενότητα, τροποποιήθηκε³⁷⁵ η πρόβλεψη του νόμου σχετικά με την έγκριση της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα,³⁷⁶ βάσει της οποίας δεν απαιτείται πλέον πράξη του υπουργικού συμβουλίου, αλλά απλή υπουργική απόφαση, αφαιρώντας σε ένα μεγάλο βαθμό τον οριζόντια δεσμευτικό χαρακτήρα της Στρατηγικής.
- Οι διατάξεις για την προστασία του γενετικού πλούτου της χώρας εμπλουτίστηκαν σε συνέχεια της προσθήκης νέου άρθρου (19α) που προβλέπει τη σύνθεση και τον τρόπο συγκρότησης της Εθνικής Επιτροπής για την Αποτροπή της Καλλιέργειας Γενετικά Τροποποιημένων Οργανισμών³⁷⁷. Η Επιτροπή εισηγείται στις αρμόδιες υπηρεσίες τις πολιτικές τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την ανάσχεση καλλιέργειας γενετικά τροποποιημένων οργανισμών.
- Η περιγραφή του έργου της Εθνικής Τράπεζας Δασικού Γενετικού Υλικού (ΕΤΔΓΥ) τροποποιήθηκε καθώς προστέθηκε η πιστοποίηση μόνο των δασικών γενετικών πόρων, αφού αφαιρέθηκε η πρόβλεψη για την πιστοποίηση συνολικά των ενδημικών γενετικών πόρων της χώρας. Κατ' επέκταση διαγράφηκε η υποχρέωση των φυτωρίων να χρησιμοποιούν μόνο πιστοποιημένα ενδημικούς γενετικούς πόρους για την παραγωγή δενδρυλλίων.³⁷⁸ Με την ίδια τροποποίηση αφαιρέθηκε η προστασία, αλλά προστέθηκε η «δημιουργία» των μονάδων προστασίας δασικών γενετικών πόρων, των οποίων την προστασία και παρακολούθηση προβλεπόταν να αποτελεί μέρος του έργου της (ΕΤΔΓΥ).

Εκκρεμότητες εφαρμογής

Η μόνη εφαρμοστική πράξη που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του ν. 3937/2011 κατά την περίοδο αναφοράς ήταν η πράξη που ενέκρινε την Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα.³⁷⁹ Ως σημαντικές εκκρεμότητες παραμένουν οι εξής:

- 1) Όλες οι πράξεις που αφορούν τη λειτουργία του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών και συγκεκριμένα οι υπουργικές αποφάσεις:

³⁶⁷ Άρθρο 5 παρ. 4.3 εδ. α' ν. 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α' 60)

³⁶⁸ Άρθρο 59 ν. 4315/2014 «Πράξεις εισφοράς σε γη και σε χρήμα – Ρυμοτομικές απαλλοτριώσεις και άλλες διατάξεις» (Α' 269)

³⁶⁹ Άρθρο 5 παρ. 4.3 εδ. β' ν. 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α' 60)

³⁷⁰ Άρθρο 9 ν. 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α' 60)

³⁷¹ Άρθρο 52 παρ. 1 εδ. ιγ' ν. 4280/2014 «Περιβαλλοντική αναβάθμιση και ιδιωτική πολεοδόμηση – Βιώσιμη ανάπτυξη οικισμών Ρυθμίσεις δασικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις» (Α' 159)

³⁷² Άρθρο 53 παρ. 5 ν. 4042/2012 «Ποινική προστασία του περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/99/ΕΚ – Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/98/ΕΚ – Ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής» (Α' 159)

³⁷³ Άρθρο 19 ν. 4276/2014 Απλούστευση διαδικασιών λειτουργίας τουριστικών επιχειρήσεων και τουριστικών υποδομών, ειδικές μορφές τουρισμού και άλλες διατάξεις» (Α' 155)

³⁷⁴ Άρθρο 37 παρ. 3 ν. 4315/2014 «Πράξεις εισφοράς σε γη και σε χρήμα – Ρυμοτομικές απαλλοτριώσεις και άλλες διατάξεις» (Α' 269).

³⁷⁵ Άρθρο 58 ν. 4277/2014 «Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας - Αττικής και άλλες διατάξεις» (Α' 156).

³⁷⁶ Άρθρο 17 παρ. 3 εδ. α' ν. 3937/2011 «για τη βιοποικιλότητα και άλλες διατάξεις» (Α' 60).

³⁷⁷ Άρθρο 60 ν. 4277/2014 «Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας - Αττικής και άλλες διατάξεις» (Α' 156).

³⁷⁸ Άρθρο 51 παρ. 6 ν. 4280/2014 «Περιβαλλοντική αναβάθμιση και ιδιωτική πολεοδόμηση – Βιώσιμη ανάπτυξη οικισμών Ρυθμίσεις δασικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις» (Α' 159)

³⁷⁹ Υπουργική απόφαση 40332/26.8.2014 «Έγκριση Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα για τα έτη 2014–2029 και Σχεδίου Δράσης πενταετούς Διάρκειας» (Β' 2383).

- προδιαγραφών και περιεχομένων σχεδίων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών·
- ορισμού διαδικασίας σύνταξης και έγκρισης και προδιαγραφών ειδικών περιβαλλοντικών μελετών και ειδικών εκθέσεων, σε εφαρμογή των οποίων εκδίδεται η πράξη χαρακτηρισμού μιας περιοχής ως προστατευόμενης·
- προδιαγραφών ειδικών μελετών διαχείρισης, βάσει των οποίων μπορούν να εγκριθούν ειδικά περιβαλλοντικά έργα σε καταφύγια άγρια ζωής·
- εξειδίκευσης γενικών και ειδικών μέτρων που προβλέπονται στα άρθρα 5 & 6 της Σύμβασης για το Τοπίο·
- καθορισμού εθνικών στόχων διατήρησης των τύπων οικοτόπων και ειδών κοινοτικής σημασίας·
- καθορισμού στόχων διατήρησης των τύπων οικοτόπων και των ειδών ανά κάθε περιοχή Natura 2000·
- για τη λειτουργία ή απομάκρυνση των εγκαταστάσεων που πλέον απαγορεύεται να υπάρχουν στις περιοχές Natura.

2) Διατάξεις που αφορούν τη διατήρηση ειδών χλωρίδας και πανίδας και συγκεκριμένα:

- Προεδρικό διάταγμα έγκρισης εθνικού καταλόγου ενδημικών ειδών χλωρίδας, πανίδας και άλλων ομάδων οργανισμών και τύπων φυσικών οικοτόπων που τροποποιεί ανάλογα τους πίνακες Α' και Β' του π.δ. 67/1981·
- Κοινή υπουργική απόφαση έγκρισης εθνικού καταλόγου σημαντικών ειδών χλωρίδας, πανίδας και άλλων ομάδων οργανισμών, καθώς και τύπων φυσικών οικοτόπων, ως μέρος της εθνικής απογραφής της ελληνικής βιοποικιλότητας·
- Κοινή υπουργική απόφαση εκπόνησης και έγκρισης σχεδίων ανάκαμψης άκρως μεταναστευτικών ειδών θαλάσσιων ιχθύων·
- Κοινή υπουργική απόφαση για τον καθορισμό ειδικότερων όρων διαχείρισης και απόρριψης έρματος πλοίων, για τον περιορισμό εισαγωγής εισβαλλόντων ξενικών ειδών·
- Υπουργική απόφαση καθορισμού του περιεχομένου των σχεδίων δράσης για τα σημαντικά είδη που απειλούνται·
- Υπουργική απόφαση καθορισμού μέτρων για την επιτόπια προστασία των αυτόχθονων φυλών αγροτικών ζώων και των αυτοφυών φυτικών ειδών, συγγενών καλλιεργούμενων, που απειλούνται.

3) Διατάξεις για τη διατήρηση των φυσικών οικοσυστημάτων και πρόληψη της υποβάθμισής τους και ειδικότερα:

- Προεδρικό διάταγμα έγκρισης καταλόγου μικρών υγροτόπων, έκτασης έως 80 στρέμματα, σε συνέχεια κατάρτισης και θεώρησής του από την αρμόδια Γεν. Δ/ση του υπουργείου·³⁸⁰
- Προεδρικό διάταγμα έγκρισης καταλόγου υγροτόπων με επιφάνεια μεγαλύτερη των 80 στρεμμάτων, εφόσον αυτοί δεν έχουν ενταχθεί σε άλλη κατηγορία προστατευόμενων περιοχών·
- Προεδρικό διάταγμα για τη θεσμοθέτηση οικονομικών κινήτρων προς ιδιώτες ή τοπικές κοινωνίες για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, στα οποία μπορεί να περιλαμβάνεται και σύστημα ανταποδοτικών οφελών·
- Προεδρικό διάταγμα οριοθέτησης της κρίσιμης παράκτιας ζώνης·³⁸¹
- Κοινή υπουργική απόφαση ρύθμισης της χρήσης των γενετικών πόρων·
- Υπουργική απόφαση εξειδίκευσης κριτηρίων και προδιαγραφών για την οριοθέτηση της παράκτιας ζώνης.

4) Οι προβλέψεις του νόμου αναφορικά με την επιστημονική έρευνα, κοινωνική ενημέρωση και συμμετοχή και ειδικότερα η απόφαση της αρμόδιας Γεν. Δ/σης του ΥΠΑΠΕΝ, σε συνεργασία με

³⁸⁰ Προς το παρόν έχει εγκριθεί μόνο ο κατάλογος των μικρών νησιωτικών υγροτόπων. Εκκρεμεί ο κατάλογος των ηπειρωτικών υγροτόπων.

³⁸¹ Ως 'κρίσιμη παράκτια ζώνη' νοείται «το τμήμα της παράκτιας ζώνης, στο οποίο συναντώνται σε άμεση μεταξύ τους σχέση και αλληλεπίδραση το θαλάσσιο και το χερσαίο τμήμα αυτής. Περιλαμβάνονται ιδίως γεωμορφολογικοί σχηματισμοί, εκτάσεις που αποτελούνται από υλικά διάβρωσης των γειτονικών περιοχών ή τη μεταφορά του ανέμου και από χαρακτηριστική χλωρίδα ή διαβρώνονται με τέτοιο ρυθμό, ώστε να προκύπτει κίνδυνος για ανθρωπογενείς εγκαταστάσεις ή δραστηριότητες». Άρθ. 2, περ. 10, ν. 3937/2011.

άλλες υπηρεσίες, ορισμού των σταδίων εκπόνησης και βασικό περιεχόμενο σχεδίων παρακολούθησης σημαντικών οικοτόπων.

5) Άλλες πράξεις όπως:

- Προεδρικό διάταγμα για τη χωροθέτηση κέντρων περιθάλψης ειδών άγριας πανίδας της υ.α. 336107/2000 (ΦΕΚ 223 Β')
- Προεδρικό διάταγμα καθορισμού όρων, προστασίας και αειφόρου διαχείρισης των φυτογενετικών πόρων για τη διατροφή και τη γεωργία
- Υπουργική απόφαση για τον καθορισμό κινήτρων προς επιχειρήσεις για την προστασία της βιοποικιλότητας και των σημαντικών οικοσυστημάτων, όπως βραβεία, πλαίσιο οικονομικών ενισχύσεων και μητρώα επιχειρήσεων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, οι οποίες εφαρμόζουν υποδειγματικές πρακτικές προστασίας της βιοποικιλότητας στην παραγωγική διαδικασία
- Υπουργική απόφαση καθορισμού των ελάχιστων απαιτήσεων των προδιαγραφών συλλογής ερευνητικών ή άλλων δεδομένων από το περιβάλλον (μέχρι το τέλος Σεπτεμβρίου 2011).

Αντίστοιχα, δεν έχουν ολοκληρωθεί οι συγκεκριμένες ενέργειες αποκλειστικής ευθύνης ΥΠΑΠΕΝ, τις οποίες προβλέπει ο νόμος. Ενδεικτικά:

- Κατάρτιση οδηγών αναγνώρισης των κυριότερων ενδημικών ειδών χλωρίδας, πανίδας και άλλων ομάδων οργανισμών ανά κατηγορία κινδύνου, τους οποίους το υπουργείο αποστέλλει σε αρμόδιες αρχές και τελωνεία της χώρας
- Εκπόνηση εθνικού σχεδίου προσαρμογής των δράσεων διαχείρισης οικοτόπων και ειδών χλωρίδας και πανίδας στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής
- Εκπόνηση έρευνας επικινδυνότητας και σύνταξη καταλόγου εισβαλλόντων ξενικών ειδών στα οικοσυστήματα της χώρας
- Σύνταξη σχεδίων διαχείρισης των εισβαλλόντων ξενικών ειδών ανάλογα με την κατηγορία στην οποία εντάσσονται
- Έκδοση εκλαϊκευμένων οδηγών αναγνώρισης των εισβαλλόντων ξενικών ειδών που αξιολογούνται ως ιδιαίτερα επικίνδυνα για την κατάσταση διατήρησης των ιθαγενών ειδών και οικοτόπων
- Δημιουργία ειδικής διαδικτυακής πύλης ελεύθερης πρόσβασης για τη βιοποικιλότητα.

Πάρκο Πρεσπών: Άλλη μία χρονιά πέρασε και η Ελλάδα ακόμη δεν έχει κυρώσει τη Διεθνή Συμφωνία για την Προστασία και Αειφόρο Ανάπτυξη του Πάρκου Πρεσπών, την οποία η ίδια είχε προτείνει στις γείτονες χώρες και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ως εκ τούτου, παρά το γεγονός ότι οι υπόλοιποι εταίροι έχουν προχωρήσει με τις κυρωτικές διαδικασίες, η Συμφωνία δεν μπορεί να ενεργοποιηθεί αποδυναμώνοντας προσπάθειες πολλών ετών περιβαλλοντικής διασυννοριακής συνεργασίας στην περιοχή.

10.4. Εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών

Θεσμική κατοχύρωση προστατευόμενων περιοχών: Στο επίπεδο της νομικής κατοχύρωσης των προστατευόμενων περιοχών της χώρας, οι εξελίξεις ήταν ελάχιστες κατά την περίοδο αναφοράς και επικεντρώνονται σε μεγάλο βαθμό στη νομολογία του ΣτΕ, το οποίο εξέδωσε σχετικές αποφάσεις αλλά και πρακτικά επεξεργασίας αναφορικά με σχέδια διαταγμάτων. Σημειώνεται όμως ότι για καμία από τις περιοχές για τις οποίες έχει οργανωθεί δημόσια διαβούλευση δεν έχει προχωρήσει η θεσμική κατοχύρωση τους.

Κοτύχι - Στροφυλιά: Το Συμβούλιο της Επικρατείας με πρόσφατες προδικαστικές αποφάσεις τον Φεβρουάριο 2015 επιβεβαίωσε προηγούμενη νομολογία του, βάσει των οποίων οι κοινές υπουργικές αποφάσεις χαρακτηρίζουν αναρμοδίως προστατευόμενες περιοχές ως εθνικά πάρκα καθώς για τον

χαρακτηρισμό περιοχών απαιτούνται διατάγματα. Στις δύο πρόσφατες αποφάσεις κρίθηκαν οι κ.υ.α. για τον χαρακτηρισμό των εθνικών πάρων «Κοτύχι-Στροφυλιά»³⁸² και «Δέλτα Αξιού-Λουδία-Αλιάκμονα»³⁸³. Και στις δύο περιπτώσεις οι αιτήσεις ακύρωσης που έχουν κατατεθεί από την «Εν Αιθρία – Οικολογική Κίνηση Πάτρας, Εταιρεία Οικολογικής Ενημέρωσης και Παρέμβασης» και τους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς Χαλάστρας Α' και Β' και το Τοπικό Οργανισμό Εγγείων Βελτιώσεων αντίστοιχα, ισχυρίζονται ότι οι ισχύουσες κ.υ.α. δεν προστατεύουν επαρκώς τις εν λόγω περιοχές. Το ΣτΕ, χωρίς να εξετάσει τις λεπτομέρειες των προσφυγών, έκρινε αρχικά ότι η διοίκηση έχει τη δυνατότητα να αποκαταστήσει τη νομιμότητα εκπληρώνοντας την οφειλόμενη ενέργεια, δηλαδή την έκδοση π.δ., όρισε εξάμηνη παράταση για την έκδοση της οριστικής απόφασης του δικαστηρίου δίνοντας της τον ενδιαμέσο χρόνο για να κινήσει τη διαδικασία χαρακτηρισμού με π.δ. Η νέα δικάσιμος έχει οριστεί για τις 14 Οκτωβρίου 2015. Σημειώνεται ότι για τον ίδιο λόγο αναβλήθηκαν για την ίδια ημερομηνία δύο ακόμα σχετικές υποθέσεις η οποίες αιτούνται ακύρωση των κ.υ.α. χαρακτηρισμού των δύο εθνικών πάρων. Η μία αίτηση έχει γίνει από ιδιώτες ιδιοκτήτες ακινήτων που εμπίπτουν στις προστατευτικές διατάξεις της κ.υ.α. για την περιοχή Κοτύχι-Στροφυλιά³⁸⁴ και η δεύτερη από τη ΣΤ' Κυνηγετική Ομοσπονδία Μακεδονίας – Θράκης και την Κυνηγετική Συνομοσπονδία Ελλάδας (ΚΣΕ) ισχυριζόμενοι ότι η κ.υ.α για την περιοχή του Δέλτα Αξιού-Λουδία-Αλιάκμονα³⁸⁵ ως εθνικά πάρκα καθώς κατά τη γνώμη τους θέτει υπερβολικούς περιορισμούς στην άσκηση της θήρας στη συγκεκριμένη περιοχή.

Βουρκάρι Μεγάρων: Ένα άλλο διάταγμα χαρακτηρισμού προστατευόμενης περιοχής φαίνεται να είναι ένα βήμα πιο κοντά στην ολοκλήρωση του μετά την έκδοση από το ΣτΕ σχετικού πρακτικού επεξεργασίας τον Ιανουάριο του 2015, με το οποίο το δικαστήριο κάλεσε τη διοίκηση για την άμεση έκδοση του προεδρικού διατάγματος χαρακτηρισμού της περιοχής του υγροτόπου Βουρκάρι Μεγάρων ως περιφερειακό πάρκο.³⁸⁶ Το σχέδιο διατάγματος προωθήθηκε από το ΥΠΑΠΕΝ στο τέλος Αυγούστου 2014 με βάση τις διατάξεις τόσο του προηγούμενου Ρυθμιστικού Σχεδίου³⁸⁷ και του ισχύοντος Νέου Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας-Αττικής³⁸⁸ όσο και του νόμου για τη βιοποικιλότητα³⁸⁹, με βάση ειδική έκθεση που συνέταξε ο αρμόδιος, μέχρι την κατάργησή του, Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας (ΟΡΣΑ), και τη γνωμοδότηση της Εκτελεστικής Επιτροπής του ΟΡΣΑ. Το ΣτΕ διατύπωσε μόνο μερικές τεχνικού χαρακτήρα παρατηρήσεις ενώ κάλεσε τη διοίκηση να λάβει τις, προβλεπόμενες από τον νόμο για τον χαρακτηρισμό του περιφερειακού πάρκου, γνωμοδοτήσεις από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής και την Επιτροπή Φύση 2000. Υπενθυμίζεται ότι το Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας-Αττικής προβλέπει τη διαχείριση των υδάτινων πόρων της Αττικής με βάση ολοκληρωμένο επιχειρησιακό πρόγραμμα, ιεραρχεί του υγρότοπους της Αττικής και δίνει τη δυνατότητα εφαρμογής των διατάξεων του νόμου για τη βιοποικιλότητα. Το Βουρκάρι ιεραρχείται ως Α' προτεραιότητας υγρότοπος για τον οποίο το Ρυθμιστικό προβλέπει αυστηρά μέτρα προστασίας.

Υμητός: Εξετάζοντας αίτηση ακύρωσης κατά του προεδρικού διατάγματος,³⁹⁰ το ΣτΕ³⁹¹ ανέβαλε την τελική απόφαση παραπέμποντας την υπόθεση στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Την αίτηση ακύρωσης είχε υποβάλει ο Δήμος Κρωπίας, ο οποίος προέβαλε ότι οι ρυθμίσεις χρήσεων γης που προβλέπει το διάταγμα σε εκτάσεις εντός των διοικητικών του ορίων του βλάπτουν το οικιστικό περιβάλλον και τη γεωργική δραστηριότητα. Το δικαστήριο απέρριψε ομόφωνα κάποιους από τους λόγους ακύρωσης που προβλήθηκαν, επισημαίνοντας τη συμπληρωματικότητα χωροταξικών και περιβαλλοντικών διατάξεων.³⁹² Ωστόσο, για αν θα έπρεπε το π.δ. να έχει υποβληθεί σε διαδικασία Στρατηγικής Εκτίμησης Επιπτώσεων, βάσει της οδηγίας 2001/42/ΕΚ ή άλλου περιβαλλοντικού προελέγχου, το δικαστήριο προβληματίστηκε ιδιαίτερα με ισχυρές μειοψηφίες να τοποθετούνται σε επί επιμέρους πτυχές του ζητήματος. Η πλειοψηφία του δικαστηρίου έκρινε ότι τέτοια μελέτη δεν

³⁸² ΣτΕ 534/2015.

³⁸³ ΣτΕ 642/2015.

³⁸⁴ ΣτΕ 535/2015.

³⁸⁵ ΣτΕ 643/2015.

³⁸⁶ ΠΕ 12/2015.

³⁸⁷ ν. 1515/1985 «Ρυθμιστικό σχέδιο και πρόγραμμα προστασίας περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας» (Α' 18).

³⁸⁸ ν. 4277/2014 «Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας – Αττικής και άλλες διατάξεις» (Α' 156).

³⁸⁹ ν. 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α' 60).

³⁹⁰ Προεδρικό διάταγμα /2011 «Καθορισμός μέτρων προστασίας της περιοχής του όρους Υμηττού και των Μητροπολιτικών Πάρκων Γουδή-Ιλισίων» (Δ' 187)

³⁹¹ ΣτΕ Ολ. 2996/2014

³⁹² ΣτΕ Ολ. 2996/2014, σκ. 10η.

ήταν απαραίτητη, καθώς το διάταγμα βασίζεται και εξειδικεύει προγενέστερο υπερκείμενο σχεδιασμό, το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας. Επίσης σημείωσε ότι πρόκειται για διάταγμα που επιδιώκει την προστασία οικοσυστημάτων, συνεπώς δεν απαιτείται τέτοιου είδους διαδικασία.³⁹³ Η μειοψηφία υποστήριξε ότι μία τέτοια εκτίμηση είναι απαραίτητη για όλα ανεξαιρέτως τα σχέδια που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, ακόμα και για το π.δ. Υμηττού καθώς προσδιορίζει ζώνες προστασίας και καθορίζει επιτρεπόμενες χρήσεις, δραστηριότητες και όρους και περιορισμούς δόμησης.³⁹⁴ Η μειοψηφία σημείωσε επίσης ότι καθώς το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας είχε εγκριθεί πριν την οδηγία 2001/42/ΕΚ η μελέτη αυτή είναι ακόμα περισσότερο απαραίτητη.³⁹⁵ Πρόσθετο προβληματισμό στο εν λόγω ζήτημα προκάλεσε το γεγονός ότι ο Υμηττός έχει χαρακτηριστεί ως περιοχή Natura 2000 (ως Ειδικής Ζώνη Διατήρησης βάσει της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας βάσει της οδηγίας 2009/147/ΕΚ) και αν θα έπρεπε οι επιτρεπόμενες χρήσεις και δραστηριότητες να υποβληθούν σε δέουσα εκτίμηση μέσω μίας στρατηγικής εκτίμησης επιπτώσεων.³⁹⁶ Για να αντιμετωπίσει ασφαλέστερα τα ζητήματα αυτά, το ΣτΕ ανέβαλε την τελική του κρίση, διατυπώνοντας τέσσερα προδικαστικά ερωτήματα τα οποία το ΔΕΕ απάντησε στις 10 Σεπτεμβρίου 2015, με την απόφασή του επί της υπόθεσης C-473/14.

Στην απόφασή του επί των προδικαστικών ερωτημάτων για την υπόθεση του π.δ. Υμηττού, το ΔΕΕ αποφάνθηκε πως όντως απαιτείται στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) για κάθε νομοθέτημα που εισάγει ρυθμίσεις χωροταξικού χαρακτήρα, χρήσεις γης και όρους δόμησης.³⁹⁷ Εν αναμονή βεβαίως της τελικής απόφασης του ΣτΕ, η συγκεκριμένη απόφαση του ΔΕΕ θέτει στο προσκήνιο την ανάγκη επανεξέτασης των προδιαγραφών των μελετών χαρακτηρισμού προστατευόμενων περιοχών, ώστε να διασφαλιστεί η συμβατότητά τους με τις απαιτήσεις της οδηγίας 2001/42/ΕΚ.

Μητροπολιτικό Πάρκο Τατοΐου: Τέλος, σε δημόσια διαβούλευση τέθηκε τον Ιούνιο του 2015 σχέδιο κ.υ.α. για τη δημιουργία του «Μητροπολιτικού Πάρκου Τατοΐου Ελεύθερης Πρόσβασης (πρώην βασιλικό κτήμα Τατοΐου)». Λόγω της περιορισμένης διάρκειάς της, η συμμετοχή στη δημόσια διαβούλευση ήταν μικρή. Κρίσιμο ζητούμενο με τη συγκεκριμένη πρωτοβουλία αποτελεί η διασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ της ορθής αξιοποίησης των χώρων του κτήματος και της προστασίας του δάσους Τατοΐου και της ευρύτερης περιοχής του Εθνικού Δρυμού και της προστατευόμενης περιοχής της Πάρνηθας. Αναμένονται οι επόμενες ενέργειες.

Διοίκηση και λειτουργία εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών: Η παράταση ζωής των φορέων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών μέχρι τον Δεκέμβριο του 2015 που δόθηκε τον Δεκέμβριο του 2013³⁹⁸ επέτρεπε στην ελληνική πολιτεία να διαμορφώσει τη διάδοχη δομή του διοικητικού σχήματος που θα εξασφάλιζε την αποτελεσματική προστασία, των πιο πολύτιμων οικολογικών περιοχών της χώρας. Τον Απρίλιο του 2014, σε ημερίδα που οργανώθηκε από το τότε ΥΠΕΚΑ, κηρύχθηκε η έναρξη διαλόγου για το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών. Μετά από καθυστερήσεις οι ομάδες εργασίας συστάθηκαν τον Ιούνιο και ολοκλήρωσαν το έργο τους τον Νοέμβριο του 2014, υποβάλλοντας τέσσερα χωριστά πορίσματα σχετικά με την αρχιτεκτονική του συστήματος, την χρηματοδότηση του και γενικότερα την οικονομική του βιωσιμότητα, τα εργαλεία διαχείρισης και παρακολούθησης και τη σύγκλιση των συστημάτων φύλαξης, εποπτείας, προστασίας και διαχείρισης. Συνοπτικά, τα βασικά συμπεράσματα των ομάδων που παραδόθηκαν στην πολιτική ηγεσία του υπουργείου είναι τα εξής:

- Ο γενικός συντονισμός των προστατευόμενων περιοχών ανήκει στο αρμόδιο υπουργείο περιβάλλοντος, ωστόσο πρέπει να δρομολογηθούν άμεσα συγκεκριμένες ενέργειες για να μπορέσει το υπουργείο να εκπληρώσει τον ρόλο του.

³⁹³ ΣτΕ Ολ. 2996/2014, σκ. 13ⁿ-19ⁿ.

³⁹⁴ ΣτΕ Ολ. 2996/2014, σκ. 20ⁿ.

³⁹⁵ ΣτΕ Ολ. 2996/2014, σκ. 23ⁿ -24ⁿ.

³⁹⁶ ΣτΕ Ολ. 2996/2014, σκ. 28ⁿ-30ⁿ.

³⁹⁷ Απόφαση ΔΕΕ της 10^{ης} Σεπτεμβρίου 2015 στην υπόθεση C-473/14. «Προδικαστική παραπομπή — Οδηγία 2001/42/ΕΚ — Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων — Καθεστώς προστασίας του ορεινού όγκου του Υμηττού — Διαδικασία τροποποίησης — Δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας αυτής — Ρυθμιστικό σχέδιο και πρόγραμμα προστασίας περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας» <http://old.eu-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62014CJ0473:EL:HTML>

³⁹⁸ Νόμος 4219/2013 «Κύρωση των Συμφωνιών Τροποποίησης των συμβάσεων παραχώρησης των μεγάλων οδικών έργων και ρύθμιση συναφών θεμάτων» (Α' 269)

- Απαιτείται ενιαία αντιμετώπιση των προστατευόμενων περιοχών, ωστόσο δεν υπήρξε συμφωνία από την ομάδα για την αρχιτεκτονική του συστήματος σχετικά με το ποια δομή θα πρέπει να αναλάβει τη διοίκηση των περιοχών Natura 2000 και άλλων προστατευόμενων περιοχών, παρόλο που αυτό ήταν ένα από τα κρισιμότερα ζητούμενα για τις ομάδες εργασίας το οποίο θα καθόριζε και τις προτάσεις των υπολοίπων ομάδων. Σε κάθε περίπτωση σημειώνεται ότι υπάρχει ανάγκη για επαρκή χρόνο προετοιμασίας του συστήματος και προσαρμογής σε αυτό.
- Οι φορείς διαχείρισης συνεχίζουν να λειτουργούν ως νομικά πρόσωπα, τουλάχιστον για τα Εθνικά Πάρκα, με βελτιώσεις στον τρόπο δομής και λειτουργίας τους και σε άμεση λειτουργική σχέση με το αρμόδιο υπουργείο.
- Οι αρμοδιότητες των φορέων διαχείρισης θα πρέπει να αναμορφωθούν αναφορικά με την εποπτεία και τη φύλαξη των περιοχών ώστε να μπορέσουν να είναι πιο αποτελεσματικοί (π.χ. προανακριτικά καθήκοντα, επιβολή προστίμων σε παραβατικά συμβάντα).
- Ανεξάρτητα από το σχήμα ή τα σχήματα/υπηρεσίες που θα επιλεγούν για τη διοίκηση/διαχείριση του συνόλου των προστατευόμενων περιοχών, είναι απαραίτητο να εξασφαλιστεί δυνατότητα ελάχιστης σταθερής χρηματοδότησης, ως μέσου για την επίτευξη του απώτερου στόχου, που είναι η προστασία, διατήρηση και διαχείριση των περιοχών αυτών ως πολύτιμων φυσικών πόρων.
- Για την αποτελεσματική χρηματοδότηση των προστατευόμενων περιοχών απαιτείται να έχουν καλυφθεί συγκεκριμένες βασικές προϋποθέσεις οικονομικής βιωσιμότητας.
- Οι πόροι για τη βασική λειτουργία των προστατευόμενων περιοχών (δηλαδή τη βασική επιστημονική παρακολούθηση, τη διαχείριση, τη συνεπή και συστηματική φύλαξη και την οργάνωση δράσεων ενημέρωσης του κοινού), πρέπει να είναι εξασφαλισμένοι σε βάθος χρόνου, να είναι συνεχείς και σταθεροί και να αποτελούν μέρος του κρατικού προϋπολογισμού, δηλαδή να είναι εθνικοί πόροι, στο πλαίσιο του τακτικού προϋπολογισμού, του ΠΔΕ, του Πράσινου Ταμείου κ.λπ.
- Εντοπίζονται πολλές και διαφορετικές πηγές εσόδων που μπορούν να συμπληρώσουν τη βασική χρηματοδότηση και να καλύψουν την ειδικές ανάγκες χρηματοδότησης των περιοχών (π.χ. εξειδικευμένες δράσεις έρευνας, τα πιλοτικά προγράμματα διαχείρισης, οι ειδικές δράσεις ευαισθητοποίησης).
- Οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν πόλους βιώσιμης ανάπτυξης και παραγωγής εισοδήματος.
- Βασικό εργαλείο διαχείρισης προστατευόμενης περιοχής είναι το σχέδιο διαχείρισης και το σχέδιο δράσης για κάθε προστατευόμενη περιοχή. Απαραίτητη είναι η ενεργοποίηση διατάξεων της νομοθεσίας που αναφέρονται σε βασικά εργαλεία διαχείρισης της βιοποικιλότητας (17 παρ .3 του ν. 3937/2011).
- Απαραίτητη είναι η κατάρτιση σχεδίων διαχείρισης για τα προστατευόμενα είδη της χλωρίδας και πανίδας, καθώς και για τους τύπους οικοτόπων του παραρτήματος I της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ σε εθνικό επίπεδο, ώστε στη συνέχεια να ενσωματωθούν στα σχέδια διαχείρισης κάθε περιοχής.
- Κρίσιμο εργαλείο διαχείρισης κάθε προστατευόμενης περιοχής αποτελεί η επιστημονική παρακολούθηση οικολογικών χαρακτηριστικών μιας προστατευόμενης περιοχής (συνεχής ή ανά τακτά διαστήματα) με στόχο τον εμπλουτισμό της γνώσης, ώστε να καθοριστεί η κατάσταση διατήρησής τους.
- Κρίθηκε αναγκαίο από την ομάδα, μετά τη θεσμοθέτηση της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα και του σχεδίου δράσης να προχωρήσει άμεσα η ιεράρχηση των ειδικών στόχων και ενεργειών - δράσεων που απαιτούνται για την υλοποίησή τους.
- Η διαδικασία επιβολής, είσπραξης και διαχείρισης διοικητικών προστίμων απαιτεί θεσμική αλλαγή ώστε τα πρόστιμα να επιβάλλονται και να αποδίδονται πιο σύντομα και προς όφελος των περιοχών.
- Απαραίτητο εργαλείο για τη σωστή δομή και λειτουργία της φύλαξης αποτελεί η κατάρτιση ειδικού σχεδίου φύλαξης που θα εξειδικεύεται σε κάθε περιοχή. Για την εξασφάλιση της ομοιογένειας και την κάλυψη των απαραίτητων προϋποθέσεων εφαρμογής, πρέπει να θεσμοθετηθούν οι βασικές προδιαγραφές και όροι εκπόνησης και αξιολόγησής του από το ΥΠΕΚΑ.

- Κρίνεται απαραίτητη η εφαρμογή από τους φορείς διαχείρισης, τις δασικές υπηρεσίες και άλλους φορείς προγραμμάτων τακτικής εκπαίδευσης και κατάρτισης/επιμόρφωσης των αρμόδιων οργάνων στις ιδιαίτερες απαιτήσεις φύλαξης και εποπτείας της κάθε π.π., ώστε να εξασφαλίζεται η προστασία του προστατευτέου αντικειμένου, αλλά και του προσωπικού φύλαξης.

Από τον Νοέμβριο του 2014, οπότε και παραδόθηκαν τα αποτελέσματα των ομάδων από τους συντονιστές στην πολιτική ηγεσία του υπουργείου δεν υπήρξε κάποια άλλη ενέργεια, με αποτέλεσμα σήμερα το μέλλον του συστήματος προστατευόμενων περιοχών να παραμένει αβέβαιο ιδιαίτερα καθώς η προθεσμία της αναστολής ισχύος της απόφασης κατάργησης ή/και συγχώνευσης των φορέων διαχείρισης των περιοχών παραμένει το τέλος του 2015.

Με δεδομένο ότι μέχρι σήμερα η λειτουργία του Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών ήταν εξαρτημένη σχεδόν αποκλειστικά από το ΕΣΠΑ, από το οποίο η ροή χρηματοδότησης παρουσιάζει συνεχώς προβλήματα και διακοπές, και άλλες κοινοτικές χρηματοδοτήσεις, ο αποκλεισμός της κάλυψης λειτουργικού κόστους των φορέων διαχείρισης κατά τη νέα προγραμματική περίοδο 2014-2020 (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Υποδομών, Μεταφορών και Περιβάλλοντος) και η πάγια πολιτική άρνηση για κάλυψη των βασικών εξόδων τους από τον Κρατικό Προϋπολογισμό δημιουργούν πλέον μια ασφυκτική κατάσταση αδιεξόδου που χρήζει επείγουσας αντιμετώπισης.

Αξίζει τέλος να σημειωθεί ότι τον Ιούλιο 2015 συγκροτήθηκε άλλη μια ειδική επιτροπή για τις προστατευόμενες περιοχές, με αντικείμενο την κατάρτιση νομοσχεδίων α) για την αξιολόγηση / τροποποίηση και συμπλήρωση του νόμου πλαισίου για το φυσικό περιβάλλον και β) για το εθνικό σύστημα διοίκησης και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών και του φυσικού περιβάλλοντος.³⁹⁹ Η σύνθεση της επιτροπής σίγουρα δεν διέπεται από λογική διαλόγου με φορείς και οργανώσεις της περιβαλλοντικής κοινωνίας πολιτών, καθώς δεν συμμετέχει καμία περιβαλλοντική οργάνωση, ακαδημαϊκό ίδρυμα ή φορέας διαχείρισης προστατευόμενης περιοχής. Το σκεπτικό με το οποίο η πολιτική ηγεσία του ΥΠΑΠΕΝ προκρίνει ως προτεραιότητα τη συγκρότηση άλλης μιας επιτροπής με αντικείμενο την αλλαγή της νομοθεσίας για το φυσικό περιβάλλον, και όχι την επείγουσα αντιμετώπιση της κρίσης στις προστατευόμενες περιοχές, όπως περιγράφηκε παραπάνω, παραμένει ανεξήγητο.

Επίσης, ενδιαφέρον έχει ότι ανήμερα της παραίτησης της κυβέρνησης, στις 27 Αυγούστου 2015, εκπρόσωποι του ΥΠΑΠΕΝ δεσμεύτηκαν για την ένταξη των αναγκών των φορέων διαχείρισης στον κρατικό προϋπολογισμό, την επανεξέταση του θεσμικού καθεστώτος και την αναβάθμισή τους, λαμβάνοντας υπόψη τα πορίσματα του Εθνικού Διαλόγου.⁴⁰⁰

Προστατευόμενες περιοχές Αττικής: Με τροπολογία που κατατέθηκε κατά τη συζήτηση του ν. 4296/2014⁴⁰¹ μεταφέρθηκαν οι σχετικές με το Πάρκο Τρίτη αρμοδιότητες του «Μητροπολιτικού Φορέα Ανάπλασης και Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών Αττικής», που συστάθηκε το 2011, στον «Αναπτυξιακό Σύνδεσμο Δυτικής Αθήνας» (ΑΣΔΑ). Πρόκειται για εκ νέου μεταφορά αρμοδιοτήτων για τον σημαντικό αυτό χώρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης: από τον Μητροπολιτικό Φορέα που ιδρύθηκε μετά την κατάργηση και συγχώνευση του «Οργανισμού Ανάπτυξης και Διαχείρισης Πάρκου Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης «Αντώνης Τρίτησης»»⁴⁰², ο οποίος είχε συσταθεί το 2002⁴⁰³. Από την αιτιολογική έκθεση της τροπολογίας προκύπτει ότι η μεταφορά αρμοδιοτήτων γίνεται για πρακτικούς λόγους, καθώς ο ΑΣΔΑ έχει αναλάβει επανειλημμένως πτυχές της διαχείρισης του πάρκου. Ο Μητροπολιτικός Φορέας αντιμετώπιζε προβλήματα και ουδέποτε έλαβε υλοστηρίξη από το εποπτεύον ΥΠΕΚΑ.

³⁹⁹ Υπουργική απόφαση 29491/20.7.2015. «Σύσταση και συγκρότηση ειδικής επιτροπής για την κατάρτιση νομοσχεδίων α) για την αξιολόγηση / τροποποίηση και συμπλήρωση του νόμου πλαισίου για το φυσικό περιβάλλον και β) για το εθνικό σύστημα διοίκησης και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών και του φυσικού περιβάλλοντος». (ΑΔΑ: Ω43Β465ΦΘΗ-90Ρ).

⁴⁰⁰ ΥΠΑΠΕΝ. (2015, 27 Αυγούστου). Διασφάλιση της λειτουργίας των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών [Δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε στις από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snid=5B524%5D=3934&language=el-GR>.

⁴⁰¹ Άρθρο ενδέκατο, ν. 4296/2014 «Κύρωση της από 30.12.2013 Σύμβασης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και των εταιρειών ΚΑΒΑΛΑ ΟΙΛ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ, ENERGEAN OIL AND GAS-ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΙΓΑΙΟΥ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ και της ως εκ τρίτου συμβαλλόμενης ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ Α.Ε. με την οποία τροποποιείται η από 23.11.1999 Σύμβαση για την εκμετάλλευση Υδρογονανθράκων στη θαλάσσια περιοχή του Θρακικού Πελάγους μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της ΚΑΒΑΛΑ ΟΙΛ Α.Ε., η οποία κυρώθηκε με το ν. 2779/1999 (Α'296)». (Α' 214)

⁴⁰² Άρθρο 59 παρ. 1 Ν. 4002/2011 «Τροποποίηση της συναξοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου – Ρυθμίσεις για την ανάπτυξη και τη δημοσιονομική εξυγίανση – Θέματα αρμοδιότητας Υπουργείων Οικονομικών, Πολιτισμού και Τουρισμού και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης» (Α'180)

⁴⁰³ Προεδρικό διάταγμα 184/2002 (Α'172)

Προστασία και διαχείριση περιοχών Natura 2000: Όπως έχει σημειωθεί πολλάκις στις ετήσιες εκθέσεις ανασκόπησης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας από το WWF Ελλάς, η Ελλάδα εξακολουθεί να μην έχει ορίσει στόχους διατήρησης ανά περιοχή Natura 2000 και δεν εφαρμόζει δράσεις διαχείρισης των προστατευόμενων χαρακτηριστικών της. Οι υποχρεώσεις αυτές απορρέουν από το άρθρο 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και αποτελούν την καρδιά της εφαρμογής της. Η σχετική προθεσμία για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή έχει λήξει από το 2012, δηλαδή έξι χρόνια μετά την έγκριση του καταλόγου των τόπων κοινοτικής σημασίας (ΤΚΣ) της μεσογειακής βιογεωγραφικής περιοχής.⁴⁰⁴ Οι καθυστερήσεις οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην αποστολή προειδοποιητικής επιστολής προς την Ελλάδα, με επισήμανση ότι ο χαρακτηρισμός των ΤΚΣ ως ειδικών ζωνών διατήρησης (ΕΖΔ), δεν είναι πλήρης χωρίς τον καθορισμό στόχων διατήρησης. Υπενθυμίζεται ότι μία από τις σημαντικές καινοτομίες του νόμου για τη βιοποικιλότητα, ήταν ότι χαρακτήρισε τους ΤΚΣ ως ΕΖΔ, εξειδικεύοντας επιπλέον τη διαδικασία για τον καθορισμό στόχων διατήρησης και τελικά την εφαρμογή μέτρων διαχείρισης. Απλοποίησε έτσι σημαντικά την προηγούμενη προβλεπόμενη διαδικασία που απαιτούσε την ένταξη της κάθε περιοχής σε μία από τις κατηγορίες του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών. Ο ορισμός των στόχων διατήρησης έχει συνδεθεί με το πρόγραμμα ελοπτείας το οποίο αναμένεται να επικαιροποιήσει τα διαθέσιμα στοιχεία. Σημειώνεται ωστόσο ότι η πρόοδος του προγράμματος ελοπτείας χαρακτηρίζεται από σημαντικές καθυστερήσεις (βλ. σχετικό κεφάλαιο 10.5).

Χρηματοδότηση περιοχών Natura 2000: Εγκρίθηκε τον Δεκέμβριο του 2014, ενώ είχε ολοκληρωθεί ο σχεδιασμός της νέας προγραμματικής περιόδου, το Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας (ΠΔΠ, Prioritised Action Framework) για τις περιοχές Natura 2000.⁴⁰⁵ Το κείμενο αυτό που προβλέπεται από το άρθρο 8 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ αποσκοπεί στην καταγραφή και την ιεράρχηση των αναγκών διατήρησης και διαχείρισης των περιοχών Natura 2000 κάθε κράτους μέλους, ως μέσο για την καλύτερη αξιοποίηση διαθέσιμων πόρων, ειδικότερα ευρωπαϊκών πόρων αρχικά από την προγραμματική περίοδο 2014-2020. Το ΠΔΠ είχε τεθεί σε διαβούλευση τον Αύγουστο 2014 ενώ στη συνέχεια οργανώθηκε σχετική ημερίδα τον Σεπτέμβριο του 2014.⁴⁰⁶

10.5. Οδηγίες της ΕΕ για τη φύση

Εφαρμογή οδηγιών για τους οικοτόπους και τα πουλιά: Οι εξελίξεις αναφορικά με τις υποχρεώσεις της χώρας για εφαρμογή των οδηγιών 92/43/ΕΟΚ⁴⁰⁷ και 2009/147/ΕΚ⁴⁰⁸ αναδεικνύουν για άλλη μία χρονιά τα θεμελιώδη προβλήματα που υποσκάλπουν την ουσιαστική προστασία των πυρήνων βιοποικιλότητας.

Με μεγάλες καθυστερήσεις και γραφειοκρατικές αγκυλώσεις, ξεκίνησε το πρόγραμμα ελοπτείας και αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης των ευρωπαϊκά προστατευόμενων ειδών και τύπων οικοτόπων της χώρας. Υπενθυμίζεται ότι η παρακολούθηση και οι σχετικές τακτικές αναφορές που πρέπει να υποβάλλονται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπονται από τις σχετικές οδηγίες. Η Ελλάδα απέστειλε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή την αναφορά της μόνο την οδηγία για τους οικοτόπους τον Δεκέμβριο του 2014. Η αντίστοιχη μελέτη για τα άγρια πτηνά έχει καθυστερήσει.

Η αποστολή της έκθεσης για την εξαετία 2007-2012 υποβλήθηκε όχι απλώς με μεγάλη καθυστέρηση, αλλά και μετά την αποστολή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Νοέμβριο του 2014 σχετικής αιτιολογημένης γνώμης για μη αποστολή στοιχείων βάσει του άρθρου 17 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, σε συνέχεια της προειδοποιητικής επιστολής που είχε στείλει τον Μάρτιο του ίδιου έτους. Ακόμα και αν η υπόθεση κλείσει τυπικά όταν ολοκληρωθεί ο έλεγχος των στοιχείων από τις αρμόδιες κοινοτικές υπηρεσίες, δεν είναι ακόμη βέβαιο ότι τελικά η Ελλάδα θα αποκτήσει έναν

---

⁴⁰⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2006). Έγκριση του καταλόγου των Τόπων Κοινοτικής Σημασίας της μεσογειακής βιογεωγραφικής περιοχής. [Απόφαση 2006/613/ΕΚ].

⁴⁰⁵ ΥΠΕΚΑ. Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας για το Δίκτυο Natura 2000 για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020. Ανακτήθηκε στις 19.06.2014 από <https://greeknationalpafs.wordpress.com/>.

⁴⁰⁶ Κατά τη διάρκεια της κατάρτισης του ΠΔΠ, δημιουργήθηκε σχετική ιστοσελίδα στην οποία αναρτώνται οι παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στη διαβούλευση αλλά και τα πρώτα σχέδια του τελικού κειμένου. Εθνικό Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας. Ανακτήθηκε στις 19.06.2014 από <http://goo.gl/VjEj2K>.

⁴⁰⁷ Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (Επίσημη Εφημερίδα L206 της 22.7.1992).

⁴⁰⁸ Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Νοεμβρίου 2009 περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών (Επίσημη Εφημερίδα L20 της 26.1.2010, σ. 7-25).

μηχανισμό παρακολούθησης ώστε να διατηρεί βάσεις δεδομένων για την οικολογική κατάσταση και την κατάσταση διατήρησης των προστατευόμενων περιοχών, όπως προβλέπεται από το άρθρο 3 του ν. 3937/2011 και τίθεται ως στρατηγικός στόχος στη πρόσφατα υιοθετημένη Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα. Το πρόγραμμα εποπτείας που θα έθετε τις βάσεις αυτού του μηχανισμού παρακολούθησης, αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα στην υλοποίησή του, πιο πρόσφατα λόγω των καθυστερήσεων πληρωμών από το ΕΣΠΑ.

Η συνολική αξιολόγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία παρουσιάζεται πιο αναλυτικά στην επόμενη ενότητα, για την κατάσταση της φύσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που ανακοινώθηκε τον Μάιο του 2015, όπως ήταν αναμενόμενο, δεν συμπεριέλαβε νέα στοιχεία από την Ελλάδα, τη μόνη χώρα που δεν έστειλε τη σχετική έκθεση.⁴⁰⁹

Εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο: Σημαντικότερη ευρωπαϊκή εξέλιξη αφορά την έναρξη της αξιολόγησης των οδηγιών για τους οικοτόπους και για τα άγρια πτηνά στο πλαίσιο του ελέγχου καταλληλότητας που διενεργεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.⁴¹⁰ Ουσιαστικά, εξετάζει κατά πόσο οι δύο οδηγίες συμβάλλουν με αποδοτικό και συνεκτικό τρόπο στην προστασία των ειδών και οικοτόπων που είναι σημαντικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο.⁴¹¹

Ο «έλεγχος καταλληλότητας» των δύο οδηγιών αποτελεί μέρος του ευρύτερου Προγράμματος Βελτίωσης της Καταλληλότητας και της Αποδοτικότητας του Κανονιστικού Πλαισίου (Regulatory Fitness and Performance Programme (REFIT)).⁴¹² Το πρόγραμμα αυτό που αποσκοπεί στην απλούστευση της νομοθεσίας της ΕΕ και τη μείωση των κανονιστικών επιβαρύνσεων, ώστε να υπάρξει ένα σαφές, σταθερό και προβλέψιμο κανονιστικό πλαίσιο που θα ευνοεί την ανάπτυξη και την απασχόληση, έχει εύλογα προκαλέσει μεγάλη ανησυχία σε σχέση με τους πραγματικούς στόχους του και την πιθανή επίπτωση που ενδέχεται να προκαλέσει στην αποτελεσματικότητα και το πεδίο εφαρμογής των δυο οδηγιών. Η μεγάλη ανησυχία που προκύπτει από την αξιολόγηση αυτή σχετίζεται με την ευρύτερη πολιτική και οικονομική συγκυρία στην Ευρώπη, η οποία είναι ιδιαίτερα αρνητική για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η εξέταση ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2015 με μία τεχνική άσκηση συλλογής δεδομένων και στοιχείων από ένα επιλεγμένο σύνολο φορέων από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, βάσει εκτενούς ερωτηματολογίου δομημένου γύρω από πέντε ομάδες ερωτήσεων που αφορούν την αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα, τη συνοχή, τη σχετικότητα και την ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία των οδηγιών. Συγκεντρώθηκαν απαντήσεις από 107 φορείς.

Από την Ελλάδα συμμετείχαν στη διαβούλευση τρεις φορείς και συγκεκριμένα: το Τμήμα Βιοποικιλότητας και Προστατευόμενων Περιοχών της Διεύθυνσης Βιοποικιλότητας, Εδάφους και Διαχείρισης Αποβλήτων του ΥΠΑΠΕΝ, η Μονάδα Περιβάλλοντος της Τράπεζας Πειραιώς και το WWF Ελλάς, εκπροσωπώντας 12 ακόμη ελληνικές περιβαλλοντικές οργανώσεις. Όλες οι απαντήσεις και τα σχετικά στοιχεία αναρτήθηκαν το καλοκαίρι του 2015 στην ειδική ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.⁴¹³

Από μία πρώτη ανάλυση των στοιχείων, γίνεται φανερό ότι οι περισσότεροι φορείς υποστηρίζουν τις οδηγίες και επισημαίνουν την ανάγκη για καλύτερη εφαρμογή και επιβολή τους, ενώ τονίζουν την ανάγκη για αυξημένη χρηματοδότηση για την προστασία της φύσης. Ελάχιστοι φορείς αμφισβήτησαν τις οδηγίες στην τωρινή μορφή τους και ζήτησαν την αναθεώρησή τους.

Επιπλέον, σε δέκα κράτη μέλη πραγματοποιήθηκε εκτεταμένη στοχευμένη διαβούλευση. Στη συνέχεια, οργανώθηκε δημόσια διαβούλευση, επί 12 εβδομάδες, η οποία έδωσε στους πολίτες της ΕΕ τη μοναδική ευκαιρία να εκφράσουν την άποψή τους για το μέλλον της νομοθεσίας για τη φύση. Με

⁴⁰⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015). Η κατάσταση της φύσης στην Ευρώπη: Έκθεση σχετικά με την κατάσταση και τις τάσεις των τύπων οικοτόπων και των ειδών που καλύπτονται από την οδηγία για τους οικοτόπους και την οδηγία για τα πτηνά όσον αφορά την περίοδο 2007-2012 σύμφωνα με το άρθρο 17 της οδηγίας για τους οικοτόπους και το άρθρο 12 της οδηγίας για τα πτηνά. [COM(2015) 219 final]. Ανακτήθηκε στις 20.5.2015 από <https://goo.gl/tQg2jH>.

⁴¹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Fitness Check of EU Nature Legislation (Birds and Habitats Directives). Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/mkYihg>.

⁴¹¹ WWF Ελλάς. (2015). Απαντήσεις ελληνικών περιβαλλοντικών οργανώσεων στην τεχνική διαβούλευση. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/llnNdW> και εδώ: http://www.wwf.gr/images/pdfs/2015Apr30_EvidenceGatheringQuestionnaire_NGOs_GR.pdf.

⁴¹² Το πρόγραμμα αξιολόγησης της νομοθεσίας (Regulatory Fitness and Performance Programme (REFIT)) προωθήθηκε αρχικά μέσα από ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2012. European Commission. (2012). «EU Regulatory Fitness». [COM(2012) 746 final]. Ανακτήθηκε στις 03.08.2014 από: <http://goo.gl/QbyqN0>. Ευρωπαϊκή Επιτροπή. REFIT – making EU law lighter, simpler and less costly. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/u18vN4>.

⁴¹³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Fitness Check – Responses to the Evidence Gathering Questionnaire. Ανακτήθηκε στις 28.07.2015 από <http://goo.gl/4WSjt3>.

την ολοκλήρωση της διαβούλευσης στις 26 Ιουλίου 2015 διαπιστώθηκε ότι συγκεντρώθηκαν απόψεις από 552.471 πολίτες και φορείς. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη συμμετοχή πολιτών σε δημόσια διαβούλευση στην ιστορία της ΕΕ. Οι 520.325 συμμετοχές προήλθαν από την κοινή ευρωπαϊκή εκστρατεία περισσότερων από 120 περιβαλλοντικές οργανώσεις με τίτλο «Συναγερμός για τη Φύση» (#NatureAlert), η οποία οργανώθηκε με σκοπό να αντιμετωπίσει οποιαδήποτε απειλή υποβάθμισης του πλαισίου προστασίας της φύσης και επιδιώκει την καλύτερη εφαρμογή και επιβολή της σχετικής ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Τα αποτελέσματα της διαβούλευσης αναμένεται να ανακοινωθούν από την Επιτροπή το φθινόπωρο του 2015, ενώ τα τελικά αποτελέσματα του ελέγχου καταλληλότητας αναμένονται στις αρχές του 2016.

Τον Μάιο του 2015 ανακοινώθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τα επεξεργασμένα αποτελέσματα των πιο πρόσφατων τεχνικών αναφορών που υποβάλλουν τα κράτη μέλη σε συμμόρφωση με τις οδηγίες 92/43/ΕΟΚ και 2009/147/ΕΚ.⁴¹⁴ Η ανακοίνωση της έκθεσης έγινε σε συντονισμό με την παραπάνω διαδικασία, της οποίας η έναρξη καθυστέρησε ακριβώς για να λάβει υπόψη τα νεότερα δεδομένα σχετικά με την κατάσταση των προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων. Συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε τη νέα έκθεσή της για την κατάσταση της φύσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία επιβεβαιώνει ότι η απώλεια της βιοποικιλότητας παραμένει σημαντική πρόκληση για την ΕΕ, καθώς μόνο το 23% των ειδών και το 16% των οικοτόπων βρίσκονται σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης. Οι βασικές αιτίες για την υποβάθμιση, για παράδειγμα, ποταμών, υδροτόπων και λιμνών, είναι η εντατική γεωργία και οι επιβαρυντικές υποδομές ενέργειας και μεταφορών. Παράλληλα, η έκθεση φανερώνει μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα ότι με την κατάλληλη προστασία και διαχείριση, η φύση μπορεί να ανακάμψει. Η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συνοδεύεται από τεχνική έκθεση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος.⁴¹⁵

10.6. Περιπτώσεις υποβάθμισης προστατευόμενων περιοχών

ΧΥΤΑ Ζακύνθου: Τον Ιούλιο του 2014 καταδικάστηκε η Ελλάδα από το ΔΕΕ για τη συνεχιζόμενη λειτουργία, του δυσλειτουργικού και κορεσμένου ΧΥΤΑ Ζακύνθου.⁴¹⁶ Συγκεκριμένα το δικαστήριο έκρινε ότι ο ΧΥΤΑ δεν πληροί τις προϋποθέσεις και απαιτήσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της Ένωσης, τόσο όσον αφορά τις οδηγίες για τα απόβλητα (2008/98/ΕΚ) και την υγειονομική ταφή των αποβλήτων (1999/31/ΕΚ) όσο και την οδηγία για τους οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ).

Όπως επισημαίνει το δικαστήριο, η Ελλάδα δεν έλαβε τα μέτρα για να κλείσει τον δυσλειτουργικό και κορεσμένο ΧΥΤΑ, εντός του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου. Αντίθετα διατήρησε τη λειτουργία του, χωρίς όμως τους όρους και τις προϋποθέσεις που απαιτεί η ευρωπαϊκή περιβαλλοντική νομοθεσία. Για μεγάλο διάστημα ο ΧΥΤΑ λειτουργούσε χωρίς περιβαλλοντικούς όρους. Ενώ το 2011 οι αρμόδιες αρχές δεσμεύονταν για εργασίες αντιστήριξης και αποκατάστασης και βελτίωσης του χώρου, τελικά ανανεώθηκαν οι όροι λειτουργίας του ΧΥΤΑ μέχρι το 2015, αγνοώντας τις προστατευτικές διατάξεις που επιβάλλει το γεγονός ότι βρίσκεται εντός περιοχής Natura. Η Ελλάδα αμέλησε να διασφαλίσει ότι ο ΧΥΤΑ δεν θα αποτελεί πηγή ρύπανσης για το πολύτιμο οικοσύστημα και επέτρεψε τη συνεχιζόμενη διαρροή στραγγισμάτων και σκουπιδιών στην ευρύτερη περιοχή.

Η απόφαση τερματισμού λειτουργίας του ΧΥΤΑ εκδόθηκε από την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων⁴¹⁷ λίγες ώρες πριν την εκδίκαση της υπόθεσης στο ΔΕΕ, τον Μάρτιο του 2014. Αποδεικνύεται όμως, όπως ήταν αναμενόμενο, ότι αυτό δεν αρκούσε για να αποτρέψει την καταδίκη μίας κατάστασης που διαιωνίζεται εδώ και χρόνια και για την οποία η ελληνική πλευρά είχε εγκληθεί πολλάκις.

⁴¹⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015). Η κατάσταση της φύσης στην Ευρώπη: Έκθεση σχετικά με την κατάσταση και τις τάσεις των τύπων οικοτόπων και των ειδών που καλύπτονται από την οδηγία για τους οικοτόπους και την οδηγία για τα πτηνά όσον αφορά την περίοδο 2007-2012 σύμφωνα με το άρθρο 17 της οδηγίας για τους οικοτόπους και το άρθρο 12 της οδηγίας για τα πτηνά. [COM(2015) 219 final]. Ανακτήθηκε στις 20.5.2015 από <https://goo.gl/tQg2jH>.

⁴¹⁵ Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος. (2015). State of nature in the EU: biodiversity still being eroded, but some local improvements observed. Ανακτήθηκε στις 20.05.2014 από <http://goo.gl/Y22PMj>.

⁴¹⁶ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υπόθεση C—600/12. Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας. «Παράβαση κράτους μέλους — Περιβάλλον — Διαχείριση αποβλήτων — Οδηγίες 2008/98/ΕΚ, 1999/31/ΕΚ και 92/43/ΕΟΚ — Χώρος υγειονομικής ταφής αποβλήτων στη Ζάκυνθο — Εθνικό θαλάσσιο πάρκο Ζακύνθου — Περιοχή Natura 2000 — Θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta* — Παράταση της ισχύος των περιβαλλοντικών όρων — Έλλειψη σχεδίου διευθετήσεως — Λειτουργία χώρου υγειονομικής ταφής — Δυσλειτουργίες — Κορεσμός του χώρου υγειονομικής ταφής — Διήθηση στραγγισμάτων — Ανεπαρκής κάλυψη και διασπορά των αποβλήτων — Επέκταση του χώρου υγειονομικής ταφής». [Απόφαση της 17^{ης} Ιουλίου 2014].

⁴¹⁷ Απόφαση Περιφερειάρχη Ιονίων Νήσων 10917/2569/ 4.2.2014 για επιβολή διοικητικών κυρώσεων σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, στον Φορέα Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Ζακύνθου για τη λειτουργία του ΧΥΤΑ στο Καλαμάκι Ζακύνθου. (ΑΔΑ:ΒΙΡΤ7ΛΕ-4ΨΗ)

Όπως επεσήμαναν σε κοινή ανακοίνωσή τους οι περιβαλλοντικές οργανώσεις Αρχέλων, Medasset MOm και WWF Ελλάς⁴¹⁸, δεν έχει υπάρξει καμία ουσιαστική μέριμνα για την πιο σημαντική παραλία ωστοκίας της χελώνας *Caretta caretta* στη Μεσόγειο. Ακόμα και μετά την καταδικαστική απόφαση, ο ΧΥΤΑ εξακολουθεί να λειτουργεί, ενώ οι ενέργειες που προέβλεπε και η απόφαση του Περιφερειάρχη Ιονίων Νήσων δεν έχουν εφαρμοστεί.

Η ανάγκη για ολοκληρωμένη διαχείριση των απορριμμάτων στο νησί παραμένει ένα ανοιχτό ζήτημα. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι ενώ είχε επιλεγεί και εγκριθεί η χωροθέτηση ολοκληρωμένης εγκατάστασης διαχείρισης απορριμμάτων (ΟΕΔΑ), που περιλαμβάνει μονάδα επεξεργασίας απορριμμάτων (ΜΕΑ) και χώρο υγειονομικής ταφής υπολειμμάτων (ΧΥΤΥ) στη θέση «Λίβας», οι εργασίες κατασκευής έχουν καθυστερήσει, καθώς εκκρεμούσε αίτηση ακύρωσης της απόφασης έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων του έργου στο ΣτΕ από τον βουλευτή Ζακύνθου Σταύρο Κοντονή και άλλους κατοίκους της Ζακύνθου.

Η αίτηση απορρίφθηκε από το ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο,⁴¹⁹ το οποίο έκρινε ότι το έργο αποτελεί σημαντικό έργο υποδομής⁴²⁰, για το οποίο είχαν εξεταστεί εναλλακτικές θέσεις κατά τη διαδικασία της διαβούλευσης⁴²¹ και είχε εκτιμηθεί η σεισμική επικινδυνότητα της επιλεχθείσας θέσης⁴²², χωρίς ωστόσο το δικαστήριο να εξετάζει περαιτέρω την τεχνική κρίση της διοίκησης. Απέρριψε επίσης το λόγο ακύρωσης που αφορά τις διατάξεις του ν. 3937/2011, καθώς ο πλήρης φάκελος μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων είχε υποβληθεί πριν τεθεί σε ισχύ ο νέος νόμος για τη βιοποικιλότητα, και άρα το έργο πρέπει να εξεταστεί με βάση τις διατάξεις του δασικού κώδικα.⁴²³ Σε κάθε περίπτωση το δικαστήριο έκρινε ότι καθώς χωροθετείται με τρόπο ώστε να καταλαμβάνει μία ελάχιστη έκταση (0,85%) του Καταφυγίου Άγριας Ζωής «Κ425 Βραχιώνας (Γυρίου – Μαριών)», το έργο θα έχει μόνο περιορισμένες επιπτώσεις την χλωρίδα και την πανίδα, με βάση τους όρους που θέτουν οι περιβαλλοντικοί όροι του έργου.⁴²⁴ Τέλος το δικαστήριο εντοπίζει τη σύνδεση μεταξύ του έργου στη θέση Λίβα και στην ολοκληρωτική παύση λειτουργίας και αποκατάστασης του κορεσμένου ΧΥΤΑ εντός του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου που οδήγησε τη χώρα στην προαναφερθείσα καταδίκη από το ΔΕΕ.⁴²⁵ Ειδικότερη ανάλυση για τη σημαντική αυτή απόφαση του ΣτΕ δίνεται στο σχετικό νομικό σχόλιο, στην ενότητα της παρούσας έκθεσης για τα στερεά απόβλητα.

Υγρότοποι της Λέσβου: Από το 2004, τοπικές και εθνικές περιβαλλοντικές οργανώσεις έχουν επανειλημμένα καταγγείλει στις αρμόδιες αρχές την αύξηση περιστατικών υποβάθμισης περιοχών του δικτύου Natura στη Λέσβο και την απουσία ή τη μη εφαρμογή μέτρων προστασίας. Κοινή καταγγελία για το θέμα, που κατέθεσαν το 2011 στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή περιβαλλοντικές οργανώσεις της Λέσβου, το WWF Ελλάς και η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, προχώρησε σε προδικαστικό στάδιο. Τον Οκτώβριο του 2014 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έστειλε προειδοποιητική επιστολή αναφορικά με παράβαση της οδηγίας 92/43/ΕΚ, με αριθμό 2013/4208. Οι αρμόδιες υπηρεσίες της Γενικής Διεύθυνση Περιβάλλοντος θα εξετάσουν τα στοιχεία που έχουν υποβληθεί από τις ελληνικές αρχές στα πλαίσια της επιστολής με σκοπό να αποφασίσουν τα επόμενα στάδια της προδικαστικής διαδικασίας, και την παραπομπή ή όχι της χώρας στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αλυκή Κίτρους: Τον Νοέμβριο του 2014 εγκρίθηκαν⁴²⁶ οι περιβαλλοντικοί όροι για τη δημιουργία του παραθεριστικού οικισμού «Ολυμπιάδα» στην Αλυκή Κίτρους. Το έργο αφορά αξιοποίηση έκτασης 2041 στρεμμάτων για την εξυπηρέτηση περίπου 6500 κατοίκων του υπό ίδρυση οικισμού.

⁴¹⁸ WWF Ελλάς. (18.7.2014). Καταδίκη για χελώνα, Ζάκυνθο, τουρισμό και εικόνα της χώρας. <http://wwf.gr/news/1297-2014-07-18-13-36-17>

⁴¹⁹ ΣτΕ 1394/2015.

⁴²⁰ ΣτΕ 1394/2015, σκ. 10^η.

⁴²¹ ΣτΕ 1394/2015, σκ. 8^η.

⁴²² ΣτΕ 1394/2015, σκ. 12^η.

⁴²³ ΣτΕ 1394/2015, σκ. 9-10^η.

⁴²⁴ ΣτΕ 1394/2015, σκ. 11^η.

⁴²⁵ ΣτΕ 1394/2015, σκ. 11^η.

⁴²⁶ Υπουργική απόφαση 176098/12.11.2014 «Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων (ΕΠΟ) του έργου: «Δημιουργία παραθεριστικού οικισμού β' κατοικίας στην παραλιακή ζώνη της Δημοτικής Κοινότητας (Δ.Κ.) Κορινού, Δήμου Κατερίνης, Ν. Πιερίας, ιδιοκτησίας της εταιρείας «Αξιοποίηση Ακινήτων Παραλίας Κορινού "Ολυμπιάδα" Κοινή Ανώνυμη Εταιρεία ΟΤΑ»». (ΑΔΑ 7ΩΖΝ0-6ΑΚ)

Αν υλοποιηθεί το έργο, ο οικισμός θα αποτελεί τον τρίτο μεγαλύτερο οικισμό της Περιφέρειας Περείας. Πρόκειται ουσιαστικά για έργο πολεοδομησης μίας φυσικής προστατευόμενης περιοχής. Η περιοχή χωροθέτησης αποτελούσε μέρος Καταφυγίου Άγριας Ζωής, του οποίου τα όρια τροποποιήθηκαν, αφαιρώντας την επίμαχη έκταση της επένδυσης από το ΚΑΖ, τον Ιούλιο του 2014 με απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού ΠΕΚΑ, κου Ταγαρά⁴²⁷. Μέρος της έκτασης του οικισμού αλλά και ειδικότερα της έκτασης που πρόκειται να δομηθεί εντάσσεται σε Ζώνη Ειδικής Προστασίας (GR1220010 «Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα – Αλυκή Κίτρους»), ενώ το έργο γειτνιάζει με Ειδική Ζώνη Διατήρησης (GR1250004 «Αλυκή Κίτρους») καθώς και με το Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού-Λουδία-Αλιάκμονα. Ειδικότερα η έκταση εφάπτεται με Ζώνη Προστασίας της Φύσης του Εθνικού Πάρκου. Το έργο αυτό δεν είναι νέο καθώς δρομολογείται από τη δεκαετία του 1990. Ωστόσο, το πράσινο φως δόθηκε το 2014, επιβεβαιώνοντας ότι η πολιτική ηγεσία του υπουργείου που προώθησε τα τόσα επιβλαβή για το φυσικό περιβάλλον νομοσχέδια που αναλύονται στη φετινή έκθεση, θέτει ως προτεραιότητα κοντόφθαλμες και επιζήμιες για το φυσικό κεφάλαιο της χώρας επιλογές. Η επιδιωκόμενη επένδυση πολεοδομησης τμήματος μίας εθνικά και ευρωπαϊκά σημαντικής περιοχής που φιλοξενεί πολλά προστατευόμενα και απειλούμενα είδη θα έχει καταστροφικές και μη αναστρέψιμες συνέπειες, ως εκ τούτου προκάλεσε την αντίδραση περιβαλλοντικών οργανώσεων, οι οποίες κατέθεσαν σχετική αίτηση ακύρωσης στο ΣτΕ.

10.7. Προστασία υγροτόπων – πορεία εφαρμογής

Οι θετικές νομικές εξελίξεις στο ζήτημα της προστασίας των υγροτόπων το 2012 με την έκδοση του π.δ. για τους νησιωτικούς υγρότοπους⁴²⁸, ώθησαν την Ελλάδα στην υποβολή σχεδίου ψηφίσματος για την προστασία των μεσογειακών υγροτόπων στη Σύμβαση Ραμσάρ.

Παρά την κομβική της σημασία, η ελληνική αυτή πρωτοβουλία, δεν έχει σηματοδοτήσει τη συνολική προστασία των υγροτόπων, σε εθνικό επίπεδο. Το π.δ. δεν καλύπτει συνολικά τις υποχρεώσεις της πολιτείας, καθώς στις προστατευτικές του διατάξεις δεν περιλαμβάνονται ούτε οι ηπειρωτικοί υγρότοποι, ούτε οι νησιωτικοί υγρότοποι άνω των 80 στρεμμάτων. Η έγκριση του καταλόγου υγροτόπων με έκταση μεγαλύτερη των 80 στρεμμάτων αποτελεί όπως προαναφέρθηκε μία εκκρεμούσα υποχρέωση του νόμου για τη βιοποικιλότητα. Ταυτόχρονα, παραμένουν οι εκκρεμότητες σχετικά με τους υγρότοπους διεθνούς σημασίας.

Εφαρμογή του π.δ. για τους μικρούς νησιωτικούς υγρότοπους: Η αποτελεσματική εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου προστασίας και διαχείρισης του π.δ. παραμένει το μεγάλο ζητούμενο. Το WWF Ελλάς μέσω του δικτύου εθελοντών αλλά και των συμμαχιών με τοπικές οργανώσεις και άλλους φορείς εξακολουθεί να παρακολουθεί την κατάσταση των νησιωτικών υγροτόπων και να παρεμβαίνει σε περιπτώσεις υποβάθμισης. Το 2014 καταγράφηκαν 14 νέες περιπτώσεις υποβάθμισης υγροτόπων. Οι περισσότερες αφορούσαν δραστηριότητες δόμησης, όπως επιχωματώσεις, περιφράξεις, εργασίες δόμησης, διάνοιξης οδών κλπ., ενώ σε 4 περιπτώσεις υπήρχε άμεση υπαιτιότητα των κατά τόπους αρμόδιων υπηρεσιών και φορέων (δήμοι, περιφέρειες). Οι περιβαλλοντικές συνέπειες των οικοδομικών δραστηριοτήτων σε προστατευόμενες περιοχές όπως οι νησιωτικοί υγρότοποι, συνεχίζουν να μην συνυπολογίζονται σε ικανοποιητικό βαθμό κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού και έκδοσης σχετικών αδειοδοτήσεων (πολεοδομικές άδειες, εγκαταστάσεις κτλ.), παρά το γεγονός ότι πρόκειται για δραστηριότητες επί το πλείστον μη αναστρέψιμες.

Η διοίκηση ανταποκρίθηκε ικανοποιητικά στις αναφορές υποβάθμισης, με αυτοψίες από τις αρμόδιες αρχές σε όλες τις περιπτώσεις και ιδιαίτερα στις περιοχές που δραστηριοποιείται έντονα το δίκτυο των εθελοντών και το WWF Ελλάς. Στις περιοχές αυτές, τα στελέχη της διοίκησης δρουν πιο άμεσα και αποτελεσματικά πετυχαίνοντας σε πολλές περιπτώσεις – περισσότερες από το παρελθόν – την παύση της υποβάθμισης. Σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις, σε συνέχεια της παρέμβασης των αρχών, η υποβάθμιση έπαυσε.

Μόνο σε μία περίπτωση η παρέμβαση της διοίκησης δεν ήταν ικανή να σταματήσει τη συνέχιση της υποβάθμισης. Αντιθέτως, σε μόνο μια περίπτωση καταλογίστηκε πρόστιμο καθώς-μεταξύ άλλων-

⁴²⁷ Υπουργική απόφαση 112001/1833/3.7.2014. «Τροποποίηση των ορίων του Καταφυγίου Άγριας Ζωής «Αλυκή Κίτρους» περιοχής Δήμου Κατερίνης Περείας». (ΑΔΑ: ΩΕ58-540).

⁴²⁸ Προεδρικό διάταγμα «Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων». (ΑΑΠ' 229/2012)

υπάρχει αδυναμία στον εντοπισμό των υπαιτιών. Σε όσες όμως περιπτώσεις εντοπίστηκαν οι υπαίτιοι, κλήθηκαν τουλάχιστον σε απολογία από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Εξακολουθεί, δηλαδή, να υπάρχει διστακτικότητα στην επιβολή διοικητικών κυρώσεων, ειδικά την περίοδο της κρίσης αλλά και λόγω του πολιτικού κόστους που έχουν οι κυρώσεις. Παρόλα αυτά η προσπάθεια της διοίκησης να εντοπίσει τους παραβάτες και να τους ενημερώσει έστω και μέσω της κλήσης τους προς απολογία, είναι θετικό στοιχείο.

Η αποτελεσματικότητα της διοίκησης, ωστόσο, είναι σημαντικά περιορισμένη όταν πρόκειται για περιπτώσεις που χρειάζονται ειδικά μέτρα για την αποκατάσταση, και όχι απλώς την παύση της υποβάθμισης.

Η χρονική διάρκεια των διαδικασιών, η απροθυμία ανάληψης πρωτοβουλίας, η έλλειψη υλικών μέσων και η απροθυμία των αιρετών για την εκτέλεση έργων αποκατάστασης λειτουργούν ανασταλτικά σε αυτές τις περιπτώσεις. Έτσι, η διαχείριση ενός συμβάντος υποβάθμισης μετά την διοικητική διαδικασία και η αποκατάσταση παραμένουν ακόμα μεγάλα ζητούμενα, παρόλο που υπάρχουν τα νομικά και χρηματοδοτικά εργαλεία.

Πέρα από τα παραπάνω, η δημόσια διοίκηση συνεχίζει να αντιμετωπίζει, πάγια πλέον, προβλήματα ρύθμισης και εφαρμογής των αρμοδιοτήτων της. Η συναρμοδιότητα διαφορετικών υπηρεσιών για το ίδιο αντικείμενο ή τον ίδιο χώρο (όπως προκύπτει σε περιοχές νησιωτικών υγροτόπων που διέπονται από πολλαπλά επίπεδα χρήσεων ή ρυθμίσεων προστασίας, π.χ. ανήκουν συγχρόνως σε ζώνη αιγιαλού, παραλίας, σε περιοχή προστασίας του δικτύου Natura ή σε Καταφύγιο Άγριας Ζωής), δημιουργεί σύγχυση, πολυπλοκότητα και μειωμένη αποτελεσματικότητα. Όργανα με υπερ-αρμοδιότητες και ευχέρεια συντονισμού, όπως το ΚΕΠΠΕ και το ΣΥΓΑΠΕΖ, συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν αρκετές δυσκολίες στην εκτέλεση των αποφάσεών τους. Η υποστελέχωση συγκεκριμένων υπηρεσιών (ειδικά σε τοπικό επίπεδο), ζητήματα διοικητικής διάρθρωσης και επιμόρφωσης των στελεχών, ελλείψεις πόρων για αναγκαίο εξοπλισμό (π.χ. GPS, λογισμικό) και μετακινήσεις συμβάλλουν στην αδυναμία της διοίκησης να ανταποκριθεί όπως θα έπρεπε.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι χρόνιες εκκρεμότητες όπως η έλλειψη προδιαγραφών για τα διαχειριστικά σχέδια στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 και ανεπάρκειες στο σύστημα διαχείρισης αποβλήτων στα νησιά όπως η διαχείριση ΑΕΚΚ (απόβλητα εκσκαφών, κατασκευών και κατεδαφίσεων), δημιουργούν επιπρόσθετα προβλήματα. Υγρότοποι που ανήκουν σε περιοχές του δικτύου Natura όπως το εκτεταμένο σύμπλεγμα υγροτόπων της Λήμνου (Χορταρόλιμη, Ασπρόλιμη και Αλυκή)⁴²⁹ δεν είναι δυνατόν να προστατευθούν επαρκώς χωρίς ένα συγκεκριμένο σχέδιο. Παράλληλα, η απουσία δομών διαχείρισης ΑΕΚΚ μετατρέπει πολύτιμα οικοσυστήματα σε «μπαζότοπους».

Όσον αφορά το ίδιο το διάταγμα, ακόμα δεν έχουν εκδικαστεί στο ΣτΕ υποθέσεις ιδιωτών οι οποίοι επιδιώκουν την εξαίρεση υγροτόπων από το προεδρικό διάταγμα. Το WWF Ελλάς έχει ήδη παρέμβει υποστηρικτικά στο έργο του ΥΠΑΠΕΝ για την στήριξη της εγκυρότητας του π.δ. και την αποτροπή εξαίρεσης πολύτιμων φυσικών οικοσυστημάτων. Οι σχετικές με το διάταγμα υποθέσεις έχουν αναβληθεί αρκετές φορές και η νέα δικάσιμος έχει οριστεί για τις 7.10.2015.

Ενσωμάτωση της προστασίας σε χωρικές πολιτικές: Κατά την επικείμενη αναθεώρηση των περιφερειακών χωροταξικών σχεδίων υπάρχει ευκαιρία η προστασία των υγροτόπων να ενσωματωθεί στις προβλέψεις τους για την προστασία προστασίας του φυσικού χώρου. Για τον σκοπό αυτόν το WWF Ελλάς απέστειλε βασικά στοιχεία για τους μικρούς νησιωτικούς υγροτόπους ανά περιφέρεια για να ενταχθούν στα υπό αναθεώρηση περιφερειακά χωροταξικά σχέδια. Παράλληλα, συνέχισε τις προσπάθειες για ενσωμάτωση της προστασίας σε χωρικές πολιτικές σε τοπικό επίπεδο.

Σύμβαση Ραμσάρ: Τον Ιούνιο του 2015 διεξήχθη η 12^η Συνδιάσκεψη των κρατών μερών της Σύμβασης Ραμσάρ, στο Πούντα ντελ Έστε της Ουρουγουάης. Η Ελλάδα, για άλλη μία φορά δεν είχε υποβάλει την περιοδική έκθεση της για την κατάσταση των 10 υγρότοπων διεθνούς σημασίας (υγρότοποι Ραμσάρ). Υπενθυμίζεται ότι 7 ελληνικοί υγρότοποι Ραμσάρ έχουν ενταχθεί στον κατάλογο Μοντρέ, στον κατάλογο δηλαδή των υγροτόπων στους οποίους αλλαγές στην οικολογική κατάσταση συνέβησαν, συμβαίνουν ή πρόκειται πιθανά να συμβούν και κρίνονται ιδιαίτερα

---

⁴²⁹ Πρόκειται για την Ειδική Ζώνη Διατήρησης «Λήμνος: Χορταρόλιμη - Λίμνη Αλυκή και Θαλάσσια Περιοχή» (κωδικός: GR4110001) και τη Ζώνη Ειδικής Προστασίας «Λήμνος: Λίμνες Χορταρόλιμη και Αλυκή, Κόλπος Μούδρου, Έλος Διαπόρι και Χερσόνησος Φακός» (κωδικός: GR4110006)

ανησυχητικές. Η εξαίρεση ενός υγροτόπου από τον κατάλογο Μοντρέ γίνεται όταν κρίνεται ότι η κατάσταση του έχει βελτιωθεί. Στο σχετικό ψήφισμα της Σύμβασης επαναλαμβάνεται η ανάγκη αποστολής επικαιροποιημένων στοιχείων από όσα κράτη μέρη της Σύμβασης δεν το έχουν κάνει, όπως η Ελλάδα, για όλους τους υγροτόπους τους και ειδικά για τους υγροτόπους που εντάσσονται στον κατάλογο Μοντρέ.⁴³⁰

Παρόλ' αυτά η Ελλάδα σημείωσε μία μεγάλη επιτυχία κατά τη διάρκεια της Συνδιάσκεψης της Ουρουγουάης. Με δική της πρωτοβουλία έφερε στο προσκήνιο την ανάγκη για προστασία των νησιωτικών υγροτόπων της Μεσογείου μέσα από σχετικό ψήφισμα που εγκρίθηκε.⁴³¹ Το ψήφισμα αναγνωρίζει τη λεκάνη της Μεσογείου ως περιοχή παγκόσμιας σημασίας για τη βιοποικιλότητα, κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στην πολυνησιωτικότητα και στο γεγονός ότι αποτελεί έναν από τους πλέον δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς του πλανήτη. Στη συνέχεια, καλεί τα κράτη μέλη από τη Μεσόγειο σε θέσπιση καθεστώτος και ολοκληρωμένων στρατηγικών προστασίας για τους νησιωτικούς υγροτόπους, αντιμετωπίζοντας κατεπείγοντως τις σοβαρές ανθρωπογενείς πιέσεις και διασφαλίζοντας τη διατήρηση, τόσο της βιοποικιλότητας, όσο των υδρολογικών, πολιτιστικών και κοινωνικών τους αξιών.

Η σημαντική αυτή εξέλιξη κεφαλαιοποιεί σε μεσογειακό και διεθνές επίπεδο τα πρόσφατα θεσμικά νομικά βήματα που έχει κάνει η Ελλάδα, εντάσσοντας ειδικές διατάξεις για τους υγροτόπους στον πρωτοποριακό νόμο για τη βιοποικιλότητα⁴³², υιοθετώντας το π.δ. για τους νησιωτικούς υγροτόπους⁴³³ αλλά και στηρίζοντας συνολικά τη δεκαετή συστηματική δουλειά του WWF, που είχε ως στόχο την προστασία των ιδιαίτερα ευάλωτων στις ανθρώπινες πιέσεις νησιωτικών υγροτόπων. Παράλληλα δίνει προοπτική περιφερειακής συνεργασίας των μεσογειακών κρατών μέσα από τη Μεσογειακή Πρωτοβουλία για τους Υγροτόπους (MedWet)⁴³⁴, μία από τις πρωτοβουλίες της Σύμβασης Ραμσάρ.

10.8. Προστασία ειδών

Θαλάσσια χελώνα στον Κυπριασιακό Κόλπο: Ενώ η εκδίκαση της υπόθεσης του Κυπριασιακού Κόλπου εκκρεμεί στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Σύμβαση της Βέρνης υιοθέτησε σύσταση προς την Ελλάδα, το ΥΠΙΑΠΕΝ έθεσε σε διαβούλευση σχετικό προεδρικό διάταγμα, το οποίο στη συνέχεια προώθησε στο ΣτΕ προς επεξεργασία, ενέκρινε την Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη (ΕΠΜ), και ανανέωσε δυο φορές την απόφαση αναστολής οικοδομικών αδειών, εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών και εκτέλεσης άλλων εργασιών στην περιοχή όπου σχεδιάζεται επένδυση οικιστικής ανάπτυξης. Ακόμα ωστόσο, η διασφάλιση της περιοχής παραμένει ανοιχτό ζήτημα, καθώς δεν έχουν θεσπιστεί κατάλληλα μέτρα προστασίας στην περιοχή, που αποτελεί τη δεύτερη σημαντικότερη παραλία ωοτοκίας της χελώνας *Caretta caretta* στη Μεσόγειο.

Πιο αναλυτικά, τον Αύγουστο του 2014, τέθηκε σε διαβούλευση η ΕΠΜ προστατευόμενων περιοχών Natura 2000: Α) ΕΖΔ (GR2550005) «Θίνες Κυπριασίας (Νεοχώρι - Κυπριασία)» και Β) ΕΖΔ (GR2330008) «Θαλάσσια περιοχή Κόλπου Κυπριασίας: Ακρ. Κατάκολο – Κυπριασία» και το σχέδιο π.δ. για τον χαρακτηρισμό των περιοχών ως «Περιφερειακό Πάρκο Λίμνης Καϊάφα, Θινών Κυπριασίας και Θαλάσσιας περιοχής Κόλπου Κυπριασίας από το Ακρωτήριο Κατάκολο έως την Κυπριασία». Υπενθυμίζεται ότι η ΕΠΜ που τελικά εγκρίθηκε τον Οκτώβριο του 2014⁴³⁵, καλύπτει το νότιο τμήμα του Κυπριασιακού και συμπληρώνει την ήδη εγκεκριμένη ΕΠΜ για τις πιο βόρειες περιοχές του Κυπριασιακού μέχρι και την Ηλεία. Η δημόσια διαβούλευση ήταν «κλειστού τύπου», όπως πολλές που διοργανώνει πλέον το αρμόδιο υπουργείο μέσα από τη δική του ιστοσελίδα, με

⁴³⁰ Σύμβαση Ραμσάρ (2015). Η κατάσταση των περιοχών του Καταλόγου της Ραμσάρ των Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας. [Ψήφισμα XII.6]. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από: http://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/cop12_res06_ramsar_list_e.pdf

⁴³¹ Σύμβαση Ραμσάρ (2015). Διατήρηση των νησιωτικών υγροτόπων της Μεσογειακής λεκάνης. [Ψήφισμα XII.14] Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από: http://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/cop12_res14_med_islands_e.pdf

⁴³² Νόμος 3937/2011 «για τη βιοποικιλότητα και άλλες διατάξεις» (Α' 60)

⁴³³ Προεδρικό διάταγμα «Εγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων». (ΑΑΠ' 229/2012)

⁴³⁴ MedWet. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://medwet.org/>

⁴³⁵ Απόφαση Γ.Γ. ΥΠΕΚΑ 48730 / 2236. «Εγκριση Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης (ΕΠΜ) για την Συμπλήρωση της εγκεκριμένης Ε.Π.Μ. «Θίνες και παραλιακό δάσος Ζαχάρως, Λίμνη Καϊάφα, Στροφυλιά, Κακόβατος» και «θαλάσσια περιοχή κόλπου Κυπριασίας», με την προσθήκη στην περιοχή μελέτης των εκτός αυτής απομεινάντων τμημάτων Α) της ΕΖΔ (GR2550005) Θίνες Κυπριασίας (Νεοχώρι – Κυπριασία) και Β) της ΕΖΔ (GR2330008) θαλάσσια περιοχή κόλπου Κυπριασίας Ακροτ. Κατάκολο – Κυπριασία και εκπόνηση σχεδίου Π.Δ. που θα χαρακτηρίζει, ρυθμίζει και καθορίζει όρους προστασίας και μέτρα διαχείρισης κατά τρόπο ενιαίο και για τις τρεις ανωτέρω γειτονικές ΕΖΔ».

αποτέλεσμα οι παρατηρήσεις που κατατίθενται να μην είναι προσβάσιμες στους συμμετέχοντες στη διαβούλευση αλλά και σε κάθε ενδιαφερόμενο. Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις κατέθεσαν τις παρατηρήσεις τους⁴³⁶ κρίνοντας ανεπαρκή τον χαρακτηρισμό της περιοχής ως περιφερειακό και όχι εθνικό πάρκο, λόγω της μεγάλης έκτασής και της οικολογικής της σπουδαιότητας. Υποστήριξαν επίσης οι οργανώσεις ότι συνολικά τα μέτρα και οι προτεινόμενες ρυθμίσεις οδηγούσαν στην παγίωση της ανεξέλεγκτης κατάστασης, με τη νομιμοποίηση παράνομων παρεμβάσεων, και τελικά τη μετατροπή μίας φυσικής περιοχής σε τουριστική/οικιστική, με την εισαγωγή μίας λεπτής ζώνης οικοανάπτυξης μεταξύ δύο ζωνών προστασίας της φύσης, ικανοποιώντας τα οικοδομικά συμφέροντα του σχεδίου ανέγερσης 47 βιλλών στο παραλιακό μέτωπο.

Στη συνέχεια, το διάταγμα εστάλη για γνωμοδότηση στην Επιτροπή Φύση 2000. Η Επιτροπή «συνεδρίασε με ανταλλαγή ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, την οποία ο πρόεδρος προώθησε στη Γενική Γραμματέα του υπουργείου καταλήγοντας ότι η Επιτροπή εξέφρασε «κατά πλειοψηφία θετική γνώμη», ενώ διατυπώθηκαν παράλληλα «σοβαρές επιφυλάξεις, ενστάσεις και προτάσεις». Στην επιστολή του προέδρου της Επιτροπής προωθούνται επίσης οι προβληματισμοί μελών της Επιτροπής για τη διαδικασία γνωμοδότησης και συγκεκριμένα για τα παρακάτω: «(α) την εξαιρετικά σύντομη (έως ασφυκτική) χρονική προθεσμία που μας ετέθη, (β) την έλλειψη ολοκληρωμένης τεκμηρίωσης σχετικά με το θέμα, (γ) την αδυναμία της φυσικής παρουσίας των μελών της Επιτροπής ή/και της δυνατότητας αλληλεπίδρασης με τις αρμόδιες υπηρεσίες και (δ) την έλλειψη στοιχειώδους γραμματειακής υποστήριξης στο έργο της Επιτροπής, γεγονός που ουσιαστικά υποβαθμίζει ακόμη και την υποτυπώδη λειτουργία της...».

Με αυτή τη γνωμοδότηση και τις παρατηρήσεις που είχαν τεθεί στη διαβούλευση, το υπουργείο προώθησε το διάταγμα προς επεξεργασία στο ΣτΕ, τον Δεκέμβριο του 2014, όπως δηλαδή ήταν αναμενόμενο, καθώς τότε έληγε η πρώτη εξάμηνη παράταση της απόφασης αναστολής οικοδομικών αδειών, εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών και εκτέλεσης άλλων εργασιών στην περιοχή⁴³⁷. Η νέα προθεσμία για τη θεσμοθέτηση μέτρων προστασίας μεταφέρθηκε ουσιαστικά στο τέλος Ιουνίου 2015, καθώς τότε έληγε η νέα εξάμηνη παράταση.⁴³⁸ Και πάλι όμως η προθεσμία αυτή δεν ήταν αρκετή καθώς με βάση το πρακτικό επεξεργασίας που δημοσιοποίησε το ΣτΕ επί του σχεδίου διατάγματος⁴³⁹, το οποίο παρουσιάζεται παρακάτω, απαιτούνται σημαντικές προσαρμογές, οι οποίες μέχρι την έκδοση της έκθεσης αυτής, δεν είχαν ολοκληρωθεί. Το υπουργείο παρέτεινε για διάστημα 11 ακόμα μηνών την αναστολή έκδοσης οικοδομικών αδειών και εκτέλεσης εργασιών δίνοντας μία τελευταία ευκαιρία για την προστασία της περιοχής και των μοναδικών της φυσικών χαρακτηριστικών.⁴⁴⁰

Στο σχετικό πρακτικό επεξεργασίας, το ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο δεν κάνει δεκτή τη γνωμοδότηση της Επιτροπής Φύση 2000 λόγω του ως άνω περιγραφόμενου τρόπου συνεδρίασης της, αναλύοντας μάλιστα τις προϋποθέσεις για τηλεδιασκέψεις. Ωστόσο δεν μένει μόνο στο τυπικό του θέματος καθώς θεωρεί ότι υπάρχει «επιτακτική ανάγκη να εκδοθεί [το π.δ.] το ταχύτερο δυνατόν» και έτσι εκθέτει ορισμένες παρατηρήσεις επί της νομιμότητας, διευκολύνοντας με αυτό τον τρόπο τη Διοίκηση να προβεί στις απαραίτητες προσαρμογές, αν και επισημαίνει ότι δεν έχει εξετάσει πλήρως το σχέδιο του διατάγματος. Το δικαστήριο κρίνει ότι το σχέδιο διατάγματος δεν έχει προωθηθεί νομίμως τόσο, μεταξύ άλλων, λόγω: α) του χαρακτηρισμού της περιοχής ως περιφερειακό αντί για εθνικό πάρκο παρά την οικολογική της σπουδαιότητα⁴⁴¹, β) του χαρακτηρισμού περιοχών οικοανάπτυξης και της προώθησης της οικιστικής δραστηριότητας⁴⁴² και της κατάτμησης οικοπέδων⁴⁴³, και γ) της απόπειρας νομιμοποίησης παράνομων δρόμων και πρόβλεψης να επιτρέπονται άλλες δραστηριότητες⁴⁴⁴. Το υπουργείο θα πρέπει να λάβει υπόψη του

⁴³⁶ ΑΡΧΕΛΩΝ, MEDASSET και WWF Ελλάς. (2015). Παρατηρήσεις επί του σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος. Ανακτήθηκε στις 16.06.2015 από http://www.archelon.gr/contents/photos/File/ARCHELON_WWF_MEDASSET_7-9-2014.pdf

⁴³⁷ Υπουργική απόφαση 24407/13.5.2014 «Αναστολή έκδοσης οικοδομικών αδειών, εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών και εκτέλεσης άλλων εργασιών σε τμήμα της περιοχής «Θίνες Κυπαρισσίας GR2550005» του Δήμου Τριφυλίας (Ν. Μεσσηνίας).» (ΑΑΠ' 175).

⁴³⁸ Υπουργική απόφαση 55913/22.12.2014 «Παράταση αναστολής έκδοσης οικοδομικών αδειών, εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών και εκτέλεσης άλλων εργασιών σε τμήμα της περιοχής «Θίνες Κυπαρισσίας GR 2550005» του Δήμου Τριφυλίας (Ν. Μεσσηνίας).» (ΑΑΠ' 396).

⁴³⁹ ΠΕ 32/2015

⁴⁴⁰ Υπουργική απόφαση 19422/25.6.2015 «Παράταση αναστολής έκδοσης οικοδομικών αδειών, εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών και εκτέλεσης άλλων εργασιών σε τμήμα της περιοχής «Θίνες Κυπαρισσίας GR 2550005» του Δήμου Τριφυλίας (Ν. Μεσσηνίας).» (ΑΑΠ' 130).

⁴⁴¹ Πρακτικό επεξεργασίας (ΠΕ) 32/2015, σκ. 10-13^η

⁴⁴² ΠΕ 32/2015, σκ. 14^η

⁴⁴³ ΠΕ 32/2015, σκ. 15^η

⁴⁴⁴ ΠΕ 32/2015, σκ. 16^η

τις παρατηρήσεις του ΣτΕ και να υποβάλει τροποποιημένο κείμενο για επεξεργασία στο δικαστήριο αφού λάβει και τη γνωμοδότηση της Επιτροπής Φύση 2000.

Ταυτόχρονα, το θέμα της Κυπαρισσίας έλαβε διεθνείς διαστάσεις, καθώς η Μόνιμη Επιτροπή της Σύμβασης της Βέρνης υιοθέτησε ομόφωνα σύσταση, κατά τη συνεδρίασή της τον Δεκέμβριο 2014, καλώντας την Ελλάδα να εξασφαλίσει μεγαλύτερη προστασία για τον Νότιο Κυπαρισσιακό Κόλπο και να αποφύγει κάθε είδους υποβάθμιση της περιοχής.⁴⁴⁵ Χαρακτηριστικό της έντονης ευρωπαϊκής αντίδρασης είναι η απαίτηση για μόνιμη απαγόρευση της δόμησης στην περιοχή. Η Σύμβαση της Βέρνης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος, γνωρίζει από το 2010 τις σοβαρότατες πιέσεις που δέχεται ο βιότοπος από οικοδομικά συμφέροντα, σε συνέχεια παρεμβάσεων των περιβαλλοντικών οργανώσεων⁴⁴⁶. Τον Ιούλιο του 2014, κλιμάκιο της Σύμβασης επισκέφθηκε την περιοχή για επιτόπια αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης του βιοτόπου και των προβλημάτων προστασίας. Το ψήφισμα έρχεται σε ευθεία αντίθεση με το σχέδιο προεδρικού διατάγματος, το οποίο είχε προωθήσει το υπουργείο στο ΣτΕ.

Δηλητηριασμένα δολώματα: Κατά την περίοδο αναφοράς σημειώθηκαν εξελίξεις που φανερώνουν ότι σταδιακά υπάρχει μεγαλύτερη αναγνώριση του προβλήματος χωρίς ωστόσο ακόμη να έχει οργανωθεί μία συστηματική ανταπόκριση, παρά τις μεμονωμένες αλλά σημαντικές προσπάθειες που καταβάλουν ορισμένες υπηρεσίες.

Τροποποιήθηκε⁴⁴⁷ τον Ιούλιο 2015 το σχετικό με τα δηλητηριασμένα δολώματα άρθρο του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ορθολογική Χρήση των Γεωργικών Φαρμάκων⁴⁴⁸. Ως αποτέλεσμα στην ειδική ιστοσελίδα⁴⁴⁹ για την ενημέρωση του κοινού του ΥΠΑΠΕΝ σε συνεργασία με το Μπενάκειο Φυτολογικό Ινστιτούτο θα περιέχονται πλέον και πρωτόκολλα για τη συλλογή και τη διαχείριση των δηλητηριασμένων δολωμάτων με φυτοπροστατευτικά προϊόντα και θα δίνεται η δυνατότητα καταγραφής των κρουσμάτων δηλητηρίασης άγριων ζώων από δηλητηριασμένα δολώματα με φυτοπροστατευτικά προϊόντα. Η τροποποίηση καθώς και τα κείμενα που έχουν αναρτηθεί στην ειδική ιστοσελίδα βασίζονται στη συνεργασία της Εθνικής Ομάδας για τα Δηλητήρια, στην οποία συμμετέχουν περιβαλλοντικές οργανώσεις και άλλοι φορείς, και των αρμόδιων υπηρεσιών.

Στον ίδιο τομέα, της χρήσης των φαρμάκων ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η έκδοση της απόφασης που ενεργοποίησε τη συνταγογράφηση των γεωργικών φαρμάκων.⁴⁵⁰ Η απόφαση προέβλεπε ένα μεταβατικό διάστημα για την οργάνωση της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης, η οποία τέθηκε σε εξάμηνη πιλοτική λειτουργία τον Μάρτιο του 2015. Σύμφωνα με την εγκύκλιο του ΥΠΑΠΕΝ, η ηλεκτρονική συνταγογράφηση καθίσταται υποχρεωτική από τις 28.8.2015.⁴⁵¹ Καθώς η παράνομη χρήση γεωργικών φαρμάκων ως δολώματα αποτελεί σημαντική απειλή για την άγρια πανίδα της χώρας, η προώθηση της συνταγογράφησης, τουλάχιστον στους επαγγελματίες χρήστες αποτελεί ένα σημαντικό βήμα που μπορεί να βοηθήσει στην μείωση της χρήσης των φαρμάκων ως δολώματα, καθώς θα είναι πλέον δυνατή η παρακολούθηση της χρήσης των ουσιών αυτών.

Ανοιχτή παραμένει η προδικαστική υπόθεση που έχει ανοίξει από τον Σεπτέμβριο του 2013 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με τη συνεχιζόμενη χρήση δολωμάτων στη χώρα μας και την περιορισμένη ανταπόκριση των αρμόδιων εθνικών υπηρεσιών στο σοβαρό αυτό περιβαλλοντικό πρόβλημα. Ενδεικτικά είναι δύο πρόσφατα περιστατικά από την περιοχή των Μετεώρων και της Θράκης που οδήγησαν στη θανάτωση ενός ασπροπάρη (κρισίμως κινδυνεύον είδος)⁴⁵² και 11

---

⁴⁴⁵ Σύμβαση της Βέρνης. (2014). Σύσταση Μόνιμης Επιτροπής για την προστασία της θαλάσσιας χελώνας (*Caretta caretta*) και των αμμοθινών και άλλων θαλάσσιων οικοτόπων στον Νότιο Κυπαρισσιακό Κόλπο (Natura 2000 - GR 2550005 «Θίνες Κυπαρισσίας», Πελοπόννησος, Ελλάδα). [Σύσταση Νο. 174 (2014)]. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <https://goo.gl/dLT4n3>

⁴⁴⁶ Πρόκειται για τις περιβαλλοντικές οργανώσεις MEDASSET και ΑΡΧΕΛΩΝ.

⁴⁴⁷ Κοινή υπουργική απόφαση 6669/79087/15.7.2014. «Τροποποίηση της αριθμ. 8197/90920/22-7-2013 απόφασης των Υπουργών Υγείας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής "Θέσπιση Εθνικού Σχεδίου Δράσης με στόχο την εφαρμογή της Οδηγίας 2009/128/ΕΚ και την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος" (Β' 1883/1-8-2013).» (Β. 1582)

⁴⁴⁸ Κοινή υπουργική απόφαση 8197/90920/22.7.2013. «Θέσπιση Εθνικού Σχεδίου Δράσης με στόχο την εφαρμογή της Οδηγίας 2009/128/ΕΚ και την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος» (Β' 1883)

⁴⁴⁹ ΥΠΑΑΤ. Δηλητηριασμένα δολώματα με γεωργικά φάρμακα. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/OrAx5h>.

⁴⁵⁰ Υπουργική απόφαση 9497/104760/20.8.2014. «Συνταγή χρήσης γεωργικών φαρμάκων» (Β' 2310)

⁴⁵¹ Εγκύκλιος Δ/νσης Προστασίας Φυτικής Παραγωγής ΥΠΑΠΕΝ 2044/24773 «Συνταγογράφηση φυτοπροστατευτικών προϊόντων». (ΑΔΑ ΩΗΗΝ465ΦΘΗ-ΡΑΗ).

⁴⁵² Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία. (2015, 22 Ιουλίου). Σοβαρό περιστατικό δηλητηρίασης Ασπροπάρη στα Μετέωρα: δύο ζευγάρια απομένου. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/uScQAf>.

ζώων⁴⁵³, μεταξύ αυτών και ενός λύκου. Τα περιστατικά αυτά προστίθενται σε πολλά άλλα που εντοπίζουν οι ομάδες ανίχνευσης με τη βοήθεια ειδικά εκπαιδευμένων σκύλων που λειτουργούν για πρώτη φορά στη χώρα μας στις δύο αυτές περιοχές, και πολλά άλλα που γίνονται ή όχι γνωστά.⁴⁵⁴ Τα δύο αυτά συμβάντα κινητοποίησαν τη δασική υπηρεσία, η οποία προέβη στην έκδοση νέας εγκυκλίου με οδηγίες για την αντιμετώπιση περιστατικών δηλητηρίασης που έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του ΥΠΑΑΤ και υπενθυμίζει ότι η χρήση των δολωμάτων αποτελεί παράβαση του ποινικού κώδικα και υπενθυμίζει τη σχετική αρμοδιότητα των δασικών υπηρεσιών και της αστυνομίας.⁴⁵⁵

Αξίζει εδώ να αναφερθεί μία σημαντική εξέλιξη από το εξωτερικό. Μετά από ένα σημαντικό περιστατικό μαζικής δηλητηρίασης ζώων (βρέθηκαν 11 ψαλιδιάρηδες, τεσσάρα όρνια, έξι αλεπούδες, μία γερακίνα, ένα κοράκι, πέντε σκύλοι και μίας γάτα) σε περιοχή της Ισπανίας το 2011, εντοπίστηκε ο δράστης, τον οποίο ποινικό δικαστήριο έκρινε ένοχο με πρόσφατη απόφαση του. Το δικαστήριο καταδίκασε τον δράστη σε δύο χρόνια φυλάκισης, αποκλεισμό δύο χρόνων από οποιαδήποτε κτηνοτροφική και γεωργική δραστηριότητα καθώς και αφαίρεση για τέσσερα χρόνια της κυνηγετικής του άδειας. Όρισε επίσης πρόστιμο 90.270 € και κατ' αποκοπή ποσό 28.500 €, το οποίο θα αξιοποιηθεί αποκλειστικά για την παρακολούθηση του τοπικού πληθυσμού του Ψαλιδιάρη, ένα πτωματοφάγο αρπακτικό, ιδιαίτερα ευάλωτο στα δηλητηριασμένα δολώματα.⁴⁵⁶

Κυνήγι: Τον Αύγουστο του 2014, εκδόθηκε η ετήσια «ρυθμιστική» υπουργική απόφαση για την κυνηγετική περίοδο 2014-2015.⁴⁵⁷ Οι διαφορές με τη αντίστοιχη απόφαση για την περίοδο 2013-2014⁴⁵⁸ ήταν ελάχιστες. Κρίθηκε δε από το ΥΠΕΚΑ σκόπιμο να αυξηθεί ο επιτρεπόμενος αριθμός θηρευόμενων ατόμων αγριόχοιρου (από 4 σε 5) ανά έξοδο, και να διευκρινιστεί ότι επιτρέπεται (με ορισμένους περιορισμούς) το κυνήγι της πετροπέδικας σε ΖΕΠ της Ζήρειας, του Φαλακρού και του Γαλαξιδίου. Οι αλλαγές αυτές δεν αιτιολογούνται με σαφήνεια, μολονότι το προοίμιο επικαλείται ορισμένα επικαιροποιημένα στοιχεία.

Στο πεδίο της νομολογίας, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε αίτηση ακύρωσης κατά της άρνησης χορήγησης "άδειας δημοσίευσης" (στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης) απόφασης της γ.γ. της Α.Δ. Ηλείου-Δ. Μακεδονίας, η οποία επέτρεπε το κυνήγι στην ζώνη Α' του εθνικού πάρκου Αμβρακικού, διότι η απόφαση αυτή ήταν αντίθετη στην ισχύουσα κυνηγετική νομοθεσία⁴⁵⁹.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκε και η ρυθμιστική απόφαση του 2015, η οποία εκδόθηκε τον Αύγουστο από τον υπουργό αναπληρωτή περιβάλλοντος Γιάννη Τσιρώνη.⁴⁶⁰

Αιολικά πάρκα και ορνιθολογία: Θεσπίστηκε τον Οκτώβριο 2014 η υποχρέωση σύνταξης ειδικής ορνιθολογικής μελέτης, στο πλαίσιο της ειδικής οικολογικής αξιολόγησης (ΕΟΑ) για τόπους που βρίσκονται εκτός ζωνών ειδικής προστασίας (ΖΕΠ), βάσει της οδηγίας 2009/147/ΕΚ για τα αλλά περιλαμβάνονται στον κατάλογο της Birdlife με τις σημαντικές περιοχές για τα πουλιά (ΣΠΠ), μετά από τροπολογία στην κ.υ.α. του ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας⁴⁶¹ που κατατέθηκε από το ΥΠΕΚΑ κατά τη συζήτηση του ν. 4296/2014⁴⁶². Με την

⁴⁵³ WWF Ελλάς. (2015, 17 Ιουλίου) Φόλες στην καρδιά του Κομψάτου. <https://wwfaction.wordpress.com/2015/07/17/foleskompasatos/>

⁴⁵⁴ Η δράση των ομάδων ανίχνευσης αποτελούν μέρος του προγράμματος LIFE10 NAT/BG/000152, με τίτλο «Επείγοντα μέτρα για την εξασφάλιση της επιβίωσης του Ασπροπάρη (Neophron percnopterus) στη Βουλγαρία και την Ελλάδα» το οποίο υλοποιείται σε συνεργασία των: Ορνιθολογική Εταιρεία της Βουλγαρίας (Bulgarian Society for the Protection of Birds–BSPB), Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, WWF Ελλάς και Ορνιθολογική Εταιρεία της Μεγάλης Βρετανίας (Royal Society for the Protection of Birds–RSPB). Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://www.lifeneophron.eu/gr/index.html>.

⁴⁵⁵ Εγκύκλιος Γενικής Διεύθυνσης Δασών ΥΠΑΠΕΝ 126034/2267/20.07.2015. «Αντιμετώπιση περιπτώσεων δηλητηριασμένων δολωμάτων από τη χρήση Γεωργικών ουσιών».

⁴⁵⁶ Ορνιθολογική, κ.α. (22.6.2015). Πρόστιμο 130.000 ευρώ για μαζική δηλητηρίαση άγριων ζώων. Ανακτήθηκε στις 22.06.2014 από <http://goo.gl/GBrFYu>.

⁴⁵⁷ Υπουργική απόφαση 112022/2168/5.8.2014 «Ρυθμίσεις θήρας για την κυνηγετική περίοδο 2014 – 2015» (Β' 2154)

⁴⁵⁸ Υπουργική απόφαση 133275/2116/19.7.2013 «Ρυθμίσεις θήρας για την κυνηγετική περίοδο 2013 – 2014» (Β' 1670)

⁴⁵⁹ ΣτΕ 4929/2014

⁴⁶⁰ Υπουργική απόφαση. (2015, 11 Αυγούστου). Ρυθμίσεις θήρας για την κυνηγετική περίοδο 2015 – 2016. ΦΕΚ 1670 Β' / 2015.

⁴⁶¹ Άρθρο 6 παρ. 3 κ.υ.α. 49828/2008 «Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας» (Β' 2464)

⁴⁶² Δέκατο τρίτο ν. 4296/2014 «Κύρωση της από 30.12.2013 Σύμβασης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και των εταιρειών ΚΑΒΑΛΑ OIL ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ, ENERGEAN OIL AND GAS-ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΙΓΑΙΟΥ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ και της ως εκ τρίτου συμβαλλόμενης ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ Α.Ε. με την οποία τροποποιείται η από 23.11.1999 Σύμβαση για την εκμετάλλευση Υδρογονανθράκων στη θαλάσσια περιοχή του Θρακικού Πελάγους μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της ΚΑΒΑΛΑ OIL Α.Ε., η οποία κυρώθηκε με το ν. 2779/1999 (Α'296)». (Α' 214)

τροπολογία που αφορά το άρθρο για τις περιοχές αποκλεισμού και τις ζώνες ασυμβατότητας ανάπτυξης αιολικών πάρκων, η διοίκηση συμμορφώθηκε, με καθυστέρηση μηνών, με την απόφαση του ΣτΕ, που είχε κρίνει ότι απαιτείται ορνιθολογική μελέτη σε αυτές τις περιοχές.⁴⁶³

Σε συνέχεια των προσπαθειών του WWF Ελλάς να επισημάνει την ανάγκη νέας ορθής χωροθέτησης των αιολικών πάρκων στην περιοχή της Θράκης, που αποτελεί παράλληλα περιοχή αιολικής προτεραιότητας (ΠΑΠ) και περιοχή εξαιρετικής σημασίας για την ορνιθοπανίδα, μία νέα αδειοδότηση αιολικού πάρκου οδήγησε την οργάνωση σε υποβολή ιεραρχικής προσφυγής κατά της απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων. Η προσφυγή έγινε δεκτή.⁴⁶⁴ Αυτή η απόφαση είναι η δεύτερη ακύρωση ΑΕΠΟ στην περιοχή μετά την αποδοχή της προηγούμενης προσφυγής που είχε υποβάλει το WWF Ελλάς για άλλο αιολικό πάρκο στην περιοχή.⁴⁶⁵ Οι αποφάσεις αυτές αναγνωρίζουν ότι σημαντικά προβλήματα εντοπίζονται στον εξέταση και αξιολόγηση και εκτίμηση των επιπτώσεων των αιολικών πάρκων από τις ΕΟΑ, ειδικά δε όταν πρόκειται για την υποχρέωση εκπόνησης δέουσας εκτίμησης των επιπτώσεων κατ' εφαρμογή των ευρωπαϊκών οδηγιών για τη φύση.

Αν και η περίπτωση της Θράκης δεν αναφέρεται ρητά στην προειδοποιητική επιστολή που απέστειλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το θέμα της χωροθέτησης των αιολικών πάρκων στην Ελλάδα, γίνεται φανερό ότι το πρόβλημα δεν αφορά μόνο την ειδική περίπτωση της Θράκης, η οποία λόγω της ιδιαιτερότητας των ειδών που φιλοξενεί πρέπει να αντιμετωπιστεί με ιδιαίτερη προσοχή. Στην προδικαστική υπόθεση που άνοιξε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Ιούλιο του 2014, επισημαίνεται η μη συμμόρφωση του Ειδικού Χωροταξικού για τις ΑΠΕ με την οδηγία για τους οικοτόπους (92/43/ΕΚ) για τους οικοτόπους καθώς και αυτής για την στρατηγική εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (2001/42/ΕΚ). Το βασικό πρόβλημα που σημειώνεται στην επιστολή είναι ότι το ειδικό χωροταξικό για τις ΑΠΕ δεν εκτιμά δέοντως τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε περιοχές Natura 2000. Το δεύτερο σημαντικό πρόβλημα που εντοπίζει η Επιτροπή αφορά την εκτίμηση των σωρευτικών επιπτώσεων, που απορρέει από την κατά περίπτωση, μεμονωμένη εξέταση κάθε νέας εγκατάστασης. Το τρίτο ζήτημα που εντοπίζει είναι η έλλειψη δέουσας εκτίμησης των σωρευτικών επιπτώσεων στις περιοχές Natura. Η υπόθεση παραμένει ανοιχτή.

Εμπόριο απειλούμενων ειδών: Από τις 5 Φεβρουαρίου 2015 τέθηκαν σε ισχύ νεότερα Παραρτήματα I, II και III της Σύμβασης CITES. Τα Παραρτήματα αυτά προσδιορίζουν τα είδη για τα οποία εφαρμόζεται η κ.υ.α. για την εμπορία των ειδών⁴⁶⁶. Τα νεότερα αυτά Παραρτήματα μεταφρασμένα στα ελληνικά καθώς και επεξηγήσεις – σημειώσεις για την ερμηνεία τους είναι διαθέσιμα στον ειδικό για την εφαρμογή της Σύμβασης CITES στην Ελλάδα⁴⁶⁷.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, επικαιροποιήθηκε το ισχύον θεσμικό πλαίσιο της Διεθνούς Σύμβασης CITES καθώς στις 28 Μαΐου 2015 τέθηκε σε ισχύ ο ευρωπαϊκός εκτελεστικός κανονισμός⁴⁶⁸, με τον οποίο απαγορεύεται η εισαγωγή στην Ευρωπαϊκή Ένωση δειγμάτων των ειδών της άγριας πανίδας και χλωρίδας που αναφέρονται στο παράρτημα του κανονισμού. Όπως και κάθε προγενέστερος σχετικός με το θέμα κανονισμός, ο νέος κανονισμός είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του.

Από 1.7.2014 έως 31.6.2015 υποβλήθηκαν στην Επιστημονική Αρχή CITES 42 αιτήματα για εισαγωγή, εξαγωγή ή διακίνηση εντός της ΕΕ δειγμάτων ζώων ή φυτών (συμπεριλαμβανομένων και ζωντανών ατόμων) καθώς και για συλλογή ειδών των παραρτημάτων της Σύμβασης CITES. Στην πλειονότητά τους, τα αιτήματα αφορούσαν πτηνά.

Το παράνομο εμπόριο ειδών παραμένει μία σημαντική απειλή για τη βιοποικιλότητα, ωστόσο ο κλοιός στενεύει γύρω από τα οργανωμένα εγκληματικά κυκλώματα που λυμαίνονται τα σπάνια είδη βιοποικιλότητας. Στη μεγαλύτερη μέχρι στιγμής οργανωμένη διεθνή επιχείρηση με τη συνεργασία

⁴⁶³ ΣτΕ 807/2014, ΣτΕ 1422/2013, σκ. 15η

⁴⁶⁴ Υπουργική απόφαση 18139. «Ακύρωση της υπ' αριθ. 5099π.ε./29-1-2015 απόφασης του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας – Θράκης.»

⁴⁶⁵ Απόφαση Γ.Γ. ΥΠΕΚΑ 6284/3.2.2014 «Ακύρωση της υπ'αρ.4178/29-10-13 αποφάσεως του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας –Θράκης».

⁴⁶⁶ Κοινή υπουργική απόφαση 125188/246/22.1.2013 «Εμπορία των ειδών της άγριας πανίδας και της αυτοφυούς χλωρίδας» (Β'285)

⁴⁶⁷ ΥΠΑΠΕΝ. 2015. Εφαρμογή Σύμβαση CITES – Νομικό πλαίσιο. Ανάκτηση την 3.8.2015 από <http://goo.gl/ISxeWW>

⁴⁶⁸ Εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) 2015/736 της Επιτροπής, της 7ης Μαΐου 2015 για την απαγόρευση της εισαγωγής δειγμάτων από ορισμένα είδη άγριας πανίδας και χλωρίδας στην Ένωση (Επίσημη Εφημερίδα L 117 της 8.5.2015 σ. 25-44)

πολλών αρμόδιων σωμάτων και ομάδων μεταξύ των οποίων και της EUROPOL από 62 χώρες της Αφρικής, Ασίας, Ευρώπης και Αμερικής, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, με τίτλο «COBRA III» κατασχέθηκαν χιλιάδες παράνομα δείγματα ζωντανά και νεκρά, μεταξύ των οποίων 12 τόννοι ελεφαντόδοντου, 199 κέρατα ρινόκερους ενώ συνελήφθησαν περισσότεροι από 300 ύποπτοι.⁴⁶⁹

10.9. Δάση

Δασικός Κώδικας: Το νομοθετικό έργο που αφορά τον Δασικό Κώδικα ήταν για άλλη μία χρονιά βαρύ και προσανατολισμένο προς την κατεύθυνση της υποβάθμισης του προστατευτικού πλαισίου για τον χερσαίο φυσικό χώρο της χώρας.

Στις 17 Ιουλίου 2014, κατατέθηκε από τον Αναπλ. Υπουργό Περιβάλλοντος Νίκο Ταγαρά στη Βουλή σχέδιο νόμου με τίτλο «Περιβαλλοντική αναβάθμιση και ιδιωτική πολεοδόμηση – Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί - Εγκαταλελειμμένοι οικισμοί και Βιώσιμη ανάπτυξη», το οποίο αφορούσε στην πολεοδόμηση και οικιστική ανάπτυξη των δασών. Τα βασικά σημεία του νομοσχεδίου υποβάθμιζαν σε ανησυχητικό σημείο το επίπεδο προστασίας και διατήρησης των φυσικών οικοσυστημάτων και καταργούσαν κάθε έννοια χωροταξίας: μεταξύ άλλων, το νομοσχέδιο προωθούσε τη δυνατότητα εκχέρσωσης μερικών από τις πολυτιμότερες δασικές εκτάσεις της χώρας για αγροτική καλλιέργεια, τη διάθεση δασών και δασικών εκτάσεων για οικιστικούς σκοπούς (συγκεκριμένα σε οικοδομικούς συνεταιρισμούς με εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο πριν το 1975 που δεν συμπληρώνουν το 50% της πολεοδομούμενης έκτασης), εισήγαγε σωρεία από νέες επεμβάσεις σε αναδασωτές εκτάσεις. Όπως ήταν αναμενόμενο, το νομοσχέδιο προκάλεσε έντονες αντιδράσεις, παρά το γεγονός ότι κατατέθηκε σε θερινό τμήμα της Βουλής και σε περίοδο διακοπών.

Το νομοσχέδιο ψηφίστηκε τελικά στις 5 Αυγούστου ως ν. 4280/2014, ωστόσο λόγω των έντονων αντιδράσεων⁴⁷⁰ από συλλογικούς φορείς, το WWF Ελλάς⁴⁷¹, αλλά και από βουλευτές, το άρθρο 36 για τις επιτρεπτές επεμβάσεις σε δάση και δασικές εκτάσεις του σ/ν τέθηκε σε ονομαστική ψηφοφορία. Το εν λόγω άρθρο ενδεικτικά επιτρέπει την εκχέρσωση δασικών εκτάσεων για αγροτική καλλιέργεια ακόμα και σε «δασικές εκτάσεις που παρουσιάζουν ιδιαίτερο επιστημονικό, αισθητικό, οικολογικό και γεωμορφολογικό ενδιαφέρον» (π.χ. εθνικούς δρυμούς), «δίπλα σε αρχαιολογικούς χώρους», αλλά και σε «δασικές εκτάσεις προσφερόμενες για αναψυχή του πληθυσμού». Επιτρέπει πολλές χρήσεις, όπως διάνοιξη δρόμων, εγκαταστάσεις πετρελαίου και μεγάλα έργα σε καμένες εκτάσεις που έχουν κηρυχτεί αναδασωτές, ακυρώνοντας δηλαδή στην πράξη την προστασία τους. Επίσης, στα πάρκα και άλση των πόλεων επιτρέπει πια μια σειρά από επεμβάσεις για διάφορους εμπορικούς σκοπούς. Παρά τις αντιδράσεις και διαμαρτυρίες⁴⁷², το άρθρο 36 του δασικού νομοσχεδίου ψηφίστηκε στις 5 Αυγούστου, με 50 ψήφους υπέρ και 47 δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης ως ν. 4280/2014.⁴⁷³

Στη συνέχεια, τον Δεκέμβριο 2014 και εν μέσω εξελίξεων για την εκλογή του νέου Προέδρου Δημοκρατίας, κατατέθηκε στη Βουλή από τον αναπληρωτή Υπουργό του ΥΠΕΚΑ, Νίκο Ταγαρά νέο νομοσχέδιο (και) για τα δάση με τίτλο «Πράξεις εισφοράς σε γη και σε χρήμα - Ρυμοτομικές απαλλοτριώσεις και άλλες διατάξεις», αιφνιδιαστικά και χωρίς να ακολουθηθεί η διαδικασία της ανοιχτής διαβούλευσης. Το νομοσχέδιο αυτό αποσκοπούσε στη νομιμοποίηση καταπατημένων εκτάσεων, άρση του αναδασωτέου χαρακτήρα καμένων εκτάσεων εντός πενταετίας, *fast track* αποχαρακτηρισμούς δασικών εκτάσεων (και ένταξη τους στον χωροταξικό σχεδιασμό) και στη

⁴⁶⁹ EUROPOL. 2015. «EUROPOL supports largest ever coordinated operation against wildlife crime» Ανάκτηση την 3.8.2015 από: <https://goo.gl/5FTL4d> και WWF. 2015 «Major successes for largest ever global operation against wildlife crime» Ανάκτηση την 3.8.2015 από <http://goo.gl/HmXmx>.

⁴⁷⁰ Δασαρχείο. Δασικό Νομοσχέδιο. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από http://dasarxio.com/dasiko_nomosxedio/

⁴⁷¹ WWF Ελλάς. (2014, 21 Ιουλίου). Σχέδια νόμου «Περιβαλλοντική αναβάθμιση και ιδιωτική πολεοδόμηση – Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί – Εγκαταλελειμμένοι οικισμοί και Βιώσιμη ανάπτυξη» και «Απλούστευση διαδικασιών λειτουργίας τουριστικών επιχειρήσεων και τουριστικών υποδομών, ειδικές μορφές τουρισμού και άλλες διατάξεις». Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/0g1e7J>. και WWF Ελλάς. (31.7.2014). Ειδικότερα σχόλια επί του σχεδίου νόμου «Περιβαλλοντική αναβάθμιση και ιδιωτική πολεοδόμηση – Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί – Εγκαταλελειμμένοι οικισμοί και Βιώσιμη ανάπτυξη». Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/Epistoli-pros-voulefes-gia-nees-xriseis-sta-dasi-31July2014.pdf>.

⁴⁷² Το WWF Ελλάς, μετά την κατάθεση του σ/ν στη Βουλή, παρότρυνε του έλληνες πολίτες να στείλουν μήνυμα στους Βουλευτές του Β' και Γ' Τμήματος Διακοπών της Βουλής, με το οποίο να τους ζητήσει να μην ψηφίσουν οποιοδήποτε σχέδιο νόμου απειλεί τα δάση, αλλά και τις ακτές. Η ηλεκτρονική κινητοποίηση των πολιτών ήταν μεγάλη με αποτέλεσμα ο κάθε βουλευτής των θερινών τμημάτων να λάβει πάνω από 1.100 προσωπικά email διαμαρτυρίας. Το WWF Ελλάς, όπως είχε ανακοινώσει ανάρτησε σε ειδικό 'τοίχο' τα ονόματα των βουλευτών που στήριξαν το ν/σ. WWF Ελλάς. Αυτοί οι βουλευτές ψήφισαν το νομοσχέδιο για την καταστροφή των δασών μας! Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://www.wwf.gr/wall-of-shame/index.html>

⁴⁷³ Νόμος 4280/2014 «Περιβαλλοντική αναβάθμιση και ιδιωτική πολεοδόμηση – Βιώσιμη ανάπτυξη οικισμών Ρυθμίσεις δασικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις» (Α' 159).

δημιουργία δασικών χαρτών άνευ νοήματος, καθώς θα βρίσκονταν υπό διαρκή αναδιαμόρφωση. Και σε αυτή την περίπτωση οι αντιδράσεις, κυρίως του WWF Ελλάς, ήταν άμεσες και είχαν ως αποτέλεσμα μια μεγάλη μαζική κινητοποίηση πολιτών⁴⁷⁴.

Η εκστρατεία ενημέρωσης που διοργάνωσε το WWF Ελλάς και η συστράτευση του με την διεθνή οργάνωση AVAAZ.org για τη συλλογή υπογραφών, έφερε αποτέλεσμα και η φωνή των πολιτών ακούστηκε. Στις 19 & 20 Δεκεμβρίου συζητήθηκε στη Βουλή και ψηφίστηκε το νέο δασικό νομοσχέδιο. Στη συζήτηση που προηγήθηκε, πολλοί βουλευτές στάθηκαν στα βασικά σημεία που έθιξε το WWF Ελλάς και είτε ζήτησαν διευκρινίσεις, είτε ζήτησαν να αποσυρθούν οι πιο «τοξικές» για τα δάση διατάξεις.

Το αποτέλεσμα αυτής της συλλογικής προσπάθειας ήταν τροποποιήσεις και βελτιώσεις στο επίμαχο άρθρο 12 του νομοσχεδίου.⁴⁷⁵ Πιο συγκεκριμένα:

- Διατηρείται η προστασία σε δάση και δασικές εκτάσεις που έχουν καταστραφεί (π.χ. από πυρκαγιές) και η βλάστηση δεν έχει προλάβει να ανακάμψει μετά από 5 χρόνια. Παραμένουν σε καθεστώς προστασίας μέχρι να αναγεννηθούν ή αναδασωθούν.
- Δεν υποβαθμίζονται οι δασικοί χάρτες και παραμένουν βασικό εργαλείο προστασίας και οριστικής αποτύπωσης της δασικής γης, καθώς αποσύρθηκε η διάταξη που επέτρεπε την αναθεώρησή τους και έδινε τη δυνατότητα να διαγράφονται δάση από αυτούς.
- Αναιρέθηκε η προσπάθεια αποχαρακτηρισμού εκτάσεων που απώλεσαν τον δασικό τους χαρακτήρα πριν το 1975, καθώς και η παραχώρηση της κυριότητάς τους, με υποτυπώδεις νομιμοφανείς διαδικασίες.
- Στις διατάξεις για νομιμοποιήσεις αυθαίρετων παρέμειναν οι ιεροί ναοί, αλλά αποσύρθηκαν οι προβλέψεις για εγκαταστάσεις κέντρων περιβαλλοντικής ενημέρωσης και κυρίως εγκαταστάσεων πολιτιστικού χαρακτήρα (που θα μπορούσαν να είναι ακόμα και κέντρα διασκέδασης).
- Δεν έγινε δεκτή η τροπολογία που κατέθεσαν οι βουλευτές Αττικής Γιώργος Βλάχος, Θανάσης Μπούρας και Βασίλης Οικονόμου για αναστολή της πληρωμής βεβαιωμένων προστίμων και της κατεδάφισης αυθαίρετων σε δασική γη, μέχρι την κύρωση των δασικών χαρτών (τους οποίους ούτως ή άλλως σχεδόν καταργούσε αρχικά το σχέδιο νόμου).

Στον ψηφισμένο νόμο⁴⁷⁶ παρέμεινε η ιδιαίτερα προβληματική διάταξη της νομιμοποίησης παρανομιών, δηλαδή της επιβράβευσης όσων καταπατητών κατέστρεψαν δάση και δασικές εκτάσεις μέχρι το 2007 και τα μετέτρεψαν σε γεωργικές εκτάσεις. Ωστόσο, και αυτή η διάταξη βελτιώθηκε σε σχέση με την αρχική της διατύπωση. Αρχικά νομιμοποιούνταν αδιακρίτως όλες οι σχετικές καταπατήσεις. Τελικά αφαιρέθηκε η πρόβλεψη για νομιμοποίηση καταπατημένων δασών και δασικών εκτάσεων που παρουσιάζουν (α) ιδιαίτερο επιστημονικό κτλ. ενδιαφέρον (εθνικοί δρυμοί, διατηρητέα μνημεία της φύσης, προστατευόμενες περιοχές), (β) που έχουν προστατευτικό ρόλο και (γ) που βρίσκονται σε πάρκα και άλση εντός των πόλεων ή των οικιστικών περιοχών, και όσες εκτάσεις περιλαμβάνουν κτίσματα. Τέλος, διατηρήθηκε η πρόβλεψη για διευκόλυνση των αποχαρακτηρισμών δασών και δασικών εκτάσεων που έχουν βασιστεί σε αδημοσίευτα, πληροφοριακού χαρακτήρα, έγγραφα (που έχουν χορηγηθεί μεταξύ 11.6.1975 και 30.4.1981) και η πρόβλεψη για την επέκταση λατομείων ακόμα και σε αναδασωτές εκτάσεις, σε περιφέρειες όπου εκτελούνται μεγάλα έργα και δεν έχουν καθοριστεί λατομικές ζώνες.

⁴⁷⁴ WWF Ελλάς. (2015, 9 Δεκεμβρίου). ΥΠΕΚΑ - Υπουργείο Περιορισμένης Ευθύνης & Καταπατήσεων. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/MzTzpa>. Επίσης το WWF Ελλάς απέστειλε αναλυτική κριτική για τον (εξαιρετικά κακογραμμένο) νόμο στους βουλευτές και στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής. WWF Ελλάς. (2015, 11 Δεκεμβρίου) Σχέδιο νόμου ΥΠΕΚΑ με τίτλο «Πράξεις εισφοράς σε γη και σε χρήμα – Ρυμοτομικές απαλλοτριώσεις και άλλες διατάξεις». Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/GWRLKU>. Παράλληλα, το WWF Ελλάς ξεκίνησε ενημερωτική εκστρατεία αξιοποιώντας τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, προκειμένου να ενημερώσει του πολίτες για το περιεχόμενο του νομοσχεδίου (π.χ. εικόνα 1). Επίσης, καλούσε τους πολίτες να ρωτήσουν τους βουλευτές, μέσω της νέας πλατφόρμας Vouliwatch (www.vouliwatch.gr), για τη στάση που θα κρατήσουν την ημέρα ψήφισης του νομοσχεδίου, να τους στείλουν e-mail διαμαρτυρίας ή να τηλεφωνήσουν στο πολιτικό τους γραφείο. Περισσότερες πληροφορίες για την εκστρατεία υπάρχουν στο WWF Ελλάς. Νέο Δασικό Ν/Σ Χειμώνας 2014. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/Hxzt7A>. Τέλος, το WWF Ελλάς συστράτευσε με την διεθνή οργάνωση AVAAZ.org και από κοινού παράτρυναν τους πολίτες να ενώσουν τη φωνή του υπογράφοντας τη σχετική έκκληση διαμαρτυρίας, μέσω της οποίας ζητούσαν την απόσυρση του νομοσχεδίου. Σε μόλις 48 ώρες οι υπογραφές είχαν ξεπεράσει τις 40.000 και οι δύο Οργανώσεις παρέδωσαν το ψήφισμα με τις υπογραφές στον Πρόεδρο της Βουλής Βαγγέλη Μειμαράκη και τον Αναπληρωτή υπουργό Νίκο Ταγαρά και με ανοιχτή επιστολή, ζήτησαν από τον υπουργό Γιάννη Μανιάτη και τον αναπληρωτή υπουργό, να ακούσουν την έκκληση των πολιτών για τα δάση και να αποσύρουν το εξαιρετικά απειλητικό για το φυσικό περιβάλλον νομοσχέδιο. WWF Ελλάς. 45.000 πολίτες: «μην καταστρέψετε τα δάση μας!» Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/AB7XtJ>. Μέχρι τη ψήφιση του νομοσχεδίου οι υπογραφές είχαν ανέλθει στις 65.000. AVAAZ. 24 ώρες για να σώσουμε τα δάση μας. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <https://goo.gl/wzzzOl>.

⁴⁷⁵ Σε αναλυτικό πίνακα φαίνονται οι διατάξεις που αποσύρθηκαν, αλλά και μία σειρά τροπολογιών σε άσχετους με τα δάση νόμους που την τελευταία στιγμή εντάχθηκαν. WWF Ελλάς. Άρθρα και τροπολογίες που ψηφίστηκαν στο σ/ν «Πράξεις εισφοράς σε γη και σε χρήμα – Ρυμοτομικές απαλλοτριώσεις και άλλες διατάξεις». Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/pinakas-arthron-tropologion.pdf>.

⁴⁷⁶ Νόμος 4315/2014 «Πράξεις εισφοράς σε γη και σε χρήμα – Ρυμοτομικές απαλλοτριώσεις και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 269)

Οι δύο πρόσφατα ψηφισμένοι νόμοι (ν.4280/2014 & ν.4315/2014) τροποποιούν τον δασικό νόμο 998/79 και επισφραγίζουν και συμπληρώνουν μία σειρά από διάσπαρτες νομοθετικές ρυθμίσεις που έχουν θεσπιστεί σε άσχετους με το περιβάλλον νόμους, όπως είναι ο σχετικά πρόσφατος νόμος για τις τουριστικές επενδύσεις και το ειδικό χωροταξικό για τον τουρισμό. Ως αποτέλεσμα, έχει προστεθεί στη νομοθεσία μια σωρεία από επεμβάσεις που πλέον επιτρέπονται στα δάση και τις δασικές μας εκτάσεις, κάποιες από τις οποίες είναι ιδιαίτερες βλαπτικές καθώς σφραγίζουν για πάντα τα δασικά εδάφη. Τέτοιες επεμβάσεις αφορούν για παράδειγμα στην εγκατάσταση σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων, βιομηχανικών και βιοτεχνικών μονάδων, επιχειρηματικών πάρκων, κ.α.

Στον παρακάτω πίνακα (πίνακας 1) γίνεται σύγκριση των προβλέψεων των νέων νόμων επί των βασικότερων επιτρεπτών επεμβάσεων σε σχέση με αυτές που ίσχυαν πριν την ψήφιση τους. Επίσης, παρατίθεται αναλυτικός πίνακας (πίνακας 2) με τις ισχύουσες πια διατάξεις για τις επιτρεπτές επεμβάσεις. Με βάση τον τελευταίο αυτό πίνακα γίνεται αντιληπτό ότι το εύρος των επεμβάσεων που επιτρέπονται πια στα δάση δεν συμβάλλουν στην προστασία και διατήρηση του πολύτιμου φυσικού μας κεφαλαίου.

Συνολικά, οι δύο νέοι νόμοι αφήνουν διάτρητη τη δασική νομοθεσία με φωτογραφικές και ασαφείς διατάξεις, νομιμοποιήσεις αυθαιρεσιών και παράνομων χρήσεων. Οποιαδήποτε τροποποίηση της δασικής νομοθεσίας θα έπρεπε να θωρακίζει τις οικολογικά σημαντικές εκτάσεις της χώρας και να προάγει με σαφείς κανόνες, διαφάνεια και καλή νομοθέτηση την αειφορική ανάπτυξη της υπαίθρου.

Οι πρόσφατες διατάξεις του δασικού κώδικα άρχισαν ήδη να εφαρμόζονται και να γίνονται εμφανή τα αποτελέσματα της κακής και ασαφούς νομοθέτησης. Καταρχήν υπάρχουν αντικρουόμενες με τη νομολογία διατάξεις, όπως σε σχέση με θέματα που αφορούν το χαρακτηρισμό μιας περιοχής. Σύμφωνα με την πρόσφατη νομοθεσία⁴⁷⁷ «αν ο χαρακτηρισμός μιας περιοχής ή τμήματος επιφανείας γης έχει γίνει με έγγραφο πληροφοριακού χαρακτήρα ... που εκδόθηκε μετά την 11^η Ιουνίου 1975 και έως το τέλος Απριλίου του έτους 1981, ημερομηνία εφαρμογής των διατάξεων του παρόντος άρθρου, χωρίς να ακολουθηθεί η προβλεπόμενη ενδικοφανής διαδικασία του παρόντος άρθρου, θεωρείται τελεσίδικος και ο χαρακτήρας της έκτασης αυτής δεν επανεξετάζεται». Επίσης, σύμφωνα με τη νομολογία του ΣτΕ, «εάν, όμως, από την έκδοση της πράξης χαρακτηρισμού έως την τήρηση των διατυπώσεων δημοσιότητας παρέλθει μεγάλο, πέραν του ευλόγου, χρονικό διάστημα, οι διαπιστώσεις της πράξης χαρακτηρισμού ... ενδέχεται να έχουν πλήρως μεταβληθεί ... Στην περίπτωση αυτή, ... το αρμόδιο διοικητικό όργανο... δεν μπορεί να στηριχθεί αποκλειστικώς στα έγγραφα του φακέλου που συνετάγησαν κατά το ατώτερο παρελθόν, αλλά οφείλει να διαπιστώσει τη μορφή και τον χαρακτήρα της έκτασης με τη διενέργεια νέας αυτοψίας ή και την φωτοερμηνεία αεροφωτογραφιών...».⁴⁷⁸

Από τα παραπάνω γίνονται αντιληπτές οι αντιφάσεις που έχουν δημιουργηθεί στο θέμα χαρακτηρισμού εκτάσεων. Δηλαδή αν έχει περάσει πάρα πολύ μεγάλο διάστημα από την έκδοση του πληροφοριακού εγγράφου, τότε δεν επανεξετάζεται, άσχετα από τη σημερινή μορφή της έκτασης, ενώ αν έχει περάσει αρκετό, αλλά όχι πολύ μεγάλο διάστημα από την έκδοση, τότε πρέπει να εξεταστεί αν η έκταση έχει αποκτήσει δασικό χαρακτήρα, και πρέπει να γίνει νέα αυτοψία, φωτοερμηνεία κτλ. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι τα λεγόμενα πληροφοριακά έγγραφα είναι συνήθως βεβαιώσεις του δασάρχη χωρίς χαρακτηρισμό (ή ενίοτε κανονικές πράξεις χαρακτηρισμού) που οι ενδιαφερόμενοι δεν δημοσίευσαν ποτέ, οπότε και δεν έχουν ασκηθεί οι σχετικές αντιρρήσεις.

Επίσης, οι όποιες αντιφάσεις και ασάφειες έχουν βέβαια περάσει και στην πράξη, με αποτέλεσμα να εκδίδονται αμφισβητήσιμες αποφάσεις. Μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα εξής:

- Σύμφωνα με πρόσφατη απόφαση της Αποκ. Διοίκησης Θεσσαλίας-Στερεάς-Ελλάδας⁴⁷⁹, ανακαλείται απόφαση αναδάσωσης στον Επτάλοφο Παρνασσού με βάσει πληροφοριακό έγγραφο της 21.5.1981. Στην περίπτωση αυτή δεν τηρήθηκαν οι διατάξεις, καθώς (i) το πληροφοριακό έγγραφο είναι εκπρόθεσμο (βγήκε μετά το τέλος Απριλίου 1981, όταν μπορούσε να γίνει πράξη χαρακτηρισμού) (ii) η διάταξη δεν ορίζει ότι πρέπει να ανακληθεί και η αναδάσωση, εφόσον έχει

⁴⁷⁷ Άρθρο 12 παρ. 2 ν. 4315/2014

⁴⁷⁸ ΣτΕ 5380/2012, 2899/2014, 4088/2014

⁴⁷⁹ Απόφαση Γ. Γ. Αποκ. Διοίκησης Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας 338/52266/24.03.2015. «Ανάκληση της αριθ. 614/23.05.2002 (ΦΕΚ 491/Δ'/14-6-2002) απόφασης του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας περί «Κήρυξης έκτασης ως αναδασωτέας Ν. Φωκίδας στη θέση «Κερασούλα» περιφ. Δ.Δ. Επταλόφου του Δήμου Παρνασσού» και ήδη Τ.Κ. Επταλόφου του Δήμου Δελφών Π.Ε. Φωκίδας.».

κηρυχθεί εκ των υστέρων (απλώς ότι δεν επανεξετάζεται ο χαρακτήρας – ο χαρακτήρας όμως έχει καθοριστεί με την αναδάσωση).

- Παρόμοια είναι και η κατάσταση στο ΦΕΚ Δ' 63/2015, όπου ανακαλείται αναδάσωση στο Πευκοχώρι Κασσάνδρας του 2006 επειδή η έκταση χαρακτηρίζεται σε εμπρόθεσμο πληροφοριακό έγγραφο (του 1979) ως αγροτική.⁴⁸⁰

- Σε άλλη απόφαση⁴⁸¹, γίνεται επίκληση των παραγράφων 44 παρ. 3 και 44 παρ. 4 ν. 998/1979 και αίρεται η αναδάσωση σε περιοχή του Πύργου – Βούρμπιανης του ν. Ιωαννίνων. Από τα άρθρα αυτά, το 44 παρ. 4 είναι άσχετο [αφορά θέματα αρμοδιότητας]. Το 44 παρ. 3 αφορά την άρση της αναδάσωσης λόγω «επαναφοράς της καταστραφείσας δασικής βλάστησης». Η ανάκληση βασίζεται στο ότι «η κατασκευή υδροηλεκτρικού σταθμού είναι από τις επιτρεπόμενες επεμβάσεις του ΣΤ' Κεφαλαίου». Εδώ (i) υπήρξε σύγκυση μεταξύ της έγκρισης επέμβασης και της άρσης αναδάσωσης, (ii) δεν διαβεβαιώνεται ότι επανήλθε η βλάστηση, (iii) αίρεται η αναδάσωση σε ένα μικρό τμήμα, ενώ (αν είχε επανέλθει η βλάστηση) θα έπρεπε να αρθεί σε όλη και (iv) εφόσον γίνεται επίκληση στο νέο άρθρο 46, για επεμβάσεις σε αναδασωτές, παραβλέφθηκε ότι δεν χρειάζεται άρση της αναδάσωσης, και δεν γίνεται διαβεβαίωση ότι ο υδροηλεκτρικός σταθμός εντάσσεται στην διάταξη αυτή (αποτελεί έργο υποδομής, κοκ.). Η έκταση περιβάλλεται από δημοτικό δάσος.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι είναι απαραίτητη η κατάργηση άρθρων πρόσφατα ψηφισθέντων νόμων, πριν αυτά τεθούν σε ευρεία εφαρμογή και δημιουργήσουν μη αντιστρεπτά τετελεσμένα.⁴⁸² Σύμφωνα με δημοσίευμα⁴⁸³, ο Αναπληρωτής Υπουργός ΠΑΠΕΝ, Γιάννης Τσιρώνης φέρεται να ανακοινώνει τη σύσταση επιστημονικής ομάδας, η οποία θα αξιολογήσει όλους τους νόμους που ψηφίστηκαν την τελευταία πενταετία, με πρόσημα την κρίση, και υπέστησαν μια πρωτοφανή οπισθοδρόμηση όσον αφορά την προστασία του δασικού πλούτου της χώρας. Αναφέρεται μάλιστα ότι η εργασία της επιτροπής θα είχε ολοκληρωθεί μέχρι τέλος Ιουνίου, ώστε να ακυρωθούν σε πρώτη φάση οι επίμαχες διατάξεις που αν διατηρηθούν υπάρχει κίνδυνος να προκαλέσουν περιβαλλοντική και οικονομική ζημιά, ενώ δεν αποκλείεται να οδηγήσουν σε νομικά κεκτημένα. Ωστόσο, μέχρι τον Ιούλιο 2015 δεν είχε ανακοινωθεί σχετική πρωτοβουλία.

Ένα τρίτο νομοσχέδιο, με τίτλο «Βοσκήσιμες γαίες Ελλάδας και άλλες διατάξεις» τέθηκε στις αρχές Ιουνίου 2015 σε δημόσια διαβούλευση.⁴⁸⁴ Μέχρι τον Ιούλιο 2015, το νομοσχέδιο δεν είχε κατατεθεί στη Βουλή των Ελλήνων προς ψήφιση.

Το νομοσχέδιο αυτό αποσκοπεί στη στήριξη της κτηνοτροφίας και επιχειρεί να αντιμετωπίσει θέματα που αφορούν τις αγροτικές επιδοτήσεις. Μέσα από τις προτεινόμενες διατάξεις προτάσσεται η βοσκή έναντι άλλων σκοπών και περιγράφεται ότι η διαχείριση δασών ή άλλων οικοτόπων πρέπει να γίνεται προς εξυπηρέτηση της βόσκησης, και όχι αντιστρόφως. Ωστόσο, πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η βόσκηση εντός δασών και δασικών εκτάσεων, εκτός από σημαντική παραγωγική δραστηριότητα, αποτελούσε και πρέπει να συνεχίζει να αποτελεί εργαλείο για τη διαχείριση φυσικών οικοσυστημάτων, με βασικό όρο η άσκησή της να γίνεται με ορθολογικό τρόπο και οργανωμένα κατά χώρο και χρόνο ώστε να παραμείνει μία παραγωγική δραστηριότητα, αλλά και να συμβάλλει στη διατήρηση και προστασία των οικοσυστημάτων. Ταυτόχρονα όμως θα πρέπει αυτή η σημαντική παραγωγική δραστηριότητα να βασίζεται σε ορθολογικό σχεδιασμό, καθώς η εντατική αξιοποίηση εκτάσεων για μόνο μια χρήση (γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία) οδηγεί σε

---

⁴⁸⁰ Απόφαση Γ. Γ. Αποκ. Διοίκησης Μακεδονίας-Θράκης 5499/03.03.2015. «Απόφαση Γ. Γ. Αποκ. Διοίκησης Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας 338/52266/24.3.2015. «Ανάκληση της αριθ. 614/23-5-2002 (ΦΕΚ 491/Δ'/14-6-2002) απόφασης του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας περί «Κήρυξης έκτασης ως αναδασωτέας Ν. Φωκίδας στη θέση «Κερασούλα» περιφ. Δ.Δ. Επταλόφου του Δήμου Παρνασσού» και ήδη Τ.Κ. Επταλόφου του Δήμου Δελφών Π.Ε. Φωκίδας.» (ΦΕΚ Δ' 63).

⁴⁸¹ Απόφαση Γ. Γ. Αποκ. Διοίκησης Ηπείρου 16516/1142/06.04.2015. «Μερική ανάκληση της υπ' αριθμ. 3086/06.09.1993 (ΦΕΚ τ. Δ'/1145/16.09.1993) απόφασης Νομάρχη Ιωαννίνων περί κήρυξης ως αναδασωτέας εκτάσεως εμβαδού δέκα χιλιάδων τετρακοσίων ενενήντα εννέα (10.499,00 στρ.), στη θέση «Σίκλα» περιφέρειας κοινοτήτων Πύργου – Βουρμπιανής – Πυρσόγιαννης – Αμαράντου – Αγίας Βαρβάρας Νομού Ιωαννίνων και μερική άρση της αναδάσωσης» (ΦΕΚ Δ' 110).

⁴⁸² Στις 26 Φεβρουαρίου 2015, και μετά την αλλαγή στην πολιτική ηγεσία του κράτους, το WWF Ελλάς με επιστολή του προς τον Πρωθυπουργό αλλά και τους συναρμόδιους για το περιβάλλον υπουργούς, τους καλεί μεταξύ άλλων να σταματήσουν την περιβαλλοντική οπισθοδρόμηση, καταργώντας άρθρα πρόσφατα ψηφισμένων νόμων, α) Νόμος 4315/2014: Από τον πρόσφατο δασοκτόνο νόμο (ΦΕΚ 269 Α'/24.12.2014), ο οποίος ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων λόγω του προφανούς πελαταιακού του χαρακτήρα και της σωρείας τροπολογιών της τελευταίας στιγμής, είναι αναγκαίο να καταργηθούν άμεσα τουλάχιστον τα άρθρα 12 και 59. Με τις διατάξεις αυτές υποβαθμίζεται σοβαρά η δασική νομοθεσία και καταργείται η πρόβλεψη για τη δημιουργία θαλάσσιων καταφυγίων και β) Νόμος 4280/2014: Από τον δασοκτόνο νόμο (ΦΕΚ 159 Α'/08.08.2014) που ψηφίστηκε με επείγουσα διαδικασία από θερινό τμήμα της προηγούμενης Βουλής, είναι απαραίτητο να καταργηθούν τουλάχιστον τα άρθρα 7, 10, 32, 34, 36, 44, 52 και 63. Οι διατάξεις αυτές έχουν επιδεινώσει και περιπλέξει σοβαρά τη δασική και περιβαλλοντική νομοθεσία. WWF Ελλάς. 100 μέρες και για το περιβάλλον. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/100-days-env.pdf>.

⁴⁸³ Τράτσα, Μ. (2015, 24 Μαΐου). «Φύλλο και φτερό η δασική νομοθεσία». Το Βήμα. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/jSm1Dk>.

⁴⁸⁴ Δημόσια Διαβούλευση για το σχέδιο νόμου «Βοσκήσιμες γαίες Ελλάδας και άλλες διατάξεις». <http://www.opengov.gr/minenv/?p=6618>.

υποβάθμιση των εδαφών, με αποτέλεσμα, σε πολλές περιπτώσεις, την εκτεταμένη διάβρωση ή ακόμα και την οριακή ερημοποίηση. Αποτέλεσμα της διεργασίας αυτής είναι, πλέον της υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος και των παρεχόμενων υπηρεσιών του, η χαμηλή παραγωγικότητα των οικοσυστημάτων και κατά συνέπεια ο περιορισμός της βοσκήσιμης ύλης.⁴⁸⁵ Σε κάθε περίπτωση, η βοσκή θα πρέπει να ασκείται στο πλαίσιο ολοκληρωμένης διαχείρισης του φυσικού χώρου και να εξασφαλίζεται η συμβατότητα της δραστηριότητας αυτής με άλλα σχέδια, όπως είναι οι δασικές διαχειριστικές μελέτες, τα σχέδια διαχείρισης λεκανών απορροής και των προστατευόμενων περιοχών.

Δασικές πυρκαγιές – Δασοπροστασία: Η αντιπυρική περίοδος του 2014 ήταν γενικά ήπια κυρίως λόγω των κλιματικών συνθηκών που επικράτησαν. Χαρακτηρίστηκε από απουσία μεγάλων περιστατικών και εκτεταμένων καταστροφών. Σύμφωνα με τα στοιχεία⁴⁸⁶ του Πυροσβεστικού Σώματος, το σύνολο των καμένων εκτάσεων για το 2014 ήταν 193.188 στρέμματα, την ώρα που ο ετήσιος μέσος όρος ανέρχεται σε 523.582 στρ.

Η έναρξη της αντιπυρικής περιόδου 2015, βρίσκει για μια ακόμη χρονιά τη χώρα αντιμέτωπη με σημαντικές ελλείψεις σε μέσα δασοπυρόσβεσης (γερασμένος εναέριος στόλος, ελαστικά οχημάτων, κ.ά.) και καθυστερήσεις στις εργασίες πρόληψης από τους ΟΤΑ. Ταυτόχρονα, η Δασική Υπηρεσία, παρότι προχώρησε στην έκδοση απόφασης για την υλοποίηση του φετινού προγράμματος δασοπροστασίας, περιορίζεται στην έγκριση κονδυλίων για υπερωριακή απασχόληση και μέχρι στιγμής δεν έχει υπάρξει καμία ανακοίνωση για πρόσληψη εποχικού προσωπικού. Τα άμεσα αυτά προβλήματα προστίθενται στις γενικότερες παθογένειες του μηχανισμού δασοπροστασίας⁴⁸⁷, με αποτέλεσμα η ασφάλεια των δασών από τις πυρκαγιές να βρίσκεται στο έλεος των καιρικών συνθηκών.

Για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του μηχανισμού, ενδεικτικά είναι αναγκαίες οι εξής ενέργειες:

- ο ολοκλήρωση των κρίσιμων εργαλείων προστασίας, όπως οι δασικοί χάρτες και το δασολόγιο,
- μετατόπιση του πολιτικού βάρους από την καταστολή των δασικών πυρκαγιών στην πρόληψη
- έμφαση στην αειφορική διαχείριση,
- αποτελεσματικός συντονισμός μεταξύ των αρμοδίων φορέων για την αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών, μέσω της τακτικής τους συνεργασίας, της διοργάνωσης κοινών ασκήσεων, την εφαρμογή κοινών σχεδίων πρόληψης – πυροπροστασίας
- διοργάνωση κάθε χρόνο κοινής από τους συναρμόδιους φορείς εκστρατείας ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τις δασικές πυρκαγιές.

Δασικοί χάρτες: Στις εργασίες ανάρτησης και κύρωσης δασικών χαρτών δεν φαίνεται να έχει αλλάξει τίποτα σε σχέση με την ανάλυση που είχε παρουσιαστεί στην περσινή έκθεση του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.⁴⁸⁸ Μέχρι τον Ιούλιο 2014 είχαν αναρτηθεί οι χάρτες συνολικά 74 δημοτικών και τοπικών κοινοτήτων, από τους οποίους είχαν κυρωθεί μόνο 12 τοπικών κοινοτήτων. Συνολικά φαίνεται να έχουν αναρτηθεί χάρτες περίπου μόνο για το 1% της επικράτειας, ενώ έχουν καταρτιστεί ή είναι υπό κατάρτιση χάρτες για το 55%, χωρίς όμως να έχει γίνει γνωστό πότε αναμένεται ανάρτηση.

Η πολιτική ηγεσία του αρμόδιου για το περιβάλλον υπουργείου (ΥΠΑΠΕΝ) έχει αναφερθεί⁴⁸⁹ σε σχετικό σχέδιο νόμου. Το νομοσχέδιο αυτό αναμενόταν να τεθεί σε διαβούλευση εντός του

⁴⁸⁵ WWF Ελλάς. (2015). Παρατηρήσεις WWF Ελλάς επί του σχεδίου νόμου «Βοσκήσιμες γαίες Ελλάδας και άλλες διατάξεις. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2015June_sxolia_WWF_ns_voskision_gaion_OpenGov.pdf.

⁴⁸⁶ Αρχηγείο Πυροσβεστικού Σώματος. Δραστηριότητες Πυροσβεστικού Σώματος έτους 2014. Ανακτήθηκε στις 03.08. από http://www.fireservice.gr/pyr_cms_files/dynamic/c283343/attach/book_2014_new_el_GR.pdf

⁴⁸⁷ Για αυτές τις ελλείψεις καθώς και συνολικά τα προβλήματα στον μηχανισμό δασοπροστασίας, το WWF Ελλάς απέστειλε επιστολές με προτάσεις για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του μηχανισμού στους αρμόδιους Υπουργούς των Υπουργείων Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας (WWF Ελλάς. (2015, 12 Ιουνίου) Προτάσεις για θέματα βελτίωσης του συστήματος δασοπροστασίας. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/bZzKOM>) & Προστασίας του Πολίτη (WWF Ελλάς. (2015, 12 Ιουνίου). Προτάσεις για θέματα βελτίωσης του συστήματος δασοπροστασίας. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από http://www.wwf.gr/images/pdfs/Ltr_fireprotection_ypopro_June15_nosign.pdf.

⁴⁸⁸ WWF Ελλάς. (2014). Δεσμεύσεις για εφαρμογή: Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/gVW6e0>.

⁴⁸⁹ Λιάλιος, Γ. (6.2015). «Νέες ρυθμίσεις για δασικούς χάρτες». Η Καθημερινή. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/Cr8G7f>.

καλοκαιριού 2015, και θα περιλάμβανε ρυθμίσεις για την επιτάχυνση των διαδικασιών κύρωσης των δασικών χαρτών για το υπόλοιπο περίπου 45% της ελληνικής επικράτειας. Μέχρι την έκδοση αυτής της έκθεσης, κανένα τέτοιο νομοσχέδιο δεν είχε κατατεθεί στη Βουλή των Ελλήνων.

Εφαρμογή κανονισμού ξυλείας – EUTR: Ο Κανονισμός⁴⁹⁰ που θεσπίζει τις υποχρεώσεις των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην αγορά και αποτελεί μία από τις ενέργειες που αναλαμβάνονται βάσει του σχεδίου δράσης που ενέκρινε η ΕΕ το 2003 για την επιβολή της δασικής νομοθεσίας και διαχείρισης, καθώς και του εμπορίου δασικών προϊόντων (FLEGT – Σχέδιο δράσης για την επιβολή της δασικής νομοθεσίας, τη διακυβέρνηση και το εμπόριο). Ο κανονισμός αποσκοπεί στην αντιμετώπιση του εμπορίου της παράνομα υλοτομημένης ξυλείας και προϊόντων ξυλείας, μέσω της επιβολής των εξής υποχρεώσεων:

- Απαγόρευση της διάθεσης παράνομα υλοτομημένης ξυλείας και προϊόντων που προέρχονται από τέτοια ξυλεία για πρώτη φορά στην αγορά της ΕΕ.
- Οι φορείς εκμετάλλευσης της ΕΕ που διαθέτουν ξυλεία ή προϊόντα ξυλείας πρέπει να επιδεικνύουν τη «δέουσα επιμέλεια».
- Οι έμποροι ξυλείας ή προϊόντων ξύλου θα πρέπει να τηρούν αρχεία των προμηθευτών και πελατών τους ώστε να διευκολύνεται η ιχνηλασιμότητα προέλευσης της ξυλείας.

Ο κανονισμός ισχύει σε όλα τα κράτη μέλη από τις 3 Μαρτίου 2013 και το κάθε-κράτος μέλος πρέπει να προσαρμόσει τη λειτουργία του ώστε να συμμορφωθεί με αυτόν τον κανονισμό. Αρχικά υπήρχε ανάγκη καθορισμού μιας αρμόδιας αρχής η οποία θα συντονίζει την εφαρμογή του κανονισμού. Στην Ελλάδα αρμόδια αρχή έχει ορισθεί η Γενική Δ/ση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών και Αγροπεριβάλλοντος του τέως ΥΠΕΚΑ, νυν ΥΠΑΠΕΝ. Ωστόσο, για να συμμορφωθούν τα κράτη μέλη με τον κανονισμό υποχρεούνται να καθοριστούν τον τρόπο παρακολούθησης της εφαρμογής του, το είδος και το εύρος των προβλεπόμενων κυρώσεων σε περίπτωση παράβασης των διατάξεων του κανονισμού, κ.ά. Στην Ελλάδα αυτά προβλέπονται σε σχέδιο κ.υ.α. για κανονισμό 995/2010 της ΕΕ για την παράνομη υλοτόμηση, η οποία όμως παρότι έχει συνταχθεί από το 2013, μέχρι και τον Ιούλιο 2015 δεν είχε υπογραφεί. Για αυτό το λόγο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Μάιο 2015 απέστειλε προειδοποιητική επιστολή για μη συμμόρφωση με τους κανονισμούς EUTR και FLEGT.

Το WWF έχει αναδείξει το πρόβλημα της μη συμμόρφωσης με τον κανονισμό, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, από το καλοκαίρι του 2014, μέσω διεθνούς δράσης του.⁴⁹¹ Ένα χρόνο μετά την έναρξη ισχύος του κανονισμού ξυλείας της ΕΕ, η έρευνα του WWF επιβεβαίωσε ότι πολλές χώρες της ΕΕ εξακολουθούν να αποτυγχάνουν να σταματήσουν την είσοδο παράνομων προϊόντων ξυλείας στις αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το βαρόμετρο του WWF κατέδειξε ότι μόνο 11 χώρες της ΕΕ είχαν μέχρι το καλοκαίρι του 2014 προσαρμόσει σχετικά την εθνική τους νομοθεσία και διέθεταν ισχυρές διαδικασίες ελέγχου τήρησης της νομιμότητας στην εμπορία ξυλείας και προϊόντων ξύλου και να θέσουν υψηλές ποινές για όσους παραβιάζουν τους κανόνες. Οι χώρες αυτές ήταν το Βέλγιο, Κύπρος, Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Σλοβενία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Όλες οι άλλες 17 χώρες είτε δεν είχαν προσαρμόσει την εθνική τους νομοθεσία ή είχαν θεσπίσει νομοθεσία με χαμηλές κυρώσεις και δυσλειτουργικά συστήματα δίωξης, τα οποία θεωρούνταν εμπόδια για την αποτελεσματική εφαρμογή του κανονισμού.

Τέλος, στις 29 Ιουνίου 2015 η Επιτροπή επικαιροποίησε τον πίνακα⁴⁹² με πληροφορίες για την κατάσταση της εφαρμογής του κανονισμού από τα κράτη μέλη της ΕΕ όσον αφορά στο αν έχουν συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις τους που προβλέπονται. Στον πίνακα αναφέρεται ότι μόνο η Ελλάδα, η Ουγγαρία, η Ρουμανία και η Ισπανία βρίσκονται ακόμα σε διαδικασία μη συμμόρφωσης. Σημειώνεται ότι ο πίνακας αυτός δεν περιλαμβάνει την αξιολόγηση του κατά πόσο οι κυρώσεις που επιβάλλονται σε περίπτωση παράβασης των διατάξεων του κανονισμού που καθορίζουν τα κράτη μέλη είναι αποτελεσματικές και αποτρεπτικές.

⁴⁹⁰ Κανονισμός (ΕΕ) με αριθ. 995/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 2010, για τη θέσπιση των υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην αγορά. (Επίσημη Εφημερίδα L295 της 12.10.2010, σ. 23 – 34).

⁴⁹¹ WWF UK. (2014). EU Government Barometer on Illegal logging and Trade Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από http://barometer.wwf.org.uk/what_we_do/government_barometer/.

⁴⁹² Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015). State of implementation of EU Timber Regulation in 28 Member States. Ανακτήθηκε στις 03.08.2015 από <http://goo.gl/qfqbTy>.

10.10. Θάλασσα και ακτές

Αιγιαλός και παραλία: Πλούσιες ήταν οι νομικές εξελίξεις του τελευταίου δωδεκαμήνου στη νομοθεσία και τη νομολογία περί τον αιγιαλό και την παραλία. Μολονότι η ευαισθητοποίηση των πολιτών είναι αυξημένη, και υπήρξαν μερικές ενθαρρυντικές δικαστικές αποφάσεις, το νομικό καθεστώς προστασίας του αιγιαλού και της παραλίας συνεχώς υποβαθμίζεται. Σε μία δυσχερή οικονομική συγκυρία, η άποψη ότι ο παράκτιος χώρος δεν έχει αξία ως κοινόχρηστο αγαθό και ευαίσθητο οικοσύστημα, αλλά χρησιμεύει μόνο για την προσέλκυση επενδύσεων και την άντληση δημόσιων εσόδων, φαίνεται πως κερδίζει διαρκώς πολιτικό έδαφος. Επιχειρώντας μία σύννοψη, μπορεί να σημειώσει κάποιος τα εξής:

(α) **Παραχωρήσεις και νομιμοποιήσεις αυθαίρετων χρήσεων.** Η δικαστική αμφισβήτηση τους καθεστώτος της συλλήβδην παραχώρησης του αιγιαλού και της παραλίας στους ΟΤΑ της χώρας ήταν το πιο σημαντικό γεγονός των τελευταίων μηνών. Σε δύο παραπεμπτικές αποφάσεις, το Συμβούλιο της Επικρατείας παρατήρησε ότι «η παραχώρηση δικαιωμάτων απλής χρήσης επί του αιγιαλού και της παραλίας, στους πρωτοβάθμιους Ο.Τ.Α. για την άσκηση δραστηριοτήτων που είναι, καταρχήν, ήπιες και συμβατές με τον προορισμό των στοιχείων αυτών του φυσικού περιβάλλοντος ως κοινοχρήστων, πρέπει να γίνεται μεμονωμένα και κατά περίπτωση, ύστερα από εξατομικευμένη κρίση... με την οποία θα τίθενται και οι αναγκαίοι όροι και περιορισμοί ενόψει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του υπό παραχώρηση συγκεκριμένου τμήματος του αιγιαλού, προκειμένου να διασφαλισθεί και η κατά προορισμό χρήση του ως κοινόχρηστου αγαθού...».

Στο πλαίσιο αυτό, «δεν νοείται συλλήβδην εκ των προτέρων έγκριση ... μεταβιβάσεων που θα χωρήσουν μελλοντικά», διότι έτσι απεμπολείται η «αρμοδιότητα ασκήσεως εποπτείας επί των πράξεων των Ο.Τ.Α.» και τίθενται «σε διακινδύνευση τα παράκτια οικοσυστήματα». Οι αποφάσεις παραπέμπουν εκτενώς στο «Πρωτόκολλο για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών», ως τμήμα του ενωσιακού δικαίου,⁴⁹³ και καταλήγουν ότι η συγκεκριμένη ρύθμιση είναι εκτός εξουσιοδότησης.⁴⁹⁴

Δυστυχώς, για το καλοκαίρι του 2015, αυτά είχαν μικρή πρακτική σημασία. Όπως και το 2014,⁴⁹⁵ εκδόθηκε η κοινή υπουργική απόφαση για την απευθείας παραχώρηση του δικαιώματος απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης στους ΟΤΑ.⁴⁹⁶ Βάσει της απόφασης αυτής,⁴⁹⁷ το ΥΠΑΠΕΝ παραχώρησε τη σύμφωνη γνώμη του σε τουλάχιστον 80 περιπτώσεις παραχώρησης αιγιαλού σε περιοχές Natura 2000,⁴⁹⁸ πολλές από τις οποίες αφορούν περισσότερα από ένα τμήματα παραλίας και αιγιαλού:⁴⁹⁹ στις περιπτώσεις αυτές, οι οποίες αφορούν ιδιαίτερα ευαίσθητα περιβαλλοντικά τμήματα αιγιαλού και παραλίας, η σχετική ενωσιακή νομοθεσία αγνοείται επιδεικτικά.⁵⁰⁰

⁴⁹³ Απόφαση 2009/89/ΕΚ του Συμβουλίου, της 4ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με την υπογραφή, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, του πρωτοκόλλου για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου στη σύμβαση για την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος και των παρακτίων περιοχών της Μεσογείου, και Πρωτόκολλο για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παρακτίων ζωνών της Μεσογείου (ΕΕ L 34 της 4.2.2009, σ. 17 έως 28).

⁴⁹⁴ ΣτΕ 646-8/2015. Οι αιτήσεις ακύρωσης ασκήθηκαν από τον ΔΣΑ και πολίτες κατά της αντίστοιχης απόφασης παραχώρησης του αιγιαλού, της παραλίας, της όχθης και της παρόχθιας ζώνης του 2009. Μέχρι το 2014, η απόφαση αυτή παραχώρησης είχε αντικατασταθεί 3 φορές. Οι αποφάσεις παραπέμπουν την υπόθεση στην 7μελή σύνθεση.

⁴⁹⁵ Για το 2014, βλ. κ.υ.α. Δ10Β1027032ΕΞ2014/1033/2014 «Απευθείας παραχώρηση, με αντάλλαγμα, του δικαιώματος απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) Α΄ βαθμού» (Β΄ 328), όπως «συμπληρώθηκε» από την κ.υ.α. Δ10Β 0005802ΕΞ20143642/2014 (Β΄ 1477).

⁴⁹⁶ Κοινή υπουργική απόφαση ΔΔΠ0005159/586Β΄ΕΞ2015/2015 «Απευθείας παραχώρηση, με αντάλλαγμα, του δικαιώματος απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) Α΄ Βαθμού» (Β΄ 578), όπως τροποποιήθηκε από την κ.υ.α. ΔΔΠ0006856/728ΒΕΞ2015/2015 (Β΄ 848).

⁴⁹⁷ Κοινή υπουργική απόφαση ΔΔΠ0005159/586Β΄ΕΞ2015/2015 «Απευθείας παραχώρηση, με αντάλλαγμα, του δικαιώματος απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) Α΄ Βαθμού» (Β΄ 578).

⁴⁹⁸ Ο αριθμός αυτός αναφέρεται με κάθε επιφύλαξη, και προκύπτει από πρόχειρη έρευνα στην «Διαύγεια».

⁴⁹⁹ Για παράδειγμα, ΥΠΑΠΕΝ 21737/970/2015 «Σύμφωνη γνώμη για την παραχώρηση απλής χρήσης αιγιαλού και παραλίας, σε 11 τμήματα, των ακτών του Δήμου Ιεράπετρας, της Περιφερειακής Ενότητας Λασιθίου, που ανήκουν στις περιοχές του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου NATURA 2000: με τίτλο «Νήσος Χρυσή» και κωδικό GR 4320003, και «Όρος Θρύπτης και Γύρω Περιοχή» και κωδικό GR 4320005 μέχρι 30-4-2016» (ΑΔΑ: Ω3ΘΦ456ΦΘΗ-ΩΣΠ). Ειδικά για την νήσο Χρυσή, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το Συμβούλιο Επικρατείας δέχθηκε έφεση κατά απόφασης του Προέδρου του Διοικητικού Εφετείου Ηρακλείου, η οποία ακύρωνε διαταγή κατεδάφισης αυθαίρετων κατασκευών σε αιγιαλό, δάσος και αναδασωτέα έκταση (ΣτΕ 3243/2014).

⁵⁰⁰ Οι αποφάσεις επαναλαμβάνουν ορισμένους αυτονόητους ή δυσνόητους όρους (μη μόνιμες κατασκευές, καθαριότητα, απαγόρευση beach parties, αποφυγή αισθητικής υποβάθμισης). Από πουθενά δεν προκύπτει ότι οι δραστηριότητες που προβλέπονται δεν είναι δυνατόν να επηρεάσουν «σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, ... λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του». Ακόμα και αν αυτό συμβαίνει, θα πρέπει επίσης να διασφαλιστεί, σε κάθε παραχώρηση, ότι «αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν ορισθεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους στόχους της παρούσας οδηγίας» [6 παρ. 3 εδ. α΄ και 6 παρ. 2 Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών

Στον τομέα του τουρισμού, συνεχίστηκε η πολυνομία και η περιπτωσιολογία: δεκάδες αλληλοαναιρούμενα νομοθετήματα έχουν θεσπιστεί τα τελευταία έτη, από τα οποία κανένα δεν βασίζεται σε ιδιαίτερη μελέτη των προβλημάτων που προσπαθούν να αντιμετωπίσουν, ενώ δύσκολα κρύβονται οι κύριοι σκοποί τους, όπως η ικανοποίηση συγκεκριμένων ομάδων πίεσης και ο περιορισμός της κοινοχρησίας. Κατά την περίοδο που καλύπτει η έκθεση αυτή, επεκτάθηκε η ειδική ρύθμιση για την παραχώρηση αιγιαλού και παραλίας σε «όμορες» ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, με την εκπληκτική πρόβλεψη ότι οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις θεωρούνται όμορες με την παραλία ή τον αιγιαλό, ακόμα και όταν δεν είναι – για την ακρίβεια, ακόμα και όταν «*μεταξύ των προβολών που εκκινούν από τις πλάγιες πλευρές της επιχείρησης και του αιγιαλού παρεμβάλλεται δημόσιο κτήμα*».⁵⁰¹ Η ρύθμιση αυτή ίσχυε μόνο μέχρι τις 31.12.2014, και εφόσον είχε υποβληθεί αίτημα μέσα σε ορισμένη προθεσμία, για τη μίσθωση του δημόσιου κτήματος που παρεμβάλλεται. Ούτε, όμως και αυτό ήταν αρκετό: διευρύνθηκε η δυνατότητα των σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων και ορισμένων μεγάλων ξενοδοχειακών επιχειρήσεων να κατασκευάζουν για τους πελάτες τους εξέδρες και ξύλινους διαδρόμους, πλωτές προβλήτες για τα σκάφη, στέγαστρα, πέργκολες, και άλλα «*στοιχεία ανάπαυσης και εξυπηρέτησης*» (με ειδική διαδικασία αδειοδότησης από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση).⁵⁰²

Η νομοθετική «παραγωγή» των τελευταίων 12 μηνών συμπληρώθηκε με διατάξεις για τις παραχωρήσεις στα πλαίσια ΕΣΧΑΔΑ (κυρίως για να εξαιληθούν οι συναρμοδιότητες του Υπουργού Οικονομικών, και να διευκρινιστούν θέματα αδειοδότησης και καθορισμού ανταλλάγματος),⁵⁰³ καταδυτικών πάρκων⁵⁰⁴ και αγωγών φυσικού αερίου για τα έργα των ανεξάρτητων συστημάτων φυσικού αερίου (ΑΣΦΑ).⁵⁰⁵ Φυσικά, δεν έλειψε και η «τακτοποίηση» διάφορων περισσότερο ή λιγότερο εντοπισμένων αυθαιρεσιών στην παράκτια ζώνη, όπως στην περίπτωση της «επέκτασης» της άδειας λειτουργίας των τουριστικών λιμένων,⁵⁰⁶ (μάλιστα, ο φορέας διαχείρισης θα πρέπει να μεριμνήσει για τον «επανακαθορισμό»⁵⁰⁷ αιγιαλού και παραλίας, μετά την τακτοποίηση), και της αναστολής των διοικητικών κυρώσεων για αυθαίρετες κατασκευές στην Ακτή Κουμουνδούρου.⁵⁰⁸

Ο νομοθέτης εξάντλησε και πάλι την αυστηρότητά του στους ελεύθερους κατασκηνωτές, τους οποίους θεωρεί πολύ μεγαλύτερο πρόβλημα από, π.χ., τις αυθαίρετες μαρίνες: μία νέα διάταξη απαγορεύει την «*εγκατάσταση σκηνών ή στάθμευση τροχόσπιτων σε αρχαιολογικούς χώρους, αιγιαλούς, παραλίες, παρυφές δημόσιων δασών και εν γένει κοινόχρηστους χώρους*», καθώς και την «*φιλοξενία πέραν του ενός τροχόσπιτου από καταστηματαρχες ή ιδιώτες*». Οι παραβάτες διακινδυνεύουν φυλάκιση μέχρι τρεις (3) μήνες ή επιβολή προστίμου ύψους τριακοσίων (300) ευρώ «*ανά άτομο ή ανά κατασκηνωτικό ή ...μεταφορικό μέσο*», εφόσον δεν προβλέπεται βαρύτερη ποινή από άλλη διάταξη, και την βίαιη αποβολή τους.⁵⁰⁹

(β) *Χωροταξία και πολεοδομία στις παράκτιες περιοχές.* Δύο αξιοσημείωτες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας ενισχύουν την προστασία του αιγιαλού και της παραλίας από πολεοδομικές ρυθμίσεις. Με σημαντική καθυστέρηση, κρίθηκε ότι η θέσπιση πολεοδομικών ρυθμίσεων εντός οριοθετημένων ζωνών λιμένων με απόφαση της Επιτροπής Σχεδιασμού και

οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ L 206 της 22.7.1992, σ. 7 έως 50)]. Οι «σύμφωνες γνώμες» δεν ικανοποιούν τις απαιτήσεις αυτές, μολονότι είναι αναμφίβολο ότι σε πολλές περιπτώσεις οι παραχωρήσεις δεν δημιουργούν προβλήματα.

⁵⁰¹ Άρθρο 172 ν. 4261/2014 (Α' 107).

⁵⁰² Άρθρο 5 παρ. 5 έως παρ. 6^α ν. 4179/2013 (Α' 175), όπως τροποποιήθηκαν από τα άρθρα 20 παρ. 1 έως 5 ν. 4276/2014 (Α' 155). Όπως είναι αναμενόμενο, η αιτιολογική έκθεση συνεχίζει τους «λουόμενους» με τους πελάτες των ξενοδοχείων που ενοικούνται, και αποσιωπά τον κοινόχρηστο χαρακτήρα του αιγιαλού: «[λ]όγω της μορφολογίας των νησιωτικών περιοχών, στις οποίες έχουν κατασκευαστεί τα ξενοδοχειακά καταλύματα στερούν τη δυνατότητα παροχής προς τους λουόμενους πρόσβασης στη θάλασσα. Με την προτεινόμενη διάταξη, επομένως, η δυνατότητα που ο νομός σήμερα παρέχει σε τουριστικά καταλύματα κατηγορία 4 ή 5 αστέρων και δυναμικότητας τουλάχιστον 300 κλινών, να κατασκευάζουν ή να μετασκευάζουν εξέδρες επί πασάλων για την ασφαλή επιβίβαση/αποβίβαση σκαφών και πρόσβαση και εξυπηρέτηση λουομένων, επεκτείνεται και επί τουριστικών καταλυμάτων κατηγορίας 4 ή 5 αστέρων και δυναμικότητας τουλάχιστον 150 κλινών σε νησιά της Ομάδας Ι του Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α. για τον τουρισμό...». Υπουργός Τουρισμού κ.α.. (27.6.2014). Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Απλούστευση διαδικασιών λειτουργίας τουριστικών επιχειρήσεων και τουριστικών υποδομών, ειδικές μορφές τουρισμού και άλλες διατάξεις». Ανάκτηση την 6.6.2015 από: <http://goo.gl/dFifMP>

⁵⁰³ Άρθρο 14 ν. 3986/2011 (Α' 152), όπως τροποποιείται από το άρθρο 48 παρ. 4 ν. 4305/2014 (Α' 237).

⁵⁰⁴ Άρθρο 13 ν. 3409/2005, όπως αντικαταστάθηκε στο σύνολό του από το άρθρο 10 ν. 4296/2014 (Α' 214).

⁵⁰⁵ Άρθρο 45 παρ. 8 ν. 4277/2014 (Α' 156).

⁵⁰⁶ Άρθρο 166 παρ. 7 εδ. α' ν. 4070/2012, όπως αντικαταστάθηκε στο σύνολό του από το άρθρο 13 ν. 4276/2014 (Α' 155).

⁵⁰⁷ Πρβλ. άρθρ. 31 παρ. 10.4 ν. 2160/1993, η οποία είχε προστεθεί (πριν την περίοδο αναφοράς) από το άρθρ. 10 παρ. 8 ν. 4179/2013 (Α' 175).

⁵⁰⁸ Άρθρο 89 ν. 4310/2014 (Α' 258).

⁵⁰⁹ Άρθρο 7 παρ. 18 ν. 4276/2014 (Α' 155). Τόσο η αιτιολογική, όσο και η Έκθεση (πρακτικό) της διαρκούς επιτροπής Παραγωγής και Εμπορίου σιωπούν για τους σκοπούς της διάταξης. Το Υπουργείο Τουρισμού δεν μπήκε στον κόπο να καταργήσει άλλες διατάξεις με το ίδιο περίπου περιεχόμενο [π.χ., 10 παρ. 2 ν. 396/1976, όπως είχε τροποποιηθεί για τελευταία φορά με το άρθρο 4 παρ. 12 ν. 2160/1993 (Α' 118), και όπως οι ποινές είχαν αυξηθεί με το άρθρο 38 παρ. 1 περ. γ' ν. 4055/2012 (Α' 51)].

Ανάπτυξης Λιμένων είναι αντισυνταγματική: το Συμβούλιο της Επικρατείας υπενθύμισε ότι η νομοθετική κύρωση των κανονιστικών αυτών αποφάσεων, η οποία έγινε μάλιστα 2 φορές (!),⁵¹⁰ είναι ανίσχυρη για το παρελθόν (κατά το μέρος που ισχυροποιεί αναδρομικά κανόνες δικαίου που παραβιάζουν το Σύνταγμα), και ισχύει μόνο για το μέλλον.⁵¹¹

Θετική για την προστασία του αιγιαλού και της παραλίας ήταν και η απόφαση που έκρινε ότι δεν υπάρχει νομίμως διαμορφωμένη γραμμή δόμησης, η οποία πρέπει να εξαιρεθεί από την παραλία, όταν δεν έχουν δημοσιευθεί τα όρια ενός οικισμού.⁵¹² Ωστόσο, η τροποποίηση της νομοθεσίας για τα Συμβούλια Αρχιτεκτονικής στις νησιωτικές περιοχές, περιόρισε τη γνωμοδοτική τους αρμοδιότητα μόνο στις αρχιτεκτονικές μελέτες σε απόσταση 100 μέτρων από τον αιγιαλό:⁵¹³ κατά σύμπτωση, αυτή είναι ακριβώς η ζώνη μέσα στην οποία καταρχήν θα έπρεπε να απαγορεύεται η δόμηση σύμφωνα με το «Πρωτόκολλο για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών».⁵¹⁴

Ειδικά για τις παράκτιες περιοχές της Αττικής, η πρόβλεψη του νέου Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας (ΡΣΑ 2014) για «ολοκληρωμένο σχεδιασμό και διαχείριση του παράκτιου χώρου» μέσω της εκπόνησης «Σχεδίου – Πλαισίου Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Ακτών της Αττικής (ΣΟΔΑΑ)» σε κάθε χωρική ενότητα είναι επίσης μία θετική εξέλιξη: μάλιστα, το ΡΣΑ 2014 προβλέπει ότι το ΣΟΔΑΑ μπορεί να επεκτείνεται και πέρα από την «κρίσιμη ζώνη» (την στενή ζώνη δημόσιου χαρακτήρα κατά μήκος της ακτής) στην «δυναμική ζώνη» (τις ευρύτερες ζώνες επιρροής του παράκτιου χώρου), και καθορίζει το περιεχόμενό του.⁵¹⁵ Η εκπόνηση των ΣΟΔΑΑ, μέχρι την ώρα αυτή, δεν φαίνεται να έχει δρομολογηθεί.

Ειδικά για την Αττική, θα πρέπει επίσης να σημειωθεί και η απόρριψη από το ΣτΕ του σχεδίου π.δ. για την «Έγκριση Ειδικού Σχεδίου Χωρικής Ανάπτυξης Δημοσίου Ακινήτου (ΕΣΧΑΔΑ) και τροποποίηση του εγκεκριμένου σχεδίου πόλεως Βουλιαγμένης Αττικής στην έκταση του «Αστέρα Βουλιαγμένης» και καθορισμός χρήσεων γης και όρων δόμησης»: το τμήμα επεξεργασίας παρατήρησε ότι η «η μεταβολή των επιτρεπόμενων χρήσεων ... δεν συνιστά ρύθμιση απορρέουσα από χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό της ευρύτερης περιοχής», ιδίως αν ληφθεί υπόψη ότι η προσθήκη της κατοικίας στις επιτρεπόμενες χρήσεις στη χερσόνησο του Μικρού Καβουρίου με την ανέγερση μεγάλου αριθμού κατοικιών «μετατρέπεται στο διηνεκές την ευαίσθητη περιοχή της χερσονήσου σε οικιστική». Η περιβαλλοντική αυτή επιδείνωση δεν εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, καθώς έχει σαν αποτέλεσμα «την ίδρυση ενός μεσαίου οικισμού στην περιοχή»: ταυτόχρονα, δεν οδηγεί σε αύξηση της απασχόλησης, καθώς «η χρήση μόνιμης κατοικίας εκτός των ξενοδοχείων είναι αυτάρκης και, πλην του σταδίου κατασκευής, δεν συμβάλλει στην απασχόληση»,

⁵¹⁰ Η σχετική αρμοδιότητα προβλέπεται από το άρθρο 19 ν. 2932/2001 (Α' 145), όπως ισχύουν [μετά από την τροποποίησή τους από το άρθρο 40 παρ. 1Δ ν. 4256/2014 (Α' 92)]. Σύμφωνα με αυτές, η Επιτροπή Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Λιμένων είναι αρμόδια για την «έγκριση, αναθεώρηση και επικαιροποίηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων και μελετών διαχείρισης (Master Plan) των λιμένων, με τα οποία καθορίζονται τα μέγιστα επιτρεπόμενα όρια της Ζώνης Λιμένα, οι επιτρεπόμενες προσχώσεις, οι χρήσεις γης, οι όροι και οι περιορισμοί δόμησης» και για τον «καθορισμό [ό] των χρήσεων γης και των όρων δόμησης, μετά από πρόταση του οικείου φορέα

διοίκησης και εκμετάλλευσης λιμένος, ο οποίος αφορά στη συνολική έκταση της χερσαίας ζώνης του λιμένα, για όλους τους λιμένες, εάν δεν έχουν συνταχθεί αναπτυξιακά προγράμματα και μελέτες διαχείρισης (Master Plan)»: στην τελευταία περίπτωση, οι αποφάσεις της Ε.Σ.Α.Λ. «οι οποίες έχουν ληφθεί πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, θεωρούνται νόμιμες από το χρόνο εκδόσεώς τους». Το σχετικό άρθρο μεριμνά και για την νομιμοποίηση αυθαίρετων κατασκευών στις ζώνες λιμένα [πρβλ. 19 παρ. 4 στοιχεία ε) και στ), παρ. 5 α) και παρ. 6 ν. 2932/2001, όπως ισχύουν]. Οι «πράξεις» της Ε.Σ.Α.Λ. «κυρώθηκαν» με την υ.α. 8216.04/04/12/2012 «Κύρωση των Αποφάσεων Επιτροπής Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Λιμένων (Ε.Σ.Α.Λ.) κανονιστικού χαρακτήρα των συνεδριάσεων αριθ. 1 έως και 52 ετών 2002 έως 2012» (Α.Α.Π. 152), στην οποία έχουν προσαρτηθεί 102 (!) αποφάσεις 52 συνεδριάσεων της Ε.Σ.Α.Λ.. Στην συνέχεια, με το άρθρο 15 ν. 4081/2012 (Α' 184) κυρώθηκαν και απέκτησαν τυπικό νόμο «από το χρόνο της εκδόσεώς τους, οι κανονιστικού περιεχομένου αποφάσεις της Επιτροπής Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Λιμένων (Ε.Σ.Α.Λ.), με τις τροποποιήσεις τους, οι οποίες παρατίθενται στο Παράρτημα, που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 152/3.5.2012 Τ.Α.Α.Π., αντίγραφο του οποίου δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως με τον παρόντα νόμο». Πρόκειται για κακονομία κωμικοτραγικών διαστάσεων.

⁵¹¹ ΣτΕ (Ε', 7μ.) 716-7/2015, οι οποίες αφορούν αιτήσεις ακύρωσης κατά πράξεων της Ε.Σ.Α.Λ. για τις χερσαίες ζώνες των λιμένων Πατρών και Ηρακλείου. Το δικαστήριο επανέλαβε και επιβεβαίωσε την πάγια νομολογία του για τον πολεοδομικό σχεδιασμό, σημειώνοντας ότι «η παρατεθείσα ανωτέρω στην σκέψη διάταξη του άρθρου δέκατου ένατου του ν. 2932/2001 παράγραφος 2 περίπτωση ε), κατ' επίκληση της οποίας εξεδόθη η δεύτερη προσβαλλόμενη υπ' αριθμ. 01/16.2.2007 απόφαση της Ε.Σ.Α.Λ. και κατά το μέρος που με τη διάταξη αυτή ορίζεται, ότι ο καθορισμός χρήσεων γης καθώς και όρων και περιορισμών δομείσεως, δηλαδή ρυθμίσεων πολεοδομικού χαρακτήρα, εντόστων οριοθετημένων χερσαίων ζωνών λιμένων μπορεί να γίνεται με απόφαση της Ε.Σ.Α.Λ. και, συνεπώς, όχι με προεδρικό διάταγμα, αντίκειται, κατά τα αμέσως ανωτέρω εκτεθέντα, στο άρθρο 24 παρ. 2 και 43 παρ. 2 του Συντάγματος και είναι για τον λόγο αυτό μη εφαρμόσιμα. Είναι, συνεπώς, ακυρωτέα η προαναφερθείσα απόφαση της Ε.Σ.Α.Λ. ....».

⁵¹² ΣτΕ (Ε' τμήμα) 2057/2014, η οποία αφορούσε οικισμό της Σαντορίνης. Σύμφωνα με την νομοθεσία για τον αιγιαλό, η οριογραμμή της παραλίας δεν μπορεί να υπερβεί την εγκεκριμένη ή νομίμως διαμορφωμένη γραμμή δόμησης [πρβλ. 7 παρ. 5 και παρ. 6 ν. 2971/2001 (Α' 285)]: ωστόσο, αυτό δεν συμβαίνει όπου τα όρια του οικισμού δεν έχουν δημοσιευθεί όπως απαιτεί το Σύνταγμα [πρβλ. άρθρο 3 παρ. 1 του π.δ. της 24.4./3.5.1985 (Δ' 181), όπως έχει τροποποιηθεί].

⁵¹³ Άρθρο 21 παρ. 3 ν. 4030/2011, όπως αντικαταστάθηκε για τελευταία φορά με το άρθρο 60 ν. 4315/2014 (Α' 269).

⁵¹⁴ Άρθρο 8 παρ. 2 Πρωτοκόλλου για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παρακτιών ζωνών της Μεσογείου (ΕΕ L 34 της 4.2.2009, σ. 17 - 28).

⁵¹⁵ Άρθρο 16 και Παράρτημα VI ν. 4277/2014 (Α' 156).

ενώ «δυσχεραίνει την πρόσβαση των πολιτών στον ευρύτερο δημόσιο και κοινόχρηστο χώρο της χερσονήσου».⁵¹⁶

Πάντα για την Αττική, στο πλαίσιο σειράς αιτήσεων ακύρωσης κατά του π.δ. της παραλιακής ζώνης,⁵¹⁷ κρίθηκε επίσης ότι το διάταγμα δεν επεκτείνει τη δόμηση, δεν θίγει την νομοθεσία για τον αιγιαλό και οι προθεσμίες απομάκρυνσης παράνομων κατασκευών που προβλέπει είναι εύλογες.

Ωστόσο, η εικόνα θα ήταν ανακριβής αν δεν ληφθούν υπόψη και οι εξελίξεις σε θέματα αξιοποίησης της δημόσιας κτήσης. Πράγματι, αυτές καταδεικνύουν ότι ο κοινόχρηστος χαρακτήρας της παραλίας και του αιγιαλού παραμένει σε συνεχή κίνδυνο.

Στα τέλη του 2014, παραχωρήθηκαν στην «Παράκτιο Μέτωπο ΑΕ» «κατά πλήρη κυριότητα, νομή και κατοχή» και «εξαιρέσει των αιγιαλών, οι οποίοι παραχωρούνται... κατά διοίκηση και διαχείριση» εκτεταμένες εδαφικές εκτάσεις στο παράκτιο μέτωπο της Αττικής.⁵¹⁸ Οι εκτάσεις αυτές, στις οποίες περιλαμβάνονται τμήματα της ακτογραμμής της Γλυφάδας, της Αναβύσσου, της Βούλας, και του Αλίμου, είχαν κηρυχθεί, κυρίως βάσει ρυθμίσεων της περιόδου της δικτατορίας, «τουριστικοί χώροι προς αξιοποίηση».⁵¹⁹ Τα καθεστώτα αυτά παραμένουν καθοριστικά, από ό,τι φαίνεται, για τις κρίσιμες υπηρεσίες που προσφέρουν οι ακτές αυτές στους κατοίκους του λεκανοπεδίου, στις οποίες οι πράξεις παραχώρησης δεν κάνουν την παραμικρή αναφορά. Αιτήσεις ακύρωσης που εκκρεμούν προβάλλουν ότι σε αυτά τα τμήματα περιλαμβάνονται και υγρότοποι Α' και Β' κατηγορίας κατά το ΡΣΑ 2014.⁵²⁰ Ωστόσο, υπήρξε και συνέχεια: μερικούς μήνες αργότερα, η «Παράκτιο Μέτωπο ΑΕ» απορροφήθηκε «ως σύνολο ενεργητικού και παθητικού» από την ΕΤΑΔ ΑΕ, με «σκοπό την αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας προς όφελος και με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον», ενώ «[τα] έσοδα που θα προκύπτουν θα αξιοποιούνται κυρίως για τη χρηματοδότηση της κοινωνικής πολιτικής του κράτους και τη στήριξη της κοινωνικής ασφάλισης».⁵²¹

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ομάδα δράσης για το νέο ταμείο που προβλέπει η Σύμβαση Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας θα καταβάλει «ιδιαιτέρη προσοχή ... για την αποκόμιση αξίας από ακίνητα περιουσιακά στοιχεία της Ελληνικής Δημοκρατίας, περιλαμβανομένων εκείνων στην κατοχή της ΕΤΑΔ», και θα εξετάσει «κατά πόσον τέτοιες υφιστάμενες οντότητες» (όπως η ΕΤΑΔ) «θα μπορούσαν να μεταρρυθμιστούν και να διατηρηθούν χωριστά ..., να παύσουν να λειτουργούν μετά τη λήξη της εντολής τους ή να απορροφηθούν από το νέο Ταμείο».⁵²² Συνεπώς, η τύχη μεγάλων τμημάτων της ακτογραμμής της Αττικής συνδέεται με την πορεία εφαρμογής του νέου Μνημονίου.

(γ) *Καθορισμός αιγιαλού και παραλίας.* Στα τέλη του 2014, θεσπίστηκε η νέα διαδικασία χάραξης του αιγιαλού.⁵²³ Πρόκειται για μία διαδικασία δυο φάσεων: στην πρώτη φάση, γίνεται η χάραξη της προκαταρκτικής γραμμής. Οι Περιφερειακές Διευθύνσεις Δημόσιας Περιουσίας διαγράφουν τη γραμμή αυτή όπου ήδη υπάρχει εγκεκριμένη γραμμή, και την «ελέγχουν» όπου δεν υπάρχει. Στη δεύτερη φάση, οι γενικοί γραμματείς των ΑΔ επικυρώνουν την οριστική γραμμή, και το Υπουργείο Οικονομικών αναρτά μόνιμα στην ιστοσελίδα του «για την ενημέρωση του κοινού» την οριστική γραμμή, τα τεχνικά στοιχεία και τα υπόβαθρα.

Η διάταξη τροποποιήθηκε λίγους μήνες μετά την ψήφισή της για να οριστούν με διαφορετικό τρόπο οι προθεσμίες: σήμερα, η «διαγραφή» της προκαταρκτικής γραμμής εκεί όπου υπάρχει οριστική γραμμή (καθορισμένος αιγιαλός) πρέπει να γίνει μέχρι την 1.7.2016, και ο έλεγχος της υπόλοιπης γραμμής μέχρι την 1.1.2017. Μετά, ο καθορισμός αιγιαλού θεωρείται ότι έχει ολοκληρωθεί.

Μέσα σε αυτά τα χρονικά περιθώρια, οι πολίτες και οι ομάδες που ενδιαφέρονται για την προστασία της παράκτιας ζώνης πρέπει να παρακολουθούν στενά τις αναρτήσεις.

⁵¹⁶ Πρακτικό Επεξεργασίας 28/2015.

⁵¹⁷ Ιδίως ΣτΕ (Ε') 3757 και 3761/2014. Πρόκειται για το π.δ. της 1/5.3.2004 «Περί καθορισμού ζωνών προστασίας, χρήσεων γης και όρων και περιορισμών δόμησης στην παραλιακή ζώνη της Αττικής από τον Φαληρικό Όρμο» (Δ' 254).

⁵¹⁸ Κοινή υπουργική απόφαση 143/43399/2014 «Παραχώρηση στην εταιρεία «ΠΑΡΑΚΤΙΟ ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ Α.Ε.» περιουσιακών στοιχείων του Δημοσίου κατά τις διατάξεις του ν. 4146/2013 (Α' 90) όπως ισχύει» (Β' 2424), καθώς και η ομότιπλη κ.υ.α. 43856/148/2014 (Β' 2429).

⁵¹⁹ Πρβλ., μεταξύ άλλων, την Κ' Συντακτική Πράξη «Περί παραχώρησης ακινήτων του Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ. κλπ. προς εκτέλεση έργων τουριστικής αναπτύξεως» (Α' 33), και την πράξη υπουργικού συμβουλίου 166 της 5.11.1968 «Περί κηρύξεως χώρων ως τουριστικών τοιούτων προς αξιοποίησιν» (Α' 271).

⁵²⁰ ΣτΕ 2084-5/2015, οι οποίες ασκήθηκαν κατά των πράξεων παραχώρησης των εκτάσεων αυτών στο «Παράκτιο Μέτωπο Α.Ε.».

⁵²¹ Άρθρο 21 ν. 4321/2015 (Α' 32).

⁵²² Παράγραφος Γ («Συμφωνία δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων»), κεφ. 4.4. ν. 4336/2015 (Α' 94).

⁵²³ Άρθρο 4 ν. 2971/2001, όπως αντικαταστάθηκε στο σύνολό του από το 11 παρ. 1.α) ν. 4281/2014 (Α' 160). Στην συνέχεια, οι προθεσμίες τροποποιήθηκαν από το άρθρο 27 ν. 4321/2015 (Α' 32).

Η διαδικασία αυτή χρησιμοποιεί ως υπόβαθρα έγχρωμους ορθοφωτοχάρτες που έχουν παραχθεί για την ΕΚΧΑ ΑΕ δυνάμει του έργου με τίτλο «Παραγωγή Ψηφιακών Ορθοφωτοχαρτών και ψηφιακών μοντέλων εδάφους (Digital Terrain Model)», με προϋπολογισμό 2.476.990,78€, χωρίς ΦΠΑ.⁵²⁴

Η διαδικασία αυτή έχει πάρα πολλά προβλήματα. Πρώτα από όλα, ελάχιστα πράγματα είναι γνωστά για τη διαδικασία παραγωγής των ψηφιακών ορθοφωτοχαρτών: δεν είναι σαφές αν, για παράδειγμα, ικανοποιεί (από μόνη της) τις νομικές απαιτήσεις (π.χ., αν διακρίνει μεταξύ νόμιμων και μη έργων στον αιγιαλό), και αν λαμβάνει υπόψη της σημεία του αιγιαλού με ιδιαίτερα, μεικτά περιβαλλοντικά στοιχεία και νομικά καθεστώτα (π.χ., εκβολές ποταμών, παράκτιους υγρότοπους, παλιρροϊκά αλίπεδα). Είναι άγνωστο αν έχει γίνει πιλοτική εφαρμογή κάπου, ή ποιες ακριβώς παραδοχές έχουν εισαχθεί στο ψηφιακό μοντέλο εδάφους (digital terrain model): είναι αξιοσημείωτο ότι η «τεχνική έκθεση για τις προδιαγραφές και τα κριτήρια που εφαρμόστηκαν κατά τον καθορισμό, επί των υποβάθρων, της προκαταρκτικής οριογραμμής του αιγιαλού από την ΕΚΧΑ ΑΕ» παραδίδεται από το ΥΠΑΠΕΝ στη Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών, και υποβάλλεται σε δημοσιότητα μαζί με την οριστική οριογραμμή. Η αποκλειστικά τεχνική προσέγγιση σε ένα ζήτημα τόσο μεγάλης περιβαλλοντικής και κοινωνικής σημασίας, ακόμα και αν είναι επιστημονικά άρτια, δεν είναι γόνιμη.

Η διαδικασία δεν προβλέπει διαβούλευση με το κοινό (η οποία είναι απαραίτητη στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης διαχείρισης),⁵²⁵ ενώ γίνεται κάθε προσπάθεια να περιοριστεί η νομική σημασία της δημοσιότητας: «[μ]ε την τήρηση των όρων δημοσιότητας ... ολοκληρώνεται η διαδικασία καθορισμού του αιγιαλού και συνάγεται τεκμήριο ότι οι ενδιαφερόμενοι έλαβαν γνώση σχετικά με τη χάραξη και την ακριβή θέση της οριογραμμής του αιγιαλού, μετά την πάροδο τριών (3) μηνών από την ανάρτηση ... Τυχόν πλημμέλειες των διαδικασιών δημοσιότητας δεν επηρεάζουν το κύρος της διαδικασίας οριοθέτησης του αιγιαλού».⁵²⁶

Αλιεία: Οι εξελίξεις που αφορούν στην περίοδο αναφοράς της φετινής έκθεσης επικεντρώνονται κυρίως στον τομέα της αλιείας.

Σύστημα ηλεκτρονικής καταγραφής και αναφοράς πληροφοριών (ERS): Το σύστημα ERS χρησιμοποιείται για την καταγραφή στοιχείων σχετικών με τις αλιευτικές δραστηριότητες (αλιεύματα, εκφορτώσεις, πωλήσεις) και τη διαβίβασή τους στις αλιευτικές αρχές των κρατών μελών. Είναι υποχρεωτικό για σκάφη της ΕΕ μεγαλύτερα των 12 μέτρων και αντικαθιστά τα ημερολόγια πλοίου σε χαρτί, για τον λόγο αυτό συχνά αναφέρεται ως ηλεκτρονικό ημερολόγιο πλοίου. Αντικαθιστά επίσης τα δελτία πώλησης. Η δαπάνη για την προμήθεια και θέση σε παραγωγική λειτουργία των συσκευών ERS καλύπτεται σε ποσοστό 100% από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους. Η Ηλεκτρονική Παρακολούθηση και Καταγραφή των Αλιευτικών Δραστηριοτήτων ετέθη σε λειτουργία από το Νοέμβριο του 2014 και αναμένεται να συμβάλει σημαντικά στη συλλογή αλιευτικών δεδομένων της χώρας μας.

Εθνικό Πρόγραμμα Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων: Το Εθνικό Πρόγραμμα Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων, το οποίο αποτελεί συμβατική υποχρέωση της χώρας μας προς την ΕΕ, δεν είχε εφαρμοστεί από το 2007, με αποτέλεσμα να κινηθεί προδικαστική διαδικασία από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τελικά, με καθυστέρηση, ξεκίνησε το 2012 με εθνικούς πόρους και το 2013 με κοινοτική συγχρηματοδότηση, ενώ, με την υπογραφή σχετικής κοινής υπουργικής απόφασης⁵²⁷, εξασφαλίστηκε η πλήρης εφαρμογή του προγράμματος για το 2014, με αποτέλεσμα η προδικαστική διαδικασία που είχε κινηθεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να τεθεί σε αρχείο. Παρόλ' αυτά, το πρόγραμμα για το έτος 2015 δεν ξεκίνησε να υλοποιείται έως τη συγγραφή αυτής της αναφοράς και πλέον θεωρείται σχεδόν σίγουρο ότι η Ελλάδα έχει απολέσει άλλη μία χρονιά δεδομένων. Θα πρέπει να τονιστεί ότι για να είναι από διαχειριστικής απόψεως αξιοποιήσιμα τα δεδομένα του εθνικού

⁵²⁴ Αργυρίου, Α. (2012, 10-12 Νοεμβρίου). Το χαρτογραφικό υπόβαθρο της ζώνης του αιγιαλού της χώρας και η χρησιμοποίηση του για τον προσδιορισμό της προκαταρκτικής οριογραμμής αυτού (12ο Εθνικό Συνέδριο Χαρτογραφίας). Ανάκτηση την 17.7.2015 από: http://www.ktimatologia.gr/Documents/Pages/2928/edu_material/1599.pdf

⁵²⁵ Άρθρο 14 Πρωτοκόλλου για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παρακτίων ζωνών της Μεσογείου (ΕΕ L 34 της 4.2.2009, σ. 17 έως 28).

⁵²⁶ Άρθρο 11 παρ. 5 ν. 4281/2014 (Α' 160).

⁵²⁷ Κοινή υπουργική απόφαση 7860/122147/14.11.2013. «Υλοποίηση του «Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων» έτους 2014». (Β' 2943).

προγράμματος, θα πρέπει να υπάρχει απαραίτητα συνέχεια κι συνέπεια στην υλοποίηση του, προκειμένου να δημιουργούνται χρονοσειρές δεδομένων.

Χαρτογράφηση της ποσειδωνίας: Η χαρτογράφηση της ποσειδωνίας προκειμένου να εντοπιστούν και να προστατευθούν τα λιβάδια της βάσει του Μεσογειακού Κανονισμού 1967/2006 προκηρύχθηκε για πρώτη φορά το 2014. Ο διαγωνισμός (καθότι άγονος) επαναπροκηρύχθηκε τον Ιανουάριο του 2015 και τον Απρίλιο το έργο ανατέθηκε στην κοινοπραξία ΕΛΚΕΘΕ/ΙΝΑΛΕ/Πανεπιστήμιο Πατρών. Η χαρτογράφηση της Ποσειδωνίας, που αποτελεί οικότοπο προτεραιότητας σύμφωνα με την οδηγία για τους οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ) είναι απαραίτητη για την εκπόνηση του διαχειριστικού σχεδίου για τη βιντζότρατα.

Αλιεία με βιντζότρατα: Το Δεκέμβριο του 2014 ανακοινώθηκε η αδειοδότηση των αλιέων με βιντζότρατα για ένα εξάμηνο από 1^η Ιανουαρίου 2015 μόνο για ερευνητικούς σκοπούς, με απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Στη συνέχεια, τον Μάρτιο του 2015 η απόφαση ανακλήθηκε από την πολιτική ηγεσία του νεοσυσταθέντος ΥΠΑΠΕΝ. Τον Ιούνιο του 2015 η ΕΕ ζήτησε από την Ελλάδα να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις της, όπως αυτές απορρέουν από τον Μεσογειακό Κανονισμό 1967/2006 σχετικά με την εκπόνηση διαχειριστικού σχεδίου για την βιντζότρατα, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη προστασίας των λιβαδιών Ποσειδωνίας από την αλιεία, μέσω της χαρτογράφησης του συγκεκριμένου ενδιαιτήματος και της απαγόρευσης αλιείας με συρόμενα εργαλεία, όπως η βιντζότρατα, πάνω σε αυτά.

Σύνταξη κεφαλαίου για τη φύση και τη βιοποικιλότητα: Ιόλη Χριστοπούλου, (i.christopoulou@wwf.gr), Εύη Κορακάκη (e.korakaki@wwf.gr), Γιώργος Παξιμάδης (g.paximadis@wwf.gr), Ηλίας Τζηρίτης, (e.tziritis@wwf.gr), Γιώργος Χασιώτης (g.chasiotis@wwf.gr), Φωτεινή Βρεττού (f.vrettou@wwf.gr) Παναγιώτα Μαραγκού (p.maragou@wwf.gr) και Νίκος Μάντζαρης (n.mantzaris@wwf.gr).

Γ. ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ

Η οριζόντια ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλες τις τομεακές πολιτικές αποτελεί κεντρική κατεύθυνση της ΕΕ για όλα τα κράτη μέλη και βεβαίως βασικό πυλώνα για ουσιαστικά βιώσιμη ανάπτυξη.⁵²⁸

Στην ενότητα αυτή, παρουσιάζονται οι εξελίξεις σε αναπτυξιακές πολιτικές, οι οποίες κατά την περίοδο που καλύπτει η έκθεση είχαν σημαντικές περιβαλλοντικές διαστάσεις. Επίσης, από το 2012, οι ετήσιες νομικές ανασκοπήσεις του WWF Ελλάς εξετάζουν και την περιβαλλοντική διάσταση των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής (Μνημόνιο), μέσα από τις αναθεωρήσεις και τις εκθέσεις αξιολόγησης της πορείας εφαρμογής τους.

11. ΜΝΗΜΟΝΙΟ

Η περίοδος που καλύπτεται από την έκθεση αυτή χαρακτηρίζεται από τους εξής σταθμούς:

α) Λήξη του 2ου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής (Μάρτιος 2012 – Ιούνιος 2015).

β) Διαπραγματεύσεις για το 3ο Πρόγραμμα, οι οποίες ολοκληρώθηκαν με την ψήφιση από τη Βουλή των Ελλήνων του ν. 4336/2015 «Συνταξιοδοτικές διατάξεις - Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης».⁵²⁹

γ) Ανάρτηση της έκθεσης του ΟΟΣΑ με τίτλο «Μέτρηση και μείωση των διοικητικών βαρών σε 13 κλάδους στην Ελλάδα»⁵³⁰, η οποία περιλαμβάνει ειδικά τεύχη για το περιβάλλον, την ενέργεια και τον τουρισμό.⁵³¹ Η εφαρμογή των συστάσεων του ΟΟΣΑ που περιλαμβάνονται σε αυτή την έκθεση αποτελούν δέσμευση της Ελλάδας, στο πλαίσιο εφαρμογής του νέου προγράμματος μακροοικονομικής προσαρμογής.

11.1. 2^ο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής

Κατά την περίοδο που καλύπτεται από την έκθεση αυτή, τέθηκαν σε εφαρμογή μερικές από τις δεσμεύσεις με σημαντική περιβαλλοντική διάσταση που περιλαμβάνονται στην τέταρτη έκθεση για την αξιολόγηση της εφαρμογής του Δεύτερου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής για την Ελλάδα, την οποία δημοσίευσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Απρίλιο 2014.⁵³² Αυτές οι προγραμματικές δεσμεύσεις αναφέρονται ονομαστικά, δίχως σαφές περιεχόμενο, με αποτέλεσμα να μην είναι ξεκάθαρο ούτε το όριο της κυβερνητικής επιλογής για την τελική κατεύθυνση των αντίστοιχων ρυθμίσεων, αλλά ούτε και το ποια πλευρά εισηγείται ή προωθεί τις ρυθμίσεις αυτές. Το σίγουρο είναι ότι οι ρυθμίσεις θεσμοθέτησης όσων από τις δεσμεύσεις τελικά τέθηκαν σε εφαρμογή παρασάγγας απέχουν από το ιδεατό επίπεδο καλής, διαφανούς και ισότιμης νομοθέτησης: ειδικά οι ρυθμίσεις που ψηφίστηκαν κατά το έτος αυτό και αφορούν άμεσα ή έμμεσα το περιβάλλον, τον χωρικό σχεδιασμό και την περιβαλλοντική αδειοδότηση νέων επενδυτικών σχεδίων είναι μνημεία φωτογραφικής εξυπηρέτησης συγκεκριμένων ομάδων συμφερόντων, κρυπτικότητας, αποσπασματικότητας, και διαρκούς προσανατολισμού προς τη νομιμοποίηση βεβαιωμένων παρανομιών.

⁵²⁸ Σύντομη αναφορά (σελ. 5-6) στην πρώτη ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (2005), η οποία είναι ηλεκτρονικά διαθέσιμη στο <http://politics.wwf.gr/images/stories/political/nomothesia/homoreport2005.pdf>. WWF Ελλάς.

⁵²⁹ Βουλή των Ελλήνων. (2015, 14 Αυγούστου). Νόμος 4336/2015 «Συνταξιοδοτικές διατάξεις - Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης» (ΦΕΚ Α' 94/14.08.2015). http://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=432e963c-b6b7-4667-8c35-a4f2002585da

⁵³⁰ Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). (2014, 1 Σεπτεμβρίου). Μέτρηση και μείωση των διοικητικών βαρών σε 13 κλάδους στην Ελλάδα. Έκθεση επισκόπησης. http://www.oecd.org/regreform/regulatory-policy/Greece_administrative_burdens_overview_report_GR.pdf

⁵³¹ ΟΟΣΑ. Οπ.π. «Τελική έκθεση Περιβάλλον». <http://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/Greece-2014-Measuring-administrative-burdens-Environment-GR.pdf>

⁵³² α) European Commission. (2014, April). The Second Economic Adjustment Programme for Greece – Fourth Review. Occasional papers 192. Brussels: European Union. β) European Commission. (2013, July). The Second Economic Adjustment Programme for Greece – Fourth Review. Occasional papers 159. Brussels: European Union. Διαθέσιμες από ec.europa.eu: <http://bit.ly/1pEIKO>

Συγκεκριμένες δεσμεύσεις με ξεκάθαρη περιβαλλοντική διάσταση, τις οποίες κλήθηκε να εφαρμόσει η κυβέρνηση μέχρι το τέλος του 2014 ήταν οι εξής (στα αγγλικά, με αντιγραφή και επικόλληση από το πρωτότυπο και αναφορά στην κατάσταση στα ελληνικά):⁵³³

Par / Page	Action	Deadline MoU	Comments	Εφαρμογή
5	Creating favourable conditions for economic activity			
5.1	Promoting an efficient and competitive business environment			
MoU 5.1.2.1.0	In order to achieve a timely realisation of the cadastre, the government will:			
MoU 5.1.2.1 0.i	Based on existing surveys, provide maps of constructions on non-urban land.	June 2014		Καμία πρόοδος
MoU 5.1.2.1	Legally validate the forest maps and the coastal zone of the entire country based upon the respective maps of the EKXA delivered in 2009. Milestones will be set for the completion of particular areas.	December 2015		Ακτές: Νομοσχέδιο για τον αιγιαλό. Δασικοί χάρτες: Καμία πρόοδος
MoU 5.1.2.3	To implement Law 4014/2011 on environmental licensing of projects and activities, the Government issues:			
MoU 5.1.2.3.vi	The Ministerial Decision (Art.18.5) Digital Environmental Registry.	February 2014	There is a draft JMD (with MAREG) which is expected to be signed by the end of March. New deadline: March 2014.	Καμία πρόοδος (κ.υ.α. για αντισταθμιστικά μέτρα και αναποδοτικά τέλη)
MoU 5.1.2.3. viii	The Presidential Decrees (Art. 16.6) on the establishment of the certified Environmental Impact Assessment assessors registry.	June 2014		Καμία πρόοδος και δεν αξιολογήθηκε από την Τρόικα (μητρώο αξιολογητών ΜΠΕ)
MoU 5.1.2.3.ix	To confirm progress in the area of environmental licensing, a review of the implementation of law 4014/2011 examining the degree to which licensing procedures have been simplified and shortened.	December 2013	The report on the implementation of Law 4014/2011, examining the degree to which licensing procedures have been simplified and shortened, has been submitted to EC/ECB/IMF. New deadline: March 2014.	Καμία πρόοδος
MoU 5.1.2.4	To improve waste management, the Government licenses at least two disposal sites for hazardous waste.	September 2013	At least two hazardous waste landfill (HWL) sites with an environmental license exist in Greece of which the one is in operation but only for asbestos waste. Given that this issue is directly linked to social and local acceptance, but also with individual initiative, it is extremely difficult to give a short timetable for completion. New deadline: June 2014.	Καμία πρόοδος
MoU 5.1.2.8	To facilitate spatial planning including through an effective land registry, the Government:			
MoU 5.1.2.8.i	Adopts a revised framework legislation to simplify and reduce the time needed for town planning processes.	July 2013	New deadline: April 2014.	N. 4269/2014
MoU 5.1.2.8.ii	Completes the revision of the regional spatial plans to make it compatible with the sectoral plans on industry, tourism, aquaculture and renewable energy as follows:			
MoU .1.2.8.ii.a	After the completion of the first phase, the second phase of modification is completed.	July 2013	The A2 (second) phase of modification of the regional spatial plans is completed for 11 out of 12 regions. (Region of South Aegean is reported separately, see MoU action 5.1.2.8.iii).	
MoU .1.2.8.ii.b	The third phase for the formulation of	November	The third phase for 10 of 12	Στάδιο Β1 για 10 περιφ.

⁵³³ European Commission. Όπ. π. β). Οι δεσμεύσεις παρατίθενται στην πρωτότυπη αγγλική γλώσσα, καθώς ελληνική έκδοση της έκθεσης αξιολόγησης δεν ανευρέθηκε αναρτημένη σε επίσημο ιστότυπο.

	proposals is completed.	2013	regions is expected to be completed in February 2014. The third face for North Aegean is expected to be completed by the end of March 2014. New deadline: March 2014 and April 2014 respectively.	χωροταξικά. Του Ν. Αιγαίου βρίσκεται στο στάδιο Α1 και δεν έχει αναρτηθεί στη σχετική σελίδα του ΥΠΕΚΑ.
MoU 5.1.2.8.ii.c	The fourth phase for the legislation of the final proposal is completed.	February 2014	The fourth phase for 10 of 12 regions is expected to be completed by the end of April 2014. The fourth phase for North Aegean is expected to be completed by the end of June 2014. New deadline: May 2014 and June 2014 respectively.	Όπ.π.
MoU 5.1.2.8.iii	Completes the revision of the spatial plan for South Aegean to make it compatible with the sectoral plans on industry, tourism, aquaculture and renewable energy as follows:			Το περιφερειακό χωροταξικό του Ν. Αιγαίου βρίσκεται στο στάδιο Α1 και δεν έχει αναρτηθεί στη σχετική σελίδα του ΥΠΕΚΑ.
MoU 5.1.2.8.iii.a	The first phase of this revision is completed.	September 2013	Finalization of the first phase is expected by the end of March 2014. New deadline: March 2014.	Υπό εξέλιξη
MoU 5.1.2.8.iii.b	The second phase of modification is completed.	November 2013	This action is expected to be completed by the end of April 2014. New deadline: April 2014.	Δεν έχει ξεκινήσει
MoU 5.1.2.8.iii.c	The third phase for the formulation of proposals is completed.	March 2014	This action is expected to be completed by the end of July 2014. New deadline: July 2014.	Όπ.π.
MoU 5.1.2.8.iii.d	The fourth phase for the legislation of the final proposal is completed.	June 2014	Action is expected to be completed by end of September 2014. New deadline: September 2014.	
MoU 5.1.2.8.iv	Reforms the forestry legislation as follows:			
MoU 5.1.2.8.iv.a	Updates legislation on forests and forest lands.	September 2013	Public consultation on draft law on forests and forest lands is completed and will soon be submitted to Parliament. New deadline: June 2014.	Αντιδασικοί νόμοι 4280/2014 και 4315/2014
MoU 5.1.2.8.iv.b	Codifies legislation on parks, forests and forest lands.	December 2014		Όπ.π. για δάση και δασικές εκτάσεις. Για τα (εθνικά;) πάρκα εκκρεμεί ρύθμιση, με άγνωστο όμως στόχο.

11.2. Μνημόνιο συνεννόησης για τριετές πρόγραμμα του ΕΜΣ

Αν και η συμφωνία με τους θεσμούς της ΕΕ ολοκληρώθηκε εκτός της περιόδου που καλύπτει αυτή η έκθεση, εντούτοις λόγω της σημασίας της χρήζει μιας συνοπτικής αναφοράς.

Βάση αναφοράς για το «Μνημόνιο ΙΙΙ» είναι ο ν. 4336/2015 «Συνταξιοδοτικές διατάξεις - Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης» (ΦΕΚ Α' 94/14.08.2015).

Περιβάλλον – χωροταξία: Το συμφωνημένο τριετές πρόγραμμα με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας «ΕΜΣ», το οποίο εγκρίνεται ως μια παράγραφος στον ν. 4336/2015, περιλαμβάνει ελάχιστες ειδικές αναφορές στο περιβάλλον. Οι αναφορές αυτές εστιάζονται κυρίως στη δέσμευση ότι:

«η κυβέρνηση θα θεσπίσει νομοθεσία για να εφαρμόσει τις εκκρεμείς συστάσεις του ΟΟΣΑ σχετικά με το περιβάλλον και τις άδειες εμπορίας καυσίμων. Επιπλέον, έως τον Ιούνιο του 2016, οι αρχές θα μειώσουν περαιτέρω τον διοικητικό φόρτο, μεταξύ άλλων μέσω των υπηρεσιών μίας στάσης για τις επιχειρήσεις (βασικό παραδοτέο). Έως τον Ιούνιο του 2016, η κυβέρνηση θα εφαρμόσει πλήρως τον νόμο για τη βελτίωση της νομοθεσίας.

Όσον αφορά τον ανταγωνισμό, την αδειοδότηση επενδύσεων και τον διοικητικό φόρτο, έως τον Οκτώβριο του 2015, η κυβέρνηση θα δρομολογήσει εκ των υστέρων εκτίμηση επιπτώσεων σχετικά με επιλεγμένες μεταρρυθμίσεις και την εφαρμογή τους και, έως τον Ιούνιο του 2016, θα προσδιορίσει τα εναπομένοντα μέτρα που απαιτούνται για την πλήρη εφαρμογή τους (βασικό παραδοτέο).»⁵³⁴

Ειδικότερα όσον αφορά τις συστάσεις του ΟΟΣΑ για μείωση των διοικητικών βαρών που προκύπτουν από τον τομέα του περιβάλλοντος, αυτές αναλύονται στην επόμενη ενότητα.

Μια περίεργη όμως διάταξη για τον χωροταξικό σχεδιασμό περιπλέκει αρκετά την κατάσταση, καθώς προβλέπει ότι η κυβέρνηση θα προχωρήσει σε επιλεγμένες τροποποιήσεις του θεσμικού πλαισίου για τη χωροταξία, «ώστε να διευκολύνει αποτελεσματικά τις επενδύσεις». Σε περίπτωση δε κατά την οποία δεν θα επιτευχθεί συμφωνία με τους θεσμούς, τότε η κυβέρνηση δεσμεύεται να εφαρμόσει τον ν. 4269/2014 για τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό. Η επίμαχη διάταξη έχει ως εξής:

«Όσον αφορά τη χρήση γης, έως τον Σεπτέμβριο του 2015, η κυβέρνηση θα συγκαλέσει εκ νέου τη διυπουργική επιτροπή χωροταξικού σχεδιασμού, με τη συμμετοχή ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων. Με βάση τις συμβουλές της και σε συμφωνία με τους θεσμούς, η κυβέρνηση θα προτείνει, τον Οκτώβριο του 2015, χρονικά προσδιορισμένο χάρτη πορείας για επιλεγμένες βελτιώσεις της νομοθεσίας χωροταξικού σχεδιασμού, συμπεριλαμβανομένων των τμημάτων που αφορούν τις κατηγορίες χρήσεων γης, και για την πλήρη θέσπιση δευτερογενούς νομοθεσίας έως τον Ιούνιο του 2016, ώστε να εξασφαλιστεί ότι η νομοθεσία θα διευκολύνει αποτελεσματικά τις επενδύσεις, θα απλουστεύσει και θα συντομεύσει τις διαδικασίες σχεδιασμού, ενώ θα προβλέπει τις αναγκαίες διασφαλίσεις. Εάν δεν υπάρξει συμφωνία για τις αναγκαίες αλλαγές, θα εφαρμοστεί πλήρως ο νόμος περί χωροταξικού σχεδιασμού του 2014 (βασικό παραδοτέο).»⁵³⁵

Σε συνέχεια της ανωτέρω πρόβλεψης, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το σημείο 52 του Προγράμματος Αποκρατικοποιήσεων (Privatisation Programme-Government Pending Actions), το οποίο προσαρτάται μεν ως παράρτημα στον ν. 4336/2015, εντούτοις όμως δεν έχει δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, αλλά έχει γίνει γνωστό από σχετική ανακοίνωση του γερμανού ευρωβουλευτή των Πρασίνων Σβεν Γκίγκολντ.⁵³⁶

Μεταξύ άλλων, ο κατάλογος των δράσεων που εκκρεμούν από το Πρόγραμμα Αποκρατικοποιήσεων περιλαμβάνει την εξής πρόβλεψη (ελεύθερη μετάφραση από το πρωτότυπο αγγλικό κείμενο):

«Κάθε προσπάθεια και / ή δράση που στοχεύει στην υποβάθμιση ή ακύρωση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου σχετικά με την περιφερειακή και χωροταξική νομοθεσία θα πρέπει να καταργηθεί (ν. 4269/2014 ΦΕΚ Α'142/28-6-2014 και ν. 4280/2014 ΦΕΚ Α159/8-8-2014).»⁵³⁷

Η διάταξη αυτή είναι προφανώς κακογραμμένη και δυσερμήνευτη. Όπως όμως συνάγεται από μια προσεκτική ανάγνωσή της, σε περίπτωση κατά την οποία τεθεί τελικά σε πλήρη εφαρμογή το νέο θεσμικό πλαίσιο που δημιουργείται από τους προαναφερόμενους νόμους, τότε ενδέχεται να προκύψει ζήτημα με τις υπό θεσμοθέτηση διαχειριστικών μέτρων περιοχές Natura 2000, οι οποίες περιλαμβάνονται στις λίστες του ΤΑΙΠΕΔ: αν η πρόβλεψη του σημείου 52 σημαίνει ότι το περιβαλλοντικά προβληματικό νέο θεσμικό πλαίσιο υπερτερεί οποιαδήποτε άλλης νομοθετικής ενέργειας για τα ακίνητα του ΤΑΙΠΕΔ, τότε ενδεχομένως να δηλώνεται ότι, για παράδειγμα, τα εκκρεμή μέτρα διαχείρισης περιοχών Natura 2000 θα πρέπει να προσαρμοστούν στις σχετικές προβλέψεις, ακόμα και αν αυτές είναι ασύμβατες με τους στόχους προστασίας.

Ενέργεια: Η κατάληξη της διαπραγμάτευσης στον τομέα της ενέργειας, το περιεχόμενο της οποίας περιγράφεται αναλυτικά στην ενότητα της ενέργειας αποτυπώθηκε στο κείμενο της τελικής συμφωνίας του 3^{ου} μνημονίου το οποίο ψηφίστηκε ως ν. 4336/2015 από την Ελληνική Βουλή στις 14.8.2015 και περιλαμβάνει πληθώρα μέτρων και ασφυκτικά χρονοδιαγράμματα. Ενώ δεν περιλαμβάνει δέσμευση για το σπάσιμο και την ιδιωτικοποίηση της ΔΕΗ, προβλέπει την ιδιωτικοποίηση των περιουσιακών στοιχείων που υπάγονται στο ΤΑΙΠΕΔ από τις 31.12.2014, στα οποία περιλαμβάνεται και το 17% των μετοχών της ΔΕΗ και συγκεκριμενοποιεί τη διαδικασία απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας που θα περιορίσει τη θέση της ΔΕΗ σε αυτήν.

⁵³⁴ Νόμος 4336/2015 (Α' 94/14.08.2015). Μέρος Β', Παράγραφος Γ: Συμφωνία δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, εδ. 4.2.

⁵³⁵ Νόμος 4336/2014. Όπ.π.

⁵³⁶ Hellenic Republic Asset Development Fund. (2015, 30 July). Asset development plan. List of pending actions. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο του ευρωβουλευτή Σβεν Γκίγκολντ: <http://www.sven-giegold.de/2015/leak-das-privatisierungsprogramm-in-griechenland/>

⁵³⁷ Όπ.π., σημ. 52. Η πρόβλεψη στο πρωτότυπο έχει ως εξής: «Any effort and/or other action aiming to undermine or cancel the existing legal status quo concerning the regional and planning legislation should be abolished (Law 4269/2014 FEK A142/28---6---2014 and Law 4280/2014 FEK A159/8---8---2014).»

Συγκεκριμένα, από 1/1/2020 απαγορεύει σε οποιαδήποτε εταιρία που δραστηριοποιείται σε αγορές ηλεκτρικής ενέργειας στο διασυνδεδεμένο σύστημα & δίκτυο της χώρας να εγγεί σε αυτό, άμεσα ή έμμεσα, ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας που υπερβαίνει το πενήντα τοις εκατό (50%) της συνολικά εγγεόμενης ηλεκτρικής ενέργειας από εγχώριες μονάδες παραγωγής και εισαγωγές, σε ετήσια βάση. Συνεπώς το μερίδιο του 97% που έχει σήμερα η ΔΕΗ θα μειωθεί περίπου στο μισό ως το 2020. Ενδιάμεσος στόχος είναι η μείωση του μεριδίου της ΔΕΗ κατά 25%, πράγμα που επιδιώκεται να επιτευχθεί με την πώληση μέσω των δημοπρατήσεων τύπου NOME της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγει η εταιρία από λιγνίτη και υδροηλεκτρικές μονάδες, σε ιδιώτες που στη συνέχεια θα τη μεταπωλούν με τα δικά τους τιμολόγια σε νοικοκυριά και βιομηχανίες. Αν δεν καταστεί δυνατή η συμφωνία για το μοντέλο NOME ως τον Οκτώβριο του 2015 θα πρέπει να συμφωνηθούν διαρθρωτικά μέτρα με ισοδύναμο αποτέλεσμα.

Επίσης, το νέο μνημόνιο πρακτικά στηρίζει την πρόταση της ΡΑΕ για επαναφορά του Μηχανισμού Ανάκτησης Μεταβλητού Κόστους (ΜΑΜΚ) καθώς επιβάλλει την αποφυγή της αναγκαστικής λειτουργίας σταθμών κάτω από το μεταβλητό τους κόστος. Η αλλαγή αυτή πρέπει να υλοποιηθεί ως τον Σεπτέμβριο του 2015, όπως και η οριστικοποίηση τόσο του προσωρινού όσο και του μόνιμου συστήματος πληρωμών δυναμικότητας (τα σημερινά ΑΔΙ), καθώς και η έναρξη εφαρμογής της μεταρρύθμισης της αγοράς φυσικού αερίου με στόχο την πλήρη δυνατότητα αλλαγής προμηθευτή για όλους τους καταναλωτές έως το 2018. Το μέτρο της διακοψιμότητας όπως αυτό εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τελικά περιλαμβάνεται στο νέο μνημόνιο με προθεσμία εφαρμογής τον Σεπτέμβριο του 2015, ενώ ως τότε θα πρέπει επίσης να αναθεωρηθούν τα τιμολόγια της ΔΕΗ βάσει του κόστους, μεταξύ άλλων αντικαθιστώντας την έκπτωση 20% για τους χρήστες υψηλής τάσης με τιμολόγια βάσει του οριακού κόστους παραγωγής λαμβάνοντας υπόψη τα καταναλωτικά χαρακτηριστικά των πελατών που επηρεάζουν το κόστος.

Ως τον Οκτώβριο του 2015 η ελληνική κυβέρνηση πρέπει να πάρει μη αναστρέψιμα μέτρα για την ιδιωτικοποίηση του ΑΔΜΗΕ, ή να εφαρμόσει άλλο ισοδύναμο σχέδιο, να επανεξετάσουν τη φορολόγηση της ενέργειας, να ενισχύσουν την οικονομική και επιχειρησιακή ανεξαρτησία της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας, και να μεταφέρουν στο εθνικό δίκαιο την οδηγία 2012/27/ΕΚ για την ενεργειακή αποδοτικότητα.

Τέλος, ως το τέλος του 2015 θα πρέπει να θεσπιστεί νέο, οικονομικά βιώσιμο πλαίσιο στήριξης των ΑΠΕ, να εγκριθούν μέτρα στήριξης της ενεργειακής αποδοτικότητας αξιοποιώντας ευρωπαϊκά κονδύλια και να καταρτιστεί σχέδιο αναβάθμισης των ηλεκτρικών δικτύων με στόχο την ενίσχυση της λειτουργικότητάς τους και να μειωθεί το κόστος για τους καταναλωτές.

11.3. Εκθέσεις του ΟΟΣΑ για μείωση διοικητικών βαρών

Η έκθεση του ΟΟΣΑ για τον υπολογισμό των διοικητικών βαρών που προκύπτουν από το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο σε 13 τομείς ήταν το αποτέλεσμα συνεργασίας της Διεύθυνσης Δημόσιας Διοίκησης και Εδαφικής Ανάπτυξης του ΟΟΣΑ και του ελληνικού Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Το έργο, το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΣΠΑ 2007-2013, είχε όπως δηλώνει και ο τίτλος, καταλήγει σε συγκεκριμένες προτάσεις.⁵³⁸ Η εφαρμογή τους αποτελεί μέρος των δεσμεύσεων που ανέλαβε η χώρα στο πλαίσιο της νέας συμφωνίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, με συγκεκριμένη αναφορά στις «εκκρεμείς συστάσεις του ΟΟΣΑ σχετικά με το περιβάλλον».⁵³⁹ Κατά συνέπεια, οι συστάσεις που περιλαμβάνονται στη συνολική και στις ειδικές κατά τομέα εκθέσεις αποτελούν κατευθύνσεις για την οικονομική ανάπτυξη και παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας για τα έτη εφαρμογής τους 3^ο προγράμματος οικονομικής προσαρμογής.

Η έκθεση εξετάζει τους τομείς 1) γεωργίας και αγροτικών επιδοτήσεων, 2) εταιρικού δικαίου και ετήσιων λογαριασμών, 3) ενέργειας, 4) περιβάλλοντος, 5) αλιείας, 6) ασφάλειας τροφίμων, 7) φαρμακευτικής νομοθεσίας, 8) δημοσίων συμβάσεων, 9) στατιστικών δεδομένων, 10) φορολογίας, 11) τηλεπικοινωνιών, 12) τουρισμού, και 13) εργασιακού περιβάλλοντος και εργασιακών σχέσεων.

Ως συνολική εκτίμηση, η έκθεση του ΟΟΣΑ συμπυκνώνει σημαντική πληροφορία για τις διαδικασίες αδειοδότησης κυρίως επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και εντοπίζει μια σειρά από αναγκαίες μεταρρυθμίσεις, μερικές από τις οποίες θα ενισχύσουν τη διαφάνεια. Εντύπωση όμως προκαλεί η

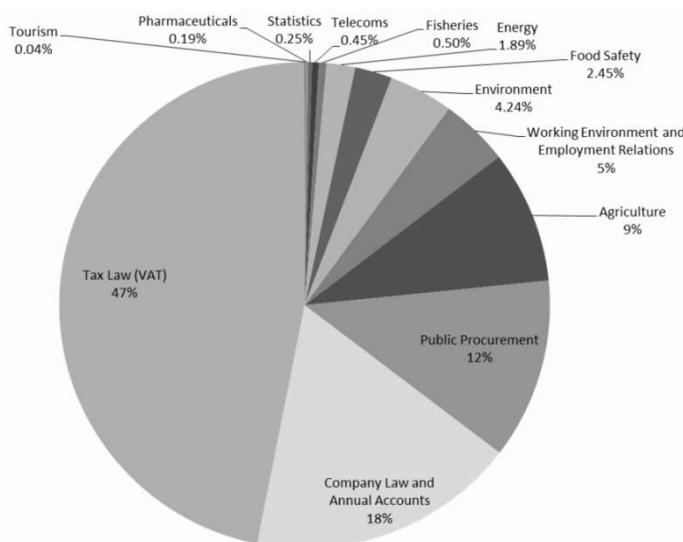
⁵³⁸ Οι εκθέσεις ανακοινώθηκαν με τον Μάιο του 2014, αλλά αναρτήθηκε στη βιβλιοθήκη του ΟΟΣΑ την 1η Σεπτεμβρίου 2014, περίοδο η οποία καλύπτεται από την παρούσα έκθεση.

⁵³⁹ Νόμος 4336/2015 (Α' 94/14.08.2015). Μέρος Β', Παράγραφος Γ: Συμφωνία δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, εδ. 4.2.

παντελής απουσία αναφοράς σε ένα πρόβλημα μείζονος σημασίας για την ανταγωνιστικότητα της χώρας: την ανασφάλεια δικαίου που επιτείνεται από την εξαιρετικά κακής ποιότητας νομοθεσία και νομοθέτηση. Ενώ σε διάφορα σημεία αναφέρονται συστάσεις για κωδικοποίηση της νομοθεσίας, εντούτοις πουθενά δεν γίνεται αναφορά για τη συνεχή διάτρηση και υποβάθμιση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου από «φωτογραφικές» ρυθμίσεις, δηλαδή κατά περίπτωση τακτοποιήσεις και εξαιρέσεις από τον γενικό κανόνα. Η κακή ποιότητα της νομοθέτησης αποτελεί κορυφαίο παράγοντα ανασφάλειας δικαίου, υποβάθμισης της ανταγωνιστικότητας της χώρας και αύξησης του διοικητικού βάρους για τις επιχειρήσεις, καθώς σε πολλούς τομείς δεν είναι ξεκάθαρες οι κατά τον νόμο απαιτούμενες αδειοδοτικές διαδικασίες, γνωμοδοτήσεις υπηρεσιών και μελέτες.

Σύμφωνα με την έκθεση, το μεγαλύτερο διοικητικό βάρος προκύπτει από τους τομείς της φορολογίας-ΦΠΑ (47% επί του συνολικού), του εταιρικού δικαίου (18%), των δημοσίων συμβάσεων (12%), και της γεωργίας (9%). Η ποσοστιαία κατανομή των διοικητικών βαρών ανά τομέα φαίνεται στο παρακάτω γράφημα.⁵⁴⁰

Γράφημα 2.1 Συνολικά διοικητικά βάρη κατά τομέα προτεραιότητας

Πηγή: Μέτρηση διοικητικών βαρών του Ο.Ο.Σ.Α.

Έκθεση ΟΟΣΑ για το περιβάλλον: Ειδικότερα όσον αφορά τον τομέα του περιβάλλοντος, στον οποίο αποδίδεται το 4,24% των διοικητικών βαρών, η έκθεση επισημαίνει πως το συνολικό επίπεδο διοικητικών βαρών και ο αριθμός των επηρεαζόμενων επιχειρήσεων είναι «μέτριος» και πως αντίστοιχα μέτρια είναι και η προτεραιότητα για εφαρμογή συστάσεων. Αφήνει δε να εννοηθεί πως οι φορείς που συμμετείχαν στη διαβούλευση είχαν διαφορετική άποψη⁵⁴¹:

«Θα πρέπει να δοθεί μέτρια προτεραιότητα στην εφαρμογή συστάσεων στον τομέα του Περιβάλλοντος, λόγω του μέτριου συνολικού επιπέδου διοικητικών βαρών και του αριθμού των επιχειρήσεων που επηρεάζει. Θα απλοποιήσει σημαντικά τη διαδικασία χορήγησης περιβαλλοντικών αδειών και θα μειώσει τη μεγάλη ενόχληση που οφείλεται στην παρατεταμένη διάρκεια της διαδικασίας και στην έλλειψη σαφήνειας. Τέλος, θα οδηγήσει στην καλύτερη εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής και, συνεπώς, στην καλύτερη προστασία του περιβάλλοντος. Οι διοικητικές απλουστεύσεις στον τομέα του Περιβάλλοντος θα επιφέρουν επίσης περισσότερες επενδύσεις.

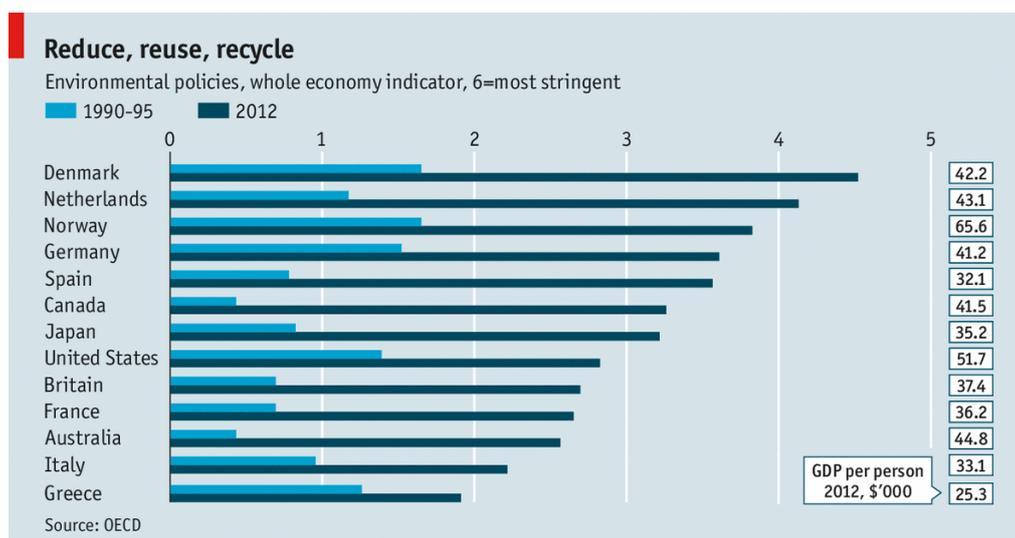
Τα ενδιαφερόμενα μέρη παρουσίασαν διάφορες πρόσθετες απόψεις και προτάσεις σχετικά με τις υποχρεώσεις στον τομέα προτεραιότητας Περιβάλλοντος. Αυτές οι απόψεις και οι προτάσεις συμπεριλήφθηκαν έτσι ώστε η ελληνική κυβέρνηση να έχει στη διάθεσή της πρόσθετο υλικό, προκειμένου να εξετάσει περαιτέρω μέτρα που θα απλοποιήσουν και θα μειώσουν τα διοικητικά βάρη και τα σημεία τριβής.»

⁵⁴⁰ ΟΟΣΑ. Οπ.π. σελ. 26.

⁵⁴¹ ΟΟΣΑ. Οπ.π. σελ. 42.

Αξιζει σε αυτό το σημείο μια σύντομη μνεία σε πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ, στην οποία αποτιμάται το κόστος και όφελος που προκύπτει από τις αυστηρές περιβαλλοντικές ρυθμίσεις για τις οικονομίες των χωρών μελών του Οργανισμού.⁵⁴² Με αυτή τη σημαντική διακρατική ανάλυση της οικονομικής διάστασης των περιβαλλοντικών πολιτικών ο ΟΟΣΑ αποδεικνύει πως είναι ψευδής η διαδεδομένη άποψη ότι κανονιστικές ρυθμίσεις προστασίας του περιβάλλοντος είναι «ακριβές» για την οικονομία και την παραγωγικότητα.

Η αυστηρότητα των ισχυουσών περιβαλλοντικών ρυθμίσεων σε 15 χώρες του ΟΟΣΑ παρουσιάζεται στο παρακάτω ενδιαφέρον γράφημα του The Economist.⁵⁴³ Όπως προκύπτει, μερικές από τις πλέον ανταγωνιστικές και παραγωγικές οικονομίες, με πρώτες τη Δανία, την Ολλανδία, τη Νορβηγία και τη Γερμανία, έχουν τις πιο αυστηρές περιβαλλοντικές ρυθμίσεις (ιδίως σε σχέση με τη ρύπανση και τη διαχείριση εκπομπών και αποβλήτων) με το μεγαλύτερο οικονομικό κόστος.

Η έκθεση του ΟΟΣΑ για τον τομέα του περιβάλλοντος καταλήγει στις εξής συστάσεις, για την εφαρμογή των οποίων η χώρα δεσμεύεται με βάση τον ν. 4336/2015:

Σύσταση	Υπολογιζόμενη μείωση διοικητικών βαρών
Ψηφιοποίηση της διαδικασίας υποβολής, παρακολούθησης και αξιολόγησης για την Περιβαλλοντική αδειοδότηση (ΑΕΠΟ)	2.741.805 ευρώ
Απλοποίηση των τροποποιήσεων και των ανανεώσεων ΑΕΠΟ	2.101.407 ευρώ
Εισαγωγή ιδιωτών εξωτερικών επιθεωρητών ΜΠΕ	1.493.644 ευρώ
Ψηφιοποίηση της διαδικασίας υποβολής εκθέσεων ΑΕΠΟ	20.569.575 ευρώ
Εξορθολογισμός των ιεραρχικών επιπέδων και εκπαίδευση των δημοσίων υπαλλήλων που συμμετέχουν στη διαδικασία έγκρισης	497.881 ευρώ
Ολοκλήρωση χωροταξικού σχεδιασμού	10.000.650 ευρώ
Εκσυγχρονισμός της άδειας για τη συλλογή, τη μεταφορά και τη διαχείριση στερεών αποβλήτων	117.700 ευρώ
Καθορισμός από το κράτος του αιγιαλού κατά μήκος της ακτογραμμής της χώρας	1.716.719 ευρώ

Με δεδομένο ότι οι συστάσεις είναι επιγραμματικές, η εφαρμογή τους αποτελεί πεδίο ευθύνης της κυβέρνησης. Για παράδειγμα, το περιεχόμενο της σύστασης για «ολοκλήρωση χωροταξικού σχεδιασμού» είναι κενό και εξαρτάται από τις ενέργειες που θα προγραμματίσουν τα συναρμόδια

⁵⁴² Botta, E. and T. Koźluk. (2014). "Measuring Environmental Policy Stringency in OECD Countries: A Composite Index Approach". OECD Economics Department Working Papers, No. 1177. OECD Publishing, Paris. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/5jxjnc45gvg-en>

⁵⁴³ The Economist. (2015, 3 January). Green tape: Environmental regulations may not cost as much as governments and businesses fear. <http://www.economist.com/news/finance-and-economics/21637411-environmental-regulations-may-not-cost-much-governments-and-businesses>

υπουργεία, σε συμφωνία με τους θεσμούς. Υπενθυμίζεται ότι αντίστοιχα κενή περιεχομένου ήταν και η εθνική δέσμευση για «ολοκλήρωση της χαρτογράφησης των δασών και της παράκτιας ζώνης» και «υιοθέτηση νομοθεσίας για παράκτιες ζώνες»⁵⁴⁴, η οποία από την ελληνική κυβέρνηση μεταφράστηκε σε ένα περιβαλλοντικά εγκληματικό νομοσχέδιο για τον αιγιαλό και τις ακτές και σε δυο νόμους που υποβαθμίζουν τον Δασικό Κώδικα και συνολικά το θεσμικό πλαίσιο προστασίας των δασών της χώρας (βλ. κεφάλαιο για τα δάση).

Έκθεση ΟΟΣΑ για την ενέργεια: Ο τομέας της ενέργειας κρίνεται ως «μεσαιάς προτεραιότητας», σε σχέση με τους 12 υπόλοιπους τομείς της οικονομίας που εξετάζει η έκθεση: το σχετικό συνολικό διοικητικό κόστος ανέρχεται σε 79,13 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων το 78% αποτελεί διοικητικό βάρος.⁵⁴⁵ Οι συστάσεις του Οργανισμού δεν αφορούν τόσο την ουσία της νομοθεσίας, όσο τις διοικητικές δραστηριότητες και τα βάρη που απορρέουν από αυτή για τα εμπλεκόμενα μέρη. Επιπλέον, παρά τον περιεκτικό τίτλο της μελέτης, αυτή εξετάζει κατά κύριο λόγο τις επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ) καθώς και την διαδικασία αδειοδότησης προϊόντων πετρελαιοειδών. Πρέπει, τέλος, να σημειωθεί πως τα δεδομένα που έχουν ληφθεί υπόψη χρήζουν επικαιροποίησης, καθώς αφορούν την κατάσταση έως την 1η Σεπτεμβρίου 2013.

Ένας σημαντικός αριθμός συστάσεων θα έπρεπε να ληφθεί σοβαρά υπόψη από το αρμόδιο υπουργείο. Με τα δεδομένα που έχουν γνωστοποιηθεί έως σήμερα, το τελευταίο προτίθεται να υλοποιήσει μόνο μέρος των συστάσεων του ΟΟΣΑ που αφορά τα προϊόντα πετρελαίου.⁵⁴⁶ Ωστόσο, μια σειρά προτεινόμενων πρωτοβουλιών μπορούν πράγματι να μειώσουν το διοικητικό κόστος, χωρίς να αποβαίνουν σε βάρος της ποιότητας των διαδικασιών της περιβαλλοντικής αδειοδότησης, και χωρίς να μειώνουν την απαιτούμενη οικολογική πληροφορία για την ολοκλήρωση αυτής. Ως τέτοιες κρίνονται οι συστάσεις για την ψηφιοποίηση και τυποποίηση μεγάλου μέρους της διαδικασίας αξιολόγησης και επικύρωσης εγγράφων, που μειώνουν τις σχετικές οικονομικές δαπάνες, και τον χρόνο απασχόλησης των υπαλλήλων και των επενδυτών, ενώ αυξάνουν τη διαφάνεια των διαδικασιών και τη δυνατότητα ελέγχου εκ μέρους των δημόσιων αρχών. Συμπληρωματικά, πρέπει να προωθηθεί και η δυνατότητα ηλεκτρονικής πληρωμής τελών και προσκόμισης των αποδεικτικών των σχετικών συναλλαγών. Στην ίδια κατεύθυνση μπορούν να συμβάλλουν και τα μέτρα περιορισμού των παρεχόμενων πληροφοριών, που είτε έχουν ήδη παρασχεθεί σε προγενέστερο στάδιο της διαδικασίας είτε εκδίδονται από δημόσιες αρχές. Η ενίσχυση της εκπαίδευσης των αξιωματούχων μπορεί επίσης να συμβάλλει στην αύξηση της αποτελεσματικότητας των αρχών.

Από την άλλη, ένας αριθμός συστάσεων του ΟΟΣΑ κρίνεται πως, εφόσον εφαρμοστούν, αυτό θα αποβεί σε βάρος της ποιότητας της περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Για παράδειγμα, η δημιουργία μιας ενιαίας πύλης και η παροχή της συνολικής ελοπτείας σε μια αρχή (one stop shop)⁵⁴⁷, ενέχει τον κίνδυνο υποβάθμισης τοπικών ιδιαιτεροτήτων, υπερ-συσσώρευσης ανεκτέλεστων αδειών παραγωγής, αδυναμίας των επιφορτισμένων υπαλλήλων να ανταποκριθούν εντός των ορισμένων χρονικών διαστημάτων κλπ. Αντίστοιχα, η πρόθεση ανάθεσης της αξιολόγησης των Μ.Π.Ε. σε ιδιώτες επιθεωρητές ενδέχεται να δημιουργήσει χώρο για την ανάπτυξη φαινομένων διαπλοκής, δεδομένης της εκπόνησης των ΜΠΕ επίσης από ιδιώτες.

Τα επόμενα βήματα τα οποία θα έπρεπε να ακολουθήσει το αρμόδιο Υπουργείο, είναι η καταρχήν πλήρης χαρτογράφηση του προβλήματος (π.χ. αποσαφήνιση περιπτώσεων πολλαπλών αιτημάτων του ίδιου εγγράφου εκ μέρους των δημόσιων αρχών) και η εκπόνηση μελέτης κόστους-οφέλους για την εφαρμογή των συστάσεων, καθώς η μελέτη του ΟΟΣΑ δε θίγει ζητήματα κόστους. Σε κάθε περίπτωση, για την απλοποίηση της αδειοδότησης θα πρέπει να εξεταστεί καταρχήν η δυνατότητα μεταφοράς ορισμένων διαδικασιών σε προγενέστερα στάδια ή η ενοποίησή τους, αντί της οριστικής κατάργησής τους. Η υπερβολική απλοποίηση των κανονισμών μπορεί να οδηγήσει στην εντατικοποίηση του φαινομένου προσέλκυσης «αλεξιπτωτιστών» στον χώρο των ΑΠΕ.

Σημειώνεται πως για αρκετά από τα προτεινόμενα μέτρα υπάρχουν ήδη οι βάσεις εφαρμογής τους, ωστόσο απαιτείται η επέκτασή τους, η εντατικοποίησή τους και ο έλεγχος της εφαρμογής τους στην

⁵⁴⁴ European Commission. (2014, April). The Second Economic Adjustment Programme for Greece – Fourth Review. Occasional papers 192. Brussels: European Union.

⁵⁴⁵ Ως διοικητικό ορίζεται το κόστος με το οποίο επιβαρύνονται οι επιχειρήσεις για να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις πληροφόρησης. Τα διοικητικά βάρη αφορούν πληροφορίες που συλλέγονται αποκλειστικά για τους σκοπούς της νομικής υποχρέωσης και μαζί με το κόστος «συνήθους επιχειρηματικής λειτουργίας» συνιστούν το διοικητικό κόστος

⁵⁴⁶ Βλ. Σχέδιο Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης, ΦΕΚ 94 Α/14.08.2015

⁵⁴⁷ Σχετική Υπηρεσία προέβλεψε για πρώτη φορά ο ν. 3851/2010

πράξη.⁵⁴⁸ Πρόσθετα, ορισμένα εξ αυτών δεν αφορούν αποκλειστικά την ενεργειακή νομοθεσία και αναμένεται να έχουν πολλαπλές ωφέλειες.⁵⁴⁹

Η μείωση των διοικητικών βαρών στον τομέα της ενέργειας είναι απαραίτητη δεδομένων των πολλαπλών εμποδίων που συναντούν σήμερα οι ενδιαφερόμενοι επενδυτές (συνεχείς τροποποιήσεις υπάρχουσας νομοθεσίας, ασταθείς οικονομικές συνθήκες, συγκρούσεις με τις τοπικές κοινωνίες κλπ.), ωστόσο για να αποδειχθεί αποτελεσματική οφείλει να αποτελεί κομμάτι μιας γενικότερης φιλόδοξης πολιτικής προώθησης των καθαρών πηγών ενέργειας.

Έκθεση ΟΟΣΑ για τον τουρισμό: Στον τομέα του τουρισμού, ο ΟΟΣΑ προκρίνει ως σοβαρότερο διοικητικό φόρτο τις μελέτες οικονομικής βιωσιμότητας, διευκρινίζοντας ότι η σύσταση αφορά τα επενδυτικά σχέδια για τα οποία δεν υποβάλλεται αίτηση για κρατική επιχορήγηση. Στο πλαίσιο αυτό, ο ΟΟΣΑ συνιστά την αναθεώρηση της νομοθεσίας για τη δημιουργία «τουριστικών υποδομών», όπως αυτοκινητοδρόμια, κέντρα αθλητικού τουρισμού, θεματικά-ψυχαγωγικά πάρκα, καθώς και ο ν. 4014/2011 για την περιβαλλοντική αδειοδότηση.

Ως δεύτερη προτεραιότητα, η έκθεση προκρίνει την κατάργηση των απαιτήσεων για πλεονάζουσα πληροφορία στο πλαίσιο της διαδικασίας έγκρισης τουριστικής καταλληλότητας οικοπέδου. Προτείνει δε τη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις στο πλαίσιο της ΑΕΠΟ και ενσωμάτωση της σχετικής γνωμοδότησης του ΕΟΤ στη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης, καθώς με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για την αδειοδότηση του ίδιου επενδυτικού σχεδίου απαιτούνται δυο πράξεις του ΕΟΤ σχετικές με την τουριστική καταλληλότητα του γηπέδου.

Επιγραμματικά, οι συστάσεις του ΟΟΣΑ για μείωση των διοικητικών βαρών στον τομέα της αδειοδότησης τουριστικών επενδύσεων είναι οι εξής:

Σύσταση	Υπολογιζόμενη μείωση διοικητικών βαρών
Κατάργηση της μελέτης οικονομικής βιωσιμότητας για τις τουριστικές υποδομές	126.978 ευρώ
Ευθυγράμμιση με την έγκριση τουριστικής καταλληλότητας οικοπέδου και τις περιβαλλοντικές απαιτήσεις των πληροφοριών που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα και πρέπει να υποβληθούν προκειμένου οι τουριστικές υποδομές να λάβουν γνωμοδότηση του Ε.Ο.Τ., σύμφωνα με την ΑΕΠΟ	130.058 ευρώ
Ειδική άδεια λειτουργίας για καταλύματα: κοινοποίηση αντί για αίτηση*	34.036 ευρώ
Κατάταξη καταλυμάτων: Απλοποίηση και περιοδική αναθεώρηση των προτύπων*	35.537 ευρώ
Ειδικό σήμα λειτουργίας για καταλύματα: Ηλεκτρονική υποβολή εγγράφων*	78.169 ευρώ
Λειτουργία τουριστικού λιμένα: Κατάργηση της απαίτησης υποβολής εμπορικών συμβάσεων με τρίτους στο Υπουργείο Τουρισμού	1.550 ευρώ
Λειτουργία τουριστικού λιμένα: Κοινοποίηση οδικής κυκλοφορίας	36.322 ευρώ

Σύνταξη κεφαλαίου: Θεοδότα Νάντσου, Μιχάλης Προδρόμου, Νίκος Μάντζαρης

⁵⁴⁸ Για παράδειγμα, το Ηλεκτρονικό Περιβαλλοντικό Μητρώο, η εφαρμογή «e-Παράβολο» του Υπ. Οικονομικών για την ηλεκτρονική καταβολή πληρωμών, τα επιμορφωτικά σεμινάρια, η μερική δημοσίευση αδειών και αποφάσεων στις διαδικτυακές τοποθεσίες των δημόσιων αρχών κλπ.

⁵⁴⁹ Για παράδειγμα, η ολοκλήρωση του Χωροταξικού Σχεδιασμού, η δημιουργία του αρχαιολογικού κτηματολογίου κλπ.

Δ. ΣΥΝΟΨΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η περίοδος που καλύπτεται από τη φετινή, ενδέκατη από το 2005, ετήσια έκθεση για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (Ιούλιος 2014 –Ιούνιος 2015), χωρίζεται σε δυο πολιτικές περιόδους: προ και μετά τις εκλογές της 25^{ης} Ιανουαρίου. Κυριότερη διαφορά μεταξύ των δυο περιόδων είναι η επί της ουσίας πολιτική εξαφάνιση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, το οποίο συγχωνεύθηκε μαζί με τους τομείς της αγροτικής παραγωγής και της βιομηχανίας σε ένα γιγάντιο νέο Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από διαφορετικής έντασης, αλλά όχι ποιότητας, αλλαγές στην περιβαλλοντική πολιτική και νομοθετικές πρωτοβουλίες.

Το πρώτο εξάμηνο της περιόδου που καλύπτει η 11^η ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας χαρακτηρίζεται από μια ξέφρενη καταστρατήγηση σημαντικών κανόνων περιβαλλοντικού δικαίου και νομικού πλαισίου περιβαλλοντικής ασφάλειας, των οποίων η εφαρμογή ήταν μεν διαχρονικά ελλειμματική, αποτελούσαν όμως σημαντικό κεκτημένο που έχρηζε θωράκισης και όχι κατάργησης. Η διαδικασία υποβάθμισης δεν περιβλήθηκε καν με τα τυπικά προσχήματα δημόσιας διαβούλευσης, επιστημονικής αιτιολόγησης και νομικής υποστήριξης.

Το δεύτερο εξάμηνο χαρακτηρίστηκε μεν από την απουσία πολιτικού σχεδιασμού και κεντρικής διοίκησης για το περιβάλλον και την οικολογικά βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, εντούτοις καταγράφονται και σε αυτή την περίοδο σημαντικές οπισθοχωρήσεις σε ζητήματα περιβαλλοντικής διακυβέρνησης, πολιτική απραξία σε επείγοντα ζητήματα περιβαλλοντικής πολιτικής και συνέχιση της διαχρονικά κακής νομοθέτησης και επιβράβευσης παρανομιών. Την περίοδο αυτή εξακολούθησε με μεγάλη ένταση η έμφαση στα ορυκτά καύσιμα, ενώ μέσα στη γενικότερη πολιτική απραξία περί τα περιβαλλοντικά προχώρησε η διαδικασία σύναψης συμβάσεων παραχώρησης για την εκμετάλλευση κοιτασμάτων υδρογονανθράκων και η αδειοδότηση της νέας λιγνιτικής μονάδας «Πτολεμαΐδα V».

Συνοπτικά, η χρονιά σηματοδοτείται από:

1. κατακόρυφη αύξηση των ανοιχτών υποθέσεων παραβίασης του περιβαλλοντικού δικαίου της ΕΕ: από 25 το 2013, σε 36 το 2014 (βλ. πίνακα 1.1)·
2. νέες καταδικαστικές αποφάσεις από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά της Ελλάδας για σημαντικές υποθέσεις για τις χωματερές (με χρηματική ποινή), την ανεπαρκή προστασία της θαλάσσιας χελώνας, και την προστασία των υδάτων από τη νιτροϋπανση (βλ. πίνακα 2.1)·
3. σχεδόν απόλυτη παράλυση των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, με την παράταση «ζωής» τους να λήγει στο τέλος του 2015, δίχως να έχει ακόμα αναληφθεί καμία σχετική πολιτική πρωτοβουλία για τη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας των πυρήνων βιοποικιλότητας της χώρας·
4. την έγκριση της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα, με τη μεγάλη όμως πρόκληση της εφαρμογής της να παραμένει ανοιχτή και αβέβαιη·
5. περαιτέρω υποβάθμιση του συστήματος περιβαλλοντικής διακυβέρνησης, μέσα κυρίως από τη συγχώνευση του περιβάλλοντος με την αγροτική παραγωγή και τη βιομηχανία υπό το νέο Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας·
6. συνεχιζόμενη υποβάθμιση της υπηρεσίας επιθεωρητών περιβάλλοντος και γενικότερα του συστήματος περιβαλλοντικών ελέγχων·
7. άλλη μια χρονική και χωρική επέκταση της «κόκκινης γραμμής» νομιμοποίησης παρανομιών, μέσα από τη νομοθεσία για τα αυθαίρετα, ταυτόχρονα με παραγραφές παλαιότερων βεβαιωμένων προστίμων που φθάνουν και τα 480.000 ευρώ σε μια απόφαση·
8. σωρεία από αποφάσεις παραχώρησης χρήσης αιγιαλού και παραλίας σε μπαρ, καντίνες και ξαπλώστρες, εντός περιοχών Natura 2000, παρά τη σχετική απόφαση του ΣτΕ για την ανάγκη προβλέψεων προστασίας, και δίχως μέριμνα για την αποφυγή υποβάθμισης των ευαίσθητων οικοσυστημάτων·
9. ψήφιση και εφαρμογή νέων αντιδασικών νόμων που επιτρέπουν ανάπτυξη οικισμών μέσα σε ευαίσθητες δασικές περιοχές·
10. ολοκλήρωση της αδειοδοτικής διαδικασίας για την οικονομικά και περιβαλλοντικά ζημιόγONO νέα λιγνιτική μονάδα της ΔΕΗ «Πτολεμαΐδα V» καθώς και εκπρόθεσμο αίτημα προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή από τον υπουργό ΠΑΠΕΝ Παναγιώτη Λαφαζάνη για υπαγωγή σε καθεστώς παρέκκλισης περιορισμένης διάρκειας λειτουργίας (άρθρο 33 της οδηγίας για τις βιομηχανικές εκπομπές 2010/75/ΕΚ) της παλιότερης και εξαιρετικά ρυπογόνου μονάδας «Πτολεμαΐδα III»·
11. αδικαιολόγητη στασιμότητα στην ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και προκλητική απαξίωση των πολιτικών για την ενεργειακή εξοικονόμηση·

12. ανησυχητικά στοιχεία για την έκταση και τις οικονομικές συνέπειες του περιβαλλοντικού εγκλήματος σε ολόκληρη την ΕΕ, της Ελλάδας συμπεριλαμβανόμενης, από την Interpol και τη Europol·
13. εντεινόμενη αδιαφάνεια στη λειτουργία του Πράσινου Ταμείου·
14. δραματική επιδείνωση της ποιότητας της νομοθέτησης και της διαφάνειας στη νομοθετική διαδικασία, κυρίως λόγω της σωρείας από εμβόλιμες διατάξεις φωτογραφικής εξυπηρέτησης συγκεκριμένων ομάδων συμφερόντων, κρυπτικότητας, αποσπασματικότητας, και διαρκούς προσανατολισμού προς τη νομιμοποίηση βεβαιωμένων παρανομιών·
15. υπογραφή νέου Μνημονίου, στο οποίο περιλαμβάνονται προβλέψεις για επανεξέταση και βελτίωση του θεσμικού πλαισίου για τη χωροταξία και την ανάπτυξη οικισμών σε δάση και δασικές εκτάσεις, αφήνοντας έτσι ανοιχτό το ενδεχόμενο κατάργησης περιβαλλοντικά καταστροφικών νομοθετικών πρωτοβουλιών των προηγούμενων ετών.

Από όλα τα παραπάνω προκύπτει σαφώς επιθετική πολιτική στάση απέναντι στο φυσικό περιβάλλον της χώρας. Η απειλή είναι πραγματική και θεσμοθετημένη, παρόλο που δεν είναι ακόμα ορατή ως αποτέλεσμα στον φυσικό χώρο. Αν τελικά κάτι σώζει το φυσικό περιβάλλον στην Ελλάδα είναι η απουσία έντονου επενδυτικού ενδιαφέροντος που θα έθετε σε εφαρμογή το νέο, περιβαλλοντικά αποψιλωμένο θεσμικό πλαίσιο αδειοδότησης επενδύσεων και δραστηριοτήτων, χωρικού σχεδιασμού και ελέγχου της εφαρμογής της νομοθεσίας και του περιβαλλοντικού εγκλήματος. Επενδυτικό ενδιαφέρον φαίνεται να υπάρχει κατά κύριο λόγο για τουριστικές εγκαταστάσεις, ιδίως για σύνθετα τουριστικά καταλύματα: για την προώθηση μεγάλων ξενοδοχειακών συγκροτημάτων έχει κατά την τελευταία τριετία αλλοιωθεί το σύνολο σχεδόν της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ενώ τα σχέδια αυτά δικαιούνται κρατικής επιχορήγησης έως 50% στο ξενοδοχειακό τους σκέλος και στο σκέλος που αφορά εγκαταστάσεις, όπως γήπεδα γκολφ.⁵⁵⁰

Όπως παγίως φαίνεται από τις εκθέσεις των τελευταίων ετών, μεγαλύτερη ελπίδα για να μπει ένα τέλος στην κακονομία και τις συνεχείς φωτογραφικές τακτοποιήσεις των λίγων εις βάρος πολλών, την αδιαφάνεια, το περιβαλλοντικό έγκλημα και την επιλεκτική εφαρμογή του δικαίου είναι η ισχυρή κοινωνία πολιτών. Μέσα στη χρονιά αυτή, η εντυπωσιακή αντίδραση χιλιάδων πολιτών που αγανάκτησαν με το σαρωτικά δασοκτόνο, φωτογραφικά πελατειακό και κακογραμμένο σχέδιο νόμου που ο υπουργός Νίκος Ταγαράς κατέθεσε στη Βουλή λίγες μέρες πριν το τέλος του 2014 είχε συγκλονιστικό αποτέλεσμα: την απόσυρση εγκληματικά καταστροφικών προβλέψεων και τον στιγματισμό των βουλευτών που προτάσσουν την εξυπηρέτηση ψηφοφόρων και ατελείωτη νομιμοποίηση περιβαλλοντικών παρανομιών, εις βάρος του κράτους δικαίου, ενόσω μάλιστα εξελισσόταν μια ιδιαίτερα έντονη πολιτική κρίση και η χώρα όδευε προς εκλογές.

Σε πολιτικό επίπεδο όμως, και αυτή τη χρονιά, αγνοήθηκε η ιστορικά μοναδική ευκαιρία να αντιμετωπιστεί η οικονομική κρίση ως αφετηρία για την αναμφισβήτητη απαραίτητη στροφή της χώρας προς μια ζωντανή οικονομία, με γνώμονα την οικολογική και κοινωνική βιωσιμότητα.

---

⁵⁵⁰ Ενδεικτικά, κατά τη χρονιά αυτή, υπογράφηκαν από το Υπουργείο Ανάπτυξης & Ανταγωνιστικότητας περί τις 30 αποφάσεις έγκρισης επιχορήγησης μέσω του Επενδυτικού Νόμου, ύψους 1-17 εκατ. ευρώ ανά επενδυτικό σχέδιο. Στις αποφάσεις, οι οποίες αφορούσαν κατά κύριο λόγο ξενοδοχειακές μονάδες 5* και γήπεδο γκολφ, αναφέρονται και οι προβλεπόμενες θέσεις εργασίας, οι οποίες δεν ξεπερνούν τις 20 ετήσιες μονάδες εργασίας ανά ενισχυόμενο επενδυτικό σχέδιο.

Η έκθεση δημοσιεύθηκε τον Σεπτέμβριο 2015. Ο συντονισμός και η επιμέλεια έγινε από τη Θεοδότα Νάντσου (tnantsou@wwf.gr), επικεφαλής περιβαλλοντικής πολιτικής.

Συντάκτες κεφαλαίων ήταν και οι εξής (με αλφαβητική σειρά):

Βρεττού Φωτεινή (f.vrettou@wwf.gr), Ερευνήτρια πολιτικής

Γκοιμίσης Βασίλης (vgimisis@pgimisis.gr), Αρχιτέκτονας, μέλος τη Νομικής Ομάδας

Γρηγορίου Ευγενία (egrigoriou@gmail.com), Τοπογράφος Μηχ., μέλος τη Νομικής Ομάδας

Κορακάκη Εύη (e.korakaki@wwf.gr), Υπεύθυνη δασικών προγραμμάτων

Μάντζαρης Νίκος (n.mantzaris@wwf.gr), Υπεύθυνος ενεργειακής και κλιματικής πολιτικής

Μπινιάρη Σοφία (sophbin@gmail.com), Δικηγόρος, μέλος της Νομικής Ομάδας

Παξιμάδης Γιώργος (g.paximadis@wwf.gr), Υπεύθυνος θαλάσσιου προγράμματος

Παπαδοπούλου Άρτεμη, (artemisreal@gmail.com), Φυσικός περιβάλλοντος, μέλος της Νομικής Ομάδας

Προδρόμου Μιχάλης, Σύμβουλος ενεργειακής πολιτικής

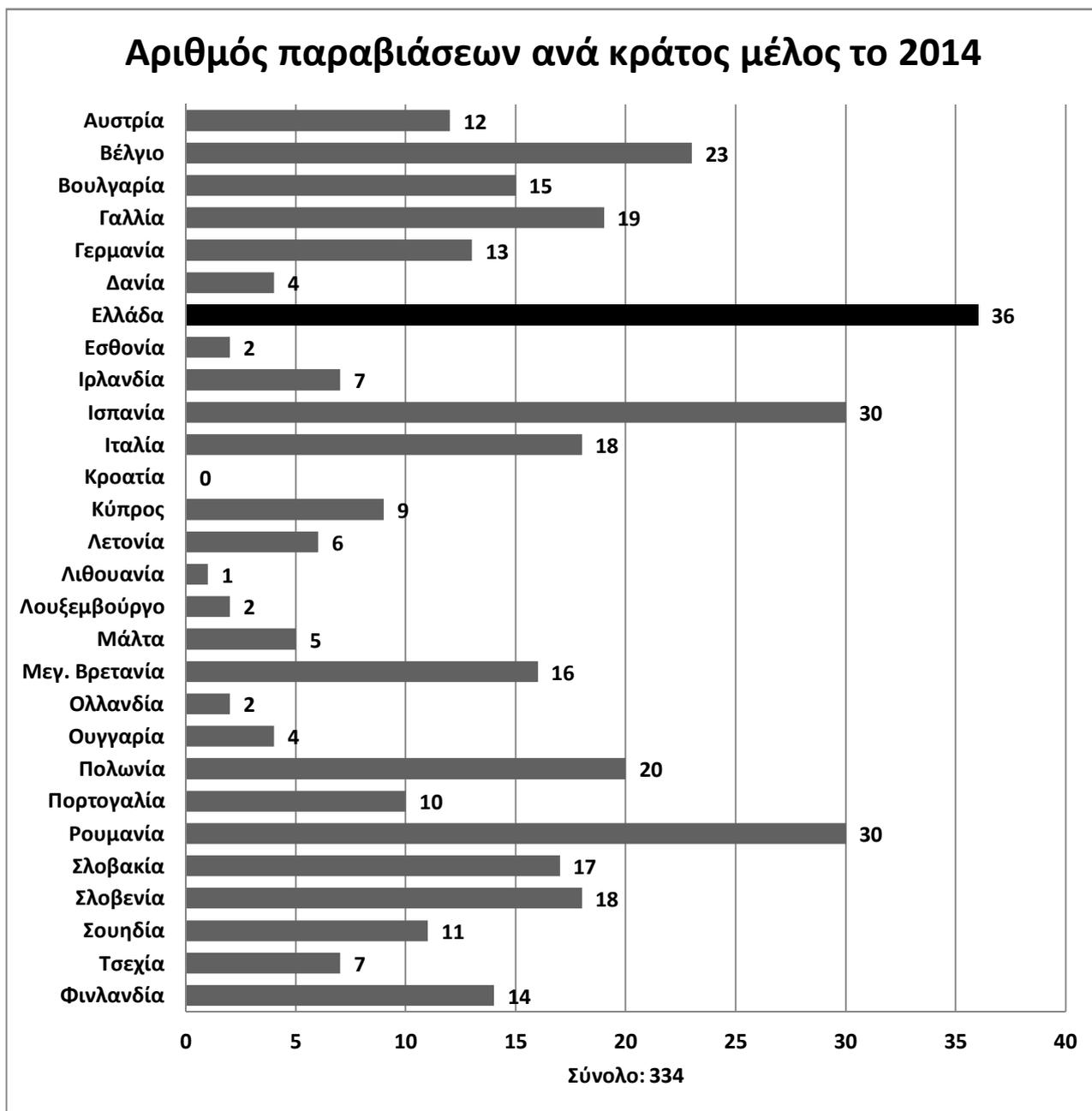
Τζηρίτης Ηλίας (e.tziritis@wwf.gr), Συντονιστής τοπικών δράσεων WWF Ελλάς

Χασιώτης Γιώργος (g.chasiotis@wwf.gr), Νομικός συντονιστής

Χριστοπούλου Ιόλη (i.christopoulou@wwf.gr), Υπεύθυνη πολιτικής για το φυσικό περιβάλλον

Παράρτημα 1 – Πίνακες εφαρμογής περιβαλλοντικού δικαίου ΕΕ

Πίνακας 1.1: Ανοιχτές υποθέσεις παραβιάσεων στην ΕΕ-28⁵⁵¹

⁵⁵¹ Πηγή: European Commission. Statistics on environmental infringements. Legal enforcement. <http://ec.europa.eu/environment/legal/law/statistics.htm> Last updated on 22.04.2015

Πίνακας 1.2: Σημαντικές ανοιχτές υποθέσεις παραβίασης δικαίου της ΕΕ

Αρ. παράβασης	Ημ/νία απόφασης	Τίτλος	Εξέλιξη
20112156	2014-03-28	ΦΥΣΗ – ΟΔΗΓΙΑ 92/43/ΕΟΚ – Επιδείνωση κατάστασης περιοχής Natura 2000 και επίπτωση στο είδος CARETTA CARETTA	Προσφυγή στο Δικαστήριο άρθρο 258(πρώην 226) ΣΛΕΕ-Απόφαση
20112027	2014.02.20	ΝΕΡΟ – Διαχείριση αστικών λυμάτων σε μικρότερους οικισμούς	Συμπληρωματική αιτιολογημένη γνώμη άρθρο 258(πρώην 226) ΣΛΕΕ
20032187	2014.09.25	ΑΠΟΒΛΗΤΑ – Σχεδιασμός και διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων	Προσφυγή στο Δικαστήριο άρθρο 260(πρώην 228) ΣΛΕΕ-Απόφαση
20082192	2014.10.16	ΑΕΡΑΣ – Υπέρβαση οριακών τιμών για τους μικροσωματιδιακούς ρύπους PM10	Συμπληρωματική αιτιολογημένη γνώμη άρθρο 258 (πρώην 226) ΣΛΕΕ
20132272	2014.11.26	ΦΥΣΗ –Μη κοινοποίηση αναφορών βάσει άρθ. 17 οδηγίας για τους οικοτόπους - 92/43/ΕΟΚ	Αιτιολογημένη γνώμη άρθρο 258 (πρώην 226) ΣΛΕΕ
20134154	2013.09.27	ΦΥΣΗ – Επίπτωση δηλητηριασμένων δολωμάτων σε είδη	Προειδοποιητική επιστολή άρθρο 258(πρώην 226) ΣΛΕΕ - Γνωστοποίηση
20142207	2014.09.26	ΑΠΟΒΛΗΤΑ – Λειτουργία ΧΥΤΑ Μυκόνου που δεν πληροί τους όρους των οδηγιών 2008/98 και 99/31	Προειδοποιητική επιστολή άρθρο 258(πρώην 226) ΣΛΕΕ - Γνωστοποίηση
20142260	2015.02.27	ΦΥΣΗ- Χαρακτηρισμός Ειδικών Ζωνών Διατήρησης της οδηγίας για τους οικοτόπους (ορισμός στόχων διατήρησης)	Προειδοποιητική επιστολή άρθρο 258(πρώην 226) ΣΛΕΕ - Γνωστοποίηση
20134331	2014-02-21	ΝΕΡΟ – Λειτουργία εγκαταστάσεων επεξεργασίας αστικών λυμάτων στην Πρέσπα	Προειδοποιητική επιστολή άρθρο 258(πρώην 226) ΣΛΕΕ - Γνωστοποίηση
20140242	2014.03.31	ΧΗΜΙΚΑ ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ - SEVESO - Οδηγία 2012/18/ΕΕ	Προειδοποιητική επιστολή άρθρο 258(πρώην 226) ΣΛΕΕ - Γνωστοποίηση
20140328	2014.07.22	ΑΕΡΑΣ- Οδηγία 2012/33/ΕΕ για την περιεκτικότητα σε θείο των καυσίμων για σκάφη	Προειδοποιητική επιστολή άρθρο 258(πρώην 226) ΣΛΕΕ - Γνωστοποίηση
20144073	2014.07.11	ΦΥΣΗ – Σχεδιασμός αιολικών πάρκων στην Ελλάδα	Προειδοποιητική επιστολή άρθρο 258(πρώην 226) ΣΛΕΕ - Γνωστοποίηση
20134208	2014.10.17	ΦΥΣΗ – Ελλιπής και μη ελέγχιμη προστασία περιοχών Natura 2000 στη Λέσβο	Προειδοποιητική επιστολή άρθρο 258(πρώην 226) ΣΛΕΕ - Γνωστοποίηση
20154046	2015.05.29	ΔΑΣΗ – Μη συμμόρφωση με τους κανονισμούς EUTR και FLEGT	Προειδοποιητική επιστολή άρθρο 258(πρώην 226) ΣΛΕΕ - Γνωστοποίηση

Παράρτημα 2 – Περιβαλλοντική νομολογία

Πίνακας 2.1: Νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Υπόθεση	Θέμα	Ημερομηνία
C-149/14	Υπόθεση C-149/14 (1) Απόφαση του Δικαστηρίου (ένατο τμήμα) της 23ης Απριλίου 2015 — Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας: Παράβαση κράτους μέλους — Οδηγία 91/676/ΕΟΚ — Προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προελεύσεως — Χαρακτηρισμός των υδάτων και των ευπρόσβλητων ζωνών — Υπερβολική περιεκτικότητα σε νιτρικά ιόντα — Ευτροφισμός — Υποχρέωση τετραετούς αναθεωρήσεως — Ανεπάρκεια — Εκπόνηση προγραμμάτων δράσεως — Έλλειψη	5/6/2015
C-677/13	Υπόθεση C-677/13 (*) Απόφαση του Δικαστηρίου (δέκατο τμήμα) της 11ης Δεκεμβρίου 2014 — Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας: Παράβαση κράτους μέλους – Περιβάλλον – Οδηγία 1999/31/ΕΚ – Άρθρα 6, στοιχείο α', 8, 9, στοιχεία α' έως γ', 11, παράγραφος 1, και 12 – Οδηγία 2008/98/ΕΚ – Άρθρα 13, 23 και 36, παράγραφος 1 – Διαχείριση αποβλήτων – Υγειονομική ταφή αποβλήτων – Έλλειψη ισχύουσας άδειας λειτουργίας χώρου υγειονομικής ταφής αποβλήτων – Δυσλειτουργίες του χώρου υγειονομικής ταφής.	23/1/2015
C-600/12	Υπόθεση C-600/12 (*) Απόφαση του Δικαστηρίου (πέμπτο τμήμα) της 17ης Ιουλίου 2014— Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας: Παράβαση κράτους μέλους — Περιβάλλον — Διαχείριση αποβλήτων — Οδηγίες 2008/98/ΕΚ, 1999/31/ΕΚ και 92/43/ΕΟΚ — Χώρος υγειονομικής ταφής αποβλήτων στη Ζάκυνθο — Εθνικό θαλάσσιο πάρκο Ζακύνθου — Περιοχή Natura 2000 — Θαλάσσια χελώνα <i>Caretta caretta</i> — Παράταση της ισχύος των περιβαλλοντικών όρων — Έλλειψη σχεδίου διευθετήσεως — Λειτουργία χώρου υγειονομικής ταφής — Δυσλειτουργίες — Κορεσμός του χώρου υγειονομικής ταφής — Διήθηση στραγγισμάτων — Ανεπαρκής κάλυψη και διασπορά των αποβλήτων — Επέκταση του χώρου υγειονομικής ταφής.	17/7/2014
C-378/13	Υπόθεση C-378/13 Απόφαση του Δικαστηρίου (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της 2ας Δεκεμβρίου 2014 - Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας: Παράβαση κράτους μέλους — Οδηγία 75/442/ΕΟΚ — Διαχείριση αποβλήτων — Απόφαση του Δικαστηρίου διαπιστώνουσα παράβαση — Μη εκτέλεση — Άρθρο 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ — Χρηματικές κυρώσεις — Κατ' αποκοπήν ποσό και χρηματική ποινή»	2/12/2014

Πίνακας 2.2: Νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας⁵⁵²

Αριθμός	Τίτλος	Πληροφορίες
ΣτΕ 1394/2015	Κάτοικοι και βουλευτής Ζακύνθου για ακύρωση α) η υπ' αριθμ. 11715/8684/12.11.2012 απόφασης ΓΓ Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου, β) 15541/7434/10.12.2012 απόφασης του ίδιου πιο πάνω Γενικού Γραμματέα και κάθε άλλη σχετική πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως σχετικά με την κατασκευή μονάδας επεξεργασίας Απορριμμάτων και Χώρου Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων (Χ.Υ.Τ.Υ.) και οδού πρόσβασης στις εγκαταστάσεις στη θέση «Λίβας» στην περιφέρεια του Δήμου Ζακύνθου	Απόρριψη αιτήσεως ακυρώσεως. Βλ. νομικό σχόλιο στην ενότητα «Στερεά απόβλητα»
ΣτΕ Ολ. 1858/2015	Τακτοποίηση αυθαιρέτων κατά τον ν. 4178/2013.	Η εισαγόμενη αναστολή επιβολής κυρώσεων για τριάντα χρόνια ή οριστική εξαίρεση από την κατεδάφιση του ν. 4178/2013, είναι συνταγματικά ανεκτή.
ΣτΕ 975/2015	Δήμος Διρφών – Μεσσαπίων, κατά του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής: Παράλειψη πρόληψης και αποκατάστασης του εδάφους και των υδάτων του Δήμου Μεσσαπίας από εξασθενές χρώμιο και νικέλιο.	Εφόσον είχε τεκμηριωθεί συγκεκριμένη περιβαλλοντικά ζημιά, η ΕΥΕΠ όφειλε να απαντήσει σε σχετικό ερώτημα του Δήμου Μεσσαπίας και να προχωρήσει σε δράσεις πρόληψης και αποκατάστασης χωρίς να είναι προηγουμένως απαραίτητος ο καταλογισμός της περιβαλλοντικής ευθύνης.
ΣτΕ 646/2015	Για τη νομιμότητα της ΚΥΑ παραχώρησης του δικαιώματος απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης λιμνών και πλεύσιμων ποταμιών στους πρωτοβάθμιους ΟΤΑ.	Η συλλήβδην παραχώρηση του συνόλου των αιγιαλών της χώρας στους πρωτοβάθμιους ΟΤΑ βρίσκεται εκτός των ορίων της εξουσιοδοτήσεως του υπουργού και θέτει σε διακινδύνευση τα παράκτια οικοσυστήματα.

⁵⁵² Δελτία Νομολογιακής και Βιβλιογραφικής Ενημέρωσης, <http://www.ste.gr/portal/page/portal/STe/DNBE>

ΣτΕ 642/2015	Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, Τοπικός Οργανισμός Εγγείων Βελτιώσεων στο Δήμο Δέλτα, Ν. Θεσσαλονίκης. Για τη νομιμότητα της ΚΥΑ του Εθνικού Πάρκου των υδροτόπων Δέλτα π. Αζίου, Γαλλικού, Λουδία, Αλιάκμονα, των Αλυκών Κίτρου και της Λιμνοθάλασσας Καλοχωρίου.	Για το χαρακτηρισμό της περιοχής ως Εθνικού Πάρκου ήταν αναγκαία η έκδοση Προεδρικού Διατάγματος και όχι ΚΥΑ Η έκδοση οριστικής απόφασης αναβάλλεται.
ΣτΕ 551/2015	Σωματεία, αγροτικοί συνεταιρισμοί, σύλλογοι, κάτοικοι Ιερισσού και των Νέων Ρόδων κατά των Υπουργών Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Πολιτισμού και Τουρισμού και κατά της παρεμβαίνουσας εταιρείας «Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ.», του Συνδέσμου Μεταλλευτικών Επιχειρήσεων, και του Εργατοϋπαλληλικού Κέντρου Ν. Χαλκιδικής. Νομιμότητα της περιβαλλοντικής αδειοδότησης των Μεταλλείων Χρυσού Κασσάνδρας.	Δεν έγιναν αποδεκτές ενστάσεις για την τεχνική κρίση της Διοίκησης κατά τη συγκριτική αξιολόγηση των διαθέσιμων τεχνικών, των επιπτώσεων στα είδη του δικτύου Natura, ενώ δεν εντοπίστηκε πλημμέλεια στη μη εξέταση άλλων εναλλακτικών λύσεων ως προς το εύρος της εκμετάλλευσης, πέραν της μηδενικής. Οι εργασίες που απαιτούνται δεν συνιστούν έργο διαχείρισης και αξιοποίησης υδάτων κατά την οδηγία 2000/60. Η κρίση της Διοίκησης ως προς τα οφέλη του έργου αιτιολογείται νομίμως και τεκμηριώνεται επαρκώς, ενώ περιβαλλοντική ευθύνη του φορέα της εκμετάλλευσης παραμένει.
ΣτΕ 528/2015	Κάτοικοι και νομικά πρόσωπα με έδρα στην περιφέρεια Κρήτης κατά της ΔΕΣΕ: Για τη νομιμότητα της ένταξης σχεδίου Αιολικού Συστήματος Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΣΠΗΕ) στην Κρήτη στις στρατηγικές επενδύσεις.	Οι αποφάσεις της Διυπουργικής Επιτροπής Στρατηγικών Επενδύσεων (ΔΕΣΕ) δεν άπτονται θεμάτων χωροταξικού σχεδιασμού ή επιπτώσεων στο περιβάλλον και το τοπίο, αλλά διερευνούν τις δυνατότητες υλοποίησης ενός επενδυτικού σχεδίου και τη συμβολή αυτού στην εθνική οικονομία.
ΣτΕ 4088/2014	Χαρακτηρισμός δασικής έκτασης στη θέση «Δόκανο», στην περιφέρεια του Δ.Δ. Επταλόφου του Δήμου Παρνασσού.	Για την άσκηση αντιρρήσεων σε περίπτωση παρέλευσης μεγάλου χρονικού διαστήματος από την έκδοση της πράξης χαρακτηρισμού έως τη δημοσιοποίησή της. Η υπόθεση παραπέμφθηκε στην επιταμελή σύνθεση του Τμήματος.
ΣτΕ 1449/2015	Για την απόρριψη αιτήματος της "Ελληνικός Χρυσός ΑΕ" για κατασκευή κτηριακών εγκαταστάσεων της μονάδας εμπλουτισμού στη θέση «Σκουριές».	ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ - Αποτελεί δέσμια αρμοδιότητα της πολεοδομίας η χορήγηση κατά παρέκκλιση άδειας για την κατασκευή κτηριακών εγκαταστάσεων προς εξυπηρέτηση μεταλλευτικών δραστηριοτήτων.
ΣτΕ 1113/2015	Δικηγόροι - μέλη του Δικηγορικού Συλλόγου Πειραιά κατά των Υπουργών ΠΕΚΑ και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Νομιμότητα της κ.υ.α. για την αναδιάρθρωση των παλαιών καπναποθηκών ΚΕΡΑΝΗΣ στον δήμο Αγ. Ι. Ρέντη προς στέγαση των Δικαστικών Υπηρεσιών Πειραιά.	Η νέα χρήση του κτιρίου για την στέγαση των Δικαστικών Υπηρεσιών Πειραιά τροποποιεί ουσιαστικά το αρχικό έργο και απαιτεί την τήρηση διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης.
Πρακτικό επεξεργασίας ΣτΕ 32/2015	Χαρακτηρισμός των χερσαίων και θαλάσσιων περιοχών του «Περιφερειακού Πάρκου Κόλπου Κυπαρισσίας», καθορισμός ζωνών προστασίας, καθορισμός χρήσεων, όρων και περιορισμών δόμησης.	
Πρακτικό επεξεργασίας ΣτΕ 29/2015	Έγκριση ΕΣΧΑΣΕ "Ίτανος Γαία" στη θέση Χερσονήσος Σίδερο, Δήμου Σητείας, Κρήτης	
Πρακτικό επεξεργασίας ΣτΕ 28/2015	Έγκριση ΕΣΧΑΔΑ και τροποποίηση του εγκεκριμένου σχεδίου πόλεως Βουλιαγμένης Αττικής στην έκταση του "Αστέρα Βουλιαγμένης" και καθορισμός χρήσεων γης και όρων δόμησης	
Απόφαση ΣτΕ 87/2015	Για τη νομιμότητα απόφασης του ΔΕΕΔΑ Εφετίου Λαμίας για τον χαρακτηρισμό έκτασης στον Παρνασσό ως δασικού χαρακτήρα.	Για τη διαδικασία έκδοσης πράξης χαρακτηρισμού δασικής έκτασης και την τήρηση των διατυπώσεων δημοσιότητας.
Απόφαση ΣτΕ 4966/2014 και ΣτΕ 4986/2014	Δήμων Λευκάδας, Μεγανησίου, Ερμιονίδας, Ναυπλίων, Επιδαύρου, Πύλου – Νέστορος, Ξηρομέρου, Πόρου, Τροιζηνίας Σαλαμίνας, Μεγαρέων, Αίγινας, Οινουσσών, Καλύμνου, Λέρου, Χάλκης, Σύμης, Αγαθονησίου και Σωματείων κατά των Υπουργών ΠΕΚΑ, Εσωτερικών, Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Οικονομικών, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, Πολιτισμού και Τουρισμού και κατά παρεμβαίνοντος Σωματείου: Για τη νομιμότητα του ΕΠΧΣΑΑ για τις Υδατοκαλλιέργειες.	Έλεγχος νομιμότητας για τα όργανα έγκρισης των ειδικών χωροταξικών σχεδίων, τη ΣΜΠΕ και τις τεχνικές προδιαγραφές που ακολουθούνται. Κρίθηκε ότι το Σχέδιο ρυθμίζει θέματα χωροθέτησης νέων μονάδων σε περιοχές με Ποσειδωνία και σε περιοχές του δικτύου Natura, ότι ο καθορισμός των ΠΑΥ βασίστηκε σε επιστημονικά κριτήρια και δεν νομιμοποιεί υφιστάμενες καταστάσεις. Κατά την διαδικασία έγκρισης δεν παραβιάστηκε η αρχή της αμεροληψίας. Το Σχέδιο συμφωνεί με την οδηγία 2000/60/ΕΚ και τις κατευθύνσεις του Μεσογειακού Πρωτοκόλλου.
Απόφαση ΣτΕ 4921/2014	[Νόμιμη διαδικασία πολεοδόμησης οικισμού με πληθυσμό μικρότερο από 2000 κατοίκους]. Εφαρμογή Ρυμοτομικού Σχεδίου του οικισμού Σιβήρεως - Κασσανδρείας Χαλκιδικής	ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ-ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΡΥΜΟΤΟΜΙΚΟΥ
Απόφαση ΣτΕ 4763/2014	[Παράνομη άρνηση της Διοίκησης να ανακαλέσει ΥΑ εγκριτική πολεοδομικής μελέτης]. Εφαρμογή Πολεοδομικής Μελέτης στην περιοχή «Ελληνική Παιδεία - Βορρέ» Δήμου Αμαρουσίου Αττικής	ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ-ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΡΥΜΟΤΟΜΙΚΟΥ Η άρνηση της Διοικήσεως να προβεί στις ενέργειες αυτές συνιστά παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας

Απόφαση ΣτΕ 4243/2014	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ανατολικής Αττικής και ο Δήμος Ελευσίνας κατά Υπουργών Π.Ε.ΧΩ.Δ.Ε (ήδη Υπ. Π.Ε.Κ.Α), Ανάπτυξης και Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής: Περιβαλλοντική αδειοδότηση σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ισχύος 880 Mwe της "Χαλυβουργική ΑΕ"	Η ΜΠΕ και η ΑΕΠΟ είναι νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένες και δεν έρχονται σε αντίθεση προς το άρθρο 24 του Συντάγματος και τις αρχές της αειφορίας, της προλήψεως και της προφυλάξεως.
Απόφαση 807/2014	Σωματείου κατά των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Εσωτερικών, Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τουριστικής Ανάπτυξης, Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών, Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, Πολιτισμού. Νομιμότητα του ΕΠΧΣΑΑ για τις ΑΠΕ.	Η υπόθεση ανατέμθηκε στη Διοίκηση προκειμένου να συμπληρώσει στο ΕΠΧΣΑΑ για τις ΑΠΕ την πρόβλεψη για σύνταξη ειδικής ορνιθολογικής μελέτης για τη χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων και εντός των περιοχών που χαρακτηρίζονται ως Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά (Σ.Π.Π.).
Απόφαση 4929/2015	Σωματείου κατά των Υπουργών Εσωτερικών και Περιβάλλοντος, Ενέργειας, και Κλιματικής Αλλαγής : Για τις ρυθμίσεις θήρας στο Εθνικό Υγροτοπικό Πάρκο Αμβρακικού	Η έκδοση απόφασης ρύθμισης θήρας από τον Υπουργό Π.Ε.Κ.Α. έχει κριθεί ως απαραίτητη προϋπόθεση για την νόμιμη θηρευτική δραστηριότητα κάθε κυνηγετικού έτους. Η ακύρωση της απόφασης του Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας παρίσταται ως αλυσιστελής, εφόσον δεν είναι πλέον δυνατή η θέσπιση των ρυθμίσεων των αθηνοσυνεδιωτών αποφάσεων ρύθμισης θήρας κατά χρόνο και κατά τόπο.
Απόφαση 4883/2014 (Δ/7μ)	Δήμου Γορτυνίας Αρκαδίας κατά των Υπουργών: Οικονομικών, Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, Παιδείας, Πολιτισμού, Περιβάλλοντος, Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής, Τουρισμού και κατά των παρεμβαίνοντων ΤΑΙΠΕΔ ΑΕ και ΕΟΤ. Για τη μεταβίβαση του ακινήτου «Ξενία Βυτίνας» στο ΤΑΙΠΕΔ.	Τα δάση και οι δασικές εκτάσεις τελούν σε ιδιαίτερο νομικό καθεστώς προστασίας, δεν έχουν τον χαρακτήρα κοινοχρήστων πραγμάτων, αλλά αποτελούν, εφ' όσον ανήκουν κατά κυριότητα στο Δημόσιο ή σε ν.π.δ.δ., στοιχεία της ιδιωτικής τους περιουσίας δυνάμει να μεταβιβασθούν.
Απόφαση 4189/2014 (Ε/7μ)	Σωματείων και κατοίκων από διάφορους νομούς κατά των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Εσωτερικών, Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Τουριστικής Ανάπτυξης, Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών, Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, Πολιτισμού. Για τη νομιμότητα του ΕΠΧΣΑΑ για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.	Το σχέδιο περιλαμβάνει υφιστάμενες συνταγματικά ανεκτές ρυθμίσεις και κρίνεται πλήρες. Σημειώνεται ότι η έγκριση σχεδίου/προγράμματος πριν ή συγχρόνως της έγκρισης της ΣΜΠΕ δε διασφαλίζει τη συνεκτίμηση των πορισμάτων της μελέτης και αποτελεί πλημμελή συμμόρφωση προς τις απαιτήσεις της εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας. Από εγκεκριμένα περιφερειακά σχέδια δεν απορρέουν δεσμεύσεις ως προς το περιεχόμενο ειδικών χωροταξικών που εγκρίνονται μεταγενέστερα, ενώ δεν απαιτείται αναλυτική παρουσίαση των επιπτώσεων του σχεδίου στις επιμέρους ζώνες της περιοχής μελέτης και των προστατευόμενων περιοχών αυτής.
Απόφαση 4078/2014 (Ε/7μ)	Κατοίκου Πετρούπολης Αττικής κατά του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και ήδη αρμοδιότητας Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Διαδικασία χαρακτηρισμού δασικής έκτασης στη θέση «Ζαστάνι» του Δήμου Υδρούσας, Άνδρου.	Σχετικά με την αρμοδιότητα των διοικητικών οργάνων (Δασάρχης και Επιτροπή Επιλύσεως Δασικών Αμφισβητήσεων) στην κήρυξη περιοχής ως αναδασωτέας και στον χαρακτηρισμό της ως δασικής.
Απόφαση 4077/2014 (Ε/7μ)	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων και ήδη Περιφέρειας Ηπείρου κατά του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Άδειες χρήσης και εκτέλεσης έργων αξιοποίησης υδάτων. Γεωτρήσεις άρδευσης στην περιοχή του ΔΔ. Αρτοποιίας.	Οι διαφορές που προκαλούνται από την προσβολή αδειών χρήσης και έργων αξιοποίησης υδατικών πόρων ή άλλων συναφών ατομικών διοικητικών πράξεων, αποτελούν ακυρωτικές διαφορές υπαγόμενες στο ΣτΕ. Για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα απαιτείται η λήψη άδειας χρήσης νερού.
Απόφαση 3874/2014 (ΟΛ)	Πολίτες κατά των Υπουργών: 1) Οικονομικών και 2) Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και κατά της παρεμβαίνουσας ανώνυμης εταιρείας ΤΑΙΠΕΔ ΑΕ: Για την έκδοση π.δ. του ΕΣΧΑΔΑ στην περιοχή Ερημίτης της Κασσιώπης Κέρκυρας και τις ρυθμίσεις αυτού.	Η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) και το Ειδικό Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης του Δημόσιου Ακινήτου (ΕΣΧΑΔΑ) έχουν προβεί σε πλήρη αξιολόγηση των επιπτώσεων του σχεδίου και σε λήψη μέτρων για την προστασία των ευάλωτων ειδών στην περιοχή (βίδρα, ορνιθοπανίδα). Η παράλειψη χαρακτηρισμού της περιοχής ως προστατευόμενου στοιχείου του τοπίου βαρύνει τη Διοίκηση και δεν αποτελεί πλημμέλεια της ΣΜΠΕ. Το ΕΣΧΑΔΑ δεν αντίκειται στον υπερκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό, έχει ως προορισμό του τον καθορισμό χρήσεων γης και όρων και περιορισμών δόμησης, η δε λεπτομερής εκτίμηση των επιπτώσεων του έργου θα πραγματοποιηθεί σε επόμενο στάδιο του σχεδιασμού. Δεν διαπιστώθηκε κάποια παράβαση ουσιαστικού τύπου διαδικασίας.
Απόφαση 3759/2014 (Ε/7μ)	Σωματείο «...» [επιχειρήσεων εστίασης και αναψυχής που δραστηριοποιούνται στη ρυθμιζόμενη από το προσβαλλόμενο διάταγμα περιοχή] κατά του Υπουργού ΠΕΚΑ. Για τις ρυθμίσεις του π.δ. προστασίας, χρήσεων γης και όρων και περιορισμών δόμησης στην παραλιακή ζώνη της Αττικής από τον Φαληρικό Όρμο μέχρι την Αγία Μαρίνα Κρωπίας.	Οι ρυθμίσεις του π.δ. δικαιολογούνται από λόγους δημοσίου συμφέροντος, όπως είναι η προστασία του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος. Δεν συνιστούν παραβίαση του συνταγματικού δικαιώματος στην επαγγελματική και οικονομική ελευθερία και δεν θίγουν τις αρχές της αναλογικότητας και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης του διοικούμενου.

Απόφαση 3757/2014 (Ε/7μ)	Κάτοικοι Βούλας Αττικής κατά του Υπουργού ΠΕΚΑ: Για τις ρυθμίσεις του ΠΔ προστασίας, χρήσεων γης και όρων και περιορισμών δόμησης στην παραλιακή ζώνη της Αττικής από τον Φαληρικό Ορμο μέχρι την Αγία Μαρίνα Κρωπίας.	Το π.δ. δεν αποτελεί διοικητική πράξη παρέχουσα έγκριση για την πραγματοποίηση οποιουδήποτε συγκεκριμένου έργου ή δραστηριότητας και κατ' επέκταση δεν είναι απαραίτητη η προηγούμενη εκπόνηση και έγκριση ειδικότερων μελετών διαμόρφωσης της παραλιακής ζώνης ή σύνταξη ΜΠΕ. Οι ζώνες του αιγιαλού και της παραλίας είναι κοινόχρηστα δημόσια πράγματα με κύριο προορισμό τους την ελεύθερη και ακώλυτη πρόσβαση του κοινού προς αυτές και προς το θαλάσσιο μέτωπο. Η περιήγηση των ακτών οργανωμένης κολυμβήσεως δεν παρακωλύει την ελεύθερη πρόσβαση και δεν απαιτείται η καταβολή αντιτίμου. Οι ρυθμίσεις του π.δ. δεν αντίκεινται στη συνταγματική προστασία των παράκτιων οικοσυστημάτων.
Απόφαση 3369/2014 (Ε/7μ)	Κατοίκους Περιστερίου Αττικής κατά του Υπουργού ΠΕΚΑ. Για την κατάργηση και τροποποίηση του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου οικισμού Νέας Αλμυρής στην περιοχή "Κόκκινη Σπηλιά - Λεσκούκι" Δήμου Σαρωνικού (Ν. Κορινθίας).	Για την προστασία συνταγματικών προστατευόμενων αγαθών, όπως τα δάση και οι δασικές εκτάσεις, η πάροδος μακρού χρόνου δεν εμποδίζει την ανάκληση παράνομης απόφασης. Δεν θεμελιώνεται παράβαση της αρχής της ασφάλειας του δικαίου και της αρχής της προστατευόμενης εμπιστοσύνης.
Απόφαση 2996/2014 (ΟΛ)->ΔΕΕ	Δήμος Κρωπίας Αττικής κατά του Υπουργού ΠΕΚΑ: Προεδρικό διάταγμα προστασίας Υμηττού και Μητροπολιτικών Πάρκων Γουδή-Ιλισίων	Το π.δ. προστασίας Υμηττού και Μητροπολιτικών Πάρκων Γουδή-Ιλισίων αποτελεί εξειδίκευση και εφαρμογή ρυμοτομικού σχεδίου υπερκείμενου επιπέδου. Δεν απαιτείται ΣΜΠΕ ή εκπόνηση ΕΠΜ, ενώ δεν αποκλείεται η παράλληλη εφαρμογή άλλων διατάξεων πέρα της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, που επιδιώκουν την προστασία ευαίσθητων στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος. Κατ' εξαίρεση γίνεται ανεκτή η διατήρηση των από μακρού χρόνου υφισταμένων στους ορεινούς όγκους εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων, εφ' όσον δεν επιδεινώνουν τη λειτουργία των οικοσυστημάτων. Πιθανή πλημμέλεια λόγω της μη διεξαγωγής ΣΜΠΕ για τμήμα του Υμηττού εντός του δικτύου Natura. Υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων στο ΔΕΕ για την εφαρμογή των οδηγιών 2001/42/ΕΚ και 92/43/ΕΟΚ.
Απόφαση 2928/2014 (Ε/7μ)	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αθηνών – Πειραιώς κατά του Υπουργού Ανάπτυξης και της ΕΥΔΑΠ ΑΕ: Κυρώσεις για παράβαση των περιβαλλοντικών όρων λειτουργίας του Κέντρου Επεξεργασίας Λυμάτων στη νήσο Ψυτάλλεια.	Η διαχείριση της ιλύος από την πρωτοβάθμια επεξεργασία των λυμάτων πρέπει να πραγματοποιείται σύμφωνα με τους εγκεκριμένους περιβαλλοντικούς όρους. Εφόσον παραβιάζονται, ακόμη και αν με αυτό το τρόπο η μονάδα συμμορφώνεται με τους όρους της άδειας εγκατάστασης ή της άδειας λειτουργίας της, επιβάλλονται κυρώσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας
Απόφαση 2741/2014	Σωματείου κατά των Υπουργών: Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και ήδη Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Ανάπτυξης και ήδη Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Για τη νομιμότητα ΑΕΠΟ Αιολικού Σταθμού στη Σύρο.	Για την εγκατάσταση και λειτουργία αιολικού σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας αρκεί η πρόβλεψη της συγκεκριμένης παραγωγικής δραστηριότητας σε υπερκείμενα σχέδια χωροταξικού σχεδιασμού. Δεν απαγορεύεται η εγκατάσταση αιολικών εντός ή πλησίον περιοχών του δικτύου Natura 2000, αλλά απαιτείται δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεών τους. Η απαγόρευση αιολικών στην συγκεκριμένη περιοχή που εισάγει το ειδικό χωροταξικό μεταγενέστερα, δεν καθιστά την ΑΕΠΟ παράνομη.
Απόφαση 2590/2014 (Ε)	Κάτοικοι Μετοχίου Δήμου Κύμης κατά του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ: Περιβαλλοντική αδειοδότηση μεταλλευτικών ερευνητικών γεωτρήσεων σιδηρονικελίου στις περιοχές «Κατάβολος», «Φεράδα» και «Κοτρώνα» Δήμου Κύμης.	Για έρευνα και εξόρυξη κοιτάσματος σιδηρονικελίου επιβάλλεται η έκδοση ΑΕΠΟ και δεν απαιτείται προέγκριση χωροθέτησης ή προκαταρκτική περιβαλλοντική εκτίμηση και αξιολόγηση. Εναλλακτικές λύσεις, συμπεριλαμβανομένης της μηδενικής πρέπει να εξεταστούν, όχι όμως και οι επιπτώσεις από ενδεχόμενη εξορυκτική δραστηριότητα.
Απόφαση 2586/2014 (Ε)	Κάτοικοι Αφιδνών, Καπανδριτίου και Μαλακάσας Ν. Αττικής κατά Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Τροποποίηση τμήματος Μεταμόρφωση - Υλική του αυτοκινητοδρόμου ΠΑΘΕ.	Εφόσον αιτιολογείται νομίμως και επαρκώς και βεβαιώνεται από αρμόδια υπηρεσία της Διοίκησης ότι δεν επέρχονται ουσιαστικές διαφοροποιήσεις σε σχέση με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου, δεν είναι απαραίτητη η επιβολή νέων περιβαλλοντικών όρων.
Απόφαση 2480/2014 (Ε/7μ)	Ανώνυμης Εταιρείας κατά των: Ελληνικού Οργανισμού Ανακύκλωσης (Ε.Ο.ΑΝ) του Υπουργού ΠΕΚΑ, και κατά του παρεμβαίνοντος Δήμου Αθηναίων. Για το συλλογικό σύστημα ανταποδοτικής εναλλακτικής διαχείρισης και ανακύκλωσης συσκευασιών και αποβλήτων.	Ο «Ελληνικός Οργανισμός Ανακύκλωσης» αποτελεί νομικό πρόσωπο διφυσού χαρακτήρα, οι δε σχετικές πράξεις του έχουν τον χαρακτήρα εκτελεστών διοικητικών πράξεων.

Παράρτημα 3 – Τροποποιήσεις της δασικής νομοθεσίας

Πίνακας 3.1: Σύγκριση του νέου θεσμικού πλαισίου για τα δάση (ν.4280/2014 & ν.4315/2014) επί των βασικότερων επιτρεπτών επεμβάσεων σε σχέση με αυτές που ίσχυαν πριν την ψήφιση τους (με έντονη γραμματοσειρά οι μεταβολές μεταξύ του προϊσχύοντος και του νέου θεσμικού πλαισίου).

Αρθ.	Επιτρεπτές επεμβάσεις	Επιτρεπτές επεμβάσεις μέχρι Ιούνιο 2014			Επιτρεπτές επεμβάσεις σύμφωνα με τους ν.4280/2014 & ν.4315/2014			Σημειώσεις
		Δάσος	Δασική	Αναδασωτέα	Δάσος	Δασική	Αναδασωτέα	
	Γεωργική εκμετάλλευση							
47	Γεωργική ή δενδροκομική καλλιέργεια, φύτευση σε ανάμειξη αγρίων και σπυροφόρων ή καρποφόρων δένδρων, φύτευση δασικών ειδών για την απόδοση προϊόντων, ιδίως, κάστανων, καρυδιών και τρούφας, δημιουργία αμπελώνων ή φυτειών αρωματικών φυτών, δια εμβολιασμού εξημέρωση αγρίων σπυροφόρων ή καρποφόρων δένδρων	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι*	Ναι**	Όχι	*Ναι, για δάση χρήση εντός ασκεπούς έκτασης ή διακένου έως 30 στρέμματα **Επιπλέον σε δασικές εκτάσεις με ιδιαίτερη οικολογική αξία, εκτάσεις αναψυχής και δίπλα σε αρχαιολογικού χώρους
47A	Κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις, εκτροφεία θηραμάτων, ιχθυοτροφεία, εκτροφεία γουνοφόρων και επισκέψιμες κτηνοτροφικές μονάδες εκτροφής απειλούμενων με εξαφάνιση αυτοχθόνων φυλών αγροτικών ζώων, μελισσοκομεία, πτηνοτροφεία	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι*	Ναι	Όχι	*Επιτρέπεται πλέον η εγκατάσταση και σε εκτάσεις ιδιαίτερης οικολογικής σημασίας, με εξαίρεση τις περιοχές NATURA, στις οποίες επιτρέπεται η εγκατάσταση των μονάδων, αν προβλέπεται από τα σχέδια διαχείρισης τους ή κατόπιν εγκεκριμένης περιβαλλοντικής μελέτης
47B	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: νομιμοποιούνται εκχερσωμένες από 1975 μέχρι 7η Μαρτίου 2007, για γεωργική ή δενδροκομική καλλιέργεια με προϋποθέσεις.	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
	Διάνοιξη οδών							
48	Εθνικών, επαρχιακών, δημοτικών οδών και σιδηροδρομικού δικτύου	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	
48	Διάνοιξη οδών για την εξυπηρέτηση εκμεταλλεύσεων, έργων και δραστηριοτήτων	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
	Εγκαταστάσεις τουριστικού χαρακτήρα	Ναι	Ναι					
49	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: σύνθετα τουριστικά καταλύματα	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι*	Ναι*	Όχι	ΝΑΙ εφόσον ιδιωτικά δάση /δασικές εκτάσεις είναι πάνω από 500 στρέμματα
49	Ξενοδοχειακά καταλύματα 4 και 5 αστέρων	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
49	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Εγκαταστάσεων αξιοποίησης ιαματικών πηγών - υδροθεραπευτηρίων, κέντρων θαλασσοθεραπείας	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	

49	Διάνοιξη και δημιουργία διόδων διαδρομών γκολφ	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
49	Ειδική τουριστική υποδομή	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
49	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Χιονοδρομικά (συμπερ. Σχοινοσιδηρόδρομοι, καλωδιοκίνητοι εναέριοι θάλαμοι και τηλεσκι)	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
Κατασκηνώσεις								
50	Εγκατάσταση και λειτουργία κατασκηνώσεων	ΝΑΙ μόνο επί δημοσίων δασών ή δασικών εκτάσεων των κατηγοριών γ-ε της παρ.1 του άρθρου 4		Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Πλέον επιτρέπονται και σε παραλιακά, δάση πέριξ δρόμων, αρχαιολογικών χώρων, βιομηχανικών ζωνών, Περιφ. Αττικής και παραλιακά & παραλίμνια δάση
Βιομηχανικές εγκαταστάσεις								
51	Βιομηχανίες κοπής και επεξεργασίας ξύλου	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Πλέον επιτρέπεται η εγκατάσταση τους και σε δάση αναψυχής
51	Εργοστάσια άντλησης και εμφιάλωσης νερού μετά των αναγκαίων αγωγών προσαγωγής τους	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
51	Εγκατάσταση τυροκομικών μονάδων επεξεργασίας γάλακτος και ΠΡΟΣΤΕΘΗΚΑΝ: μονάδων μεταποίησης γεωργικών προϊόντων, οινοποιείων, αποσταγματοποιείων, ποτοποιείων, εμφιαλωτηρίων, ελαιοτριβείων, σφαγείων και χερσαίων εγκαταστάσεων μονάδων υδατοκαλλιέργεια	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Πλέον επιτρέπεται η εγκατάσταση τους και σε δάση αναψυχής
51	Μετεγκατάσταση νομίμως λειτουργούντων ελαιοτριβείων, λόγω ένταξης των περιοχών λειτουργίας σε ΖΟΕ	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Πλέον επιτρέπεται η εγκατάσταση τους και σε δάση αναψυχής
51	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Επεκτάσεις νομίμως λειτουργούντων μονάδων μεταποίησης γεωργικών προϊόντων	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	
51	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Επιχειρηματικά Πάρκα	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	
51	Δεξαμενές αποθήκευσης πετρελαιοειδών	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	
Μεταλλεία-Λατομεία								
52	Διενέργεια ερευνών δια γεωτρήσεων και δι' ανορύξεως φρεάτων ή στοών	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
52	Εκμετάλλευση μεταλλείων και λατομείων (εξορύξεως, διαλογής, επεξεργασίας μηχανικής, εμπλουτισμού, παραγωγής κονιαμάτων, σκυροδεμάτων και ασφαλτομιγμάτων και αποκομιδής μεταλλευτικών ή λατομικών ορυκτών)	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
52	Δάνοιξη οδών προσπέλασης, η ανέγερση εγκαταστάσεων που εξυπηρετούν τις ανάγκες της	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	

	εκμετάλλευσης αυτών							
52	Εναπόθεση στείρων ή καταλοίπων ή των υπολοίπων της βιομηχανικής επεξεργασίας των μεταλλευμάτων σε ειδικούς προς τούτο χώρους	Όχι*	Όχι*	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	<i>*Επιτρέπεται μόνο εντός δασών ή δασικών εκτάσεων που βρίσκονται στη ζώνη οριστικής παραχώρησης μεταλλευτικού χώρου</i>
52	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Εγκεκριμένα συστήματα εναλλακτικής διαχείρισης στερεών αποβλήτων (εναπόθεση, επεξεργασία και αξιοποίηση ΑΕΚΚ) σε μεταλλεία και λατομεία των οποίων έπαιξε η λειτουργία για οποιονδήποτε λόγο χωρίς αποκατάσταση	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
	Έργα Υποδομής							
53	Μεγάλα έργα υποδομής (Αεροδρόμια, τεχνητές λίμνες, φράγματα, υδροηλεκτρικοί σταθμοί, ταμιευτήρες και εγκαταστάσεων άντλησης για την αποθήκευση ενέργειας, χερσαίων εγκαταστάσεων λιμένων και εγκαταστάσεων άντλησης υδρογονανθράκων)	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	
53	Λοιπά έργα υποδομής και συνοδών τους έργων (Τηλε/κά, ηλεκτρικά δίκτυα, εγκαταστάσεις έργων ύδρευσης και αποχέτευσης, κέντρα επεξεργασίας λυμάτων, έργα συλλογής, αποθήκευσης και μεταφοράς υδάτων για αρδευτικούς ή υδρευτικούς σκοπούς, αντλιοστασία)	Ναι	ΝΑΙ	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	
53	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Εγκατάσταση σταθμών ηλεκτροπαραγωγής από συμβατικά καύσιμα και των συνοδών έργων αυτών	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
53	Δίκτυα μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, κατασκευή υποσταθμών και κάθε, εν γένει, τεχνικού έργου που αφορά στην υποδομή και εγκατάσταση σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. ή μονάδες Σ.Η.Θ. με χρήση Α.Π.Ε., περιλαμβανομένων των υποσταθμών και λοιπών έργων σύνδεσης με το Σύστημα ή το Δίκτυο, των συνοδών έργων και κάθε εν γένει τεχνικού έργου που αφορά στην υποδομή και εγκατάσταση των ανωτέρω σταθμών	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	
53	Αγωγοί προσαγωγής νερού εργοστασίων εμφιάλωσης, δικτύων μεταφοράς και διανομής φυσικού αερίου και πετρελαϊκών προϊόντων, αγωγοί ύδρευσης-αποχέτευσης και των συνοδών έργων τους, συστημάτων διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων, δίκτυα μεταφοράς ηλ. ενέργειας με τις εγκαταστάσεις υποβιβασμού και ανύψωσης της τάσης	Ναι*	Ναι*	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	<i>Επιτρέπεται μόνο για δίκτυα μεταφοράς και διανομής φυσικού αερίου και πετρελαϊκών προϊόντων</i>

53	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Ειδικά για Νησιά (πλην Κρήτης και Εύβοιας): Σταθμοί Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων και των συνοδών τους έργων, Δίκτυα μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων υποβιβασμού και ανύψωσης τάσης	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	
53	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Φωτοβολταϊκοί σταθμοί	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	
53	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Εγκατάσταση και λειτουργία εξοπλισμών για τη μέτρηση της ταχύτητας και ανέμου, όπως ιστών και παρεμφερών εγκαταστάσεων, εγκαταστάσεων για ερευνητικούς σκοπούς, μετεωρολογικών και γεωδαιτικών σταθμών, καθώς και εκτέλεση τυχόν αναγκαίων έργων οδοποιίας πρόσβασης	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	
Έργα πολιτιστικού χαρακτήρα								
54	Αρχαιολογικές έρευνες- ανασκαφές	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	
54	Εγκαταστάσεις πολιτιστικού χαρακτήρα	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	<i>Δεν ορίζονται οι πολιτιστικού χαρακτήρα εγκαταστάσεις, ενώ σε προηγούμενους νόμους γινόταν αναφορά σε Μουσεία, αρχαιολογικές σχολές, πνευματικά κέντρα και παντός είδους εγκαταστάσεις που εξυπηρετούν πολιτιστικές εκδηλώσεις. Επίσης, η επέμβαση δεν επιτρέπονταν σε πυρήνες Εθνικών Δρυμών.</i>
54	Διάθεση χώρου προς αποκατάσταση για τη λειτουργία χώρου πολιτιστικών εκδηλώσεων ή αθλητικών εγκαταστάσεων (Δυσχερής αποκατάσταση σε εκτάσεις μεταλλείων/λατομείων)	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι σε περιστασιακή δάση	Ναι σε περιστασιακές δασικές εκτάσεις	Όχι	
Στρατιωτικά έργα								
55	Οχυρωματικά έργα	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	
55	Στρατιωτικές εγκαταστάσεις που εξυπηρετούν την άμυνα της χώρας	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι*	Ναι	Όχι	<i>*Η κατασκευή σε δάση επιτρέπεται σε εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις μετά από αιτιολογημένη έκθεση της αρμόδιας στρατιωτικής αρχής</i>
55	Εγκατάσταση στρατώνων, στρατοπέδων, σχολών και κέντρων εκπαίδευσης	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	
Ορειβατικά καταφύγια								
56	Εγκατάσταση ορειβατικού καταφυγίου	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	

56	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Εγκατάσταση κατασκευής μικρής κλίμακας (καταφυγίου ανάγκης), για την προστασία ορειβατών, περιπατητών, αναρριχητών και ερευνητών από έκτακτα καιρικά φαινόμενα	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	
Λοιπές Επεμβάσεις								
57	Αθλητικές εγκαταστάσεις	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	
57	Εκπαιδευτικά κτήρια με σύνοδες εγκαταστάσεις τους, νοσοκομεία, θεραπευτήρια, εγκαταστάσεις Πε.ΣΥΠ, Ιεροί ναοί, μονές μετόχια αυτών ή ησυχαστήρια	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	
57	Σωφρονιστικά καταστήματα	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
57	Εγκαταστάσεις Σωμάτων ασφαλείας	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	
57	Χώρος αποθήκευσης στερεών και υγρών αποβλήτων	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	
57	Υδροτριβεία παραδοσιακού τύπου	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	
57	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Βοτανικοί κήποι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	
57	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Χάραξη διαδρομών για μηχανοκίνητο αθλητισμό (motocross) και ποδηλάτου (mountain bike)	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
57	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Έρευνα και σκαπτικές εργασίες για ανεύρεση θησαυρού	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	
57	Προσωρινή εγκατάσταση πληγέντων από φυσικές καταστροφές ή λόγω έκτακτων αναγκών	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	
57	Εγκατάσταση δομικών ή μηχανικών κατασκευών, πάνω στις οποίες τοποθετούνται κεραιές, πομποί, αναμεταδότες και άλλες συναφείς εγκαταστάσεις, και κατασκευή των απαραίτητων συνοδών έργων αυτών (όπως οδοποιίας, οικίσκων)	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	
57	ΠΡΟΣΘΗΚΗ: Εγκατάσταση πάρκων κεραιών	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	
57	Κατασκευή χερσαίων εγκαταστάσεων υδατοδρομείων	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	

Πίνακας 3.2: Επιτρεπτές επεμβάσεις σε εκτάσεις που προστατεύονται από τον Δασικό Κώδικα, όπως αυτός έχει διαμορφωθεί μετά την ψήφιση των ν. 4280/2014 και ν. 4315/2014

Επιτρεπτές επεμβάσεις με βάση τους ν.4280/2014 (ΦΕΚ 159 Α'/08.08.2014) και ν.4315/2014 (ΦΕΚ 269 Α'/24.12.2014)						
Αρθ.	Επέμβαση	Δάση	Δασικές εκτάσεις	Δημόσιες χορτολιβαδικές και βραχώδεις εκτάσεις	Αναδασωτές εκτάσεις	Ειδικές ρυθμίσεις
Γεωργική εκμετάλλευση						
47	Γεωργική ή δενδροκομική καλλιέργεια	Ναι, χρήση εντός ασκεπούς έκτασης ή διακένου έως 30 στρέμματα	Ναι, περιλαμβάνονται και οι κοινόχρηστες και διαθέσιμες εποικιστικές	Ναι σε χορτολιβαδικές εκτάσεις	Όχι	Επίσης, η έγκριση επέμβασης χορηγείται, εφόσον: α) Οι εκτάσεις δεν εμπίπτουν στις περιπτώσεις β' της παρ. 1 και α' και ζ' της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου. β) Η κλίση του εδάφους είναι μικρότερη του είκοσι πέντε τοις εκατό (25%) και το βάθος του εδάφους κατάλληλο για γεωργική καλλιέργεια και γ) Δεν υφίσταται κίνδυνος διάβρωσης του εδάφους ή άλλως να είναι δυνατή η λήψη των απαραίτητων προστατευτικών μέτρων. Έγκριση κατόπιν σχετικής οικονομοτεχνικής μελέτης βιωσιμότητας της γεωργικής εκμετάλλευσης, ότι οι εδαφολογικές και οικολογικές συνθήκες συνηγορούν υπέρ αυτού του τρόπου εκμετάλλευσης χωρίς να παραβιάσσεται η λειτουργία του δασικού οικοσυστήματος.
47Α	Κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις (μελισσοκομεία, εκτροφεία θηραμάτων, κτηνοτροφικές μονάδες, κ.ά.)	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Με εξαίρεση τα μελισσοκομεία, απαγορεύεται η εγκατάσταση των μονάδων σε εκτάσεις των περιπτώσεων β' και δ' της παρ. 1 και των περιπτώσεων α', δ' και ε' της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου. Κατ' εξαίρεση η εγκατάσταση των ως άνω μονάδων σε προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura, επιτρέπεται κατόπιν τήρησης της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης, σύμφωνα με το άρθρο 10 του ν. 4014/2011.
47Β	Νομιμοποίηση εκχερσωμένων εκτάσεων από 1975 μέχρι 7η Μαρτίου 2007, για γεωργική ή δενδροκομική καλλιέργεια και εκμετάλλευση	Ναι	Ναι	Ναι σε χορτολιβαδικές εκτάσεις	Όχι	Ναι εφόσον οι εκτάσεις δεν εμπίπτουν στις περιπτώσεις α' και β' της παρ. 1, όπως εθνικοί δρυμοί, υδροβιότοποι και την περίπτωση α' της παρ.2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου. Εντάσσονται στις διατάξεις εφόσον διατηρούν τη γεωργική χρήση μέχρι σήμερα και εντός αυτής δεν υπάρχουν κτήρια/κτίσματα.
Διάνοιξη οδών						
48	Εθνικών, επαρχιακών, δημοτικών οδών και σιδηροδρομικού δικτύου	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Επεμβάσεις δεν επιτρέπονται στις εκτάσεις των κατηγοριών α' και β' παρ. 1, καθώς και της α' παρ.2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου. Σύμφωνα με τους όρους της

						περιβαλλοντικής μελέτης του έργου κι αφού ληφθεί πρόνοια για τη διαφύλαξη του τυχόν ιδιαίτερου προστατευτικού χαρακτήρα των εκτάσεων.
48	Διάνοξη οδών για την εξυπηρέτηση εκμεταλλεύσεων, έργων και δραστηριοτήτων	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Επεμβάσεις δεν επιτρέπονται στις εκτάσεις των κατηγοριών α΄ και β΄ παρ. 1, καθώς και της κατηγορίας α΄ παρ.2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου. Έγκριση σύμφωνα με τους ειδικότερους όρους της τεχνικής και περιβαλλοντικής μελέτης αυτών, όπως προδιαγράφονται και εγκρίνονται με την ΑΕΠΟ ή με την υπαγωγή σε Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ).
Εγκαταστάσεις τουριστικού χαρακτήρα						
49	Χιονοδρομικά κέντρα, εγκαταστάσεις αξιοποίησης ιαματικών πηγών – υδροθεραπευτηρίων, κέντρων θαλασσοθεραπείας, ξενοδοχειακών καταλυμάτων κατηγορίας 4 ή 5 αστέρων, διάνοξη και δημιουργία διόδων διαδρομών γκολφ. Επίσης, εγκατάσταση μηχανισμών με συρματόσχοινα (σχοινοσιδηρόδρομοι, καλωδιοκίνητοι εναέριοι θάλαμοι και τηλεσκι) για την εξυπηρέτηση των εγκαταστάσεων.	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Επεμβάσεις δεν επιτρέπονται στις εκτάσεις των κατηγοριών α΄, β΄ και γ΄ της παρ. 1 και των α΄, στ΄ και ζ΄ της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου. Έγκριση μετά από έκθεση τουριστικής αξιοποίησης - τεκμηρίωση δημοσίου συμφέροντος. Ορίζονται συντελεστές δόμησης και περιορισμοί στη συνολική έκταση των χώρων που καταλαμβάνουν οι επεμβάσεις (κάλυψη).
49	Σύνθετα τουριστικά καταλύματα	ΝΑΙ σε ιδιωτικά δάση πάνω από 500 στρέμματα	ΝΑΙ σε ιδιωτικές δασικές εκτάσεις πάνω από 500 στρ.	Όχι	Όχι	Απαιτείται έκδοση π.δ. χαρακτηρισμού και οριοθέτησης σύνθετου τουριστικού καταλύματος μετά από ΣΜΠΕ. Ορίζονται συντελεστές δόμησης και περιορισμοί στη συνολική έκταση των χώρων που καταλαμβάνουν οι επεμβάσεις (κάλυψη).
49	Εγκατάσταση ειδικής τουριστικής υποδομής	ΝΑΙ σε ιδιωτικά δάση πάνω από 500 στρέμματα	ΝΑΙ σε ιδιωτικές δασικές εκτάσεις πάνω από 500 στρ.	Όχι	Όχι	Ορίζονται συντελεστές δόμησης και περιορισμοί στη συνολική έκταση των χώρων που καταλαμβάνουν οι επεμβάσεις (κάλυψη).
Κατασκηνώσεις						
50	Εγκατάσταση και λειτουργία κατασκηνώσεων	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Η εγκατάσταση και λειτουργία δεν επιτρέπονται σε εκτάσεις των κατηγοριών α΄ και β΄ της παρ. 1 και των α΄ και στ΄ της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου. Ορίζονται περιορισμοί στην κάλυψη και το ύψος των επιτρεπτών κατασκευών.
Βιομηχανικές εγκαταστάσεις						

51	Εγκατάσταση βιομηχανιών κοπής και επεξεργασίας ξύλου	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Η εγκατάσταση επιτρέπεται σε εκτάσεις της κατηγορίας γ' - ε' της παρ. 1 και β', γ' και στ' της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου.
51	Κατασκευή εργοστασίων άντλησης και εμφιάλωσης νερού	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Η εγκατάσταση επιτρέπεται σε εκτάσεις της κατηγορίας γ' - ε' της παρ. 1 και β', γ' και στ' της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου. Η εγκατάσταση επιτρέπεται μετά την έκδοση όλων των απαιτούμενων από την σχετική περί των υδάτων νομοθεσία αδειών.
51	Επιχειρηματικά Πάρκα	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Η εγκατάσταση επιτρέπεται στις δασικές εκτάσεις της κατηγορίας γ' - ε' της παρ. 1 και β', γ' και στ' της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου. Στην περίπτωση που λόγω του χωροταξικού σχεδιασμού του επιχειρηματικού πάρκου απαιτείται να συμπεριληφθεί τμήμα δάσους, τούτο δεν εκχερσώνεται αλλά παραμένει υποχρεωτικά ως χώρος πρασίνου.
51	Εγκατάσταση μονάδων μεταποίησης γεωργικών προϊόντων, τυροκομικών μονάδων επεξεργασίας γάλακτος, οινοποιείων, αποσταγματοποιείων, ποτοποιείων, εμφιαλωτηρίων, ελαιοτριβείων, σφαγείων και χερσαίων εγκαταστάσεων μονάδων υδατοκαλλιέργεια	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Η εγκατάσταση επιτρέπεται στις δασικές εκτάσεις της κατηγορίας γ' - ε' της παρ. 1 και β', γ' και στ' της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου.
51	Μετεγκατάσταση νομίμως λειτουργούντων ελαιοτριβείων, λόγω ένταξης των περιοχών λειτουργίας σε ΖΟΕ	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	Η μετεγκατάσταση επιτρέπεται σε δάση της κατηγορίας γ' - ε' της παρ. 1 και β', γ' και στ' της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου.
51	Επεκτάσεις νομίμως λειτουργούντων μονάδων μεταποίησης γεωργικών προϊόντων	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Οι επεκτάσεις επιτρέπονται στις δασικές εκτάσεις της κατηγορίας γ' - ε' της παρ. 1 και β', γ' και στ' της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου.
51	Δεξαμενές αποθήκευσης πετρελαιοειδών	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Η εγκατάσταση επιτρέπεται στις δασικές εκτάσεις της κατηγορίας ε' της παρ. 1, που δεν εμπίπτουν στις κατηγορίες α', δ', ε' και ζ' της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου.
Μεταλλεία-Λατομεία						
52	Διενέργεια ερευνών δια γεωτρήσεων και δι' ανορύξεως φρεάτων ή στοών	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Εξαιρούνται τα δάση και οι δασικές εκτάσεις της περίπτωσης α' της παρ 2 του άρθρου 4.
52	Εκμετάλλευση μεταλλείων και λατομείων, διάνοιξη οδών προσπέλασης ή ανέγερση	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Η εκμετάλλευση επιτρέπεται μετά την έκδοση της ΑΕΠΟ.

	εγκαταστάσεων που εξυπηρετούν τις ανάγκες της εκμετάλλευσης αυτών, εναπόθεση στείρων ή καταλοίπων ή των υπολοίπων της βιομηχανικής επεξεργασίας των μεταλλευμάτων σε ειδικούς προς τούτο χώρους					
52	Εγκεκριμένα συστήματα εναλλακτικής διαχείρισης στερεών αποβλήτων (εναπόθεση, επεξεργασία και αξιοποίηση ΑΕΚΚ) σε μεταλλεία και λατομεία των οποίων έπαυσε η λειτουργία για οποιονδήποτε λόγο χωρίς αποκατάσταση	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Η εγκατάσταση τους διενεργείται επί τη βάση εγκεκριμένης μελέτης, σύμφωνα με την οικεία απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων αποκατάστασης του τοπίου και της δασικής βλάστησης. Οι εγκαταστάσεις αυτές είναι προσωρινές και απομακρύνονται με την ολοκλήρωση του έργου της αποκατάστασης.
Έργα υποδομής						
53	Μεγάλα έργα υποδομής (Αεροδρόμια, τεχνητές λίμνες, φράγματα, υδροηλεκτρικοί σταθμοί, ταμιευτήρες και εγκαταστάσεων άντλησης για την αποθήκευση ενέργειας, χερσαίων εγκαταστάσεων λιμένων και εγκαταστάσεων άντλησης υδρογονανθράκων)	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	
53	Λοιπά έργα υποδομής και συνοδών τους έργων (Τηλε/κά, ηλεκτρικά δίκτυα, εγκαταστάσεις έργων ύδρευσης και αποχέτευσης, κέντρα επεξεργασίας λυμάτων, έργα συλλογής, αποθήκευσης και μεταφοράς υδάτων για αρδευτικούς ή υδρευτικούς σκοπούς, αντλιοστάσια)	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Δεν επιτρέπεται η επέμβαση σε δάση και δασικές εκτάσεις των κατηγοριών α' και β' της παρ. 1 και της κατηγορίας α' της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου.
53	Αγωγοί προσαγωγής νερού εργοστασίων εμφιάλωσης, δίκτυα μεταφοράς και διανομής φυσικού αερίου και πετρελαϊκών προϊόντων, αγωγοί ύδρευσης-αποχέτευσης και συνοδά έργα, συστήματα διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων, δίκτυα μεταφοράς ηλ. ενέργειας με τις εγκαταστάσεις υποβιβασμού και ανύψωσης της τάσης	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Η εκτέλεση των έργων απαγορεύεται εντός των πυρήνων των εθνικών δρυμών, των αισθητικών δασών και των κηρυγμένων μνημείων της φύσης. Τα δίκτυα, πρέπει κατά το δυνατόν να συνδυάζονται με το υφιστάμενο ή υπό εκτέλεση δίκτυο δασικών οδών ή με άλλα τεχνικά έργα.

53	Δίκτυα μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, κατασκευή υποσταθμών και κάθε, εν γένει, τεχνικού έργου που αφορά στην υποδομή και εγκατάσταση σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ ή μονάδες ΣΗΘ με ΑΠΕ, περιλαμβανομένων των υποσταθμών και λοιπών έργων σύνδεσης με το Σύστημα ή το Δίκτυο, των συνοδών έργων και κάθε εν γένει τεχνικού έργου που αφορά στην υποδομή και εγκατάσταση των ανωτέρω σταθμών	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Η εκτέλεση των έργων απαγορεύεται εντός των πυρήνων των εθνικών δρυμών, των αισθητικών δασών και των κηρυγμένων μνημείων της φύσης. Τα δίκτυα, πρέπει κατά το δυνατόν να συνδυάζονται με το υφιστάμενο ή υπό εκτέλεση δίκτυο δασικών οδών ή με άλλα τεχνικά έργα.
53	Εγκατάσταση σταθμών ηλεκτροπαραγωγής από συμβατικά καύσιμα και των συνοδών έργων	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	
53	Φωτοβολταϊκοί σταθμοί	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
53	Ειδικά για Νησιά (πλην Κρήτης και Εύβοιας): Σταθμοί Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων και των συνοδών τους έργων, Δίκτυα μεταφοράς και διανομής ηλεκτρική. ενέργειας συμπε/νων των εγκαταστάσεων υποβιβασμού και ανύψωσης τάσης	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Η εκτέλεση των έργων απαγορεύεται εντός των πυρήνων των εθνικών δρυμών, των αισθητικών δασών και των κηρυγμένων μνημείων της φύσης. Τα δίκτυα, πρέπει κατά το δυνατόν να συνδυάζονται με το υφιστάμενο ή υπό εκτέλεση δίκτυο δασικών οδών ή με άλλα τεχνικά έργα.
53	Εγκατάσταση και λειτουργία εξοπλισμών για τη μέτρηση της ταχύτητας και ανέμου, όπως ιστών και παρεμφερών εγκαταστάσεων, εγκαταστάσεων για ερευνητικούς σκοπούς, μετεωρολογικών και γεωδαιτικών σταθμών, καθώς και εκτέλεση τυχόν αναγκαίων έργων οδοποιίας πρόσβασης	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	
Έργα πολιτιστικού χαρακτήρα						
54	Αρχαιολογικές έρευνες-ανασκαφές	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	
54	Εγκαταστάσεις πολιτιστικού χαρακτήρα	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Η επέμβαση δεν είναι δυνατή σε εκτάσεις της κατηγορίας β' της παρ. 1 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου.
54	Διάθεση χώρου προς αποκατάσταση για τη λειτουργία χώρου πολιτιστικών εκδηλώσεων ή αθλητικών	Ναι σε περιστατικά δάση	Ναι σε περιστατικές δασικές εκτάσεις	Όχι	Όχι	Σε αντιστάθμισμα της διαθεσίμας έκτασης η Δασική Υπηρεσία επιβάλλει στον υπόχρεο να αναδασώσει μετά από υπόδειξη της, άλλη έκταση ίσου εμβαδού η οποία βρίσκεται στην περιοχή

	εγκαταστάσεων					αρμοδιότητάς της.
Στρατιωτικά έργα						
55	Οχυρωματικά έργα	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	
55	Στρατιωτικές εγκαταστάσεις που εξυπηρετούν την άμυνα της χώρας	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Η κατασκευή σε δάση επιτρέπεται σε εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις μετά από αιτιολογημένη έκθεση της αρμόδιας στρατιωτικής αρχής.
55	Εγκατάσταση στρατώνων, στρατοπέδων, σχολών και κέντρων εκπαίδευσης	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
Ορειβατικά καταφύγια						
56	Εγκατάσταση ορειβατικού καταφυγίου	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Εξαιρούνται οι εκτάσεις της κατηγορίας α' της παρ. 1 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου, εκτός εάν στα σχέδια διαχείρισης αυτών των περιοχών υπάρχει σχετική πρόβλεψη.
56	Εγκατάσταση κατασκευής μικρής κλίμακας (καταφυγίου ανάγκης), για την προστασία ορειβατών, περιπατητών, αναρριχητών και ερευνητών από έκτακτα καιρικά φαινόμενα	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Συμπεριλαμβάνονται οι περιοχές που εντάσσονται σε εθνικούς δρυμούς και εθνικά πάρκα.
Λοιπές Επεμβάσεις						
57	Κατασκευή: (α) αθλητικών εγκαταστάσεων, (β) εκπαιδ/κών κτηρίων με τις συνοδές τους εγκαταστάσεις, (γ) νοσοκομείων, θεραπευτηρίων και εγκαταστάσεων των Πε.Σ.Υ.Π., (δ) ιερών ναών και παντός είδους μονών, μετοχίων αυτών ή ησυχαστηρίων, (ε) σωφρονιστικών καταστημάτων, (στ) εγκαταστάσεων των Σωμάτων Ασφαλείας, (ζ) χώρου αποθήκευσης και επεξεργασίας στερεών και υγρών αποβλήτων, (η) υδροτριβείων παραδοσιακού τύπου, (θ) βοτανικών κήπων	Όχι*	Ναι	Ναι	Όχι	*Η κατασκευή σωφρονιστικών καταστημάτων επιτρέπεται (ελλείψει των λοιπών εκτάσεων) επέμβαση και σε δάση. Η επέμβαση επιτρέπεται σε δασικές εκτάσεις των κατηγοριών γ' και ε' της παρ. 1 και των κατηγοριών β', γ', στ' και ζ' της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου.

57	Χάραξη διαδρομών για μηχανοκίνητο αθλητισμό (motocross) και ποδηλάτου (mountain bike)	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Η χάραξη επιτρέπεται σε εκτάσεις των κατηγοριών δ' και ε' της παρ. 1 και β', γ', στ' και ζ' της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου και μετά την έγκριση από τη Γ. Γ. Αθλητισμού τεχνικής έκθεσης σχετικά με τη δραστηριότητα, το χρόνο/μα άσκησής της και διάγραμμα των τεχνικών στοιχείων των διαδρομών.
57	Έρευνα και σκαπτικές εργασίες για ανεύρεση θησαυρού	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	
57	Εγκατάσταση πάρκων κεραιών	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	
57	Προσωρινή εγκατάσταση πληγέντων από φυσικές καταστροφές ή λόγω έκτακτων αναγκών	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Η εγκατάσταση επιτρέπεται σε δασικές εκτάσεις των κατηγοριών γ' και ε' της παρ. 1 και των β', γ', στ' και ζ' της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου.
57	Εγκατάσταση δομικών ή μηχανικών κατασκευών, πάνω στις οποίες τοποθετούνται κεραιές, πομποί, αναμεταδότες και άλλες όμοιες εγκαταστάσεις, και κατασκευή των απαραίτητων συνοδών έργων αυτών (όπως οδοποιίας, οικίσκων)	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Η εγκατάσταση επιτρέπεται και σε πυρήνες εθνικών δρυμών.
57	Κατασκευή χερσαίων εγκαταστάσεων υδατοδρομίων	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Δεν επιτρέπεται η επέμβαση σε εκτάσεις των κατηγοριών α' και β' της παρ. 1 και α' και γ' της παρ. 2 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου.

Πίνακας 3.3: Τροποποιήσεις δασικής νομοθεσίας ειδικά για τουριστικές εγκαταστάσεις

Κείμενο πριν την τροποποίηση	Κείμενο μετά την τροποποίηση	Ανάλυση
<p>Νόμος 998/1979 άρθρο 51 «Τουριστικές εγκαταστάσεις»</p> <p>ΑΡΘΡΟΝ 51 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ</p> <p>1. Μετά πρότασιν του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού, ερειδομένην επί σχετικού προγράμματος ή μελέτης τουριστικής αναπτύξεως περιοχής τινος και γνώμην του Συμβουλίου Δασικής Πολιτικής επιτρέπεται όπως δημόσια δάση ή δασικά εκτάσεις ή τμήματα αυτών παραχωρούνται εις τον ως άνω Οργανισμόν και τίθενται υπό την διοίκησιν αυτού, προς τον σκοπόν της τουριστικής αξιοποιήσεως των. Ως τουριστική αξιοποίηση νοείται η κατασκευή πάσης φύσεως εγκαταστάσεων δια την διαβίωσιν και αναψυχήν ομαδικώς ή και ατομικώς κινουμένων ατόμων και δια την ανάλογον διαμόρφωσιν του όλου χώρου.</p> <p>2. Η κατά την προηγουμένη παράγραφον παραχώρησις δεν δύναται να περιλαμβάνη δάση και δασικά εκτάσεις των κατηγοριών α' και β' της παρ.1 του άρθ. 4⁵⁵³ ή των κατηγοριών στ' και ζ' της παρ.2 του αυτού Αρθρου⁵⁵⁴. Κατ' εξαίρεσιν επιτρέπεται η δημιουργία περιπτερών, πανδοχείων ή ξενώνων εις δάση ή δασικά εκτάσεις των κατηγοριών α' και β' της παρ.1 του άρθ. 4, εφ' όσον δι' αυτών εξυπηρετούνται εγκαταστάσεις ορειβασίας ή χειμερινού αθλητισμού κατά τα εις την παρ.2 του άρθ. 52 προβλεπόμενα και εις το απολύτως αναγκαίον μέτρον. Η εξαίρεσις αυτή δεν ισχύει δια τους πύργους των εθνικών δρυμών.</p> <p>(Σ.Σ. Δυνατότητα επεμβάσεων σε δασικές εκτάσεις του δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000, βλ. παρ.4 άρθ. 9 του ν. 3937/2011 ΦΕΚ 60 Α' /31.03.2011)</p> <p>"3. Η κατά τα ανωτέρω παραχώρησις ενεργείται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής υπό τον όρο</p>	<p>Νόμος 998/1979 άρθρο 49 «Εγκαταστάσεις τουριστικού χαρακτήρα»</p> <p>1. Επιτρέπεται η επέμβαση σε δημόσια δάση, δημόσιες δασικές εκτάσεις και δημόσιες εκτάσεις των περιπτ.α και περιπτ.β της παρ.5 του Αρθ.3⁵⁵⁵ του παρόντος νόμου για τη δημιουργία χιονοδρομικών κέντρων, εγκαταστάσεων αξιοποίησης ιαματικών πηγών υδροθεραπευτηρίων, κέντρων θαλασσοθεραπείας και ξενοδοχειακών καταλυμάτων κατηγορίας 4 ή 5 αστέρων, καθώς και η διάνοιξη και δημιουργία διόδων διαδρομών γκολφ. Στις ανωτέρω εκτάσεις επιτρέπεται η εγκατάσταση μηχανισμών με συρματόσχοινα (σχοινοσιδηρόδρομοι, καλωδιοκίνητοι εναέριοι θάλαμοι και τηλεσκι) που έχουν σκοπό την εξυπηρέτηση των εγκαταστάσεων της παρούσας παραγράφου, με την προϋπόθεση ότι δεν επέρχεται αισθητική αλλοίωση του τοπίου.</p> <p>2. Το σχετικό αίτημα για την χορήγηση έγκρισης επέμβασης συνοδεύεται από έκθεση τουριστικής αξιοποίησης, στην οποία πρέπει να τεκμηριώνεται ότι συντρέχει εξαιρετικός λόγος δημοσίου συμφέροντος, ότι εξυπηρετείται ανάγκη της εθνικής οικονομίας, ότι η σχεδιαζόμενη επένδυση επιφέρει ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα σημαντικής έντασης στην εθνική και τοπική οικονομία, στην απασχόληση και στο προσφερόμενο τουριστικό προϊόν και να αιτιολογείται ότι η επέμβαση αυτή αποτελεί το μόνο πρόσφορο μέσο για την ικανοποίηση του δημοσίου συμφέροντος με τη μικρότερη δυνατή απώλεια δασικού πλούτου.</p> <p>3. Οι επεμβάσεις της παρ.1 του παρόντος δεν πραγματοποιούνται στις εκτάσεις των κατηγοριών α, β και γ της παρ.1 του άρθ. 4 του παρόντος νόμου⁵⁵⁶ και των κατηγοριών α, στ και ζ της παρ.2 του ίδιου άρθρου.⁵⁵⁷</p> <p>4α. Επιτρέπεται η χρησιμοποίηση ιδιωτικών δασών και δασικών εκτάσεων για τους σκοπούς της παρ.1 υπό τους αυτούς ως άνω όρους και προϋποθέσεις των προηγούμενων παρ.1 έως παρ.3 του παρόντος άρθρου.</p> <p>β. Επίσης επιτρέπεται η επέμβαση σε ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις για τη δημιουργία σύνθετων τουριστικών</p>	<p>1. <u>Παλιό (παρ. 1)</u> Η τουριστική αξιοποίηση δημοσίων δασών/δασικών εκτάσεων, γίνεται κατόπιν προγράμματος/μελέτης τουριστικής αναπτύξεως από τον ΕΟΤ, με παραχώρηση έκτασης</p> <p><u>Νέο (παρ. 2)</u> Αίτημα (επενδυτή;) συνοδευόμενο από έκθεση τουριστικής αξιοποίησης με τεκμηρίωση για τους λόγους δημοσίου συμφέροντος</p> <p><u>Σχόλιο</u> Τους λόγους «Δημοσίου Συμφέροντος» για την υλοποίηση έργου σε δασικές εκτάσεις, το εκρίνε το ΣΤΕ σύμφωνα με το Σύνταγμα, τώρα θα εγκρίνεται από τις δημόσιες υπηρεσίες με κατάλληλη τεκμηρίωση και κριτήρια.</p> <p>2. <u>Παλιό (παρ. 2)</u> Εξαιρεί από τις επεμβάσεις, δάση –δασικές εκτάσεις οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον (δρυμοί, υγρότοποι κλπ), προστατεύουν το έδαφος ή υπόγεια ύδατα ή μνημεία κλπ.</p>

⁵⁵³ Άρθρο 4 παρ. 1 "α) Δάση και δασικές εκτάσεις που παρουσιάζουν ιδιαίτερο επιστημονικό, αισθητικό, οικολογικό και γεωμορφολογικό ενδιαφέρον ή περιλαμβάνονται σε ειδικές ζώνες διατήρησης και ζώνες ειδικής προστασίας (εθνικοί δρυμοί, αισθητικά δάση, υγροβιότοποι, διατηρητέα μνημεία της φύσης, δίκτυα και περιοχές προστατευόμενα από τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, αρχαιολογικοί χώροι, το άμεσο περιβάλλον μνημείων και ιστορικοί τόποι)." β) Δάση και δασικά εκτάσεις, οι οποίες ασκούν ιδιαίτερον προστατευτικήν επίδρασιν επί των εδαφών και των υπογείων υδάτων, ως και αι κείμενα εντός λεκανών απορροής χειμάρρων, αι υπερκείμενοι πόλεων, χωρίων ή οικισμών, αι ασκούν αι προστασίαν επί παρακειμένων φυσικών ή πολιτιστικών μνημείων ή σημαντικών τεχνικών έργων (προστατευτικά δάση και δασικά εκτάσεις)

⁵⁵⁴ Άρθρο 4 παρ. 2 στ) Δάση και δασικά εκτάσεις κείμενοι εντός βιομηχανικών ζωνών ή εις τας παρυφάς βιομηχανικών περιοχών και εντός ζώνης χιλίων (1000) μέτρων από της περιφέρειας τούτων. ζ) Δάση και δασικά εν γένει εκτάσεις κείμενοι εντός της περιφέρειας του Νομού Αττικής.

⁵⁵⁵ Άρθρο 3 παρ. 5 "5. Στις διατάξεις του παρόντος νόμου πλην των περιπτώσεων των άρθ. 17, άρθ. 22, άρθ. 63, άρθ. 64 και άρθ. 65 του παρόντος νόμου υπάγονται και οι εκτάσεις των επόμενων περιπτ.α και περιπτ.β του παρόντος, που δεν έχουν αναγνωρισθεί ως ιδιωτικές με έναν από τους τρόπους του άρθ. 10 του ν. 3208/2003 : α) Οι χορτολιβαδικές εκτάσεις που βρίσκονται επί ημιορεινών, ορεινών και ανώμαλων εδαφών και συγκροτούν φυσικά οικοσυστήματα αποτελούμενα από φρυγανική, πώδη ή άλλη αυτοφυή βλάστηση ή από δασική μεν βλάστηση που δεν συνιστά δασοβιοκοινότητα. β) Οι βραχώδεις ή πετρώδεις εκτάσεις των ημιορεινών, ορεινών και ανώμαλων εδαφών

⁵⁵⁶ Άρθρο 4 παρ. 1 "α) Δάση και δασικές εκτάσεις που παρουσιάζουν ιδιαίτερο επιστημονικό, αισθητικό, οικολογικό και γεωμορφολογικό ενδιαφέρον ή περιλαμβάνονται σε ειδικές ζώνες διατήρησης και ζώνες ειδικής προστασίας (εθνικοί δρυμοί, αισθητικά δάση, υγροβιότοποι, διατηρητέα μνημεία της φύσης, δίκτυα και περιοχές προστατευόμενα από τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, αρχαιολογικοί χώροι, το άμεσο περιβάλλον μνημείων και ιστορικοί τόποι)." β) Δάση και δασικά εκτάσεις, αι οποίαι ασκούν ιδιαίτεραν προστατευτικήν επίδρασιν επί των εδαφών και των υπογείων υδάτων, ως και αι κείμενοι εντός λεκανών απορροής χειμάρρων, αι υπερκείμενοι πόλεων, χωρίων ή οικισμών, αι ασκούν αι προστασίαν επί παρακειμένων φυσικών ή πολιτιστικών μνημείων ή σημαντικών τεχνικών έργων (προστατευτικά δάση και δασικά εκτάσεις). γ) Δάση και δασικά εκτάσεις, αι οποίαι παρουσιάζουν ιδιαίτεραν σημασίαν από απόψεως παραγωγής δασικών προϊόντων ή άλλων αγαθών πρωτογενούς παραγωγής (εκμεταλλεύσιμα ή παραγωγικά δάση και δασικά εκτάσεις).

⁵⁵⁷ Άρθρο 4 παρ.2 α) Πάρκα και άλση εντός των πόλεων ή των οικιστικών περιοχών στ) Δάση και δασικά εκτάσεις κείμενοι εντός βιομηχανικών ζωνών ή εις τας παρυφάς βιομηχανικών περιοχών και εντός ζώνης χιλίων (1000) μέτρων από της περιφέρειας τούτων. ζ) Δάση και δασικά εν γένει εκτάσεις κείμενοι εντός της περιφέρειας του νομού Αττικής.

<p>της διατηρήσεως της δασικής μορφής των παραχωρούμενων εκτάσεων, καθοριζόμενων συγχρόνως με υποχρεώσεις του ΕΟΤ ή του δια συμβάσεως των αυτών αναλαμβάνοντος την τουριστική αξιοποίηση της περιοχής προς διαφύλαξη, προστασία και ενίσχυση της δασικής βλάστησής. Σε καμία περίπτωση το σύνολο των προς οικοδόμηση διατιθέμενων χώρων δεν μπορεί να υπερβεί το δέκα τοις εκατό (10%) του δάσους ή της δασικής εκτάσεως, η οποία παραχωρείται κατά τα ανωτέρω προς τουριστική αξιοποίηση ούτε ο συντελεστής δόμησης, υπολογιζόμενος επί του οικοδομήσιμου χώρου, να υπερβεί τη μονάδα. Εάν το δάσος ή η δασική έκταση πρόκειται να εξυπηρετήσει συγχρόνως με τους σκοπούς της παρ.1 και αθλητικές χρήσεις, το επιτρεπόμενο συνολικό ποσοστό προς δημιουργία των αθλητικών και τουριστικών εγκαταστάσεων δεν μπορεί να υπερβεί το είκοσι τοις εκατό (20%) του δάσους ή της δασικής εκτάσεως, υπό την προϋπόθεση ότι: α) η συνολική δόμηση δεν υπερβαίνει την προβλεπόμενη στο προηγούμενο εδάφιο, β) τα ανωτέρω δάση και δασικές εκτάσεις καλύπτονται από βλάστηση αειφύλλων ή φυλλοβόλων πλατυφύλλων σε ποσοστό τουλάχιστον 80%, και γ) η συνολική προς αξιοποίηση έκταση είναι μεγαλύτερη των 3.000 στρεμμάτων.</p> <p>Η κυριότητα των κατ' εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας παραγράφου δημιουργούμενων εγκαταστάσεων, κτιρίων κλπ παραμένει πάντοτε στο Δημόσιο.</p> <p>Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η κατά κυριότητα και με αντάλλαγμα παραχώρηση σε τρίτους των χώρων, οι οποίοι σύμφωνα προς την εγκεκριμένη μελέτη της τουριστικής αξιοποίησής καταλαμβάνονται υπό ξενοδοχείων, ξενώνων ή βοηθητικών τούτων μονίμων εγκαταστάσεων, απαγορευομένης της μεταβολής της χρήσεως των παραχωρούμενων χώρων επί ποινή άρσεως της παραχώρησής.</p> <p>4. Η χρησιμοποίηση ιδιωτικών δασών ή δασικών εκτάσεων για τους σκοπούς της παρ.1 επιτρέπεται επί τη βάση της εκάστοτε ισχύουσας οικιστικής και τουριστικής νομοθεσίας και μετά από προηγούμενη έγκριση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής χορηγούμενη υπό τις προϋποθέσεις της παρ.3 του παρόντος άρθρου".</p> <p>(Σ.Σ. Οι παρ.3 και παρ.4 τίθενται ως αντικατεστάθην με την παρ.13 άρθ. 55 του ν.</p>	<p>καταλυμάτων της περιπτ. Γ της παρ.1 του άρθ. 2 του ν. 2160/1993, όπως ισχύει⁵⁵⁸ και εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής, υπό τους ανωτέρω όρους ως και υπό τους ειδικότερους όρους και σύμφωνα με τη διαδικασία των επόμενων περιπτ. γ έως περιπτ. στ της παρούσας παραγράφου.</p> <p>Όταν η επέμβαση για τη δημιουργία των ανωτέρω σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων και εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής γίνεται εξ ολοκλήρου σε ιδιωτική έκταση αμιγώς δασικού χαρακτήρα, τότε το εμβαδόν της έκτασης αυτής πρέπει να είναι κατ' ελάχιστο 500 στρέμματα.</p> <p>γ. Στην περίπτωση των σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων, το σχετικό αίτημα για τη χορήγηση έγκρισης επέμβασης και η έκθεση τουριστικής αξιοποίησης της παρ.1 του παρόντος άρθρου διαβιβάζονται από την αρμόδια περιβαλλοντική αρχή προς σχετική εισήγηση στο Κεντρικό Συμβούλιο Διοίκησης για την αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας του άρθ. 16 του ν. 3986/2011.</p> <p>δ. Για τις εγκαταστάσεις των παρ.4 και παρ.1 του παρόντος άρθρου, η συνολική έκταση των χώρων που καταλαμβάνουν οι επεμβάσεις (κάλυψη) δεν μπορεί να υπερβεί το δέκα τοις εκατό (10%) της έκτασης για την οποία εγκρίνεται η επέμβαση προς τουριστική αξιοποίηση. Ο συντελεστής δόμησης υπολογίζεται στο ως άνω 10% της έκτασης και καθορίζεται κλιμακωτά ως εξής:</p> <p>αα) Για έκταση εμβαδού έως 5000 στρέμματα ο συντελεστής δόμησης ορίζεται στο 0,5.</p> <p>ββ) Για έκταση εμβαδού από 5000 έως 6000 στρέμματα και δη για τα επιπλέον 1000 στρέμματα των 5000 στρεμμάτων ο συντελεστής δόμησης ορίζεται στο 0,3.</p> <p>γγ) Για έκταση εμβαδού από 6000 έως 7000 στρέμματα και δη για τα επιπλέον 1000 στρέμματα των 6000 στρεμμάτων ο συντελεστής δόμησης ορίζεται στο 0,2.</p> <p>δδ) Για έκταση εμβαδού από 7000 έως 8000 στρέμματα και δη για τα επιπλέον 1000 στρέμματα των 7000 στρεμμάτων ο συντελεστής δόμησης ορίζεται στο 0,1.</p> <p>εε) Για έκταση εμβαδού πλέον των 8000 στρεμμάτων δεν υπολογίζεται συντελεστής δόμησης. Κατ' εξαίρεση των ανωτέρω σε περίπτωση που η επέμβαση διενεργείται στην ηπειρωτική χώρα και υπό την προϋπόθεση ότι απέχει από την ακτογραμμή τουλάχιστον δέκα χιλιόμετρα, τότε ο συντελεστής δόμησης, υπολογιζόμενος επί του 10%, ορίζεται σε 0,5 μέχρι τα 8.000 στρέμματα. Μετά τα 8.000 στρέμματα δεν υπολογίζεται συντελεστής δόμησης.</p> <p>Με την επιφύλαξη του προηγούμενου εδαφίου, εφόσον η έκταση εξυπηρετεί και αθλητικές χρήσεις εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής, το συνολικό επιτρεπόμενο ποσοστό των διατιθέμενων χώρων δεν</p>	<p><u>Νέο</u> Εξαιρεί τις ίδιες περιοχές όπως και στο παλιό.</p> <p>3. <u>Παλιό (παρ.3)</u> Το σύνολο της δομημένης επιφάνειας δεν ξεπερνά το 10% του παραχωρούμενου δάσους (20% και για αθλητικές εγκαταστάσεις) και ορίζεται ελάχιστη έκταση αξιοποίησης >3000 στρεμμάτων</p> <p><u>Νέο (παρ. 4δ)</u> Κάλυψη επεμβάσεων 10% της συνολικής έκτασης προς αξιοποίηση (όχι μόνο της δασικής)</p> <p><u>Σχόλιο</u> Αυξάνεται η επιφάνεια κάλυψης των επεμβάσεων και δεν καθορίζεται ελάχιστη έκταση αξιοποίησης παρά μόνο στα ιδιωτικά δάση (500 στρέμματα) ...</p> <p>4. <u>Παλιό (παρ. 4α & 4β)</u> Επιτρέπεται η τουριστική αξιοποίηση ιδιωτικών δασών/δασικών εκτάσεων σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.</p> <p><u>Νέο</u></p> <p><u>Σχόλιο</u> Εξομοιώνονται τα ιδιωτικά δάση με τα δημόσια ως προς τις δυνατότητες αξιοποίησης.</p>
---	--	--

⁵⁵⁸ "Γ. Σύνθετα Τουριστικά Καταλύματα: Ως Σύνθετα Τουριστικά Καταλύματα χαρακτηρίζονται τα ξενοδοχειακά καταλύματα των περιπτ. α, περιπτ. γ και περιπτ. δ της παρ.1Α (Α. "Κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα": α) Ξενοδοχεία κλασικού τύπου. β) Ξενοδοχεία τύπου ΜΟΤΕΛ. γ) Ξενοδοχεία τύπου επιπλωμένων διαμερισμάτων. δ) Ξενοδοχεία κλασικού τύπου και επιπλωμένων διαμερισμάτων.), που ανεγείρονται σε συνδυασμό: α) με τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες της περιπτ.α της παρ.1Β και β) ("Β. "Μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα". α. Τουριστικές επιπλωμένες επαύλεις ή κατοικίες β. Ενοικιαζόμενα δωμάτια σε συγκρότημα μέχρι 10 δωματίων γ. Ενοικιαζόμενα επιπλωμένα διαμερίσματα.) με εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής της παρ.3". 3. "Εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής". Κάθε μορφή τουρισμού, όπως ο συνεδριακός, ο θαλάσσιος, ο αθλητικός, ο αγροτικός, ο πολιτιστικός, ο θεραπευτικός ή άλλοι, υπάγεται στην αρμοδιότητα του ΕΟΤ. "Οι εγκαταστάσεις για συνεδριακά κέντρα, χιονοδρομικά κέντρα, κέντρα ιππικού τουρισμού, αεροθεραπευτήρια, και υδροθεραπευτήρια συνοδευτικές αυτών εγκαταστάσεις, όπως καταλύματα, χώροι αθλητικών τουριστικών εγκαταστάσεων, κέντρα εστίασης και αναψυχής, ως και εγκαταστάσεις οποιασδήποτε μορφής, καθώς και γραφεία εκμετάλλευσης σκαφών αναψυχής υπάγονται στην εποπτεία του ΕΟΤ." (Σ.Σ Το εδαφ.(β) της παρ.3 τίθεται ως αντικατεστάθην με το άρθ.9 παρ.10 του ν. 2647/1998 ΦΕΚ 237 Α/22.10.1998). Για την κατασκευή πάσης φύσεως χερσαίων κτιριακών και λοιπών εγκαταστάσεων, που απαιτούνται για τη δημιουργία, λειτουργία, τουριστική ανάπτυξη, αξιοποίηση και οικονομική βιωσιμότητα των ανωτέρω εγκαταστάσεων, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθ. 51 του ν. 998/1979 (ΦΕΚ-289/Α), η προβλεπόμενη παραχώρηση δε στον ΕΟΤ διενεργείται δια κοινής αποφάσεως των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Γεωργίας.) "Για την εφαρμογή του νόμου αυτού ως εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής νοούνται συνεδριακά κέντρα, γήπεδα γκολφ, κέντρα θαλάσσοθεραπείας, τουριστικοί λιμένες, χιονοδρομικά κέντρα, θεματικά πάρκα, Κέντρα Προπονητικού Αθλητικού Τουρισμού, υδροθεραπευτήρια, καθώς και οι εξής εγκαταστάσεις ειδικών μορφών τουρισμού: μονάδες ιαματικής θεραπείας, κέντρα ιαματικού τουρισμού - θερμαλισμού, κέντρα αναζωογόνησης, κέντρα ευεξίας και αισθητικής και κέντρα καταδυτικού τουρισμού. Με απόφαση του Υπουργού Τουρισμού δύνανται να προσδιορίζονται και άλλα είδη τουριστικών επιχειρήσεων ή εγκαταστάσεων ως εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής, που αποτελούν τμήμα των σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων (*)".

<p>4030/2011 ΦΕΚ 249 Α' /25.11.2011)</p> <p>3. Η κατά τα ανωτέρω παραχώρησης ενεργείται δι' αποφάσεως του Υπουργού Γεωργίας υπό τον όρον της διατήρησης της δασικής μορφής των παραχωρουμένων εκτάσεων, καθοριζομένων συγχρόνως των υποχρεώσεων του ΕΟΤ ή του δια συμβάσεως μετ' αυτού αναλαμβάνοντος την τουριστικήν αξιοποίησιν της περιοχής προς διαφύλαξιν, προστασίαν και ενίσχυσιν της δασικής βλάστησεως. Εις ουδεμίαν περίπτωσιν το σύνολον των προς οικοδόμησιν διατιθεμένων χώρων δύναται να υπερβή το δέκα επί τοις εκατόν (10%) του δάσους ή της δασικής εκτάσεως η οποία παραχωρείται κατά τα ανωτέρω προς τουριστικήν αξιοποίησιν ουδέ ο συντελεστής δομήσεως υπολογιζόμενος επί του οικοδομησίμου χώρου να υπερβή την μονάδα. Η κυριότης των κατ' εφαρμογήν των διατάξεων της παρούσης παραγράφου δημιουργουμένων εγκαταστάσεων, κτιρίων κλπ. παραμένει πάντοτε εις το Δημόσιον. Κατ' εξαίρεσιν επιτρέπεται η κατά κυριότητα και επ' ανταλλάγματι παραχώρησις εις τρίτους των χώρων οι οποίοι συμφώνως προς την εγκεκριμένην μελέτην της τουριστικής αξιοποιήσεως καταλαμβάνονται υπό ξενοδοχείων, ξενώνων ή βοηθητικών τούτων μονίμων εγκαταστάσεων, απαγορευομένης της μεταβολής της χρήσεως των παραχωρουμένων χώρων επί ποινή άρσεως της παραχωρήσεως.</p> <p>4. Η χρησιμοποίησις δια τους εν τη παρ.1 σκοπούς ιδιωτικών δασών ή δασικών εκτάσεων επιτρέπεται μόνον επί τη βάσει της εκάστοτε ισχυούσης οικιστικής και τουριστικής νομοθεσίας και μετά προηγουμένην έγκρισιν του Υπουργού Γεωργίας χορηγουμένην υπό τας αυτάς ως άνω προϋποθέσεις και όρους των προηγουμένων παραγράφων. Εάν το ιδιωτικόν δάσος ή δασική έκτασις πρόκειται να εξυπηρετήση συγχρόνως και τους εν τω επομένω άρθρω σκοπούς το επιτρεπόμενον συνολικώς ποσοστόν προς δημιουργίαν των αθλητικών και τουριστικών εγκαταστάσεων δεν δύναται να υπερβή το εν τη παρ.5 του επομένου άρθρου προβλεπόμενον όριον.)</p>	<p>μπορεί να υπερβεί το είκοσι τοις εκατό (20%) αυτής, υπό τον όρο ότι η έκταση αυτή καλύπτεται από δασική βλάστηση αείφυλλων ή φυλλοβόλων πλατύφυλλων σε ποσοστό τουλάχιστον ογδόντα τοις εκατό (80%) και ότι η συνολική προς αξιοποίηση έκταση είναι μεγαλύτερη των τριών χιλιάδων (3.000) στρεμμάτων.</p> <p>ε) Με την επιφύλαξη της παρ.5 του παρόντος άρθρου, για την δημιουργία σύνθετου τουριστικού καταλύματος σε ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις εκτός οργανωμένων υποδοχέων τουριστικών δραστηριοτήτων, εκδίδεται, αντί της κοινής απόφασης της περιπτ.α του άρθ. 9 του ν. 4002/2011, προεδρικό διάταγμα χαρακτηρισμού και οριοθέτησης σύνθετου τουριστικού καταλύματος με πρόταση των Υπουργών Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και Τουρισμού ύστερα από έγκριση Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζεται στην κοινή Αποφ-ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/107017/28-8-06 των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του Υφυπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, εφαρμοζομένης αναλόγως της διαδικασίας των περιπτ. α, περιπτ. β και περιπτ. γ της παρ.3 του άρθ. 29 του ν. 2545/1997, όπως αντικαταστάθηκαν με την παρ.1 του άρθ. 11 του ν. 4002/2011.</p> <p>στ) Με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και Τουρισμού καθορίζονται ειδικές τεχνικές, μορφολογικές και λειτουργικές προδιαγραφές για τα τουριστικά καταλύματα του παρόντος άρθρου, καθώς και οι προδιαγραφές και τα κριτήρια επιλογής, με βάση τη βλάστηση, το ανάγλυφο του χώρου υλοποίησης των εγκαταστάσεων αυτών.</p> <p>5. Στα γήπεδα εκμετάλλευσης των οργανωμένων υποδοχέων τουριστικών δραστηριοτήτων του άρθ. 1 του ν. 4179/2013 επιτρέπεται να περιλαμβάνονται δάση, δασικές εκτάσεις και δημόσιες εκτάσεις των περιπτ. α και περιπτ. β της παρ.5 του άρθ. 3 του παρόντος νόμου, υπό τον όρο διατήρησης του χαρακτήρα τους.</p> <p>Οι ανωτέρω εκτάσεις προσμετρούνται στην επιφάνεια του γηπέδου και συνυπολογίζονται στην αξιοποιήσιμη έκταση αυτού, κατά το μέτρο όμως που έχει εγκριθεί επέμβαση σε αυτές, και μόνο, σύμφωνα με τους όρους των παρ.1 έως παρ.4 του παρόντος άρθρου.</p> <p>Σε περίπτωση οργανωμένων υποδοχέων τουριστικών δραστηριοτήτων που πολεοδομούνται, εάν στην περιοχή αυτών υπάρχουν εκτάσεις των ανωτέρω κατηγοριών, τότε αυτές προσμετρούνται στην επιφάνεια του γηπέδου αλλά παραμένουν εκτός σχεδίου".</p> <p>(Σ.Σ. Το άρθ. 49 όπως τροποποιήθηκε με την παρ.1 άρθ. 53 του ν. 4042/2012 ΦΕΚ -24/Α/13.02.2012, το άρθ. 41 του ν. 4067/2012 ΦΕΚ 79 Α'/09.04.2012, το άρθ. 43 του ν. 4277/2014 ΦΕΚ 156 Α' / 01.08.2014, αντικαθίσταται και τίθεται ως αντικατεστάθη με το άρθ. 36 του ν. 4280/2014 ΦΕΚ 159 Α' / 08.08.2014.</p> <p>Σ.Σ. Βλ. και παρ.8 άρθ. 52 του ν. 4280/2014 ΦΕΚ 159/Α/08.08.2014 περί μεταβατικών διατάξεων για χιονοδρομικά κέντρα, καθώς και υφιστάμενες εγκαταστάσεις που εξυπηρετούν τη λειτουργία χιονοδρομικών κέντρων, που λειτουργούν σε εκτάσεις που διαχειρίζεται η δασική υπηρεσία και δεν έχουν την προβλεπόμενη από τη δασική νομοθεσία έγκριση.</p> <p>Σ.Σ. Βλ. και παρ.14 άρθ. 52 του ν. 4280/2014 ΦΕΚ 159 Α' 08.08.2014 περί μεταβατικών διατάξεων για τις τουριστικές εγκαταστάσεις σε ακίνητα δασικού χαρακτήρα του Ελληνικού Δημοσίου ή του ΕΟΤ).</p>	<p>5. Συντελεστές δόμησης κλιμακωτοί από 0,20 για εμβαδό ως 50 στρέμματα, 0,15 για 50 ως 100 στρέμματα, 0,10 για πάνω από 100 στρέμματα</p> <p><u>Νέο</u> Ως έχουν</p> <p><u>Σχόλιο</u> Αυξήθηκε ο συντελεστής δόμησης και κατά συνέπεια το μέγεθος των δομημένων επιφανειών σε σχέση με το παλιότερο καθεστώς.</p>
---	---	---

Παράρτημα 4 - Παρεμβάσεις και προτάσεις του WWF Ελλάς

1. Επιστολή WWF Ελλάς στον ΥΠΑΠΕΝ για την Πτολεμαΐδα V | Ιούλιος 2015
2. Επιστολή WWF Ελλάς στο ΔΣ της KfW για την Πτολεμαΐδα V | Ιούλιος 2015
3. Συμμετοχή WWF Ελλάς στη διαβούλευση επί του σχεδίου νόμου «Βοσκήσιμες γαίες Ελλάδας και άλλες διατάξεις» | Ιούνιος 2015
4. Από την αφάνεια, στην παγκόσμια αναγνώριση | Ανακοίνωση για την υιοθέτηση ψηφίσματος για τους μικρούς υδροτόπους της Μεσογείου από τη Σύμβαση Ραμσάρ | Ιούνιος 2015
5. Προτεινόμενες απαντήσεις των περιβαλλοντικών οργανώσεων για ειδικούς στη δημόσια διαβούλευση επί της αξιολόγησης των οδηγιών 92/43/ΕΟΚ και 2009/147/ΕΕ | Μάιος 2015
6. Απαντήσεις του WWF Ελλάς και των περιβαλλοντικών οργανώσεων στην τεχνική διαβούλευση επί της αξιολόγησης των οδηγιών 92/43/ΕΟΚ και 2009/147/ΕΕ | Μάρτιος 2015 και Απρίλιος 2015
7. Απάντηση WWF Ελλάς στο ΤΕΕ Δ. Μακεδονίας σχετικά με την Πτολεμαΐδα V | Απρίλιος 2015
8. Επιστολή προς τους Βουλευτές για τον λιγνίτη | Απρίλιος 2015
9. Διευκρίνιση σχετικά με φερόμενη ως δήλωση περιβαλλοντικών οργανώσεων σε δελτίο τύπου του ΥΠΑΠΕΝ | Κοινή ανακοίνωση 10 οργανώσεων | Απρίλιος 2015
10. Λιγνίτης ή φθηνότερη και καθαρή ενέργεια; | Ανακοίνωση έκθεσης | Μάρτιος 2015
11. Άμεσο σχέδιο «διάσωσης» για το περιβάλλον | Προτεραιότητες για τις 100 πρώτες μέρες της νέας κυβέρνησης | Φεβρουάριος 2015
12. Ανησυχητική υποβάθμιση του περιβάλλοντος στο νέο κυβερνητικό σχήμα | Κοινή ανακοίνωση 9 οργανώσεων | Ιανουάριος 2015
13. Αναφορά στην ΕΕ για τη Χαλκιδική | Ιανουάριος 2015
14. Κάλεσμα για περιβαλλοντικές δεσμεύσεις προς υποψηφίους και κόμματα στις εκλογές της 25^{ης} Ιανουαρίου 2015 | Ιανουάριος 2015
15. Γιατί βιάζεται το ΥΠΕΚΑ να καταστρέψει τα δάση; | Δεκέμβριος 2014
16. Επιστολή WWF Ελλάς προς τους βουλευτές για το δασικό νομοσχέδιο (ν. 4315/2014) | Δεκέμβριος 2014
17. Ευρωπαϊκό STOP στα σχέδια του ΥΠΕΚΑ για καταστροφή του Νότιου Κυπαρισσιακού Κόλπου | Δεκέμβριος 2014
18. Κοινή θέση 59 ΜΚΟ και δικτύων με αφορμή το νομοσχέδιο για τις κοινωφελείς οργανώσεις πολιτών | Οκτώβριος 2014
19. Ημερίδα για μία ζωντανή ελληνική οικονομία, Τετάρτη 15 Οκτωβρίου | Οκτώβριος 2014
20. Επιστολή στον Πρωθυπουργό για το κλιματικό και ενεργειακό πακέτο 2030 | Οκτώβριος 2014.
21. Σχόλια WWF Ελλάς για το σχέδιο υπουργικής απόφασης σχετικά με το net metering | Αύγουστος 2014
22. Ανοιχτή επιστολή προς τους Βουλευτές για καταψήφιση του νομοσχεδίου για τα δάση (ν. 4280/2014) | Αύγουστος 2014

Ακρωνύμια

ΑΕΚΚ	Απόβλητα από εκσκαφές, κατασκευές και κατεδαφίσεις
ΑΕΠΟ	Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΕΔΣΝΑ	Ειδικός Διαβαθμιακός Σύνδεσμος Νομού Αττικής
ΕΖΔ	Ειδικές Ζώνες Διατήρησης
ΕΛΙΝΥ	Ελληνικό Ινστιτούτο Υδρογονανθράκων
ΕΟΕΔΣΑΠ	Εθνικός Οργανισμός Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών
ΕΟΠ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος
ΕΠΧΣΑΑ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΣΚΔΕ	Εθνικό Σχέδιο Κατανομής Δικαιωμάτων Εμπορίας ρύπων
ΕΜΣ	Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας
ΕΣΧΣΑΑ	Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΤΜΕΑΡ	Ειδικό Τέλος Μείωσης Εκπομπών Αερίων Ρύπων
ΕΦΚ	Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης
ΖΕΠ	Ζώνη Ειδικής Προστασίας
ΚΑΛΠ	Κοινή Αλιευτική Πολιτική
ΚΕΝΑΚ	Κανονισμός Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων
ΚΟΙΝΣΕΠ	Κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση
ΚΥΑ (κ.υ.α.)	Κοινή υπουργική απόφαση
ΛΑΓΗΕ	Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΑΕ
Ν. (ν.)	Νόμος
ΠΔ (π.δ.)	Προεδρικό διάταγμα
ΠΠΑΑ	Προκαταρκτικός προσδιορισμός περιβαλλοντικών απαιτήσεων
ΠΠΔ	Πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις
ΡΑΕ	Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
ΣΕΔΠΕΜ	Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΥΠΑΠΕΝ	Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ΥΚΩ	Υπηρεσίες κοινής ωφέλειας
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
ΧΑΔΑ	Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων
ΧΔΒΑ	Χώρος Διάθεσης Βιομηχανικών Αποβλήτων
ΧΥΤΥ	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων
IPPC	Integrated Pollution Prevention and Control (Οδηγία 96/61/ΕΚ)
WWF	World Wide Fund for nature

1961

Το WWF ιδρύθηκε το 1961 στην Ελβετία

1991

Το WWF ιδρύει γραφείο στην Αθήνα το 1991.

>100

Το WWF αγωνίζεται για την προστασία του περιβάλλοντος σε 6 ηπείρους και σε περισσότερες από 100 χώρες.

>300

Στην Ελλάδα έχουμε υλοποιήσει περισσότερες από 300 δράσεις.

360°

Προστατεύουμε το περιβάλλον λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά αίτια των απειλών και προτείνοντας λύσεις για την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

5.000.000

Μας στηρίζουν περισσότεροι από 5 εκ. υποστηρικτές παγκοσμίως. Στην Ελλάδα οι υποστηρικτές μας ξεπερνούν τους 10.000.

1995

Η οικονομική διαχείριση του WWF Ελλάς ελέγχεται από ορκωτούς λογιστές ανελλιπώς από το 1995.

Η αποστολή του WWF Ελλάς

είναι να διατηρήσει την πλούσια βιοποικιλότητα της Ελλάδας ως αναπόσπαστο στοιχείο της Μεσογείου και να παρεμποδίσει – και μακροπρόθεσμα να αντιστρέψει – την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, με στόχο την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

www.wwf.gr